

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยและพัฒนาการจัดการความรู้เรื่องอัตลักษณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สัมพันธ์กับลักษณะที่ปรากฏและการเลี้ยงวัวลาน (วัวพื้นเมืองไทย) ในจังหวัดเพชรบุรี โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นการวิจัยและพัฒนาการวิจัย (Research and Development) ซึ่งมีขั้นตอนการวิจัยและพัฒนาการจัดการความรู้วัวลานจังหวัดเพชรบุรี 4 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสำรวจและเก็บข้อมูล (Investigation Knowledge)

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างองค์ความรู้เรื่องวัวลานในจังหวัดเพชรบุรี

(Body of Knowledge Management)

ขั้นตอนที่ 3 การจัดการความรู้ (Knowledge Management)

ขั้นตอนที่ 4 การถ่ายทอดความรู้ (Knowledge Transferring)

ปรากฏผลวิจัยดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสำรวจและเก็บข้อมูล (Investigation Knowledge)

1. การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยทำการรวบรวมข้อมูลจากบทความ หนังสือ เอกสารการวิจัย และวิทยานิพนธ์ต่างๆ เพื่อนำมารวบรวม วิเคราะห์และสังเคราะห์ใช้เป็นกรอบแนวคิดได้ 4 แนวคิด ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของวัวลานในจังหวัดเพชรบุรี

อัตลักษณ์หมายถึง คุณสมบัติรวมหรือผลรวมของลักษณะเฉพาะตัวของวัวลานในด้านลักษณะทางกายภาพ บุคลิกภาพจากวิถีพื้นถิ่นการจัดการดูแลและการเลี้ยงวัว รวมทั้ง ความเชื่อ ค่านิยม โลกทัศน์หรือภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับวัวลานหล่อหลอมสะท้อนความเป็นตัวตนจนทำให้วัวลานเป็นที่รู้จักและจดจำได้ดังนั้นในการวิจัยนี้จึงทำการศึกษาในด้านต่อไปนี้

1.1 การศึกษาอัตลักษณ์ของลักษณะทางกายภาพ ซึ่งเป็นการศึกษาลักษณะเฉพาะตัวของวัวลานทางกายภาพหรือ ลักษณะที่ปรากฏภายนอก (Phenotype) ในงานวิจัยนี้สามารถแบ่งลักษณะที่ปรากฏภายนอกได้ 2 ประเภทคือ ลักษณะเชิงคุณภาพ (Qualitative Character) เป็นลักษณะที่ถูกควบคุมด้วยยีน (Gene) เพียงไม่กี่คู่ มีความผันแปรแบบไม่ต่อเนื่อง (Discontinuous Variation) ได้รับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมน้อยมาก เช่น สีขน เขา ใบหู เป็นต้น และลักษณะเชิง

ปริมาณ (Quantitative Character) เป็นลักษณะที่สามารถวัดออกมาได้ในรูปแบบของมาตรการซึ่ง ตัววัดถูกควบคุมด้วยยีนหลายคู่ มีความผันแปรของลักษณะอย่างต่อเนื่อง (Continuous Variation) ไม่สามารถจำแนกออกเป็นกลุ่มได้อย่างชัดเจน และมีปัจจัยสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อลักษณะมาก เช่น ความยาวลำตัว น้ำหนัก ส่วนสูง เป็นต้น ที่สามารถบ่งบอกความเป็นความเป็นอัตลักษณ์ของลักษณะที่ปรากฏภายนอกของวัวลาน

1.2 การศึกษาอัตลักษณ์ของบุคลิกภาพในงานวิจัยนี้เป็นการศึกษาอัตลักษณ์ที่เป็นลักษณะเฉพาะตัวด้านการจัดการดูแลและการเลี้ยงวัวในวิถีพื้นถิ่น โดยการศึกษา สืบค้นสำรวจและรวบรวมลักษณะวิถีพื้นถิ่นการเลี้ยงวัวลานซึ่งสะท้อนให้เห็นจากการที่เจ้าของวัวมีความรักและเอาใจใส่วัวของตนเสมือนเพื่อนคู่ชีวิต สมาชิกในบ้านและการเตรียมตัววัวก่อนการแข่งขันที่วัวเปรียบเสมือนนักกีฬาหรือนักวิ่งที่บ่งบอกความเป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่นเพชรบุรี

2. แนวความคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

แนวความคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นการศึกษาอัตลักษณ์ที่เป็นลักษณะเฉพาะตัวด้านความเชื่อ ค่านิยม โลกทัศน์หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นของวัวลานในขอบเขต ดังต่อไปนี้

2.1 ภูมิปัญญาเลี้ยงวัวลานที่เกี่ยวข้องกับ

2.1.1 เรื่องทั่วไปเกี่ยวกับวัวลานอาทิตความเป็นมา การละเล่นวัวลาน พิธีกรรมความเชื่อเกี่ยวกับวัวลาน

2.1.2 ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับใช้สมุนไพรในการเลี้ยงวัวลาน

2.1.3 ภูมิปัญญาท้องถิ่นการตอนวัวลาน

2.2 แนวความคิดเกี่ยวกับการคัดเลือกวัวลานจากลักษณะที่ปรากฏภายนอก

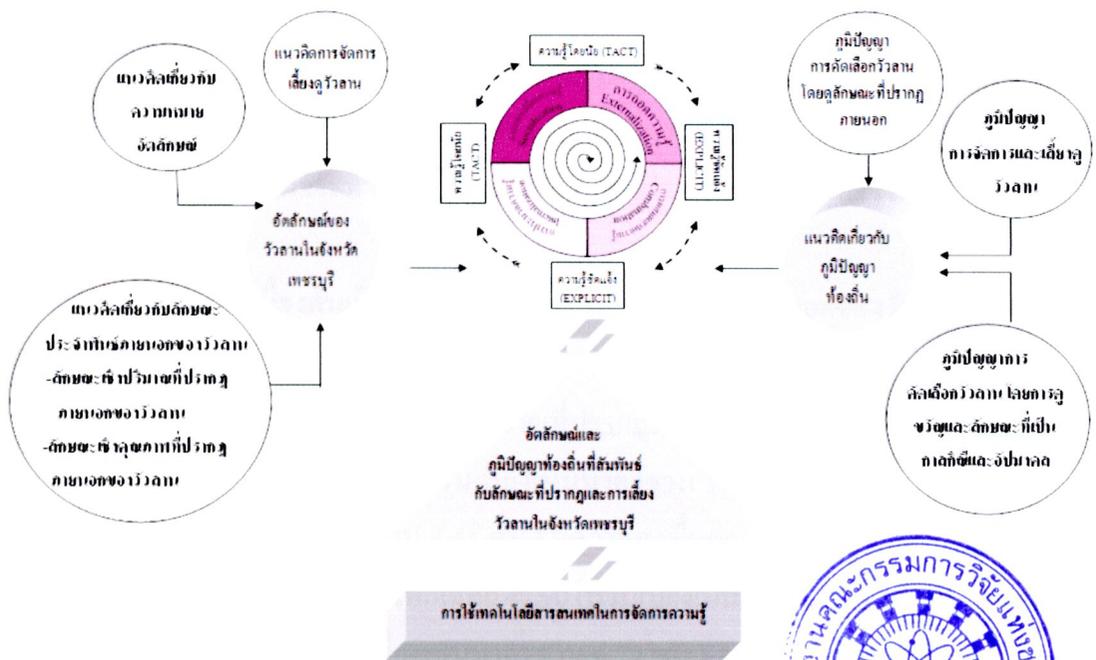
2.3 การคัดเลือกวัวลานโดยการดูขวัญ และลักษณะที่เป็นกาลกิณีและอัปมงคล ซึ่งองค์ความรู้ และทักษะนี้ย่อมเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ และผ่านกระบวนการเลือกสรรเรียนรู้ ปรุงแต่งและถ่ายทอดสืบต่อกันมายาวนาน ของชาววัวลานในจังหวัดเพชรบุรี ซึ่งองค์ความรู้ทางภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการเลี้ยงวัวลานทั้ง 3 ด้านข้างต้น นับเป็นส่วนหนึ่งที่สามารถบ่งบอกความเป็นความเป็นอัตลักษณ์ของตนเองผ่านทาง รากฐานความรู้ ความคิด ค่านิยม ความเชื่อ ความสามารถทางพฤติกรรม รวมทั้งส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่สั่งสมกันมาตั้งแต่อดีต อย่างไรก็ตามเนื่องจากที่ผ่านมาสังคมไทยละเลยภูมิปัญญาดั้งเดิมที่ทรงคุณค่า การอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นทำได้ด้วย การศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น และการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการศึกษา

3. แนวคิดการจัดการความรู้

แนวคิดการจัดการความรู้ในการวิจัยและพัฒนานี้เป็นการบูรณาการศาสตร์ 2 สาขาเข้าด้วยกันคือ ความรู้ (Knowledge) และการบริหารจัดการ (Management) โดยเน้นที่กระบวนการจัดการข้อมูล สารสนเทศ และความรู้ โดยการหมุนเวียนความรู้ระหว่าง ความรู้ที่ฝังลึกอยู่ในคน (Tacit Knowledge) กับความรู้ที่ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) ซึ่งในกระบวนการสร้างความรู้นั้นมีการเชื่อมโยงกับแนวคิด ทาคูชิและ โนนากะ (Takeuchi & Nonaka อ้างถึงใน พรรรณี สนวนเพลง, 2552 : 20 - 22) เป็นกระบวนการที่ เรียกว่า เกลียวความรู้ (Knowledge Spiral) หรือ SECI Model การประยุกต์แนวคิดของโพรบสท์และคณะ (Probst *et al*, 2000) เพื่อให้เกิดกระบวนการนำความรู้มาจัดการตามขั้นตอนต่อไปนี้ 1. การกำหนดความรู้ที่ต้องการ 2. การสร้างและรวบรวมความรู้ 3. จัดระบบและจัดหมวดหมู่ความรู้ให้เหมาะสม 4. การแพร่กระจายและและการแบ่งปันความรู้ 5. การนำความรู้ไปใช้ประโยชน์

4. แนวคิดการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดการความรู้

แนวคิดการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดการความรู้เป็นการศึกษาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อช่วยให้เกิดการแพร่กระจาย การแบ่งปันข้อมูล สารสนเทศ และองค์ความรู้อย่างมีประสิทธิภาพรวมทั้งการมีเครือข่าย ติดต่อเชื่อมโยง ในรูปแบบของเว็บไซต์ “วัลลภเมืองเพชร” สรุปลงเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ดังภาพที่ 4.1

ภาพที่ 4.1 แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย

2. การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เพื่อศึกษาความเป็นอัตลักษณ์ของวัวลาน แบ่งเป็น 2 ส่วน

2.1 การศึกษาอัตลักษณ์ของลักษณะที่ปรากฏภายนอก (Phenotype) และวิถีพื้นถิ่นการเลี้ยงวัวลานเพศผู้ที่ถูกนำมาวิ่งแข่งขันกันในลานจากทุกอำเภอในจังหวัดเพชรบุรี โดยสามารถแบ่งลักษณะที่ปรากฏภายนอก (Phenotype) ได้ 2 ลักษณะคือลักษณะเชิงปริมาณ (Quantitative Character) และลักษณะเชิงคุณภาพ (Qualitative Character) โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างประชากรวัวลานและผู้เลี้ยงวัวลานเพื่อตอบแบบสอบถามวิถีพื้นถิ่นการเลี้ยงวัวลานในจังหวัดเพชรบุรี ด้วยวิธีสุ่มแบบ Snow Ball Sampling Method (Atkinson and Flints, 2001) ซึ่งผู้วิจัยได้คำนวณขนาดประชากรวัวลานในจังหวัดเพชรบุรี ในกรณีไม่ทราบขนาดประชากร โดยใช้สูตรการคำนวณของโคซาร์น (W.G. Cochran, 1953) โดยใช้จำนวนวัวลานและใช้จำนวนผู้เลี้ยงวัวลานเพื่อตอบแบบสอบถามวิถีพื้นถิ่นการเลี้ยงวัวลานในจังหวัดเพชรบุรีจำนวนไม่ต่ำกว่า 333 ชุด

2.1.1 จากการสำรวจและเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะเชิงปริมาณ (Quantitative Character) ที่ปรากฏภายนอก (phenotype) ของวัวลานในจังหวัดเพชรบุรี ผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะเชิงปริมาณ (Quantitative Character) ที่ปรากฏภายนอก (Phenotype) ของวัวลานในจังหวัดเพชรบุรี ประกอบด้วย น้ำหนัก ความสูงส่วนหน้า ความลึกลำตัว ความสูงพื้นอก ความยาวลำตัว ความกว้างสะโพก และความกว้างเชิงกราน (กิตติ อรรถชาติ, 2546) แบ่งออกได้เป็น 3 ส่วน ดังนี้

1. ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับลักษณะเชิงปริมาณที่ปรากฏภายนอกของวัวลาน
2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อลักษณะเชิงปริมาณที่ปรากฏภายนอกของวัวลาน
3. สหสัมพันธ์ระหว่างลักษณะเชิงปริมาณที่ปรากฏภายนอกของวัวลาน

1. ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับลักษณะเชิงปริมาณ ปรากฏภายนอกของวัวลานในจังหวัดเพชรบุรี

จากการศึกษาลักษณะเชิงปริมาณที่ปรากฏภายนอก (ตารางที่ 4.1) พบว่า วัวลานในจังหวัดเพชรบุรีมีอายุเฉลี่ย 6.18 ปี (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.79 ปี) ซึ่งมีความสูงขาหน้าเฉลี่ย 127.26 ซม. (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 8.41 ซม.) มีความสูงพื้นอกเฉลี่ย 69.05 ซม. (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 6.74 ซม.) ความกว้างสะโพกเฉลี่ย 47.90 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 5.81 ซม.) ความกว้างเชิงกรานเฉลี่ย 30.77 ซม. (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 6.72 ซม.) ความยาวลำตัวเฉลี่ย 87.67 ซม. (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 10.94 ซม.) และมีน้ำหนักตัวเฉลี่ย (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 346.62 กก.)

ตารางที่ 4.1 สถิติพรรณนาสำหรับลักษณะที่ปรากฏภายนอกของวัวลานในจังหวัดเพชรบุรี

ลักษณะ	จำนวน (ตัว)	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ค่าต่ำสุด	ค่าสูงสุด
อายุ (ปี)	596	6.18	1.79	3	10
ความสูงขาหน้า (ซม.)	595	127.26	8.41	102	146
ความสูงพื้นอก (ซม.)	595	69.05	6.74	51	88
ความกว้างสะโพก (ซม.)	595	47.90	5.81	32	73
ความกว้างเชิงกราน (ซม.)	595	30.77	6.72	18	56
ความยาวลำตัว (ซม.)	586	87.67	10.94	70	120
น้ำหนัก (กก.)	588	346.62	59.88	128	543

2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อลักษณะเชิงปริมาณที่ปรากฏภายนอกของวัวลานในจังหวัดเพชรบุรี

จากการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อลักษณะเชิงปริมาณที่ปรากฏภายนอกของวัวลานในจังหวัดเพชรบุรี ได้แก่ อายุโค และอำเภอ (ตารางที่ 4.2) พบว่า ปัจจัยของอายุโคมีอิทธิพลต่อลักษณะที่ปรากฏของวัวลานทุกลักษณะ ($P < 0.01$) และปัจจัยของแต่ละอำเภอในจังหวัดเพชรบุรีมีอิทธิพลต่อลักษณะที่ปรากฏของวัวลานทุกลักษณะ ยกเว้นความกว้างสะโพกและน้ำหนัก ($P < 0.01$)

ตารางที่ 4.2 แสดงระดับนัยสำคัญของอายุวัวและอำเภอที่มีอิทธิพลต่อลักษณะที่ปรากฏของวัวลานในจังหวัดเพชรบุรี

ลักษณะ	อายุวัว	อำเภอ
ความสูงขาหน้า (ซม.)	<.0001	0.0068
ความสูงพื้นอก (ซม.)	0.0018	<.0001
ความกว้างสะโพก (ซม.)	<.0001	0.0727
ความกว้างเชิงกราน (ซม.)	<.0001	<.0001
ความยาวลำตัว (ซม.)	<.0001	<.0001
น้ำหนัก (กก.)	<.0001	0.3011

ตารางที่ 4.3 แสดงค่าประมาณ ความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน และระดับนัยสำคัญของสัมประสิทธิ์ถดถอย (Regression Coefficient) สำหรับลักษณะที่ปรากฏต่อการเปลี่ยนแปลงของอายุวัยถานในจังหวัดเพชรบุรี อายุโคที่แตกต่างกันมีอิทธิพลต่อความแตกต่างทุกลักษณะ ($P < 0.01$) โดยวัยถานที่มีอายุเพิ่มขึ้นทุกๆ 1 ปี จะมีความสูงของขาหน้าเพิ่มขึ้น 1.076 ± 0.155 ซม. ความสูงพื้นอกเพิ่มขึ้น 0.400 ± 0.127 ซม. ความกว้างสะโพกเพิ่มขึ้น 0.711 ± 0.119 ซม. ความกว้างเชิงกรานเพิ่มขึ้น 0.503 ± 0.086 ซม. ความยาวลำตัวเพิ่มขึ้น 1.554 ± 0.208 ซม. และน้ำหนักเพิ่มขึ้น 16.787 ± 1.180 ซม. ตามลำดับ

ตารางที่ 4.3 แสดงค่าประมาณ ความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน และระดับนัยสำคัญของสัมประสิทธิ์ถดถอยสำหรับลักษณะที่ปรากฏต่อการเปลี่ยนแปลงอายุของวัยถานในจังหวัดเพชรบุรี

ลักษณะ	Estimate	SE	P-value
ความสูงขาหน้า (ซม.)	1.076	0.155	<.0001
ความสูงพื้นอก (ซม.)	0.400	0.127	0.0018
ความกว้างสะโพก (ซม.)	0.711	0.119	<.0001
ความกว้างเชิงกราน (ซม.)	0.503	0.086	<.0001
ความยาวลำตัว (ซม.)	1.554	0.208	<.0001
น้ำหนัก (กก.)	16.787	1.180	<.0001

ลักษณะที่ปรากฏของวัยถานในจังหวัดเพชรบุรีแตกต่างกันในแต่ละอำเภอ (พื้นที่การเลี้ยง, ตารางที่ 4.4) โดยวัยถานที่ศึกษามีความสูงขาหน้าอยู่ในช่วง 122.11 ± 3.52 ซม. (หนองหญ้าปล้อง) ถึง 132.49 ± 1.83 ซม. (ชะอำ) มีความสูงพื้นอกอยู่ในช่วง 62.85 ± 1.18 ซม. (บ้านแหลม) ถึง 77.013 ± 2.52 ซม. (หนองหญ้าปล้อง) มีความกว้างสะโพกอยู่ในช่วง 45.45 ± 2.88 ซม. (บ้านลาด) ถึง 54.86 ± 2.40 ซม. (หนองหญ้าปล้อง)

ตารางที่ 4.4 แสดงค่าเฉลี่ยลิสต์สแควร์และความคลาดเคลื่อนมาตรฐานสำหรับลักษณะความสูงขาหน้า ความสูงพื้นอก และความกว้างสะโพกของวัวลาน จำแนกตามอำเภอในจังหวัดเพชรบุรี

อำเภอ	ลักษณะ (LSM±SE)		
	ความสูงขาหน้า (ซม.)	ความสูงพื้นอก (ซม.)	ความกว้างสะโพก (ซม.)
แก่งกระจาน	125.140 ± 2.239 ^a	70.006 ± 1.625 ^{abd}	47.841 ± 1.544 ^a
เขาย้อย	130.500 ± 2.044 ^{ab}	67.404 ± 1.469 ^{ad}	46.358 ± 1.397 ^a
ชะอำ	132.490 ± 1.827 ^{bc}	72.980 ± 1.305 ^{be}	47.775 ± 1.242 ^a
ท่ายาง	125.850 ± 1.499 ^{ad}	70.688 ± 1.069 ^{ab}	47.844 ± 1.017 ^a
บ้านลาด	131.110 ± 4.236 ^{ab}	74.448 ± 3.020 ^{be}	45.453 ± 2.875 ^a
บ้านแหลม	123.890 ± 1.638 ^{ad}	62.851 ± 1.177 ^c	46.464 ± 1.120 ^a
เมือง	126.800 ± 0.960 ^{ad}	67.736 ± 0.688 ^d	48.586 ± 0.655 ^a
หนองหญ้าปล้อง	122.110 ± 3.522 ^{ad}	77.013 ± 2.524 ^c	54.861 ± 2.401 ^b

หมายเหตุ : a, b, c, d และ e คือ ตัวอักษรที่ต่างกันในแต่ละแถวแสดงถึงค่าเฉลี่ยลิสต์สแควร์ที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (P<0.05)

นอกจากนี้ยังพบว่า วัวลานในจังหวัดเพชรบุรีมีความกว้างเชิงกราน อยู่ในช่วง 24.68 ± 1.70 ซม. (เขาย้อย) ถึง 42.50 ± 2.94 ซม. (หนองหญ้าปล้อง) มีความยาวลำตัว อยู่ในช่วง 79.39 ± 4.86 ซม. (บ้านลาด) ถึง 94.25 ± 4.07 ซม. (หนองหญ้าปล้อง) และมีน้ำหนักอยู่ในช่วง 330.30 ± 10.03 กก. (บ้านลาด) ถึง 370.37 ± 12.51 กก. (เขาย้อย) (ตารางที่ 4.5)

ตารางที่ 4.5 แสดงค่าเฉลี่ยลิสต์สแควร์และความคลาดเคลื่อนมาตรฐานสำหรับลักษณะความกว้างเชิงกราน ความยาวลำตัว และน้ำหนักของวัวลาน จำแนกตามอำเภอในจังหวัดเพชรบุรี

อำเภอ	ลักษณะ (LSM±SE)		
	ความกว้างเชิงกราน (ซม.)	ความยาวลำตัว (ซม.)	น้ำหนัก (กก.)
แก่งกระจาน	34.330 ± 1.828 ^a	82.919 ± 2.615 ^a	343.540 ± 13.939 ^{ab}
เขาย้อย	24.675 ± 1.699 ^b	92.598 ± 2.365 ^b	370.370 ± 12.507 ^a
ชะอำ	33.454 ± 1.531 ^a	79.714 ± 2.120 ^a	350.610 ± 11.048 ^{ab}
ท่ายาง	34.587 ± 1.262 ^a	83.278 ± 1.722 ^a	338.590 ± 9.339 ^b
บ้านลาด	36.197 ± 3.569 ^{ac}	79.394 ± 4.858 ^a	346.950 ± 25.555 ^{ab}
บ้านแหลม	26.983 ± 1.362 ^{bd}	91.388 ± 1.894 ^b	330.300 ± 10.030 ^b
เมือง	28.707 ± 0.803 ^d	92.071 ± 1.108 ^b	349.920 ± 5.848 ^{ab}
หนองหญ้าปล้อง	42.503 ± 2.938 ^c	94.248 ± 4.068 ^b	367.450 ± 21.431 ^{ab}

หมายเหตุ : a, b, c และ d คือ ตัวอักษรที่ต่างกัน ในแนวตั้งแสดงถึงค่าเฉลี่ยลิสต์สแควร์ที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (P<0.05)

ความแตกต่างของฟาร์มแต่ละฟาร์มมีอิทธิพลต่อความผันแปรของลักษณะที่ปรากฏของวัวลานในจังหวัดเพชรบุรี โดยมีสัดส่วนคิดเป็นร้อยละ 50.2 สำหรับความสูงขาหน้า ร้อยละ 41.3 สำหรับความสูงพื่นอกร้อยละ 42.1 สำหรับความกว้างสะโพกร้อยละ 72.8 สำหรับความกว้างเชิงกราน ร้อยละ 41.0 สำหรับความยาวลำตัว และ 35.4 สำหรับน้ำหนัก ตามลำดับ (ตารางที่ 4.6)

ตารางที่ 4.6 ค่าประมาณความแปรปรวน สัดส่วนความแปรปรวนระหว่างฟาร์มและความคลาดเคลื่อนอื่นๆ ที่มีอิทธิพลต่อลักษณะที่ปรากฏของวัลลานในจังหวัดเพชรบุรี

ลักษณะ	ฟาร์ม (หน่วย ^๑)	ความคลาดเคลื่อนอื่นๆ (หน่วย ^๑)	สัดส่วนความแปรปรวน
ความสูงขาน้ำ	31.050	30.772	0.502
ความสูงพื้นนอก	14.922	21.241	0.413
ความกว้างสะโพก	13.607	18.708	0.421
ความกว้างเชิงกราน	24.049	8.992	0.728
ความยาวลำตัว	38.523	55.451	0.410
น้ำหนัก	1017.440	1853.940	0.354

3. สหสัมพันธ์ระหว่างลักษณะเชิงปริมาณที่ปรากฏภายนอกของวัลลานในจังหวัดเพชรบุรี

จากการศึกษาระดับนัยสำคัญและสหสัมพันธ์ของลักษณะปรากฏของวัลลานในจังหวัดเพชรบุรี (ตารางที่ 4.7) พบว่า สหสัมพันธ์ของลักษณะปรากฏระหว่างลักษณะความสูงขาน้ำกับลักษณะความสูงพื้นนอก ความกว้างสะโพก ความกว้างเชิงกราน ความยาวลำตัว และน้ำหนักของวัลลานในจังหวัดเพชรบุรีมีค่า 0.398, -0.032, -0.131, -0.034 และ 0.457 ตามลำดับ สหสัมพันธ์ของลักษณะปรากฏระหว่างลักษณะความสูงพื้นนอก กับลักษณะความกว้างสะโพก ความกว้างเชิงกราน ความยาวลำตัว และน้ำหนักของวัลลานในจังหวัดเพชรบุรีมีค่า 0.219, 0.458, -0.068 และ 0.277 ตามลำดับ สหสัมพันธ์ของลักษณะปรากฏระหว่างลักษณะความกว้างสะโพก กับลักษณะความกว้างเชิงกราน ความยาวลำตัว และน้ำหนักของวัลลานในจังหวัดเพชรบุรีมีค่า 0.411, 0.343 และ 0.290 ตามลำดับ สหสัมพันธ์ของลักษณะปรากฏระหว่างลักษณะความกว้างเชิงกราน กับลักษณะความยาวลำตัว และน้ำหนักของวัลลานในจังหวัดเพชรบุรีมีค่า -0.016 และ 0.161 ตามลำดับ และสหสัมพันธ์ของลักษณะปรากฏระหว่างลักษณะความยาวลำตัว กับลักษณะน้ำหนักของวัลลานในจังหวัดเพชรบุรีมีค่า -0.016 แสดงให้เห็นว่า การเพิ่มความสูงขาน้ำของวัลลานในจังหวัดเพชรบุรี อาจมีผลทำให้ความสูงพื้นนอกและน้ำหนักของวัลลานเพิ่มขึ้น ในทางตรงกันข้ามอาจมีผลทำให้ความกว้างสะโพก ความกว้างเชิงกราน และความยาวลำตัวของวัลลานลดลง นอกจากนี้การเพิ่มน้ำหนักของวัลลานในจังหวัดเพชรบุรี อาจมีผลทำให้ทุกลักษณะเพิ่มขึ้นด้วย

ตารางที่ 4.7 แสดงระดับนัยสำคัญและสหสัมพันธ์ของลักษณะปรากฏของวัฏหลานในจังหวัด เพชรบุรี

ลักษณะ	ความสูง ขาหน้า	ความสูง พื้นอก	ความ กว้าง สะโพก	ความ กว้างเชิง กราน	ความยาว ลำตัว	น้ำหนัก
ความสูงขาหน้า	1	0.398 <.0001	-0.032 0.4346	-0.131 0.0013	-0.034 0.4154	0.457 <.0001
ความสูงพื้นอก	0.398 <.0001	1	0.219 <.0001	0.458 <.0001	-0.068 0.0996	0.277 <.0001
ความกว้างสะโพก	-0.032 0.4346	0.219 <.0001	1	0.411 <.0001	0.343 <.0001	0.290 <.0001
ความกว้างเชิงกราน	-0.131 0.0013	0.458 <.0001	0.411 <.0001	1	-0.016 0.7031	0.161 <.0001
ความยาวลำตัว	-0.034 0.4154	-0.068 0.0996	0.343 <.0001	-0.016 0.7031	1	0.336 <.0001
น้ำหนัก	0.457 <.0001	0.277 <.0001	0.290 <.0001	0.161 <.0001	0.336 <.0001	1

2.1.2 จากการสำรวจและเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะเชิงคุณภาพ (Qualitative Character) ที่ปรากฏภายนอก (Phenotype) ของวัฏหลานในจังหวัดเพชรบุรี ผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะเชิงคุณภาพ (Qualitative Character) จำนวน 10 ลักษณะ ได้แก่ ลักษณะ เขา ตา จมูก หน้าผาก ใบหู เหนียงคอ (แล่งคอ) ตะโพนก สีดัว กีบ และพู่หาง ของ วัฏหลานทั้ง 8 อำเภอ คือ อำเภอเมือง นองหญ้าปล้อง เขาย้อย บ้านแหลม บ้านลาด แก่งกระจาน ชะอำ และท่ายาง ในจังหวัดเพชรบุรี โดยใช้กล้องถ่ายรูป เพื่อบันทึกข้อมูลภาพลักษณะเชิงคุณภาพ และนำไปใช้ในการจำแนกลักษณะที่ปรากฏภายนอกของวัฏหลาน ตามภูมิปัญญาท้องถิ่น ปรากฏผล ดังต่อไปนี้

ลักษณะที่ 1 การจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของลักษณะเขาวัวลาน 11 ลักษณะ

ผลการสำรวจพบการจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของลักษณะเขาวัวลาน 11 ลักษณะ จากจำนวนวัว 748 ตัว (ตารางที่ 4.8) ดังนี้ เขาวง ความถี่ 140 ตัว ร้อยละ 18.72 เขาแม่ (แม่แบบ เครื่องบิน) ความถี่ 17 ตัว ร้อยละ 2.27 เขาตั้ง ความถี่ 297 ตัว ร้อยละ 39.71 เขาอุ้มบาตร ความถี่ 25 ตัว ร้อยละ 3.34 เขาเก ความถี่ 55 ตัว ร้อยละ 7.35 เขาคุ้ม ความถี่ 25 ตัว ร้อยละ 3.34 เขาฮิปปี ความถี่ 7 ตัว ร้อยละ 0.94 เขากุ่ม ความถี่ 90 ตัว ร้อยละ 12.03 เขาเทพพนม ความถี่ 3 ตัว ร้อยละ 0.40 เขาเปือ หรือ เขาตาก ความถี่ 7 ตัว ร้อยละ 0.94 เขาบาน ความถี่ 82 ตัว ร้อยละ 10.96

ตารางที่ 4.8 ผลการสำรวจพบการจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของเขาวัวลาน 11 ลักษณะ

ลักษณะเขาวัว	ความถี่ (ตัว)	ร้อยละ
เขาวง	140	18.72
เขาแม่	17	2.27
เขาตั้ง	297	39.71
เขาอุ้มบาตร	25	3.34
เขาเก	55	7.35
เขาคุ้ม	25	3.34
เขาฮิปปี	7	0.94
เขากุ่ม	90	12.03
เขาเทพพนม	3	0.40
เขาเปือ	7	0.94
เขาบาน	82	10.96
รวม	748	100.00

ลักษณะที่ 2 การจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของลักษณะตาวัวลาน 8 ลักษณะ

ผลการสำรวจพบการจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของลักษณะตาวัวลาน 8 ลักษณะ จากจำนวนวัว 705 ตัว ตาธรรมดา ความถี่ 110 ตัว ร้อยละ 15.60 ตาเหยี่ยว ความถี่ 21 ตัว ร้อยละ 2.98 ตาปลาคุกความถี่ 87 ตัว ร้อยละ 12.34 ตาแลบความถี่ 41 ตัว ร้อยละ 5.82 ตาเสือ ความถี่ 26 ตัว ร้อยละ 3.69 ตาแหวน ความถี่ 22 ตัว ร้อยละ 3.12 ตากวาง ความถี่ 258 ตัว ร้อยละ 36.60 ตาหนู ความถี่ 140 ตัว ร้อยละ 19.85

ตารางที่ 4.9 ผลการสำรวจพบการจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของลักษณะดาววัลาน 8 ลักษณะ

ลักษณะดาววัล	ความถี่ (ตัว)	ร้อยละ
ตาธรรมดา	110	15.60
ตาเหยี่ยว	21	2.98
ตาปลาคุก	87	12.34
ตาแถบ	41	5.82
ตาเสือ	26	3.69
ตาแหวน	22	3.12
ตากวาง	258	36.60
ตาหนู	140	19.85
รวม	705	100.00

ลักษณะที่ 3 การจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของลักษณะสีจุมุกวัลาน 4 ลักษณะ และลักษณะรูปแบบจุมุกวัลาน 4 ลักษณะ

ผลการสำรวจพบแสดงการจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของลักษณะสีจุมุกวัลาน 4 ลักษณะ จากจำนวนวัล 733 ตัว (ตารางที่ 4.10) จุมุกสีเหลือง ความถี่ 22 ตัว ร้อยละ 3.00 จุมุกสีเหลืองมากมีจุดกระ ความถี่ 36 ตัว ร้อยละ 4.91 จุมุกสีเหลืองน้อย ความถี่ 57 ตัว ร้อยละ 7.78 จุมุกสีดำ ความถี่ 618 ตัว ร้อยละ 84.31

ผลการสำรวจพบแสดงการจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของรูปแบบจุมุกวัลาน 4 ลักษณะ จากจำนวนวัล 692 ตัว (ตารางที่ 4.10) จุมุกแบบผ่าร่องธรรมดา ความถี่ 57 ตัว ร้อยละ 8.24 จุมุกแบบตัววี ความถี่ 141 ตัว ร้อยละ 20.38 จุมุกแบบหลังเต่า ความถี่ 423 ตัว ร้อยละ 61.12 จุมุกแบบผีเสื้อ ความถี่ 71 ตัว ร้อยละ 10.26

ตารางที่ 4.10 ผลการสำรวจพบแสดงการจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของลักษณะสีจมูกวัวลาน 4 ลักษณะและรูปแบบจมูกวัวลาน 4 ลักษณะ

ลักษณะ จมูก	ลักษณะสีจมูก					ลักษณะรูปแบบจมูก				
	เหลือง					ผ่า ร่อง	ตัววี	หลัง เต่า	ผีเสื้อ	รวม
	เหลือง	มาก (จุด กระ)	เหลือง น้อย	ดำ	รวม					
ความถี่ (ตัว)	22	36	57	618	733	57	141	423	71	692
ร้อยละ	3.00	4.91	7.78	84.31	100.00	8.24	20.38	61.12	10.26	100.00

ลักษณะที่ 4 การจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของลักษณะความกว้างหน้าผากวัวลาน 3 ลักษณะและลักษณะสีบริเวณหน้าวัวลานมี 9 ลักษณะ

ผลการสำรวจพบแสดงการจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของความกว้างหน้าผากวัวลาน จะมี 3 ลักษณะ จากจำนวนวัว 745 ตัว (ตารางที่ 4.11) ความกว้างหน้าผากแคบ ความถี่ 79 ตัว ร้อยละ 10.60 หน้าผากกว้างปานกลาง ความถี่ 620 ตัว ร้อยละ 83.22 หน้าผากกว้างมากความถี่ 46 ตัว ร้อยละ 6.18

ตารางที่ 4.11 ผลการสำรวจพบแสดงการจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของลักษณะหน้าผาก

ความกว้างหน้าผาก	หน้าผากแคบ	หน้าผากกว้างปานกลาง	หน้าผากกว้างมาก	รวม
ความถี่(ตัว)	79	620	46	745
ร้อยละ	10.60	83.22	6.18	100.00

ผลการสำรวจพบการจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของสีบริเวณหน้าวัวลานมี 9 ลักษณะ จากจำนวนวัว 745 ตัว (ตารางที่ 4.12) หน้าโพธิ์เต็มใบ ความถี่ 118 ตัว ร้อยละ 15.84 หน้าแค้น ความถี่ 16 ตัว ร้อยละ 2.15 หน้าโพธิ์จุด ความถี่ 74 ตัว ร้อยละ 9.93 หน้าโพธิ์ล้อม ความถี่ 2 ตัว ร้อยละ 0.27 สีปกติ ความถี่ 489 ตัว ร้อยละ 65.64 หน้าโพธิ์เสี้ยว ความถี่ 17 ตัว ร้อยละ 2.28 หน้าโพธิ์ขันธ์ ความถี่ 7 ตัว ร้อยละ 0.94 โพธิ์คาบแก้ว ความถี่ 20 ตัว ร้อยละ 2.68 หน้าผี ความถี่ 2 ตัว ร้อยละ 0.27

ตารางที่ 4.12 การจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของลักษณะสีบริเวณหน้าวัวลาน 9 ลักษณะ

ลักษณะ สีหน้า	โพธิ์ เต็ม	หน้า เด่น	โพธิ์จุด	โพธิ์ ล้อม	สีปกติ	โพธิ์ เสี้ยว	โพธิ์ ยันต์	โพธิ์ คาบแก้ว	หน้าสี	รวม
ความถี่(ตัว)	118	16	74	2	489	17	7	20	2	745
ร้อยละ	15.84	2.15	9.93	0.27	65.64	2.28	0.94	2.68	0.27	100.00

ลักษณะที่ 5 การจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของลักษณะขนาดใบหูวัวลาน 3 ลักษณะ และลักษณะรูปทรงใบหูวัวลาน 4 ลักษณะ

ผลการสำรวจพบแสดงการจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของลักษณะขนาดใบหู 3 ลักษณะจากจำนวนวัว 734 ตัว (ตารางที่ 4.13) ใบหูเล็กความถี่ 102 ตัว ร้อยละ 13.90 ใบหูกลางความถี่ 588 ตัว ร้อยละ 80.11 ใบหูใหญ่ ความถี่ 44 ตัว ร้อยละ 5.99

ผลการสำรวจพบแสดงการจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของลักษณะรูปทรงใบหูวัวลาน 4 ลักษณะ จากจำนวนวัว 721 ตัว ลักษณะใบหูแบบกระต่ายความถี่ 18 ตัว ร้อยละ 2.50 ลักษณะใบหูแบบกวกความถี่ 2 ตัว ร้อยละ 0.28 ลักษณะหูแบบใบพลูความถี่ 131 ตัว ร้อยละ 18.17 ลักษณะหูธรรมดาความถี่ 570 ตัว ร้อยละ 79.05

ตารางที่ 4.13 ผลการสำรวจพบแสดงการจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของของลักษณะขนาดใบหู 3 ลักษณะและรูปทรงใบหูวัวลาน 4 ลักษณะ

ลักษณะหู	ลักษณะขนาดใบหู				ลักษณะรูปทรงใบหู				รวม
	ใบหูเล็ก	ใบหูกลาง	ใบหูใหญ่	รวม	กระต่าย	กวก	ใบพลู	ธรรมดา	
ความถี่(ตัว)	102	588	44	734	18	2	131	570	721
ร้อยละ	13.90	80.11	5.99	100.00	2.50	0.28	18.17	79.05	100.00

ลักษณะที่ 6 การจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของลักษณะเหนียงคอวัวลาน 4 ลักษณะ

การสำรวจพบแสดงการจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของลักษณะเหนียงคอวัวลานจะมี 4 ลักษณะจากจำนวนวัว 687 ตัว (ตารางที่ 4.14) เหนียงคอขาดและขนาดเล็ก (แล่งชายธงหรือแล่งขาด) ความถี่ 93 ตัว ร้อยละ 13.53 เหนียงคอขาดและขนาดใหญ่ ความถี่ 6 ตัว ร้อยละ 0.87 เหนียงคอไม่ขาดและขนาดเล็กความถี่ 548 ตัว ร้อยละ 79.78 เหนียงคอไม่ขาดและขนาดใหญ่ ความถี่ 40 ตัว ร้อยละ 5.82

ตารางที่ 4.14 การจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของลักษณะเหนียงคอวัวลานจะมี 4 ลักษณะ

ลักษณะเหนียงคอ	เหนียงคอขาด และขนาดเล็ก	เหนียงคอขาด และขนาดใหญ่	เหนียงคอไม่ขาด และขนาดเล็ก	เหนียงคอไม่ขาด และขนาดใหญ่	รวม
ความถี่(ตัว)	93	6	548	40	687
ร้อยละ	13.53	0.87	79.78	5.82	100.00

ลักษณะที่ 7 การจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของลักษณะขนาดตะโพนกวัวลาน 3

ลักษณะ

ผลการสำรวจพบการจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของขนาดตะโพนกวัวลาน 3 ลักษณะ จากจำนวนวัว 570 ตัว (ตารางที่ 4.15) ตะโพนกขนาดเล็ก ความถี่ 118 ตัว ร้อยละ 20.70 ตะโพนกขนาดปานกลาง ความถี่ 402 ตัว ร้อยละ 70.53 ตะโพนกขนาดใหญ่ความถี่ 50 ตัว ร้อยละ 8.77

ตารางที่ 4.15 การจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของขนาดตะโพนกวัวลาน 3 ลักษณะ

ขนาดตะโพนก	ตะโพนก ขนาดเล็ก	ตะโพนก ขนาดปานกลาง	ตะโพนก ขนาดใหญ่	รวม
ความถี่(ตัว)	118	402	50	570
ร้อยละ	20.70	70.53	8.77	100.00

ลักษณะที่ 8 การจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของสีตัววัวลาน 12 ลักษณะ

ผลการสำรวจพบการจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของสีตัววัวลาน 12 ลักษณะจากจำนวนวัว 724 ตัว (ตารางที่ 4.16) สีแดง ความถี่ 129 ตัว ร้อยละ 17.82 สีเหลือง ความถี่ 82 ตัว ร้อยละ 11.32 สีขาว ความถี่ 1 ตัว ร้อยละ 0.13 สีดำ ความถี่ 109 ตัว ร้อยละ 15.05 สีเขียวแพรว ความถี่ 78 ตัว ร้อยละ 10.77 สีเขียวทราย ความถี่ 69 ตัว ร้อยละ 9.53 สีนวลจันทร์ ความถี่ 39 ตัว ร้อยละ 5.39 สีนวล ความถี่ 109 ตัว ร้อยละ 15.06 สีประคู้ ความถี่ 76 ตัว ร้อยละ 10.50 สีนกพิราบ ความถี่ 2 ตัว ร้อยละ 0.28 สีลาย ความถี่ 13 ตัว ร้อยละ 1.80 สีเลา ความถี่ 17 ตัว ร้อยละ 2.35

ตารางที่ 4.16 การจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของสีตัววัวลาน 12 ลักษณะ

ลักษณะสี	ความถี่	ร้อยละ
สีแดง	129	17.82
สีเหลือง	82	11.32
สีขาว	1	0.13
สีดำ	109	15.05
สีเขียวแพรว	78	10.77
สีเขียวทราย	69	9.53
สีนวลจันทร์	39	5.39
สีนวล	109	15.06
สีประคู้	76	10.50
สีนกพิราบ	2	0.28
สีลาย	13	1.80
สีเลา	17	2.35
รวม	724	100.00

ลักษณะที่ 9 การจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของรูปทรงกีบวัวลาน 4 ลักษณะ

ผลการสำรวจพบการจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของรูปทรงกีบวัวลาน 4 ลักษณะจากจำนวนวัว 676 ตัว (ตารางที่ 4.17) กีบหมูความถี่ 126 ตัว ร้อยละ 18.64 กีบควาย ความถี่ 28 ตัว ร้อยละ 4.15 กีบวัวธรรมดา ความถี่ 505 ตัว ร้อยละ 74.70 กีบม้า ความถี่ 17 ตัว ร้อยละ 2.51

ตารางที่ 4.17 การจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของรูปทรงกีบวัวลาน 4 ลักษณะ

ลักษณะกีบ	กีบหมู	กีบควาย	กีบวัวธรรมดา	กีบม้า	รวม
ความถี่(ตัว)	126	28	505	17	676
ร้อยละ	18.64	4.15	74.70	2.51	100.00

ลักษณะที่ 10 การจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของสีพู่หางวัวลาน 5 ลักษณะและลักษณะรูปทรงพู่หางวัวลาน 2 ลักษณะ

ผลการสำรวจพบการจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของสีพู่หางวัวลาน 5 ลักษณะ จากจำนวนวัว 631 ตัว (ดังตารางที่ 4.18) ดังนี้ หางดอกหมก ความถี่ 36 ตัว ร้อยละ 5.71 หางดอกความถี่ 129 ตัว ร้อยละ 20.44 หางคาด ความถี่ 12 ตัว ร้อยละ 1.90 หางดำ ความถี่ 433 ตัว ร้อยละ 68.62 หางเหลือง ความถี่ 21 ตัว ร้อยละ 3.33

ผลการสำรวจพบการจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของรูปทรงพู่หางวัวลาน 2 ลักษณะ จากจำนวนวัว 618 ตัว (ตารางที่ 4.18) ดังนี้ หางธรรมดา ความถี่ 501 ตัว ร้อยละ 81.07 หางแบบช่อนาคี ความถี่ 117 ตัว ร้อยละ 18.93

ตารางที่ 4.18 การจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของสีพู่หางวัวลาน 5 ลักษณะและลักษณะรูปทรงพู่หางวัวลาน 2 ลักษณะ

ลักษณะพู่หาง	ลักษณะสีพู่หาง					รวม	ลักษณะรูปทรงพู่หาง		รวม
	หางดอกหมก	หางดอก	หางคาด	หางดำ	หางเหลือง		หางธรรมดา	หางช่อนาคี	
ความถี่(ตัว)	36	129	12	433	21	631	501	117	618
ร้อยละ	5.71	20.44	1.90	68.62	3.33	100.00	81.07	18.93	100.00

2.1.3 การสำรวจข้อมูลโดยการสอบถามเกษตรกรผู้เลี้ยงวัวลานเกี่ยวกับการเลี้ยงวัวเพื่อวังลานในจังหวัดเพชรบุรี

ในขั้นตอนวิจัยนี้เป็นการศึกษาอัตลักษณ์ที่เป็นลักษณะเฉพาะตัวด้านการจัดการดูแลและการเลี้ยงวัวในวิถีพื้นถิ่น โดยการใช้แบบสอบถามเกษตรกรผู้เลี้ยงวัวลานเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของเกษตรกรที่เลี้ยงวัวลาน และทัศนคติที่มีต่อลักษณะภายนอกของ วัวลาน และวิธีการเลี้ยงวัวเพื่อวังลาน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างประชากรวัวลานในจังหวัดเพชรบุรีด้วยวิธีสุ่มแบบ Snow Ball Sampling Method (Atkinson and Flints, 2001) ซึ่งผู้วิจัยได้คำนวณขนาดประชากรผู้วัวลานในจังหวัดเพชรบุรี ในกรณีไม่ทราบขนาดประชากร โดยใช้ สูตรการคำนวณของ โคชารัน (W.G. Cochran, 1953) โดยใช้ผู้เลี้ยงในจังหวัดเพชรบุรี ไม่ต่ำกว่า 333 ตัว ในงานวิจัยนี้ใช้จำนวนผู้เลี้ยงวัวลานในจังหวัดเพชรบุรี 352 คน

โดยมีขั้นตอนการสร้างแบบสอบถามเกษตรกรที่เลี้ยงวัวลานในจังหวัดเพชรบุรี โดยการนำต้นแบบของแบบสอบถามเกษตรกรที่เลี้ยงวัวลานในจังหวัดเพชรบุรีเกี่ยวกับทัศนคติที่มีต่อลักษณะภายนอกและการเลี้ยงวัวเพื่อวังลานที่ร่างให้กรรมการที่ปรึกษาคุณภิญโญได้ทำการตรวจสอบปรับปรุงและแก้ไขตามคำแนะนำของประธานและกรรมการที่ปรึกษาคุณภิญโญ จากนั้นผู้วิจัยได้นำแบบสอบถาม ที่ได้ปรับปรุงแก้ไขเรียบร้อยแล้ว ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ทำการประเมินดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ทุกข้อคำถาม มีค่ามากกว่า 0.5 แสดงว่าข้อคำถามข้อนั้นมีความตรงด้านเนื้อหาสามารถเป็นเครื่องมือวัดได้ตามวัตถุประสงค์ (พิสนุ ฟองศรี, 2552 : 155-157)

ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามเกษตรกรผู้เลี้ยงวัวลานเกี่ยวกับทัศนคติที่มีต่อลักษณะภายนอกและการเลี้ยงวัวลานในจังหวัดเพชรบุรีมาวิเคราะห์ด้วยสถิติพรรณนา (Descriptive Statistic) ประกอบด้วยความถี่ ร้อยละ เพื่อบ่งชี้ความเป็นอัตลักษณ์ซึ่งผลการตอบแบบสอบถามเกษตรกรผู้เลี้ยงวัวลานเกี่ยวกับการเลี้ยงวัวเพื่อวังลานในจังหวัดเพชรบุรีปรากฏผลดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพทั่วไปของผู้เลี้ยงวัวลานในจังหวัดเพชรบุรี

ตารางที่ 4.19 สภาพทั่วไปเกี่ยวกับเพศของผู้เลี้ยงวัวลานในจังหวัดเพชรบุรี

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	348	98.86
หญิง	4	1.14
รวม	352	100.00

จากการศึกษาสภาพทั่วไปของผู้เลี้ยงวัวลานในจังหวัดเพชรบุรี (ตารางที่ 4.19) จำนวน 352 คน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย 348 คน คิดเป็นร้อยละ 98.86 และเพศหญิง 4 คน คิดเป็นร้อยละ 1.14

ตารางที่ 4.20 สภาพทั่วไปเกี่ยวกับอายุของผู้เลี้ยงวัวลานในจังหวัดเพชรบุรี

อายุ	จำนวน	ร้อยละ
น้อยกว่า 20 ปี	19	5.40
20-40 ปี	177	50.28
40-60 ปี	124	35.23
มากกว่า 60 ปี	32	9.09
รวม	352	100.00

จากการศึกษาสภาพทั่วไปเกี่ยวกับอายุของผู้เลี้ยงวัวลานในจังหวัดเพชรบุรี (ตารางที่ 4.20) จำนวน 352 คน พบว่าส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 20-40 ปี จำนวน 177 คน คิดเป็นร้อยละ 50.28 อายุระหว่าง 40-60 ปี จำนวน 124 คน คิดเป็นร้อยละ 35.23 และมีอายุมากกว่า 60 ปี จำนวน 32 คน คิดเป็น ร้อยละ 9.09 นอกจากนี้ยังพบว่า มีผู้เลี้ยงวัวลานที่อายุน้อยกว่า 20 ปี จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 5.40

ตารางที่ 4.21 สภาพทั่วไปเกี่ยวกับศาสนาของผู้เลี้ยงวัวลานในจังหวัดเพชรบุรี

ศาสนา	จำนวน	ร้อยละ
พุทธ	337	95.74
อิสลาม	15	4.26
รวม	352	100.00

จากการศึกษาสภาพทั่วไปเกี่ยวกับศาสนาของผู้เลี้ยงวัวลานในจังหวัดเพชรบุรี (ตารางที่ 4.21) จำนวน 352 คน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นผู้นับถือศาสนาพุทธ จำนวน 337 คน คิดเป็นร้อยละ 95.74 และเป็นผู้นับถือศาสนาอิสลาม จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 4.26

ตารางที่ 4.22 สภาพทั่วไปเกี่ยวกับอาชีพของผู้เลี้ยงวัวลานในจังหวัดเพชรบุรี

อาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
นักศึกษา	40	11.36
เกษตรกร	144	40.91
ข้าราชการ	32	9.10
นักธุรกิจ	15	4.26
ค้าขาย	41	11.65
รับจ้าง	74	21.02
อื่นๆ	6	1.70
รวม	352	100.00

จากการศึกษาสภาพทั่วไปของผู้เลี้ยงวัวลานในจังหวัดเพชรบุรี (ตารางที่ 4.22) จำนวน 352 คน พบว่า ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรมากที่สุด จำนวน 144 คน คิดเป็นร้อยละ 40.91 รองลงมาคือ อาชีพรับจ้าง จำนวน 74 คน คิดเป็นร้อยละ 21.02 และประกอบอาชีพค้าขาย จำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 11.65 นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้เลี้ยงวัวลานเป็นนักศึกษา ข้าราชการ นักธุรกิจ และอื่นๆ จำนวน 40, 32, 15 และ 6 คน ตามลำดับ คิดเป็นร้อยละ 11.36, 9.10, 4.26 และ 1.70 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.23 สภาพทั่วไปเกี่ยวกับระดับการศึกษาของผู้เลี้ยงวัวลานในจังหวัดเพชรบุรี

ระดับการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่าประถมศึกษาที่ 4	24	6.82
ประถม 4-6	125	35.51
มัธยมต้น (ม.1-ม.3)	62	17.61
มัธยมปลาย (ม.4 - ม.5)	75	21.31
อนุปริญญา	39	11.08
ปริญญาตรี	21	5.97
สูงกว่าปริญญาตรี	6	1.70
รวม	352	100.00

จากการศึกษาสภาพทั่วไปเกี่ยวกับระดับการศึกษาของผู้เลี้ยงวัวลานในจังหวัดเพชรบุรี (ตารางที่ 4.23) จำนวน 352 คน พบว่า ส่วนใหญ่มีการศึกษาสูงสุดอยู่ในระดับประถม 4-6 จำนวน 125 คน คิดเป็นร้อยละ 35.51 รองลงมามีการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมปลาย จำนวน 75 คน ระดับมัธยมต้น จำนวน 62 คน ระดับอนุปริญญา จำนวน 39 คน ระดับต่ำกว่าประถม 4 จำนวน 24 คน ระดับปริญญาตรีจำนวน 21 คน และระดับสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 6 คน ตามลำดับ คิดเป็นละ 21.31, 17.61, 11.08, 6.82, 5.97 และ 1.70 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.24 สภาพทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพของผู้เลี้ยงวัวลานในจังหวัดเพชรบุรี

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
โสด	120	34.09
สมรส	232	65.91
รวม	352	100.00

จากการศึกษาสภาพทั่วไปของผู้เลี้ยงวัวลานในจังหวัดเพชรบุรี (ตารางที่ 4.23) จำนวน 352 คน พบว่า ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส จำนวน 232 คน คิดเป็นร้อยละ 65.91 และสถานภาพโสด จำนวน 120 คน คิดเป็นร้อยละ 34.09

ตารางที่ 4.25 สภาพทั่วไปเกี่ยวกับประสบการณ์ในการเลี้ยงของผู้เลี้ยงวัวลานในจังหวัดเพชรบุรี

ประสบการณ์ในการเลี้ยง	จำนวน	ร้อยละ
1-5 ปี	98	27.84
6-10 ปี	51	14.49
10-15 ปี	32	9.09
มากกว่า 15 ปี	171	48.58
รวม	352	100.00

จากการศึกษาสภาพทั่วไปเกี่ยวกับประสบการณ์ในการเลี้ยงของผู้เลี้ยงวัวลานในจังหวัดเพชรบุรี (ตารางที่ 4.25) จำนวน 352 คน พบว่า ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการเลี้ยงวัวลานมากกว่า 15 ปี จำนวน 171 คน คิดเป็นร้อยละ 48.58 รองลงมา มีประสบการณ์ในการเลี้ยงวัวลาน 1-5 ปี จำนวน 98 คน คิดเป็นร้อยละ 27.84 มีประสบการณ์ในการเลี้ยงวัวลาน 6-10 ปี จำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 14.49 และมีประสบการณ์ในการเลี้ยงวัวลาน 10-15 ปี จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 9.09

ตารางที่ 4.26 สภาพทั่วไปเกี่ยวกับจำนวนวัชที่เลี้ยงของผู้เลี้ยงวัวลานในจังหวัดเพชรบุรี

จำนวนวัชที่เลี้ยง	จำนวน	ร้อยละ
1-5 ตัว	156	44.32
6-10 ตัว	107	30.40
มากกว่า 10 ตัวขึ้นไป	89	25.28
รวม	352	100.00

จากการศึกษาสภาพทั่วไปของผู้เลี้ยงวัวลานในจังหวัดเพชรบุรี (ตารางที่ 4.26) จำนวน 352 คน พบว่า ส่วนใหญ่มีการเลี้ยงวัวลานจำนวน 1-5 ตัว (156 คน) คิดเป็นร้อยละ 44.32 มีการเลี้ยงวัวลานจำนวน 6-10 ตัว (107 คน) คิดเป็นร้อยละ 30.40 และมีการเลี้ยงวัวลานมากกว่า 10 ตัวขึ้นไป (89 คน) คิดเป็นร้อยละ 25.28

ตอนที่ 2 ทศนคติผู้เลี้ยงในจังหวัดเพชรบุรีเกี่ยวกับการคัดเลือกลักษณะที่แสดงออกภายนอกของวัวลานในจังหวัดเพชรบุรี

ตารางที่ 4.27 ทศนคติและองค์ความรู้ท้องถิ่นเกี่ยวกับสายพันธุ์วัวลานในจังหวัดเพชรบุรี

สายพันธุ์วัวลาน	จำนวน	ร้อยละ
พันธุ์ไทยแท้(พื้นเมือง)	352	100.00
พันธุ์ลูกผสม	0	0
อื่นๆ	0	0
รวม	352	100.00

จากการศึกษาทศนคติและองค์ความรู้ท้องถิ่นเกี่ยวกับสายพันธุ์วัวลานในจังหวัดเพชรบุรี (ตารางที่ 4.27) จำนวน 352 คน พบว่า การตอบแบบสอบถามของผู้เลี้ยงวัวลานทุกคนคิดเป็นร้อยละ 100 มีทศนคติและองค์ความรู้ท้องถิ่นเกี่ยวกับการคัดเลือกลักษณะสายพันธุ์วัวลานในจังหวัดเพชรบุรีว่า วัชที่ใช้ในการวิ่งแข่งขันในลานควรเป็นวัชที่เป็นพันธุ์ไทยแท้ (พื้นเมือง)

ตารางที่ 4.28 ทศนคติผู้เลี้ยงในจังหวัดเพชรบุรีเกี่ยวกับขวัญของวัวลานที่พบในจังหวัดเพชรบุรี

ขวัญของวัวลานที่มักจะพบ	จำนวน	ร้อยละ
ขวัญเคิม	304	86.36
ขวัญเคิม, ขวัญเทินข้าวปลุก	9	2.56
ขวัญเคิม, ขวัญเทินข้าวปลุก, ขวัญจอมประสาท	5	1.42
ขวัญเคิม, ขวัญเทินข้าวปลุก, ขวัญหับคลัง	4	1.14
ขวัญเคิม, ขวัญจอมประสาท	3	0.85
ขวัญเคิม, ขวัญจอมประสาท, ขวัญหับคลัง	3	0.85
ขวัญเคิม, ขวัญจอมประสาท, ขวัญสี่จักร	1	0.28
ขวัญเคิม, ขวัญหับคลัง	5	1.42
ขวัญเคิม, ขวัญสี่จักร, ขวัญยักษ์หล่ม	2	0.57
ขวัญเคิม, ขวัญสี่จักร, ขวัญจอมกวน	1	0.28
ขวัญเคิม, ขวัญปัดตก	1	0.28
ขวัญเทินข้าวปลุก	9	2.56
ขวัญจอมประสาท	3	0.85
ขวัญเทพจักร	2	0.57
รวม	352	100.00

จากการศึกษาทศนคติผู้เลี้ยงในจังหวัดเพชรบุรีเกี่ยวกับขวัญของวัวลานที่พบในจังหวัดเพชรบุรี (ตารางที่ 4.28) จาก 352 คน พบว่าผู้เลี้ยงวัว 304 คน หรือร้อยละ 86.36 พบขวัญของวัวลานที่พบมากที่สุด ในจังหวัดเพชรบุรีขวัญ คือ ขวัญเคิม รองลงมา คือ ขวัญเทินข้าวปลุก หรือพบร่วมกันระหว่างขวัญเคิม และขวัญเทินข้าวปลุก จำนวน 9 คน หรือ ร้อยละ 2.56 และขวัญเคิมร่วมกับขวัญเทินข้าวปลุกและขวัญจอมประสาทหรือขวัญเคิมกับขวัญหับคลัง จำนวน 5 คน หรือร้อยละ 1.42 นอกจากนี้ยังพบขวัญเคิม, ขวัญเทินข้าวปลุก, ขวัญหับคลัง (ร่วมกัน) จำนวน 4 คน หรือ ร้อยละ 1.14 ในขณะที่การพบขวัญเคิม, ขวัญจอมประสาทหรือขวัญเคิม, ขวัญจอมประสาท, ขวัญขวัญหับคลังหรือขวัญจอมประสาท จำนวน 3 คน หรือ ร้อยละ 0.85 ส่วนการพบขวัญเคิม, ขวัญสี่จักร, ขวัญยักษ์หล่มหรือขวัญเทพจักรมีเพียง 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.57 ส่วนขวัญเคิม, ขวัญจอมประสาท, ขวัญสี่จักรหรือขวัญเคิม, ขวัญสี่จักร, ขวัญจอมกวนหรือขวัญเคิม, ขวัญปัดตก มีผู้ที่พบเพียง 1 คน หรือร้อยละ 0.28 ซึ่งในกรณีขวัญจอมกวน ปัดตกเป็นขวัญที่ให้โทษหรือไม่เป็นมงคลจึงมีผู้นิยมเลี้ยงวัวที่มีขวัญดังกล่าวน้อย

ตารางที่ 4.29 ทศนคติผู้เลี้ยงในจังหวัดเพชรบุรีเกี่ยวกับเขาของวัวลานที่พึงประสงค์

เขาของวัวลานที่ดี	จำนวน	ร้อยละ
เขาวง	212	60.23
เขาอุ้มบาตร	99	28.12
เขาแบ้	9	2.56
เขาฮิปปี	5	1.42
อื่นๆ	27	7.67
รวม	352	100.00

จากการศึกษาทศนคติผู้เลี้ยงในจังหวัดเพชรบุรีเกี่ยวกับเขาของวัวลานที่พึงประสงค์ (ตารางที่ 4.29) จำนวน 352 คน พบว่าผู้เลี้ยงส่วนใหญ่นิยมเขาวงจำนวน 212 คน คิดเป็นร้อยละ 60.23 รองลงมาเป็นเขาอุ้มบาตรมีจำนวน 99 คน คิดเป็นร้อยละ 28.12 ในขณะที่เขาพึงประสงค์อื่นๆ เช่น เขากุ้ม เขาตั้งมีความนิยมที่ 27 คน คิดเป็น ร้อยละ 7.67 ส่วนเขาแบ้และเขาฮิปปีมีความนิยม 9 คน และ 5 คน ตามลำดับ คิดเป็นร้อยละ 2.56 และ 1.42

ตารางที่ 4.30 ทศนคติผู้เลี้ยงในจังหวัดเพชรบุรีเกี่ยวกับขนาดหัวของวัวลานในจังหวัดเพชรบุรี

หัวของวัวลานที่ดี	จำนวน	ร้อยละ
หัวเล็ก	99	28.13
หัวปานกลาง	216	61.36
หัวใหญ่	18	5.11
อื่นๆ	19	5.40
รวม	352	100.00

จากการศึกษาทศนคติผู้เลี้ยงในจังหวัดเพชรบุรีเกี่ยวกับขนาดหัวของวัวลานในจังหวัดเพชรบุรี (ตารางที่ 4.30) จำนวน 352 คน พบว่าผู้เลี้ยงส่วนใหญ่ จำนวน 216 คน คิดเป็นร้อยละ 61.36 นิยมหัววัวลานขนาดปานกลางในขณะที่ผู้เลี้ยงจำนวน 99 คน และ 18 คน คิดเป็นร้อยละ 28.13 และ 5.11 นิยมหัววัวลานขนาดเล็กและขนาดใหญ่ตามลำดับ ในขณะที่ 19 คน คิดเป็นร้อยละ 5.40 ไม่ได้พิจารณาลักษณะดังกล่าว

ตารางที่ 4.31 ทศนคติผู้เลี้ยงในจังหวัดเพชรบุรีเกี่ยวกับขนาดหน้าของวัวลานในจังหวัดเพชรบุรี

หน้าของวัวลาน	จำนวน	ร้อยละ
หน้าเล็ก	92	26.14
หน้าปานกลาง	210	59.66
หน้าใหญ่	28	7.95
อื่นๆ	22	6.25
รวม	352	100.00

จากการศึกษาทศนคติผู้เลี้ยงในจังหวัดเพชรบุรีเกี่ยวกับขนาดหน้าของวัวลานในจังหวัดเพชรบุรี (ตารางที่ 4.31) จำนวน 352 คน พบว่าผู้เลี้ยงส่วนใหญ่ จำนวน 210 คน คิดเป็นร้อยละ 59.66 นิยมหน้าวัวลานขนาดปานกลางในขณะที่ผู้เลี้ยง จำนวน 92 คน และ 28 คน คิดเป็นร้อยละ 28.13 และ 5.11 นิยมหัววัวลานขนาดเล็กและขนาดใหญ่ตามลำดับ ในขณะที่ 22 คน คิดเป็นร้อยละ 6.25 ไม่ได้พิจารณาลักษณะดังกล่าว

ตารางที่ 4.32 ทศนคติผู้เลี้ยงในจังหวัดเพชรบุรีเกี่ยวกับขนาดใบหูของวัวลานในจังหวัดเพชรบุรี

ใบหู	จำนวน	ร้อยละ
ใบหูเล็ก	324	92.05
ใบหูปานกลาง	15	4.26
ใบหูใหญ่	7	1.99
อื่นๆ	6	1.70
รวม	352	100.00

จากการศึกษาทศนคติผู้เลี้ยงในจังหวัดเพชรบุรีเกี่ยวกับขนาดใบหูของวัวลานในจังหวัดเพชรบุรี (ตารางที่ 4.32) จำนวน 352 คน พบว่าผู้เลี้ยงส่วนใหญ่ จำนวน 324 คน คิดเป็นร้อยละ 92.05 นิยมขนาดใบหูเล็กในขณะที่ผู้เลี้ยง จำนวน 15 คน และ 7 คน คิดเป็นร้อยละ 4.26 และ 1.99 นิยมขนาดใบหูของวัวลานขนาดปานกลางและขนาดใหญ่ตามลำดับ ในขณะที่มีเพียง 6 คน คิดเป็นร้อยละ 1.70 ไม่ได้พิจารณาลักษณะดังกล่าว

ตารางที่ 4.33 ทศนคติผู้เลี้ยงในจังหวัดเพชรบุรีเกี่ยวกับลำตัวของวัวลานในจังหวัดเพชรบุรี

ลำตัวของวัวลานที่ดี	จำนวน	ร้อยละ
ลำตัวเล็ก	54	15.34
ลำตัวปานกลาง	235	66.76
ลำตัวใหญ่	39	11.08
อื่นๆ	24	6.82
รวม	352	100.000

จากการศึกษาทศนคติผู้เลี้ยงในจังหวัดเพชรบุรีเกี่ยวกับขนาดลำตัวของวัวลานในจังหวัดเพชรบุรี (ตารางที่ 4.33) จำนวน 352 คน พบว่าผู้เลี้ยงส่วนใหญ่จำนวน 235 คน คิดเป็นร้อยละ 66.76 นิยมลำตัววัวลานขนาดปานกลางในขณะที่ผู้เลี้ยงจำนวน 54 คน และ 39 คน คิดเป็นร้อยละ 15.34 และ 11.08 นิยมลำตัววัวลานขนาดเล็กและขนาดใหญ่ตามลำดับ ในขณะที่ 24 คน คิดเป็นร้อยละ 6.82 ไม่ได้พิจารณาลักษณะดังกล่าว

ตารางที่ 4.34 ทศนคติผู้เลี้ยงในจังหวัดเพชรบุรีเกี่ยวกับสีลำตัวของวัวลานในจังหวัดเพชรบุรี

ตัว	จำนวน	ร้อยละ
ดำ	63	17.89
แดง	231	65.63
อื่นๆ	58	16.48
รวม	352	100.00

จากการศึกษาทศนคติผู้เลี้ยงในจังหวัดเพชรบุรีเกี่ยวกับสีลำตัวของวัวลานในจังหวัดเพชรบุรี (ตารางที่ 4.34) จำนวน 352 คน พบว่าผู้เลี้ยงส่วนใหญ่จำนวน 231 คน คิดเป็นร้อยละ 65.63 นิยมสีลำตัววัวลานที่มีสีแดง ในขณะที่ผู้เลี้ยงจำนวน 63 คน นิยมสีลำตัววัวลานที่มีสีดำ คิดเป็นร้อยละ 17.89 ในขณะที่ผู้เลี้ยงจำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 16.48 นิยม สีลำตัวของวัวลานอื่นๆ เช่น สีประคูดู สีเหลือง สีเขียวแพร

ตารางที่ 4.35 ทศนคติผู้เลี้ยงในจังหวัดเพชรบุรีเกี่ยวกับขนาดตะโหนดของวัวลานในจังหวัดเพชรบุรี

ตะโหนด	จำนวน	ร้อยละ
ตะโหนดเล็ก	119	33.81
ตะโหนดปานกลาง	184	52.27
ตะโหนดใหญ่	38	10.79
อื่นๆ	11	3.13
รวม	352	100.00

จากการศึกษาทศนคติผู้เลี้ยงในจังหวัดเพชรบุรีเกี่ยวกับขนาดตะโหนดของวัวลานในจังหวัดเพชรบุรี (ตารางที่ 4.35) จำนวน 352 คน พบว่าผู้เลี้ยงส่วนใหญ่จำนวน 184 คน คิดเป็นร้อยละ 52.27 นิยมขนาดตะโหนดขนาดปานกลางในขณะที่ผู้เลี้ยงจำนวน 119 คน และ 38 คน คิดเป็นร้อยละ 33.81 และ 10.79 นิยมตะโหนดของวัวลานขนาดเล็กและขนาดใหญ่ตามลำดับ ในขณะที่ 11 คน คิดเป็นร้อยละ 3.13 ไม่ได้พิจารณาถึงขนาดดังกล่าว

ตารางที่ 4.36 ทศนคติผู้เลี้ยงในจังหวัดเพชรบุรีเกี่ยวกับเหนียงหรือแล่งคอของวัวลานในจังหวัดเพชรบุรี

แล่งคอของวัวลาน	จำนวน	ร้อยละ
แล่งคอขาด	324	92.05
แล่งคอหนา	9	2.56
แล่งคอปานกลาง	13	3.69
อื่นๆ	6	1.70
รวม	352	100.00

จากการศึกษาทศนคติผู้เลี้ยงในจังหวัดเพชรบุรีเกี่ยวกับแล่งคอของวัวลานในจังหวัดเพชรบุรี (ตารางที่ 4.36) จำนวน 352 คน พบว่าผู้เลี้ยงส่วนใหญ่จำนวน 324 คน คิดเป็นร้อยละ 92.05 นิยมแล่งคอขาด ในขณะที่ผู้เลี้ยงจำนวน 13 คน และ 9 คน คิดเป็นร้อยละ 3.69 และ 2.56 นิยมแล่งคอปานกลาง และแล่งคอหนาตามลำดับ ในขณะที่ 6 คน คิดเป็นร้อยละ 1.70 ไม่ได้พิจารณาถึงขนาดดังกล่าว

ตอนที่ 3 ทักษะคิดและองค์ความรู้ท้องถิ่นเกี่ยวกับการจัดการและเลี้ยงควัวหลานในเขตจังหวัดเพชรบุรี

ตารางที่ 4.37 จุดประสงค์ในการเลี้ยงของผู้เลี้ยงวัวหลานในจังหวัดเพชรบุรี

จุดประสงค์ในการเลี้ยงวัวหลาน	จำนวน	ร้อยละ
เพื่อการศึกษา	15	4.26
เพื่อการอนุรักษ์ประเพณี	298	84.67
เพื่อทำให้เกิดรายได้	20	5.68
ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์	10	2.84
อื่นๆ	9	2.55
รวม	352	100.00

จากการศึกษาที่ทัศนคติและองค์ความรู้ท้องถิ่นเกี่ยวกับการจัดการวัวหลานในเขตจังหวัดเพชรบุรี (ตารางที่ 4.37) จำนวน 352 คน พบว่า ส่วนใหญ่มีจุดประสงค์ในการเลี้ยงวัวหลานเพื่อการอนุรักษ์ประเพณีมากที่สุด จำนวน 298 คน คิดเป็นร้อยละ 84.67 เพื่อหารายได้ จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 5.68 นอกจากนี้ยังมีเลี้ยงเพื่อการศึกษา จำนวน 15 คน ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ จำนวน 10 คน และอื่นๆ เช่น เพื่อแข่งขัน มีความรักที่จะเลี้ยงวัว จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 4.26, 2.84 และ 2.55 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.38 ทักษะคิดและองค์ความรู้ท้องถิ่นเกี่ยวกับแหล่งวัวหลานที่ดีของผู้เลี้ยงในจังหวัดเพชรบุรี

แหล่งวัวหลานที่ดี	จำนวน	ร้อยละ
ลูกเกิดในฟาร์ม	142	40.34
ซื้อมาจากภายนอกฟาร์ม	204	57.96
อื่นๆ	6	1.70
รวม	352	100.00

จากการศึกษาที่ทัศนคติและองค์ความรู้ท้องถิ่นเกี่ยวกับการจัดการวัวหลานในเขตจังหวัดเพชรบุรี (ตารางที่ 4.38) จำนวน 352 คน พบว่า แหล่งวัวหลานที่ดีส่วนใหญ่ เป็นวัวหลานซื้อมาจากภายนอกฟาร์ม จำนวน 204 คน คิดเป็นร้อยละ 57.96 รองลงมาเป็นลูกวัวหลานที่เกิดในฟาร์ม จำนวน 142 คน คิดเป็นร้อยละ 40.34 นอกจากนี้ยังมีการนำวัวหลานมาจากแหล่งอื่นๆ จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 1.70 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.39 ทักษะคิดและองค์ความรู้ท้องถิ่นเกี่ยวกับอาหารที่ใช้เลี้ยงวัวลานของผู้เลี้ยงในจังหวัดเพชรบุรี

อาหารที่ใช้เลี้ยงวัวลาน	จำนวน	ร้อยละ
หญ้าสด	93	26.42
หญ้าแห้ง	3	0.85
ฟางแห้ง	2	0.57
ต้นข้าวโพดชื้อป/สับชิ้นเล็กๆ	3	0.85
อื่นๆ (หลายอย่างรวมกัน)	251	71.31
รวม	352	100.00

จากการศึกษาทักษะคิดและองค์ความรู้ท้องถิ่นเกี่ยวกับอาหารที่ใช้เลี้ยงวัวลานของผู้เลี้ยง ในเขตจังหวัดเพชรบุรี (ตารางที่ 4.39) จำนวน 352 คน พบว่า อาหารที่ใช้เลี้ยงวัวลานส่วนใหญ่มีการให้อาหารหลายอย่างรวมกัน จำนวน 251 คน คิดเป็นร้อยละ 71.31 รองลงมาเป็นหญ้าสด จำนวน 93 คน คิดเป็นร้อยละ 26.42 นอกจากนี้ยังมีการให้หญ้าแห้ง จำนวน 3 คน ต้นข้าวโพดชื้อป/สับชิ้นเล็กๆ จำนวน 3 คน และฟางแห้ง จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.85, 0.85 และ 0.57 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.40 ทักษะคิดและองค์ความรู้ท้องถิ่นเกี่ยวกับวิธีการเลี้ยงวัวลานของผู้เลี้ยงในจังหวัดเพชรบุรี

การเลี้ยงวัวลานที่ดี	จำนวน	ร้อยละ
ปล่อยฝูง	49	13.92
ปล่อยฝูง,ผูกล่่าม	25	7.10
ปล่อยฝูง,เกี่ยวหญ้าให้กิน	11	3.13
ผูกล่่าม	65	18.47
ผูกล่่าม,เกี่ยวหญ้าให้กิน	109	30.96
เกี่ยวหญ้าให้กิน	92	26.14
อื่นๆ	1	0.28
รวม	352	100.00

จากการศึกษาทัศนคติและองค์ความรู้ท้องถิ่นเกี่ยวกับวิธีการเลี้ยงวัวลานของผู้เลี้ยงในจังหวัดเพชรบุรี (ตารางที่ 4.40) จำนวน 352 คน พบว่าวิธีการเลี้ยงวัวลานของผู้เลี้ยงวัวลานส่วนใหญ่มีการผูกล่ามร่วมกับการเกี่ยวหญ้าให้กิน จำนวน 109 คน คิดเป็นร้อยละ 30.96 รองลงมาเป็นการเกี่ยวหญ้าให้กิน จำนวน 92 คน คิดเป็นร้อยละ 26.14 นอกจากนี้ยังมีการผูกล่าม หรือปล่อยฝูง จำนวน 65 คน และ 49 คน คิดเป็นร้อยละ 18.47 และ 13.92 ตามลำดับ นอกจากนี้มีการปล่อยฝูงร่วมกับการผูกล่าม จำนวน 25 คน หรือการปล่อยฝูงร่วมกับการเกี่ยวหญ้า จำนวน 11 คน และอื่นๆ จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 7.10, 3.13 และ 0.28 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.41 ช่วงเวลาที่ให้อาหารวัวลานของผู้เลี้ยงในจังหวัดเพชรบุรี

ช่วงเวลาที่ให้อาหารวัวลาน	จำนวน	ร้อยละ
เฉพาะกลางวัน	282	80.11
เฉพาะกลางคืน	24	6.82
ตลอดเวลา	22	6.25
อื่นๆ	24	6.82
รวม	352	100.00

จากการศึกษาช่วงเวลาให้อาหารวัวลานของผู้เลี้ยงในจังหวัดเพชรบุรี (ตารางที่ 4.41) จำนวน 352 คน พบว่า ส่วนใหญ่มักให้อาหารเฉพาะในช่วงเวลากลางวัน จำนวน 282 คน คิดเป็นร้อยละ 80.11 ให้อาหารเฉพาะในช่วงเวลากลางคืนและให้ในช่วงเวลาอื่นๆ เช่น ให้ในช่วงเช้าและช่วงเย็น ให้ในช่วงบ่าย หรือให้เฉพาะช่วงเย็นเป็นต้น จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 6.82 เท่ากัน นอกจากนี้ยังมีการให้อาหารตลอดเวลา จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 6.25 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.42 ค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงวัวลานของผู้เลี้ยงในจังหวัดเพชรบุรี

ค่าใช้จ่ายในการเลี้ยง	จำนวน	ร้อยละ
ค่าพันธุ์		
5,000-15,000 บาท/ตัว	255	72.44
15,001-25,000 บาท/ตัว	39	11.08
25,001-35,000 บาท/ตัว	20	5.68
สูงกว่า 35,000 ขึ้นไป	38	10.80
รวม	352	100.00
ค่าอาหาร		
100-300 บาท/เดือน	126	35.79
301-500 บาท/เดือน	97	27.56
501-700 บาท/เดือน	42	11.93
สูงกว่า 700 บาทขึ้นไป	87	24.72
รวม	352	100.00
ค่ายารักษาโรค		
100-300 บาท/เดือน	166	47.16
301-500 บาท/เดือน	170	48.29
501-700 บาท/เดือน	7	1.99
สูงกว่า 700 บาท/เดือนขึ้นไป	9	2.56
รวม	352	100.00
ค่าขนส่ง		
100-150 บาท/ตัว	32	9.09
151-200 บาท/ตัว	179	50.85
201-250 บาท/ตัว	49	13.92
สูงกว่า 250 บาทขึ้นไป	92	26.14
รวม	352	100.00

จากการศึกษาค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงวัวลานของผู้เลี้ยงวัวลานในจังหวัดเพชรบุรี (ตารางที่ 4.42) จำนวน 352 คน พบว่า ส่วนใหญ่ค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงวัวลานของผู้เลี้ยง ประเภท ค่าพันธุ์ มีค่า 5,000-15,000 บาท/ตัว (จำนวน 255 คน) คิดเป็นร้อยละ 72.44 และมีค่า 15,001-25,000 บาท/ตัว (จำนวน 39 คน) คิดเป็นร้อยละ 11.08 นอกจากนี้ยังพบว่าค่าพันธุ์วัวลานมีค่าสูงกว่า 35,000 ขึ้นไป (จำนวน 38 คน) และมีค่า 25,001-35,000 บาท/ตัว (จำนวน 20 คน) คิดเป็นร้อยละ 10.80 และ 5.68 ตามลำดับ ค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงวัวลานของผู้เลี้ยงประเภทค่าอาหาร ส่วนใหญ่มีค่า 100-300 บาท/เดือน (จำนวน 126 คน) คิดเป็นร้อยละ 35.79 และมีค่า 301-500 บาท/เดือน (จำนวน 97 คน) คิดเป็นร้อยละ 27.6 นอกจากนี้ยังพบว่าค่าอาหารวัวลานมีค่าสูงกว่า 700 บาทขึ้นไป (จำนวน 87 คน) และมีค่า 501-700 บาท/เดือน (จำนวน 42 คน) คิดเป็นร้อยละ 24.72 และ 11.93 ตามลำดับ ค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงวัวลานของผู้เลี้ยงประเภทค่ายารักษาโรค ส่วนใหญ่มีค่า 301-500 บาท/เดือน (จำนวน 170 คน) คิดเป็นร้อยละ 48.29 และมีค่า 100-300 บาท/เดือน (จำนวน 166 คน) คิดเป็นร้อยละ 47.16 นอกจากนี้ยังพบว่าค่ายารักษาโรคของวัวลานมีค่าสูงกว่า 700 บาท/เดือนขึ้นไป (จำนวน 9 คน) และมีค่า 501-700 บาท/เดือน (จำนวน 7 คน) คิดเป็นร้อยละ 2.56 และ 1.99 ตามลำดับ ค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงวัวลานของผู้เลี้ยงประเภทค่าขนส่ง ส่วนใหญ่มีค่า 151-200 บาท/ตัว (จำนวน 179 คน) คิดเป็นร้อยละ 50.85 และมีค่าสูงกว่า 250 บาทขึ้นไป (จำนวน 92 คน) คิดเป็นร้อยละ 26.14 นอกจากนี้ยังพบว่าค่าขนส่งวัวลานมีค่า 201-250 บาท/ตัว (จำนวน 49 คน) และมีค่า 100-150 บาท/ตัว (จำนวน 32 คน) คิดเป็นร้อยละ 13.92 และ 9.09 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.43 ทักษะคติและองค์ความรู้ท้องถิ่นเกี่ยวกับความคุ้มทุนของผู้เลี้ยงวัวลานในจังหวัดเพชรบุรี

การเลี้ยงวัวลานคุ้มทุนหรือไม่	จำนวน	ร้อยละ
มีกำไร	100	28.41
ขาดทุน	155	44.03
เสมอทุน	97	27.56
รวม	352	100.00

จากการศึกษาทัศนคติและองค์ความรู้ท้องถิ่นเกี่ยวกับความคุ้มทุนของผู้เลี้ยงวัวลานในจังหวัดเพชรบุรี (ตารางที่ 4.43) จำนวน 352 คน พบว่าส่วนใหญ่การเลี้ยงวัวลานของผู้เลี้ยงในจังหวัดเพชรบุรี จำนวน 155 คน คิดเป็นร้อยละ 44.03 ประสบภาวะขาดทุน และจำนวนผู้เลี้ยงที่เลี้ยงวัวลานในสถานะเสมอทุนและได้กำไรจำนวน 97 คน และ 100คนคิดเป็นร้อยละ 28.41 และ 27.56 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.44 ทศนคติและองค์ความรู้ท้องถิ่นเกี่ยวกับปัญหาหลักด้านสุขภาพของวัวลานในจังหวัด
เพชรบุรี

ปัญหาหลักด้านสุขภาพของวัวลาน	จำนวน	ร้อยละ
ปากและเท้าเปื่อย	230	65.34
พยาธิ (ภายในและภายนอก)	56	15.91
พิการ	1	0.28
ไม่มี	65	18.47
รวม	352	100.00

จากการศึกษาทศนคติและองค์ความรู้ท้องถิ่นเกี่ยวกับปัญหาหลักด้านสุขภาพของวัวลานในจังหวัดเพชรบุรี (ตารางที่ 4.44) พบว่า ผู้เลี้ยงส่วนใหญ่ จำนวน 230 คน คิดเป็นร้อยละ 65.34 ประสบปัญหาด้านสุขภาพของวัวลานเกี่ยวกับโรคปากและเท้าเปื่อย และผู้เลี้ยงจำนวน 56 คน คิดเป็นร้อยละ 15.91 มีปัญหาจากการที่วัวลานติดพยาธิ (ภายในและภายนอก) และมีเพียง 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.28 ที่ประสบปัญหาวัวพิการ ในขณะที่ ผู้เลี้ยงวัวลานจำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 18.47 ไม่พบปัญหาด้านสุขภาพของวัวลาน

ตารางที่ 4.45 ทศนคติและองค์ความรู้ท้องถิ่นเกี่ยวกับสาเหตุการค้ำทิ้งวัวลาน

สาเหตุการค้ำทิ้งวัวลาน	จำนวน	ร้อยละ
ปัญหาด้านสุขภาพและประวัติเป็นโรค	114	32.39
อายุมาก	131	37.22
คูร้ายและไม่เชื่อง	7	1.99
วังไม่ดี	31	8.80
อื่นๆ	69	19.60
รวม	352	100.00

จากการศึกษาทัศนคติและองค์ความรู้ท้องถิ่นเกี่ยวกับสาเหตุการคัดทิ้งวัวลานในจังหวัดเพชรบุรี (ตารางที่ 4.45) จำนวน 352 คน พบว่าผู้เลี้ยงส่วนใหญ่จำนวน 131 คนและ 114 คนคิดเป็นร้อยละ 37.22 และร้อยละ 32.39 ประสบปัญหาด้านสุขภาพและประวัติเป็นโรค และวัวอายุมาก ตามลำดับ จึงมีการคัดวัวออกจากการวิ่งลาน นอกจากนี้ผู้เลี้ยงอีก 31 คน และ 7 คนตามลำดับ คัดวัวทิ้งจากการที่วัววิ่งแข่งขันในลาน ไม่ดี คิดเป็นร้อยละ 8.80 นอกจากนี้วัวที่คุร้ายและไม่เชื่อฟังเจ้าของก็เป็นสาเหตุให้ผู้เลี้ยงคัดทิ้ง จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 1.99 ในขณะที่ผู้เลี้ยงอีก 69 คน คิดเป็นร้อยละ 19.60 คัดวัวทิ้งเพราะสาเหตุอื่นๆ เช่น ขาดแคลนพืชอาหารสัตว์ วัวไม่ถูกโฉลกกับเจ้าของวัว หรือวัวมีลักษณะกายภาพที่ไม่พึงประสงค์ หรือมีขวัญให้โทษ

กรณีการเตรียมตัววัวก่อนวิ่งลาน

ตารางที่ 4.46 ทัศนคติของผู้ละเล่นวัวลานเกี่ยวกับจุดประสงค์ในการนำวัวออกแข่งขัน

จุดประสงค์ในการนำวัวออกแข่งขัน	จำนวน	ร้อยละ
เพื่อรายได้และชิงรางวัล	47	13.35
เพื่อสร้างชื่อเสียง	45	12.79
เพื่อความสนุกสนาน	183	51.99
ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์	10	2.84
อื่นๆ	67	19.03
รวม	352	100.00

จากการศึกษาทัศนคติของผู้ละเล่นวัวลานเกี่ยวกับจุดประสงค์ในการนำวัวออกแข่งขัน (ตารางที่ 4.46) จำนวน 352 คน พบว่าผู้เล่นกีฬาพื้นบ้านวัวลานส่วนใหญ่จำนวน 183 คน คิดเป็นร้อยละ 51.99 มีจุดประสงค์ในการนำวัวออกแข่งขันเพื่อความสนุกสนาน ส่วนผู้เล่นกีฬาพื้นบ้านวัวลานจำนวน 47 คน และ 45 คน คิดเป็นร้อยละ 13.35 และ 12.79 มีจุดประสงค์ในการนำวัวออกแข่งขันเพื่อรายได้และชิงรางวัลและเพื่อสร้างชื่อเสียง ในขณะที่ผู้เล่นกีฬาพื้นบ้านวัวลานจำนวน 67 คน มีวัตถุประสงค์อื่นๆ ในการนำวัวออกแข่งขันในลานแข่งเช่น สร้างเครือข่ายและสัมพันธ์ภาพ การพบปะ สังสรรค์ในกลุ่มเพื่อนและผู้ชื่นชอบวัวลาน หรือการไปลานตามวิถีของคนในครอบครัว

ตารางที่ 4.47 ทักษะและองค์ความรู้ท้องถิ่นเกี่ยวกับวิธีการเลี้ยงควัวลานให้วังเก้ง

วิธีการเลี้ยงควัวลาน ให้วังเก้ง	จำนวน	ร้อยละ
ให้อาหารอย่างเพียงพอ	49	13.92
อาบน้ำให้ควัวลาน	8	2.27
นำวัวไปเลี้ยงตากแดด	8	2.27
ฝึกซ้อมออกกำลังกาย	28	7.96
อื่นๆเช่น ทำทุกข้อที่กล่าวมา	259	73.58
รวม	352	100.00

จากการศึกษาทัศนคติของผู้ละเล่นควัวลานเกี่ยวกับวิธีการเลี้ยงควัวลานให้วังเก้ง (ตารางที่ 4.47) จำนวน 352 คน พบว่าผู้เลี้ยงควัวลานจำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 13.92 มีวิธีการเลี้ยงควัวลานให้วังเก้งโดยการให้อาหารอย่างเพียงพอ ในขณะที่ผู้เลี้ยงควัวลานจำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 7.96 มีวิธีการเลี้ยงควัวลานให้วังเก้งโดยการฝึกซ้อมออกกำลังกาย และผู้เลี้ยงควัวลานจำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 2.27 มีวิธีการเลี้ยงควัวลานให้วังเก้งโดยการนำวัวไปเลี้ยงตากแดด ที่เรียกว่าการกราดแดด หรือการอาบน้ำให้ควัวลานทุกวัน แต่ผู้เลี้ยงควัวลาน จำนวน 259 คน คิดเป็นร้อยละ 73.58 มีวิธีการเลี้ยงควัวลานให้วังเก้งด้วยการทำทุกข้อร่วมกันทั้งให้อาหารอย่างเพียงพอ อาบน้ำให้ควัวลาน นำวัวไปเลี้ยงตากแดด รวมทั้งการฝึกซ้อมออกกำลังกาย

ตารางที่ 4.48 ทักษะการละเล่นควัวลานของผู้เล่นควัวลานจังหวัดเพชรบุรี

ท่านนำควัวลานออกแข่งขันในช่วงใด	จำนวน	ร้อยละ
ช่วงเข้าพรรษา	19	5.40
ช่วงออกพรรษา	333	94.60
รวม	352	100.00

จากการศึกษาทัศนคติการละเล่นควัวลานของผู้เล่นควัวลานจังหวัดเพชรบุรี (ตารางที่ 4.48) จำนวน 352 คน พบว่า ผู้เล่นควัวลานจังหวัดเพชรบุรีส่วนใหญ่จำนวน 333 คน คิดเป็นร้อยละ 94.60 นิยมนำควัวลานออกแข่งขันในช่วงออกพรรษาและมีผู้เล่นควัวลานเพียงจำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 5.40 ที่นำควัวออกเล่นในช่วงเข้าพรรษา

ตารางที่ 4.49 ทักษะคิดและองค์ความรู้ท้องถิ่นเกี่ยวกับวิธีการบำรุงวัวลานให้วิ่งเก่ง (ขณะอยู่บ้าน)
ของจังหวัดเพชรบุรี

วิธีการบำรุงวัวลานให้วิ่งเก่ง (ขณะอยู่บ้าน)	จำนวน	ร้อยละ
กรอกไข่ดิบ	97	27.56
กรอกน้ำหวาน	32	9.09
กรอกนมสด/นมถั่วเหลือง	24	6.82
กรอกกะทิ	3	0.85
อื่นๆ	196	55.68
รวม	352	100.00

จากการศึกษาทักษะคิดและองค์ความรู้ท้องถิ่นเกี่ยวกับวิธีการบำรุงวัวลานให้วิ่งเก่ง (ขณะอยู่บ้าน) (ตารางที่ 4.49) โดยการให้อาหารเสริมสูตรพิเศษเพื่อเตรียมตัววัวก่อนออกสู่การแข่งขันในลาน ผู้เลี้ยงจำนวน 97 คน คิดเป็นร้อยละ 27.56 ของผู้เลี้ยงวัวลานนิยมกรอกไข่ดิบให้กับวัว ในขณะที่ผู้เลี้ยง 32 คน 24 คน และ 3 คน คิดเป็นร้อยละ 9.09 และ 6.82 และ 0.85 นิยมกรอกน้ำหวานและกรอกนมสด/นมถั่วเหลืองและกะทิตามลำดับ อย่างไรก็ตามผู้เลี้ยงส่วนใหญ่ 196 คน คิดเป็นร้อยละ 55.68 นิยมให้วัวกินร่วมกันในทุกข้อที่กล่าวมา (แบบอื่นๆ)

ตารางที่ 4.50 ทักษะคิดผู้เลี้ยงวัวลานในจังหวัดเพชรบุรีเกี่ยวกับความต้องการให้เจ้าหน้าที่ของรัฐเข้ามาช่วยเหลือ

ท่านต้องการให้เจ้าหน้าที่ของรัฐเข้ามาช่วยเหลือเรื่องใด	จำนวน	ร้อยละ
การสุขาภิบาล	97	27.56
การปรับปรุงพันธุ์วัวลาน	13	3.69
การขออนุญาตในการแข่งขันวัวลาน	184	52.27
อื่นๆ	58	16.48
รวม	352	100.00

จากการศึกษาทัศนคติผู้เลี้ยงในจังหวัดเพชรบุรีเกี่ยวกับความต้องการให้เจ้าหน้าที่ของรัฐเข้ามาช่วยเหลือในด้านต่างๆ (ตารางที่ 4.50) ผู้เลี้ยงส่วนใหญ่จำนวน 184 คน คิดเป็นร้อยละ 52.27 มีความต้องการมากที่สุดที่ต้องการให้เจ้าหน้าที่ของรัฐเข้ามาช่วยเหลือในการขออนุญาตในการแข่งขันวัวลาน รองลงมาเป็นความต้องการในด้านการสุขภาพวัวลาน จำนวน 97 คน คิดเป็นร้อยละ 27.56 ในด้านปรับปรุงพันธุ์วัวลานจำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 3.69 และ จำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 16.48 ต้องการให้เจ้าหน้าที่ของรัฐเข้ามาช่วยเหลือในด้านอื่นๆ เช่น การดูแลความเรียบร้อยในการจัดลาน และการให้คำแนะนำการป้องกันการเกิดโรค

ตารางที่ 4.51 ทัศนคติผู้เลี้ยงวัวลานในจังหวัดเพชรบุรีเกี่ยวกับอุปกรณ์ในการตกแต่งวัวลาน

อุปกรณ์ในการตกแต่งวัวลานควรมีอะไร	จำนวน	ร้อยละ
กระพวย และกระอ้อม	21	5.97
ลูกตุ้ม	3	0.85
ลูกกระดิ่งและลูกเกราะ	4	1.14
เชือก	9	2.56
ไม่จำเป็น	1	0.28
อื่นๆ (มีทุกอย่างประกอบกัน)	314	89.20
รวม	352	100.00

จากการศึกษาทัศนคติผู้เลี้ยงในจังหวัดเพชรบุรีเกี่ยวกับอุปกรณ์ในการตกแต่งวัวลาน (ตารางที่ 4.51) พบว่า ผู้เลี้ยงที่ตกแต่งวัวลานด้วยกระพวยและกระอ้อมจำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 5.97 ส่วนผู้เลี้ยงที่ตกแต่งวัวลานด้วยเชือกสีหรือเชือกที่หุ้มด้วยไหมพรม ลูกตุ้ม ลูกกระดิ่ง และลูกเกราะมี จำนวน 9 คน 4 คน และ 3 คน คิดเป็นร้อยละ 2.56, 1.14 และ 0.85 ตามลำดับ แต่ทัศนคติผู้เลี้ยงส่วนใหญ่ในจังหวัดเพชรบุรี จำนวน 314 คน คิดเป็นร้อยละ 89.20 ที่ตกแต่งวัวลานด้วยอุปกรณ์ในการตกแต่งวัวลานร่วมกันในทุกชนิดที่กล่าวมาเช่นเชือกที่หุ้มด้วยไหมพรม ลูกตุ้ม ลูกกระดิ่ง และลูกเกราะ เป็นต้น ในขณะที่ผู้เลี้ยง จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.28 มีความเห็นว่าไม่จำเป็นต้องใช้อุปกรณ์ในการตกแต่งวัวลาน

ตารางที่ 4.52 ทศนคติผู้เลี้ยงวัวลาน ในจังหวัดเพชรบุรีเกี่ยวกับอุปกรณ์ในการตกแต่งวัวลานขณะที่เอาวัวไปลาน

อุปกรณ์ในการตกแต่งวัวลานขณะที่เอาวัวไปลาน	จำนวน	ร้อยละ
เขารองทำด้วยไหมพรม	22	6.25
คานหน้าเพชร	47	13.35
ผ้าสีต่างๆ	4	1.14
กระอ้อมเพชร	1	0.28
ไม่จำเป็น	32	9.09
อื่นๆ(มีทุกอย่างประกอบกัน)	246	69.89
รวม	352	100.00

จากการศึกษาทศนคติผู้เลี้ยงในจังหวัดเพชรบุรีเกี่ยวกับอุปกรณ์ในการตกแต่งวัวลานขณะที่เอาวัวไปลาน (ตารางที่ 4.52) จากจำนวน 352 คน พบว่าผู้เลี้ยงที่ตกแต่งวัวลานด้วยคานหน้าเพชรหรือเขารองทำด้วยไหมพรม จำนวน 47 คน และ 22 คน คิดเป็นร้อยละ 13.35 และ 6.25 ส่วนผู้เลี้ยงที่ตกแต่งวัวลานด้วยผ้าสีต่างๆ หรือกระอ้อมเพชรจำนวน 4 คน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 1.14 และ 0.28 (ตามลำดับ) แต่ทศนคติผู้เลี้ยงส่วนใหญ่ในจังหวัดเพชรบุรี จำนวน 246 คน คิดเป็นร้อยละ 69.89 ที่ตกแต่งวัวลานด้วยอุปกรณ์ในการตกแต่งวัวลานร่วมกันในทุกชนิดที่กล่าวมา ในขณะที่ผู้เลี้ยงจำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 9.09 มีความเห็นว่าไม่จำเป็นต้องใช้อุปกรณ์ในการตกแต่งวัวลาน

ตารางที่ 4.53 ทศนคติและองค์ความรู้ท้องถิ่นเกี่ยวกับรถขนส่งวัวไปแข่งขันในลานจังหวัดเพชรบุรี

รถในการขนส่งวัวไปลาน	จำนวน	ร้อยละ
รถหกล้อ	339	96.30
รถปิ๊กอัพมีแผง	9	2.56
อื่นๆ	4	1.14
รวม	352	100.00

จากการศึกษาทัศนคติท้องถิ่นเกี่ยวกับรถขนส่งวัวไปแข่งขันในลานจังหวัดเพชรบุรี (ตารางที่ 4.53) จากจำนวน 352 คน พบว่าผู้เลี้ยงส่วนใหญ่ จำนวน 339 คน คิดเป็นร้อยละ 96.30 นิยมใช้รถบรรทุกขนส่งวัวไปแข่งขันในลานส่วนผู้เลี้ยงอีก จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 2.56 จะใช้รถปิ๊กอัพมีแผง ในขณะที่ทัศนคติท้องถิ่นเกี่ยวกับรถขนส่งวัวไปแข่งขันในลานจังหวัดเพชรบุรีของผู้เลี้ยง จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 1.14 มีความคิดเห็นอื่นๆ เช่น การใช้รถสิบล้อ รถอีแต๋น เป็นต้น

ตารางที่ 4.54 ทัศนคติและองค์ความรู้ท้องถิ่นเกี่ยวกับอุปกรณ์และสถานที่ในการแข่งขันวัว

อุปกรณ์ สถานที่ในการแข่งขันวัว	จำนวน	ร้อยละ
เชือกพรวนวัวคาน และเชือกวัวนอก	7	2.00
ลานที่ป่าดเรียบ	1	0.28
เสาเกียด	1	0.28
ไฟ	1	0.28
อื่นๆ(มีทุกอย่างประกอบกัน)	342	97.16
รวม	352	100.00

จากการศึกษาทัศนคติท้องถิ่นของผู้เลี้ยงวัวลานในจังหวัดเพชรบุรีเกี่ยวกับทัศนคติและองค์ความรู้ท้องถิ่นเกี่ยวกับอุปกรณ์ สถานที่ในการแข่งขันวัว (ตามตารางที่ 4.54) จากจำนวน 352 คน พบว่าผู้เลี้ยงวัวลานจำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 2.00 และมีเพียง 1 คนคิดเป็นร้อยละ 0.28 ที่เห็นว่าอุปกรณ์และสถานที่ในการแข่งขันวัวลานควรเชือกพรวนวัวคาน และเชือกวัวนอกประกอบด้วยลานที่ป่าดเรียบ เสาเกียด ไฟประดับ ในขณะที่ผู้เลี้ยงส่วนใหญ่จำนวน 342 คน คิดเป็นร้อยละ 97.16 มีความคิดเห็นอื่นๆ (มีทุกอย่างประกอบกัน)

ตารางที่ 4.55 ทศนคติและองค์ความรู้ท้องถิ่นเกี่ยวกับเครื่องบำรุงวัวลานก่อนนำลงแข่งขันในลาน

เครื่องบำรุงวัวลานก่อนนำลงแข่ง	จำนวน	ร้อยละ
กระทิงแดง	57	16.19
เอ็ม 150	4	1.14
ลิโพ	6	1.70
โคบาล	7	2.00
ยาขยายปอด	1	0.28
อื่นๆ(มีทุกอย่างประกอบกัน)	277	78.69
รวม	352	100.00

จากการศึกษา (มีทุกอย่างประกอบกัน) ทศนคติและองค์ความรู้ท้องถิ่นเกี่ยวกับเครื่องบำรุงวัวลานก่อนนำลงแข่งขันในลาน (ตารางที่ 4.55) พบว่าผู้เลี้ยง จำนวน 57 คน 4 คน 6 คน 7 คน และ 1 คน คิดเป็นร้อยละ 16.19, 1.14, 1.70, 2.00 และ 0.28 มีการใช้กระทิงแดง เอ็ม 150 ลิโพ โคบาล และยาขยายปอดในขณะที่ผู้เลี้ยงส่วนใหญ่ จำนวน 277 คน คิดเป็นร้อยละ 78.69 มีความคิดเห็นอื่นๆ (มีทุกอย่างประกอบกัน) นอกจากนี้ยังมียาต้มใจ กาแฟ ที่ใช้ในการบำรุงวัวลานก่อนนำลงแข่งขันในลาน

ตอนที่ 4 ด้านประเพณี กีฬาพื้นบ้าน และการละเล่นวัวลาน

ตารางที่ 4.56 ทศนคติและวิถีความเชื่อพื้นถิ่นก่อนนำวัวออกลานแข่งขัน

ท่านมีวิถีทางความเชื่อบ้างหรือไม่	จำนวน	ร้อยละ
บอกเทพยดา	52	14.77
บอกหลวงพ่อก็คดีสิทธิ์	32	9.09
บอกเจ้าที่เจ้าทาง	249	70.74
ไม่มีความเชื่อ	14	3.98
อื่นๆ	5	1.42
รวม	352	100.00

จากการศึกษาทัศนคติและวิถีความเชื่อพื้นถิ่นก่อนนำวัวออกลานแข่งขัน(ตารางที่ 4.56) จาก 352 คน พบว่าผู้เลี้ยง 52 คน คิดเป็นร้อยละ 14.77 และ 9.09 มีพิธีกรรมเกี่ยวกับความเชื่อก่อนนำวัวออกลานแข่งขันโดยบอกเทพยดา บอกหลวงพ่อสักดิ์สิทธิ์ ในขณะที่ผู้เลี้ยง 5 คน คิดเป็นร้อยละ 1.42 มีความคิดเห็นอื่นๆ เช่น การไหว้ผีคอก เป็นต้น ซึ่งผู้เลี้ยงส่วนใหญ่จำนวน 249 คน คิดเป็นร้อยละ 70.74 ที่มีพิธีบอกเจ้าที่เจ้าทางก่อนนำวัวสู่สนามแข่ง ในขณะที่ผู้เลี้ยงจำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 3.98 ไม่มีความเชื่อในพิธีกรรม

ตารางที่ 4.57 ทัศนคติและองค์ความรู้ท้องถิ่นเกี่ยวกับกติกาการแข่งขันวัวลานในจังหวัดเพชรบุรี

ท่านทราบกติกาการแข่งขันหรือไม่	จำนวน	ร้อยละ
ทราบ	348	98.86
ไม่ทราบ	4	1.14
รวม	352	100.00

จากการศึกษาทัศนคติและองค์ความรู้ท้องถิ่นเกี่ยวกับกติกาการแข่งขันวัวลานในจังหวัดเพชรบุรี (ตารางที่ 4.57) จาก 352 คน พบว่าผู้เลี้ยงส่วนใหญ่ 348 คน คิดเป็นร้อยละ 98.86 ทราบกฎกติกาการแข่งขันวัวลานในจังหวัดเพชรบุรีในขณะที่ผู้เลี้ยง 4 คน คิดเป็นร้อยละ 1.14 ที่ไม่ทราบกฎกติกาการแข่งขันวัวลานในจังหวัดเพชรบุรี

ตารางที่ 4.58 ทัศนคติและองค์ความรู้ท้องถิ่นเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้เล่นวัวลานที่ดี

ผู้เล่นวัวลานที่ดี ควรมีคุณสมบัติอย่างไร	จำนวน	ร้อยละ
มีน้ำใจนักกีฬา รู้แพ้ รู้ชนะ	226	64.21
ปฏิบัติตามกติกาข้อตกลงที่กำหนดไว้	28	7.95
เชื่อมความสัมพันธ์	13	3.69
ทุกข้อที่กล่าวมา	85	24.15
รวม	352	100.00

จากการศึกษาทัศนคติและองค์ความรู้ท้องถิ่นเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้เล่นวอลานที่ดี ในจังหวัดเพชรบุรี (ตารางที่ 4.58) จาก 352 คน พบว่า ผู้เล่นวอลานส่วนใหญ่จำนวน 226 คน คิดเป็นร้อยละ 64.21 ต้องมีคุณสมบัติมีน้ำใจนักกีฬา รู้แพ้ รู้ชนะ และผู้เล่นวอลานจำนวน 28 คน และ 13 คน คิดเป็นร้อยละ 7.95 และ 3.69 ต้องมีคุณสมบัติปฏิบัติตามกติกาข้อตกลงที่กำหนดไว้ และเชื่อมความสัมพันธ์ดีตามลำดับ อย่างไรก็ตามผู้เล่นวอลาน จำนวน 85 คน คิดเป็นร้อยละ 24.15 ต้องมีคุณสมบัติทุกข้อที่กล่าวมา

ตารางที่ 4.59 ทัศนคติของผู้เลี้ยงวอลานกับการอนุรักษ์ประเพณีการเล่นวอลาน

ท่านคิดว่าควรจะมีการอนุรักษ์ประเพณีการเล่นวอลานหรือไม่	จำนวน	ร้อยละ
ควรเพราะมีใจรักในวอลาน	3	0.86
ควรเพราะวอลานจะได้ไม่สูญพันธุ์	1	0.28
ควรเพราะทำให้เกษตรกรมีรายได้	1	0.28
ควรเพราะทำให้เกิดความสนุกสนาน	1	0.28
ควรเพราะเป็นที่ พบปะ สังสรรค์	1	0.28
ควรเพราะทำให้เกิดความสามัคคี	4	1.14
ควร เพราะเป็นการเพิ่มมูลค่าของวัว	7	1.99
ควรเพราะเป็นอนุรักษ์กีฬาพื้นบ้านและประเพณี	333	94.61
ไม่ควรเพราะมีแต่ขาดทุน	1	0.28
รวม	352	100.00

จากการศึกษาทัศนคติของผู้เลี้ยงวอลานกับการอนุรักษ์ประเพณีการเล่นวอลาน (ตารางที่ 4.59) จากจำนวน 352 คน พบว่าผู้เลี้ยงส่วนใหญ่จำนวน 333 คน คิดเป็นร้อยละ 94.61 เห็นสมควรที่จะอนุรักษ์ประเพณีการเล่นวอลานเพราะเป็นกีฬาพื้นบ้านและประเพณี และผู้เลี้ยงอีกจำนวน 7 คน 4 คน และ 3 คน คิดเป็นร้อยละ 1.99, 1.14 และ 0.86 เห็นสมควรอนุรักษ์ประเพณีการเล่นวอลาน เพราะเป็นการเพิ่มมูลค่าของวัว ทำให้เกิดความสามัคคีและมีใจรักในวอลาน (ตามลำดับ) นอกจากนี้ผู้เลี้ยงจำนวน 1 คนคิดเป็นร้อยละ 0.28 เห็นสมควรอนุรักษ์ประเพณีการเล่นวอลาน เพราะเป็นการวอลานจะได้ไม่สูญพันธุ์ทำให้เกษตรกรมีรายได้ ทำให้เกิดความสนุกสนานและเป็นที่ พบปะ สังสรรค์ อย่างไรก็ตามผู้เลี้ยง จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.28 ไม่ควรมีการอนุรักษ์เพราะมีแต่ขาดทุน

2.2 เป็นการศึกษาแนวความคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ของลักษณะเฉพาะตัวด้านความเชื่อ ค่านิยม โลกทัศน์หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นของวัลลาน ซึ่งองค์ความรู้และทักษะนี้ย่อมเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ และผ่านกระบวนการเลือกสรร เรียนรู้ ปรุงแต่ง และถ่ายทอดสืบต่อกันมายาวนาน ของชาววัลลานในจังหวัดเพชรบุรี ซึ่งองค์ความรู้ทางภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการเลี้ยงวัลลาน นับเป็นส่วนหนึ่งที่สามารถบ่งบอกความเป็นความเป็นอัตลักษณ์ของตนเองผ่านทาง รากฐานความรู้ ความคิด ค่านิยม ความเชื่อ ความสามารถทางพฤติกรรม รวมทั้งส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่สั่งสมกันมาตั้งแต่อดีต

ผู้วิจัยได้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลการศึกษาแนวความคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยการสำรวจ สืบค้น รวบรวมและบันทึกภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับลักษณะปรากฏภายนอก และการเลี้ยงวัลลานในจังหวัดเพชรบุรี จากเอกสาร หนังสือ วารสาร รวมทั้งข้อมูลที่ได้จากการสืบค้นทางอินเทอร์เน็ต จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยการใช้กระบวนการสนทนากลุ่ม (Focus Groups) ใน 8 อำเภอๆ ละ 10 คน และใช้วิธีการสัมภาษณ์รายบุคคลทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จำนวน 5 คน รวมทั้งสิ้น 85 คน จากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง กับผู้ที่มีความรู้หรือประสบการณ์เกี่ยวกับวัลลาน ไม่นต่ำกว่า 10 ปี ประกอบด้วย นายพวง ปรากฏท้องถิ่นหรือผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับกีฬาวัลลานในจังหวัดเพชรบุรี อำเภอละ 10 คนเพื่อจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยการใช้กระบวนการสนทนากลุ่ม (Focus Groups) และกลุ่มตัวอย่างที่เป็นกรรมการที่เกี่ยวข้องกับการประกวดวัลลานในจังหวัดเพชรบุรีใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จำนวน 5 คน รวมทั้งหมด 85 คน โดยกำหนดขอบเขตการศึกษาด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับวัลลานในจังหวัดเพชรบุรีไว้ 3 ด้าน คือ

1. ภูมิปัญญาเลี้ยงคววัลลาน

1.1 เรื่องทั่วไปเกี่ยวกับวัลลาน อาทิ ความเป็นมาการเล่นวัลลาน พิธีกรรมความเชื่อเกี่ยวกับวัลลาน

1.2 ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับใช้สมุนไพรในการเลี้ยงวัลลาน

1.3 ภูมิปัญญาท้องถิ่นการตอนวัลลาน

2. แนวความคิดเกี่ยวกับการคัดเลือกวัลลาน โดยคุณลักษณะที่ปรากฏภายนอก

3. การคัดเลือกวัลลานโดยการดูขวัญ และลักษณะที่เป็นกาลกิณีและอัปมงคล

ในขั้นตอนการสร้างเครื่องมือวิจัย ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์ เพื่อเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย สำหรับนายพวง ปรากฏท้องถิ่นหรือผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับกีฬาวัลลาน อีกทั้งยังมีกล้องบันทึกภาพ และเครื่องบันทึกเสียง เพื่อใช้ในการบันทึกการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษาและบันทึกลักษณะที่ปรากฏภายนอกของวัลลานที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น โดย

ขั้นตอนในการสร้างและตรวจสอบคุณภาพของแบบสัมภาษณ์ มีการนำต้นแบบประเด็นคำถามของแบบสัมภาษณ์ สำหรับนายพวง ปราชญ์ท้องถิ่นหรือผู้รู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับกีฬาวัวลานในด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับลักษณะปรากฏภายนอก และการเลี้ยงวัวลาน ที่ร่างให้กรรมการที่ปรึกษาชุมชนนิพนธ์ได้ทำการตรวจสอบ และดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ จากนั้นผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์ ที่ได้ปรับปรุงแก้ไขเรียบร้อยแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ทำการประเมินเพื่อจะได้นำข้อมูลที่ได้มาใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ ต่อไป (พิสนุ พงศ์ศรี, 2552 : 155-157) ในงานวิจัยนี้มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของทุกประเด็นคำถามในการจัดสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของทุกประเด็นคำถามในการจัดกระบวนการสนทนากลุ่ม (Focus Groups) มีค่ามากกว่า 0.5 แสดงว่าข้อคำถามข้อนั้นมี ความตรงตามเนื้อหา สามารถวัดได้ตามวัตถุประสงค์ และทำการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป ซึ่งเป็นข้อมูลแบบบรรยาย (Descriptive) ที่ได้จากการสัมภาษณ์และจดบันทึกไว้ และตรวจสอบความถูกต้อง ความสมบูรณ์ของข้อมูล ด้วยวิธีตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) จากภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งเป็นการตรวจสอบด้านข้อมูลและด้านวิธีรวบรวมข้อมูล โดยการตรวจสอบข้อมูลจากเอกสาร จากการสัมภาษณ์ และสรุปความรู้จากสถานที่จริง (สุภางค์ จันทวานิช, 2552 : 130-132) และนำข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับลักษณะที่ปรากฏภายนอก และการเลี้ยงวัวลานในจังหวัดเพชรบุรี มาทำการรวบรวม วิเคราะห์ และการสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อสร้างองค์ความรู้เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นกับวัวลานในจังหวัดเพชรบุรี ซึ่งปรากฏผลการวิจัยในขั้นตอนที่ 2 การสร้างองค์ความรู้เรื่องวัวลานในจังหวัดเพชรบุรี (Body of Knowledge Development) ในหัวข้อเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นกับวัวลานต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างองค์ความรู้เรื่องวัลลานในจังหวัดเพชรบุรี (Body of Knowledge Management)

นำข้อมูลอัตลักษณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับลักษณะที่ปรากฏภายนอกและวิถีพื้นถิ่นการเลี้ยงวัลลานในจังหวัดเพชรบุรี มารวบรวม วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้เกิดองค์ความรู้เรื่องวัลลานในจังหวัดเพชรบุรี โดยแบ่งเป็น 4 หัวข้อ คือ

1. เรื่อง ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับวัลลาน
2. เรื่องลักษณะทางกายภาพของวัลลาน
3. เรื่องการเลี้ยงดูและการจัดการวัลลาน
4. เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับวัลลาน

เรื่องที่ 1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับวัลลาน

1.1 ความเป็นมาของการละเล่นวัลลาน “วัลลานตำนานลานนวดข้าว... ก่อนจะสู่ลานแข่งขัน”

“เมืองเพชรบุรี ดินแดนแห่งอารยธรรม” เป็นคำกล่าวที่สะท้อนให้เห็นถึงความเจริญของจังหวัดเพชรบุรีซึ่งเป็นนครประวัติศาสตร์ที่มีการสะสมอารยธรรม ด้านประวัติศาสตร์ ศิลปะ โบราณคดีและวัฒนธรรม มาตั้งแต่สมัยบรรพกาลประวัติศาสตร์เมืองเพชรบุรีบันทึกว่าเพชรบุรีเป็นเมืองหน้าด่านที่สำคัญของไทยในกลุ่มหัวเมืองฝ่ายตะวันตกดังภาพที่ 4.2 โดยสันนิษฐานว่าชื่อเดิมของจังหวัดเพชรบุรี คือ “เมืองพริบพรี” ซึ่งที่มาของ “เพชรบุรี” สันนิษฐานว่ามีการเรียกกันตามชื่อแม่น้ำ เพชรบุรี อีกส่วนหนึ่งเป็นการเรียกชื่อตามตำนานที่เล่าขานในสมัยโบราณที่เคยปรากฏแสงระยิบระยับในเวลากลางคืนที่เขาเด่น ทำให้เกิดความเข้าใจว่ามีอัญมณีหรือเพชรบนเขา จึงเรียกว่าเป็น “นครแห่งเพชร หรือ เพชรบุรี” (ศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการการพัฒนารวมชนเขต 7, ม.ป.ป. : 2)

ภาพที่ 4.2 บรรยากาศเมืองเพชรบุรี

จังหวัดเพชรบุรีเป็นจังหวัดที่มีความโดดเด่นด้านวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การละเล่นวัวลานซึ่งเป็นกีฬาพื้นถิ่นของชาวเพชรบุรี สะท้อนให้เห็นสภาพสังคมเกษตรกรรมที่ยังลึกลงไปในวิถีท้องถิ่นในการประกอบอาชีพโดยมีวิวัฒนาการและเปลี่ยนแปลงมาจากการใช้วัวควาย (จินดา บุญเรือง, ม.ป.ป. : 20-21) ซึ่งทัศนคติส่วนใหญ่ของชาวนาเพชรบุรีนิยมใช้วัวพื้นเมืองภาคกลางที่เรียกว่า วัวลาน ในการไถนาและนวดข้าวเนื่องจากความเชื่อที่ว่าวัวสามารถทนสภาพอากาศร้อนและแห้งแล้งได้ดีกว่าควาย ทั้งนี้เกี่ยวกับสภาพที่ตั้งของจังหวัดที่อยู่ในเขตอับลมหรือเขตเงาฝนทำให้สภาพอากาศของเพชรบุรีโดยทั่วไปมีลักษณะร้อนชื้นและฝนตกน้อย พื้นที่นามักมีลักษณะเป็นนาดอนไม่ค่อยมีปลักเลนหรือแอ่งน้ำที่ควายชอบนอนแช่เพื่อการระบายความร้อนดังภาพที่ 4.3 นอกจากนี้ยังมีความเชื่ออีกประการหนึ่งว่าวัวยังสามารถนำมาฝึกฝนให้ทำนาได้ง่ายกว่าควาย (จักรพันธ์ กังวาฬ, 2540 : 68-90) สอดคล้องกับคำกล่าวของบัว รอดสวัสดิ์ บ้านนาวิไลจังหวัดเพชรบุรีที่กล่าวว่า “ตั้งแต่จำความได้ก็มีการใช้วัวนวดข้าวแล้วควายก็มีใช้อยู่แต่มีส่วนน้อย เพราะควายฝึกยากกว่าและอันตรายกว่า แต่ควายแรงอึดกว่าวัว ควาย 1 ตัว เท่ากับวัว 2 ตัว แต่ควายทนร้อนไม่ค่อยได้ วัวจะฝึกง่ายกว่า แม้จะแรงน้อยกว่าแต่ก็ทนร้อนได้” (บ้านนาวิไล, ม.ป.ป.) “จึงเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้วัวลานเป็นสัตว์ที่คลุกคลีอยู่กับวิถีพื้นถิ่นของชาวนาเพชรบุรีมาตั้งแต่บรรพกาล อีกทั้งวัวลานยังมีความเกี่ยวข้องโดยตรงด้านความเชื่อ ทัศนคติและมีการสั่งสมของภูมิปัญญาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกันวิถีชีวิตของคนเพชรบุรี” (มัญญา ปริยวิชญภักดี, 2554 : 100-111)

ภาพที่ 4.3 ทุ่งนาเมืองเพชรบุรี

จากรายงานของจักรพันธ์ กังวาฬ (2540 : 68-90) กล่าวถึงจากลานนวดข้าว...ก่อนสู่ลานแข่งขัน เริ่มต้นจากฤดูทำนาในต้นฤดูฝนประมาณเดือนพฤษภาคม ดัง ภาพที่ 4.4 ชาวนาจะนำวัวลานมาเดินลากคันไถไปตามท้องนา เพื่อพรวนดินเตรียมความพร้อมสำหรับการเพาะปลูก ปักดำ จนกระทั่งเก็บเกี่ยวเสร็จสิ้น หลังจากที่ชาวนาเกี่ยวข้าวมัดรวมกันเป็นพ่อน และนำมา “มุ่น” หรือกองรวมกันในที่นาเรียบรื้อแล้ว จะใช้วัวลานลากเกี่ยวนบรทุกพ่อนข้าวกลับมายังลานนวดในหมู่บ้านดังภาพที่ 4.5 และภาพที่ 4.8 การนวดข้าว หมายถึง การเอาเมล็ดข้าวออกจากรวงแล้วทำความสะอาดเพื่อแยกเมล็ดข้าวลีบและเศษฟางข้าวออกไปเหลือไว้เฉพาะเมล็ดข้าวเปลือก ช่วงเวลาปกติของการนวดข้าว จะอยู่ระหว่างปลายเดือนมกราคมถึงต้นเดือนมีนาคม ซึ่งการเตรียมพื้นที่ลานนวดข้าวส่วนใหญ่จะใช้สำหรับตั้ง “ลอม” ข้าวหรือกองข้าว โดยพื้นที่ที่ใช้ทำลานมีขนาดพื้นที่เท่าใดนั้นขึ้นอยู่กับปริมาณผลผลิตข้าวที่เก็บเกี่ยวได้ อาทิผลผลิตข้าว 20-30 เกวียน ต้องเตรียมพื้นที่ความกว้างประมาณ 1 งาน เป็นต้น (ภาคภูมิ ลบถม, 2551 : 80-81)

ภาพที่ 4.4 ท้องนาและต้นตาลโตนครสัญลักษณ์เมืองเพชรบุรี

ภาพที่ 4.5 การทำนาและการใช้วัวลานลากเกี่ยวนบรทุกพ่อนข้าว (สำนักงานประชาสัมพันธ์ จังหวัดอ่างทอง, ม.ป.ป และวิไล เตชะไพฑูริย์, ม.ป.ป.)

จากการศึกษาของภาคภูมิ ลบถม (2551 : 80-81) รายงานขั้นตอนการเตรียมลานนวดข้าวของชาวนาเมืองเพชรจะใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นดังนี้

1. “การทาลาน (การยาลาน)” เริ่มจากการปรับพื้นที่ลานให้เรียบเสมอกัน จุดหลุมบริเวณกลางลานให้ลึกประมาณ 1 เมตร เพื่อลง “เสาเกียด” ดังภาพที่ 4.7 ซึ่งเป็นเสาไม้ที่ใช้เป็นหลักผูกวัว โดยจะมีการขอน้ำมนต์จากพระสงฆ์มารดโคนเสา เพื่อความเป็นสิริมงคล และทำมหากินข้าวปลาดี เต็มยุง เต็มฉาง (วิไลต เศษะไพบูลย์, ม.ป.ป.) แล้วจึงทำความสะอาดผืนลานและนำขี้วัวละลายน้ำเทราดลงบนพื้นลาน จากนั้นทำการเกลี่ยขี้วัวให้เรียบโดยใช้ฟางข้าวที่ขั้วเป็นเส้นคล้ายเชือกยาวประมาณ 1 เมตรหรือไม่กวาดที่ทำจากหญ้าข้อมอญมากวาดหรือลากไปกับพื้นลานเสมือนการ โบกปูนเมื่อโบกพอแห้งก็นำขี้วัวผสมน้ำลงไปใหม่ การเดินทาลาน (การยาลาน) นิยมเดินไปทิศทางเดียวกันจะไม่ลากหรือทวนไปในทิศทางที่กวาดผ่านมาแล้ว การทาลานจะแบ่งเป็นกลุ่มเสมือนลู่วิ่งแข่งที่มีขนาดใหญ่กว่ามาก ซึ่งภาษาท้องถิ่นเรียกแต่ละลู่วัวว่า “หน้า” คือแบ่งเป็นหน้าๆ จากนั้นก็ปล่อยไ่วัจนแห้งก็จะได้ลานที่เรียบและแข็งเหมือนโปกด้วยปูน (ภาคภูมิ ลบถม, 2551 : 80-81) ดังภาพที่ 4.6 การทาลาน (การยาลาน) เป็นการสมานดินไม่ให้เกิดฝุ่นและไม่ให้มีร่องหรือรอยแตกป้องกันไม่ให้เมล็ดข้าวร่วงหล่นลงไปร่องดินขณะวันนวดข้าวหลังจากการทาลาน หรือยาลานแล้ว บริเวณลานข้าวจะถือเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ห้ามใส่รองเท้าเข้าไปเดินบนลาน เพราะถือเป็นการเหยียบย่าพระแม่โพสพ (วิไลต เศษะไพบูลย์, ม.ป.ป.)

ภาพที่ 4.6 การทาลาน (ยาลาน) นวดข้าว (พนัส ปรีวาสนา, ม.ป.ป.)

ภาพที่ 4.7 ภาพเสาเกียด (แบบเรียนไม่ใช้ตำรา, 2554)

ภาพที่ 4.8 การนำฟอนข้าวสู่ลานนวด (แบบเรียนไม่ใช้ตำรา, 2554)

2. “การเรียงฟอนข้าว” แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นในการป้องกันความเสียหายของรวงข้าว ที่เกิดจากน้ำฝนที่อาจก่อให้เกิดปัญหาความชื้นและเชื้อรา โดยทั่วไปการเรียงข้าวมีอยู่ 2 ลักษณะ คือ

2.1 การเรียงแบบ “ลอม” คือ การเรียงฟอนข้าวให้มีลักษณะเอียงเหมือนหลังคาบ้าน โดยรวงข้าวที่อยู่ด้านบนจะช่วยป้องกันน้ำฝนได้ หากต้องการนำฟอนข้าวมานวดก็จะหยิบฟอนข้าวเป็นด้านๆ ไป

2.2 การเรียงแบบ “มุ่น” คือ การวางฟอนข้าวเป็นทรงกระบอกรวงข้าวจะถูกซ้อนอยู่ข้างในวิธีนี้สามารถเก็บรักษาข้าวให้อยู่ติดกับรวงได้ดีกว่าการวางแบบลอมแต่กันน้ำฝนได้ไม่ดีเท่ากับการเรียงแบบลอม จึงต้องมีผ้าใบคลุมด้านบนสุดเพื่อกันน้ำฝนไหลลงไปถูกรวงข้าว การเรียงแบบนี้ต้องหยิบฟอนข้าวที่อยู่บนสุดก่อนเพื่อใช้ในการนวด (วิไล เตชะไพบุลย์, ม.ป.ป.) จากนั้น

ชาวนาจะรื้อฟ่อนข้าวที่ลอมไว้รอบๆ ลานมาเรียงเป็นวงกลมรอบเสาเกียดแบ่งเป็นวงในและวงนอก ซ้อนแถวเป็นวงกว้างออกไปเรื่อยๆ การเรียงรวงข้าว วงในซึ่งมีเพียงวงเดียวจะเรียงรวงข้าวลักษณะ หันทางโคนรวงข้าวออกจากเสาเกียด ส่วนวงนอกจะหันปลายรวงข้าวเข้าโคนเสาเกียด โดยปลาย รวงข้าวทุกฟ่อนจะวางซ้อนทับกับ โคนฟ่อนของอีกแถวที่อยู่ซ้อนด้านในเรียงเป็นวงกลมประมาณ 4-5 แถวเรียกว่า “การเรียงฟ่อนข้าว 1 ตก” ดังภาพที่ 4.9 อย่างไรก็ตามจำนวนแถวที่ซ้อนทับกันเป็น วงกลมมากน้อยขนาดไหนจะขึ้นอยู่กับจำนวนวัวที่จะไถนวดหรือขนาดลานนวด ภูมิปัญญาการเรียง รวงข้าวดังกล่าวข้างต้นเพื่อให้ทุกรอยเท้าของการก้าวเดินของวัวจะเดินนวด (ย่ำ) เฉพาะที่มีฟ่อน ข้าวบนลานนวด และไม่ให้มีที่ว่างให้เท้าวัวเดินถูกพื้นลานเพราะจะทำให้พื้นลานเป็นฝุ่นฟุ้ง กระจายจนเมล็ดข้าวที่ร่วงจากรวงจมหายไปในดิน (ภาคภูมิ ลบดม, 2551 : 80-81)

ภาพที่ 4.9 ภูมิปัญญาการเรียงฟ่อนข้าว 1 ตกในลานนวด (แบบเรียนไม้ไผ่ตำรา, 2554)

ภาพที่ 4.10 การเรียงฟ่อนข้าวแบบ “ลอมในนา” (บ้านสวนพอเพียง, 2554)

3. “การนำวัวนมข้าว”ก่อนการนวดข้าวจริง จะมีการถือเค็ล็ดโดยการทะลายนวมข้าว หมายถึงการนำฟ่อนข้าว 2-3 ฟ่อนมาเรียงบริเวณเสาเกียด ซึ่งจะต้องทำเฉพาะวันศุกร์เท่านั้น และเมื่อนำวัวขึ้นลานชาวนาจะใช้เชือกพรวนคล้องคอ เอามอบใส่ปาก นำวัวมาผูกกับเสาเกียดที่ปักอยู่กลางลานผูกเรียงกันเป็นพวงยาวเต็มบริเวณพื้นลาน (วิไลต เตชะไพบูลย์, ม.ป.ป.) โดยหันหน้าของวัวให้เดินเวียนจากขวาไปซ้าย สวนกับทางทักษิณา หรือการเวียนโบสถ์ จากนั้นจึงให้วัวเดินนวด (ย่ำ) บนลานที่มีฟ่อนข้าววางไปรอบๆ เป็นวงกลมจนเมล็ดข้าวร่วงออกจากรวงดังภาพที่ 4.11 (ศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์หนองกวางราชบุรี กรมปศุสัตว์, 2550)

ภาพที่ 4.11 การใช้วัวเดินนวด (ย่ำ) รวงข้าวรอบๆ เสาเกียด (แบบเรียนไม่ใช้ตำรา, 2554 และวิไลต เตชะไพบูลย์, ม.ป.ป.)

4. “การขัดหัวฟ่อน”เป็นเสมือนขั้นตอนการจับฟ่อนข้าวขึ้นมาสะบัดให้เมล็ดข้าวหลุดออกจากรวง โดยการใช้น้ำที่เรียกว่า “คันฉาย” วิดฟ่อนข้าวขึ้นให้ลอยบนอากาศแล้วตีประมาณ 1-2 ครั้ง ให้ฟ่อนข้าวกระจายก่อนที่ฟ่อนข้าวจะตกลงพื้น ทำให้ฟ่อนข้าวทั้งหมดหลุดกระจายลักษณะเหมือนเศษฟางที่กองเป็นวงกลมอยู่กลางลานแต่ยังคงมีเมล็ดข้าวเหลือติดอยู่บ้าง (ภาคภูมิ ลบลม, 2551 : 80-81)

ภาพที่ 4.12 การใช้คันฉายจับฟ่อนขึ้นมาสะบัดให้เมล็ดข้าวหลุดออกจากรวง (แบบเรียนไม่ใช้ตำรา, 2554)

5. “การเอารอยออก” เป็นการนำวัถกลับมากินวนนวด (ย่า) รวงข้าวซ้ำอีกครั้ง เพื่อให้เมล็ดข้าวเปลือกร่วงหลุดจากรวงข้าวเพิ่มขึ้นได้อีก ในขั้นตอนนี้จะใช้คันฉายเฉี่ยเศษฟางเฉพาะพื้นผิวที่เป็นรอยเท้าวัย้าออกไปเท่านั้น ต่อจากนั้นก็ใช้คันฉายสะบัดให้เมล็ดข้าวหลุดออกจากฟางที่เหลืออีกครั้งแล้วจึงนำวัถลานกลับมากินวนนวด (ย่า) รวงข้าวซ้ำอีกจนเมล็ดข้าวเปลือกได้ร่วงออกจากรวงข้าวหมดแล้ว เรียกได้ว่าเป็นการนวดข้าว 1 ตก ดังภาพที่ 4.12 ถึงภาพที่ 4.17 จึงนำวัถไปพักผ่น (ภาคภูมิ สบถม, 2551 : 80-81)

ภาพที่ 4.13 การใช้คันฉายเฉี่ยเศษฟางเฉพาะพื้นผิวที่เป็นรอยเท้าวัย้าออก (แบบเรียนไม่ใช้ตำรา, 2554)

6. “เก็บเมล็ดข้าวเปลือกที่นวดแล้ว” แยกฟางออกจากเมล็ดข้าวให้หมด โดยใช้คราดไม้กวาด บัดหนาม และกระดิ่ง ตากเมล็ดข้าวเปลือกมากองรวมกัน โยยข้าวใส่กระบุง แล้วนำไปใส่ลงในเครื่องสีผัดเพื่อเอาเมล็ดข้าวลึบ เศษฟางและฝุ่นผงออกนำมาเมล็ดข้าวเปลือกบรรจุกระสอบ แล้วนำไปเทใส่กะล่อมข้าว (ยุ้งข้าว/ฉางข้าว) (ภาคภูมิ สบถม, 2551 : 80-81) ดังภาพที่ 4.19

ภาพที่ 4.14 การใช้คันฉวยเก็บเศษฟางออกกองไว้นอกลานเมื่อเมล็ดข้าวร่วงแล้ว (แบบเรียนไม่ใช่ตำรา, 2554)

ภาพที่ 4.15 การใช้คราดไม้กวาดปิดหนาม แยกจากเมล็ดข้าว (แบบเรียนไม่ใช่ตำรา, 2554)

ภาพที่ 4.16 การนำข้าวเปลือกใส่เครื่องสีฟัดข้าวที่หมุนด้วยมือ ติบ เศษ (แบบเรียนไม่ใช่ตำรา, 2554)

ภาพที่ 4.17 เมล็ดข้าวเปลือกที่ไม่มีฝุ่นข้าวลึบและฟาง (แบบเรียนไม่ใช่ตำรา, 2554)

ภาพที่ 4.18 การนำเมล็ดข้าวเปลือกบรรจุกระสอบ (แบบเรียนไม่ใช่ตำรา, 2554)

ภาพที่ 4.19 การนำเมล็ดข้าวเปลือกแล้วใส่กะล่อม (วิไลต เตชะไพบูลย์, ม.ป.ป.)

อย่างไรก็ตามหากปริมาณผลผลิตข้าวจากการเก็บเกี่ยวของแต่ละบ้านมีปริมาณมาก และการนวดข้าวไม่สามารถดำเนินการเสร็จสิ้นตามเวลา อาจก่อให้เกิดการเสียหายจากฝนที่ตกลงมาโดนผลผลิตข้าว เนื่องจากเกษตรกรรายย่อยจะมีวัวจำนวนน้อยไม่เกินคู่หรือสองคู่ ดังนั้นในอดีตจึงมีการระดมวัวของคนในหมู่บ้านมาช่วยกันนวดข้าวหมุนเวียนกันไป เรียกว่า “ติดแรง” การระดมวัวมานี้เป็นที่มาของชื่อ “วัวระดอ” ซึ่งเป็นอีกชื่อหนึ่งของการละเล่นวัวลาน ในสมัยก่อนการเล่นวัวระดอนิยมเล่นกันนอกฤดูทำนาคือ ช่วงเดือนมีนาคมไปจนถึงปลายฤดูแล้งนอกจากจะเป็นการละเล่นพื้นบ้านที่เป็นวิถีชีวิตท้องถิ่นที่ก่อให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีมีบรรยากาศและกิจกรรมที่เต็มไปด้วยความสนุกสนาน การพบปะ สังสรรค์และการเกี่ยวพาราสีของหนุ่มสาว ยังเป็นการเตรียมพร้อมด้านความอดทน แข็งแรงและ พละกำลังของวัวสำหรับการทำงานหนักในฤดูทำนาต่อไปดังภาพที่ 4.20 อย่างไรก็ตามในปัจจุบันส่วนใหญ่เกษตรกรนิยมนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยแทนที่การใช้แรงงานวัวพื้นเมือง อาทิใช้รถไถนาและเครื่องนวดข้าว ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้วัวลานไม่ได้มีบทบาทในการทำนาอีกต่อไป จนในที่สุดก็กลายเป็นวัวที่เลี้ยงเพื่อการวิ่งลาน (จักรพันธุ์ กังวาล, 2540 : 68 - 90)

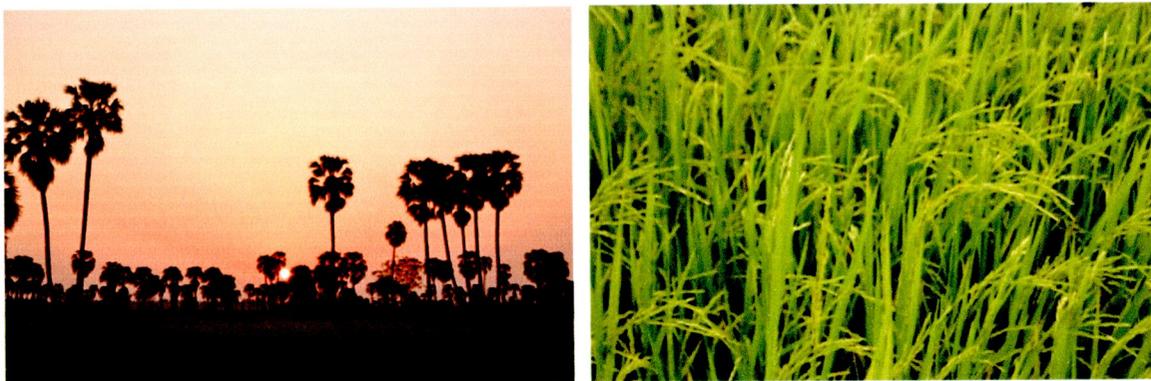

ภาพที่ 4.20 บรรยากาศลานแข่ง

1.2 ต้นกำเนิดวอลาน....ลานแข่งขัน

ต้นกำเนิดกีฬาวอลานซึ่งเป็นการละเล่นพื้นบ้านที่เป็นอัตลักษณ์ของจังหวัดเพชรบุรี เกิดมาจากการประยุกต์การใช้ววนวดข้าวในสมัยก่อน โดยชาวนาเมืองเพชรจะรวมกลุ่มกันระดมววนวดสองตัวของคนในหมู่บ้านเพื่อมาช่วยกันนวดข้าวหมุนเวียนกันไป เรียกว่า “การติดแรงหรือลงแขกกัน” (จักรพันธ์ กังวาฬ, 2540 : 68-90) ชาวนาจะนำฟ่อนข้าวมาวางเป็นวงกลมโดยวางเวียนต่อๆ กันให้เต็มลานที่ทำไว้ แล้วใช้ววนวดกับเสาที่ปักไว้กลางลานผูกเรียงกันเป็นพวงยาวเต็มบริเวณพื้นลานให้ววนวด (ย่า) ฟ่อนข้าวที่วางไว้ในลาน อาศัยแสงสว่างจากแสงเดือนแสงตะเกียงเจ้าพายุหรือคบเพลิงจากกระบอกไม้ไผ่ ในอดีต “การติดแรงหรือลงแขกกัน” เป็นวิถีชีวิตท้องถิ่นที่ก่อให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีมีบรรยากาศและกิจกรรมที่เต็มไปด้วยความสนุกสนาน การพบปะสังสรรค์หรือการเกี้ยวพาราสีของหนุ่มสาว ร่วมกับการร้องเพลงพื้นบ้านกัน บางครั้งมีการจัดกิจกรรมประลองกำลังว้าววของใครจะวิ่งได้เร็วและอดทนกว่ากัน โดยว้าวที่มีความแข็งแรงอดทนและมีพลังกำลังดีจะเดินนวดข้าวรอบนอกและว้าวที่มีพลังกำลังน้อยจะเดินวงใน (ใกล้เสาเกียด) ในขณะที่การนวดข้าวก็จะดำเนินไปจนกว่างานจะเสร็จหรือฟ้าสว่างของอีกวันหนึ่งอย่างไรก็ตามการติดแรงหรือลงแขกจะเว้นไว้เฉพาะวันพระเพราะจะไม่มีแขกมานวดข้าว จนกลายเป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่มีการยกเว้นการเล่นวอลานในวันพระ (ศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์หนองกวาราชบุรี กรมปศุสัตว์, 2550) ต่อมาจึงมีการริเริ่มนำว้าวที่ฝั่เท่าดี มีความอดทนสูงมาแข่งขันกันในรูปแบบกีฬาพื้นถิ่น โดยในช่วงแรกมีการแข่งขันเพียงในระดับหมู่บ้านและตำบลก่อนจะขยายสู่จังหวัดและภูมิภาค (จินดา บุญเรือง, ม.ป.ป. : 20-21 และศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์หนองกวาราชบุรี กรมปศุสัตว์, 2550) ซึ่งการระดมววมานี้เป็นที่มาของชื่อ “ว้าวระดอ” (จักรพันธ์ กังวาฬ, 2540 : 68-90) การเล่นว้าวระดอในสมัยก่อนนั้นจะเล่นกันนอกฤดูทำนาหรือหน้าแล้ง (ฤดูร้อน) หลังฤดูเก็บเกี่ยวเนื่องจากระบบชลประทานยังไม่ค่อยมีการพัฒนาเท่าที่ควร ต้องอาศัยน้ำฝนอย่างเดียว ชาวนาจึงสามารถทำนาได้เพียงปีละครั้ง คือ นาปีดังภาพที่ 4.21 เท่านั้นซึ่ง “ว้าวระดอ” เป็นอีกชื่อหนึ่งของการละเล่นวอลาน ปัจจุบันไม่ค่อยจะได้ยินกันแล้ว (จินดา บุญเรือง, ม.ป.ป. : 20-21)

ภาพที่ 4.21 บรรยากาศนาข้าวของเพชรบุรี

อย่างไรก็ตามยังไม่มีผู้ใดทราบว่าการละเล่นวัวลานเริ่มต้นครั้งแรกเมื่อไร จากการศึกษาของภาคภูมิ ฅบถม (2551: 84-85) รายงานว่าพบหลักฐานที่มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร คือ การละเล่น “วัวเทียมเกวียน” บริเวณหน้าเขาวังในสมัยรัชกาลที่ 4 ช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 และสมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อคราวเสด็จประพาสเมืองเพชรบุรี เมื่อ ร.ศ. 109 โดยหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรดังกล่าวก็ยังคงไม่สามารถยืนยันได้ว่ามีการละเล่นวัวลานหรือไม่ แต่จากการบอกเล่าสืบต่อกันมา พบว่า การละเล่นวัวลานเริ่มต้นจากชาวบ้านเชื้อสายมุสลิมที่ชื่อ “แขกตานี” ซึ่งมีบรรพบุรุษมาจากหัวเมืองมลายูแถบเมืองปัตตานี สตูล ไทรบุรี ในช่วงที่หัวเมืองในภาคใต้เกิดกบฏแข็งเมืองในสมัยรัชกาลที่ 1 จึงทรงโปรดเกล้าฯ ให้ทหารเข้ามาอาศัยที่เพชรบุรีส่วนหนึ่ง โดยส่วนใหญ่มาตั้งถิ่นฐานในเขตพื้นที่บางส่วนของอำเภอ บ้านแหลม อำเภอเมือง บ้านท่าแร่ โดยเฉพาะแถบบ้านท่าแร่ที่มีการทำนากันมากจนถึงปัจจุบัน จึงน่าจะเป็นกลุ่มแรกทีริเริ่มการละเล่นวัวลาน สอดคล้องกับหลักฐานที่บันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรว่า ในช่วงเดือนเมษายน พ.ศ. 2475 - 2484 จังหวัดเพชรบุรีได้จัดส่งวัวลาน ไปแสดงการละเล่นวัวเทียมเกวียนและวัวระดอ (วัวลาน) ในเทศกาลตรุษสงกรานต์ ณ ท้องสนามหลวง (ทุ่งพระเมรุ) โดยมี นายเทพ โชะะเหม ซึ่งเป็นนายพวงที่เป็นมุสลิมบ้านท่าแร่ เป็นหัวหน้านำวัวจากตำบลต่างๆ ไปแสดงการละเล่นพื้นบ้าน จึงน่าจะมีความเป็นไปได้สูงที่ตำบลท่าแร่ อำเภอบ้านแหลมจะเป็นต้นกำเนิดครั้งแรกของการละเล่นวัวลาน

ภาพที่ 4.22 บรรยากาศการละเล่นพื้นบ้าน

อ.เขาย้อย

อ.แก่งกระจาน

อ. บ้านแหลม

อ. หนองหญ้าปล้อง

อ.ท่าช้าง

อ.บ้านลาด

อ.ชะอำ

อ.เมือง

ภาพที่ 4.23 บรรยากาศการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในจังหวัดเพชรบุรี

จากการศึกษาของศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์หนองกวางราชบุรี กรมปศุสัตว์ (2550) ที่รวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาจากคำบอกเล่าของประเชิญ เทพศิรี และการทบทวนเอกสารต่างๆ ที่มีผู้รวบรวมเกี่ยวกับความเป็นมาของวิถีชีวิตคนเมืองเพชรกับวัวพื้นเมือง (วัวลาน) ร่วมกับการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยการสนทนากลุ่ม ผู้รู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการละเล่นวัวลานจากทุกอำเภอดังภาพที่ 4.23 ในจังหวัดเพชรบุรีที่มีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 10 ปี ประกอบด้วย ปราชญ์

ท้องถิ่น นายพวง ผู้เลี้ยง หมอตอนวัวพื้นบ้าน เป็นต้น พบว่าการละเล่นวัวลานครั้งแรกเกิดที่ตำบลท่าแร่ อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรีเป็นแห่งแรก โดยการเริ่มต้นในช่วงแรก การละเล่นวัวลานเป็นแบบพื้นบ้านเล่นกันตามความสมัครใจ ยังไม่มีกฎกติกา ใช้แสงสว่างจากแสงตะเกียงเจ้าพายุหรือคบเพลิงจากกระบอกไม้ไผ่ มีพวงวัว (ทีมเข้าแข่งขัน) น้อย ต่อมาได้มีการพัฒนาให้มีโฆษกหรือกรรมการสนามและกำหนดให้มีวัวที่นำมาวิ่งแข่งขันจำนวน 19 ตัว วัวลาน 18 ตัว (วัวตัวที่ 1-18 ที่นับเรียงจากโคนเสาเกียดออกมาถึงริมลาน ตามลำดับ โดยวัวตัวที่ 18 จะถูกเรียกอีกชื่อว่า วัวรอง ซึ่งจะคัดเลือกวัวที่มีฝีเท้าดีในการแข่งขันกับวัวนอก) และวัวนอก (วัวตัวที่ 19 ซึ่งเป็นวัวที่ถูกคัดเลือกว่ามีฝีเท้าดีที่สุดเพื่อนำมาแข่งขันกับฝ่ายวัวลาน) 1 ตัว ใน 1 พวง (ทีมที่นำวัวเข้าแข่งขัน) ต่อมา มีการพัฒนากฎกติกาการเล่น อาทิ มีการนับรอบวิ่งแข่งของวัวและมีการแจกรางวัลที่เป็นเสมือนของที่ระลึกเช่น ผ้าขาวม้าในการจัดลานแข่งขันในช่วงแรกอาจมีการจัดอาหารเลี้ยงแก่คนที่มาในงานด้วย (งานในมัสยิด) ซึ่งในสมัยก่อนสถานที่ที่ใช้แข่งขันมักจะเป็นท้องทุ่งเมืองเพชรพวงวัว (ทีมเข้าแข่งขัน) จะเดินเท้าเป็นขบวนวัวจากหมู่บ้านหนึ่งไปอีกหมู่บ้านหนึ่ง เพื่อนำวัวที่มีฝีเท้าดี พละกำลังดี แข็งแรง และอดทนมาประชันแข่งขันกัน ตลอดทั้งคืนจนสว่างเพราะในช่วงเวลาดังกล่าวจะไม่กระทบต่อการทำงานในช่วงปกติตลอดจนอากาศเย็นสบายทำให้วัวไม่เครียด ต่อมาการละเล่นวัวลานก็ได้รับความนิยมแพร่หลายมากขึ้นจากระดับหมู่บ้าน สู่ระดับตำบลและอำเภอ ซึ่งมีพวงวัวที่เป็นจุดเริ่มต้นในระยะแรก 4 พวงหลักเกิดขึ้นก่อนดังนี้

พวงที่ 1 นายสมาน หะยี ฉาน หะยี แถว ชาวอำเภอบ้านแหลม เป็นหัวหน้าพวง

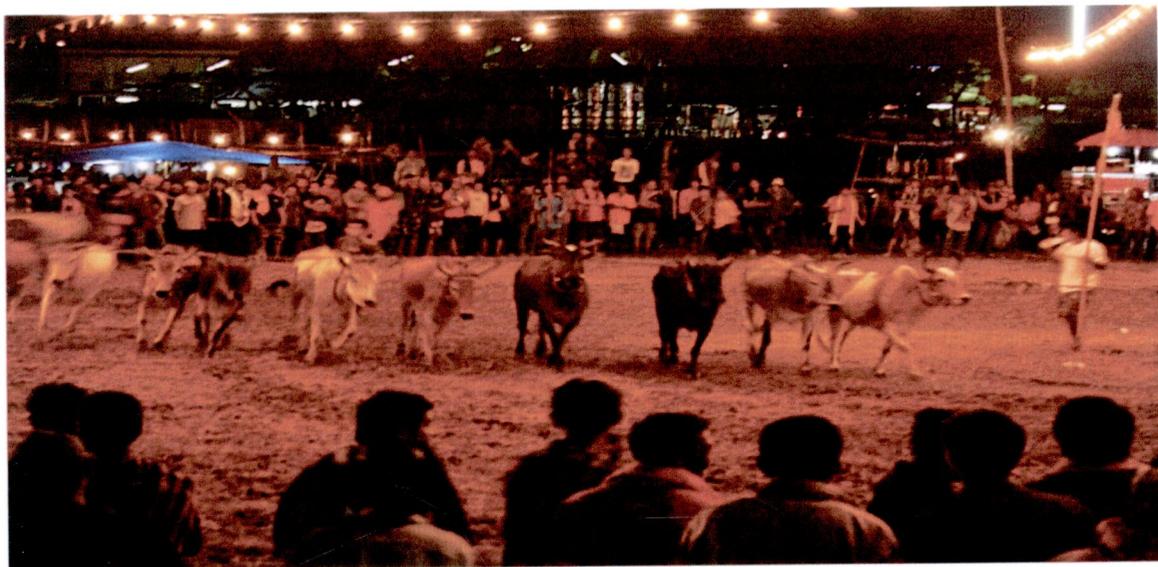
พวงที่ 2 มีหะยี แจ็ง หะยี ฉาบ ชาวอำเภอบ้านแหลม เป็นหัวหน้าพวงท่าแร่กลาง

พวงที่ 3 มี ปู่เลียบ ปู่ฟุ้ง และผู้ใหญ่สวนบางจาน ชาวอำเภอเมืองเป็นหัวหน้าพวง

บางจาน

พวงที่ 4 มี ปู่ซ่าง บุญโพธิ์ บางแก้ว และบังเต๊ะ คลองมอญชาวอำเภอบ้านแหลม เป็น

หัวหน้าพวง ต่อมาเกิดพวงวัวใหม่อีก 2 พวง เป็นพวงที่ 5 และ 6 ของคุณปู่กึ่ง โพธิ์ใหญ่และนายสามัคคี พวงแก้วทั้ง 2 พวงเป็นชาวอำเภอบ้านลาด อย่างไรก็ตามมีบุคคลสำคัญอีกท่านหนึ่งที่ถูกกล่าวขานถึง คือ คุณลุงเจียง นาเมือง เป็นชาวบ้านตำบลหนองศาลา อำเภอชะอำ เป็นผู้มึบบทบาทสำคัญในการกำหนดกติกาจนทำให้เกิดธรรมเนียมปฏิบัติที่ใช้ในการแข่งขันจนถึงปัจจุบัน เพื่อสร้างความเป็นระบบระเบียบ และป้องกันความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นในลาน ส่งผลให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีของการละเล่นวัวลานในวิถีวัฒนธรรมไทย

ภาพที่ 4.24 บรรยากาศนักสู้ในลานแข่งขัน

ต่อมามีการพัฒนากฎกติกาขึ้นหลายอย่าง คือ 3 รอบ สามารถใช้ปฏักแทงวัว (ลงเหล็ก) ทั้งวัวนอก (ตัวที่19) และวัวรอง (ตัวที่1-18) ได้เมื่อวัววิ่งแข่งขันครบ 20 รอบชิงรางวัล

ต่อมาก็มีพวงวัวมากขึ้นจากเดิมอย่างต่อเนื่อง จากการที่คนเมืองเพชรนิยมการเล่นวัวลานมากจนทำให้เกิดพวงวัวเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ อาทิ พวงศิษย์ถ้ำแก้วซึ่งแยกจากพวงสามัคคี พวงแก้ว พวงปากตรอก พวงศิษย์หมอซอน พวงบ่อพราหมณ์ พวงศิษย์เสาวคนธ์ เป็นต้น ยังมีพวงวัวมากขึ้นก็ยังมี การจัดลานแข่งขันมากขึ้นเสมือนการนำวัวผีเท่าดี กำลังดี และวัวสวยตามตำรามาประชันแข่งขันกันทำให้วัวเมืองเพชรที่ชนะการแข่งขันก็จะนำชื่อเสียงมาให้เจ้าของจนเป็นตำนาน เล่าขานสืบต่อกันมาเช่นวัวชื่อ “ดอกชะโอน” ของลุงชะโอน ปากตรอก “อาร์เอ็กซ์” ของผู้ใหญ่เนิ้ม “เมฆขาว” ของ เปี้ยก แม่กิมได้ “กลองยาวและนงนางนวล” ของวัดถ้ำแก้ว “โพธิ์อรุณ” ของกำนันอรุณ ไสกระดาน “ลูกแพบ” ของเจ้าฟ้า ห้วนนา เป็นต้น สะท้อนให้เห็นในบทเพลงท้องถิ่น ได้แก่ เพลงดอกชะโอน เพลงวัวดี คนดังของเพชรบุรี เป็นต้น นอกจากนี้วัวที่ชนะการแข่งขันมักมีผู้สนใจหาซื้อในราคาที่สูง ส่งผลด้านบวกต่อราคาวัวที่ชนะ ต่อมาการจัดการแข่งขันวัวลานยังได้รับความนิยมแพร่หลายมากจนขยายการแข่งขันจากระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ ทั่วทั้งจังหวัดและภูมิภาค (อรุณ พราหมณ์ทอง, 2555, มีนาคม 16) ดังภาพที่ 4.22 และภาพที่ 4.24

วัวลานจึงถูกจัดในฐานะที่เป็นมหรสพเฉลิมฉลองงานเทศกาลต่างๆ เช่น งานวัดประจำปี ปิดทองฝังลูกนิมิต งานกฐิน งานลอยกระทง งานบวช งานขึ้นบ้านใหม่ หรืองานเลี้ยงอื่นๆ (ภาคภูมิธม, 2551 : 64-65) ปัจจุบันการละเล่นวัวลานมักมีการเติมพันหรือการพนันขันต่อเข้ามาเกี่ยวข้องซึ่งบางครั้งอาจก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมที่ต้องใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหา อย่างไรก็ตามในมุมมองด้านวัฒนธรรม การละเล่นวัวลานยังคงเป็นวิถีชีวิตท้องถิ่นที่มีความเป็นอัตลักษณ์ดังภาพที่ 4.25 ควรค่าแก่การรักษาให้คงความงดงามตามวิถีไทย(องค์การบริหารส่วนจังหวัดเพชรบุรี, ม.ป.ป. : 103-105) ทั้งยังเป็นแนวทางหนึ่งในการมีส่วนร่วมของคนพื้นถิ่นในการอนุรักษ์พันธุกรรมวัวพื้นเมืองไทยให้เกิดความยั่งยืน (มนัญญา ปรียวิชญักดิ์, 2554 : 100-111)

ภาพที่ 4.25 บรรยากาศการแข่งขันวัวลาน

1.3 กว่าจะมาเป็นลานแข่งขัน... วัวลาน

จังหวัดเพชรบูรณ์นับเป็นจังหวัดที่มีความหลากหลายทางประเพณี วัฒนธรรม และ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับโคพื้นเมืองไทยในเขตภาคกลางที่เรียกว่าวัวลาน ซึ่งสะท้อนให้เห็น จากวิถีชีวิตของคนเพชรบูรณ์ที่มีการนำวัวลานเพื่อสร้างความสนุกสนานเพลิดเพลินในรูปแบบของ เกมกีฬาและการแข่งขัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกีฬาวิ่งวัวลาน (สุโขทัยธรรมมาธิราช, 2545 : 56-57) ดังภาพที่ 4.26 จากการศึกษาของภาคภูมิ ลบดม (2551 : 95-96) และการทบทวนเอกสารต่างๆ ที่มีผู้ รวบรวมเกี่ยวกับความเป็นมาของวิถีชีวิตคนเมืองเพชรกับวัวพื้นเมือง (วัวลาน) ร่วมกับการจัดเวที แลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยการสนทนากลุ่ม ผู้รู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดเพชรบูรณ์ของที่เกี่ยวข้องกับ การละเล่นวัวลานจากทุกอำเภอที่มีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 10 ปี ประกอบด้วย ปราชญ์ท้องถิ่น นายพวง ผู้เลี้ยง หมอตอนวัวพื้นบ้าน เป็นต้น พบว่า การละเล่นวัวลาน เสมือนเป็นกีฬาพื้นถิ่นของ คนเมืองเพชรที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย การจัดการแข่งขันวัวลานของเจ้าภาพหรือนายสนาม (คนจัดการแข่งขัน) ที่จัดขึ้นในแต่ละครั้งมีจุดมุ่งหมายที่แตกต่างกัน เจ้าภาพบางรายจัดสนามแข่ง ขันวัวลานเพราะเป็นความชอบส่วนบุคคลโดยมักจัดในช่วงระยะเวลาที่ถูกระบุกำหนดตามความ เหมาะสมและความต้องการของเจ้าภาพ ในขณะที่บางลานแข่งขันเจ้าภาพจะจัดลานอย่างต่อเนื่อง และสม่ำเสมอทุกปีในวันเวลาเดียวกันจนเป็นงานประเพณีที่รู้จักกันในหมู่นักเลงวัว อาทิ การจัดลาน แข่งขันของ สท.ประทีป หนองตาพุด จะจัดการแข่งขันวัวลานเป็นประจำที่ลานหนองตาพุด อำเภอ ชะอำ ในวันที่ 25 มีนาคมของทุกปี (กรณีวันที่กำหนดเป็นวันพระจะเลื่อนการจัดเปลี่ยนเป็นวันที่ ใกล้เคียงกัน) (ประทีป เข้มมติ 2555, เมษายน 2)

ภาพที่ 4.26 บรรยากาศการจัดแข่งวัวลาน

ปัจจุบันการจัดการแข่งขันวัวลานมักจัดในฐานะที่เป็นมหรสพเฉลิมฉลองงานเทศกาลต่างๆ เช่น งานประจำปีของวัดในเมืองเพชร ปิดทองฝังลูกนิมิต งานกฐิน งานลอยกระทง งานบวชงานขึ้นบ้านใหม่ หรืองานเลี้ยงอื่นๆ อาทิ ลานของป่ารุ่ง หนองคางที่จัดลานประจำปีทุกปีในงานประจำปีของวัดมฤคทายวัน อำเภอชะอำ ในวันที่ 14-16 เมษายน (ยกเว้นวันพระ) (รุ่งฟ้า เขียวรัตน์, 2555, เมษายน 11) โดยปัจจัยสำคัญในการจัดสนามแข่งขันวัวลานคือความพร้อมของเจ้าภาพในด้านทุนทรัพย์ซึ่งส่วนใหญ่เจ้าภาพมักมาจากผู้ที่ประกอบอาชีพที่หลากหลาย อาทิ เกษตรกร นักธุรกิจ พนักงานบริษัท ข้าราชการ หรือนักการเมืองท้องถิ่น เป็นต้น มักเป็นผู้ที่กว้างขวาง มีสมัครพรรคพวก และได้รับการยอมรับจากวงการวัวลาน หรือมีบารมีพอที่สามารถแก้ปัญหาขัดแย้งหรือปัญหาอื่นๆ ที่จะเกิดจากการจัดการแข่งขันในลานเป็นต้น (ภาคภูมิ ลบถม, 2551 : 95-96) จากการศึกษาของภาคภูมิ ลบถม (2551 : 95-96) รายงานขั้นตอนหรือกระบวนการจัดการลานแข่งขันมีดังต่อไปนี้

1. การกำหนดวันที่จะจัดการแข่งขันวัวลาน โดยทั่วไปตามธรรมเนียมปฏิบัติในการจัดลานจะไม่มีการจัดการแข่งขันวัวลานในวันพระ เจ้าภาพจึงควรวางแผนการจัดเตรียมลานเพื่อแข่งขันล่วงหน้า เริ่มต้นด้วยการนัดหมายกับโฆษกสนามหรือ พิธีกร (เป็นผู้รักษากฎกติกาและตัดสินชี้ขาดผลการแข่งขัน) เพื่อจะกำหนดวันที่แน่นอนในการจัดลานแข่งดังกล่าวที่ 4.27 ซึ่งโฆษกที่จะถูกเชิญมาเป็นกรรมการสนามมักมีคุณสมบัติเฉพาะส่วนบุคคลคือ เทียงตรง โปร่งใส และไม่เล่นพรรคเล่นพวก นอกจากนี้ต้องเป็นคนมีศิลปะในการพูด มีมุขตลกและสามารถสร้างบรรยากาศสนุกสนานเร้าใจ คนดูให้ชวนติดตามการแข่งขันได้ตลอดทั้งคืนและคุณสมบัติที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ มีความเชี่ยวชาญจากการสะสมประสบการณ์การแข่งขันวัวลานจนมีความสามารถในการตัดสินชี้ขาดผลการแข่งขันอย่างยุติธรรม รวมทั้งจดจำ มีความรู้หรือรู้จักวัวที่มักจะนำมาแข่งขันในลาน ซึ่งปัจจุบันโฆษกที่เป็นที่รู้จัก อาทิ นายแสง ชูทอง นายบุญส่ง บ้านหนองหว้า นายชูป บ้านดอนมะขามย่างเนื้อ นายบุญรอด บ้านดอนยี่กรอก จำนวน้อย เขาปากช่อง นายแจ้ สถานี (ไพโรจน์ พิณีจ, 2555, มีนาคม 31) เป็นต้น

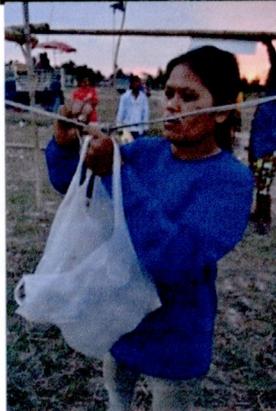

ภาพที่ 4.27 โฆษกหรือกรรมการสนามในการจัดลานแข่งขัน

2. การจัดเตรียมสถานที่ อุปกรณ์ และกิจกรรมต่างๆที่จะจัดขึ้นในลาน โดยการนัดหมายกับผู้ที่จะรับเหมาในการดำเนินการในเรื่อง การปรับและเตรียมความพร้อมพื้นที่ลานสำหรับใช้แข่งขัน ราวพักวัว เครื่องไฟ วงดนตรี และหางเครื่องเป็นต้นดังภาพที่ 4.28 ถึงภาพที่ 4.31

ภาพที่ 4.28 การเตรียมพื้นที่ลานแข่งขันวัวลาน

ภาพที่ 4.29 การติดตั้งระบบไฟและสายไฟ

ภาพที่ 4.30 การเตรียมสถานที่แข่งขันวัวลาน

3. ขออนุญาตจากทางราชการ การขออนุญาตจากทางราชการในการจัดวัวลานจะดำเนินการได้ที่“ที่ว่าการอำเภอ”ที่จัดลานแข่งขัน โดยเสียค่าธรรมเนียมการจัดวัวลานในรูปแบบ “มหรสพ” พร้อมทั้งเก็บหลักฐานการขออนุญาตไว้ในวันแข่งขันหากมีการตรวจสอบ นอกจากนี้เจ้าภาพยังต้องแจ้งกำหนดการและขอความร่วมมือตำรวจในท้องที่เพื่อดูแล ความเรียบร้อยในคืนที่จัดการแข่งขัน

4. การเชิญนายพวงวัวลานหรือทีมที่จะนำวัวเข้ามาแข่งขันที่เรียกว่า “การบอกหรือการเชิญวัว” โดยทั่วไปการเชิญหรือการนัดหมายพวงวัวก็จะเป็นการบอกกล่าวปากต่อปากหรือนัดหมายกันล่วงหน้า อาจมีการเชิญวัวทั้งในระดับหมู่บ้าน อำเภอ จังหวัดหรือภูมิภาคในเขตจังหวัด ประจวบฯ ราชบุรี นครปฐม สุพรรณบุรี และกาญจนบุรี เป็นต้น การเชิญนายพวงวัวลานหรือทีมที่จะนำวัวเข้ามาแข่งขันจะขึ้นอยู่กับศักยภาพของเจ้าภาพที่จะจัดการแข่งขัน ในการจัดลานแข่งขันที่มีชื่อเสียงสามารถพิจารณาจากความสามารถของเจ้าภาพในการเชิญพวงวัวที่มีชื่อเสียงมากๆ มาร่วมการแข่งขันในลานได้

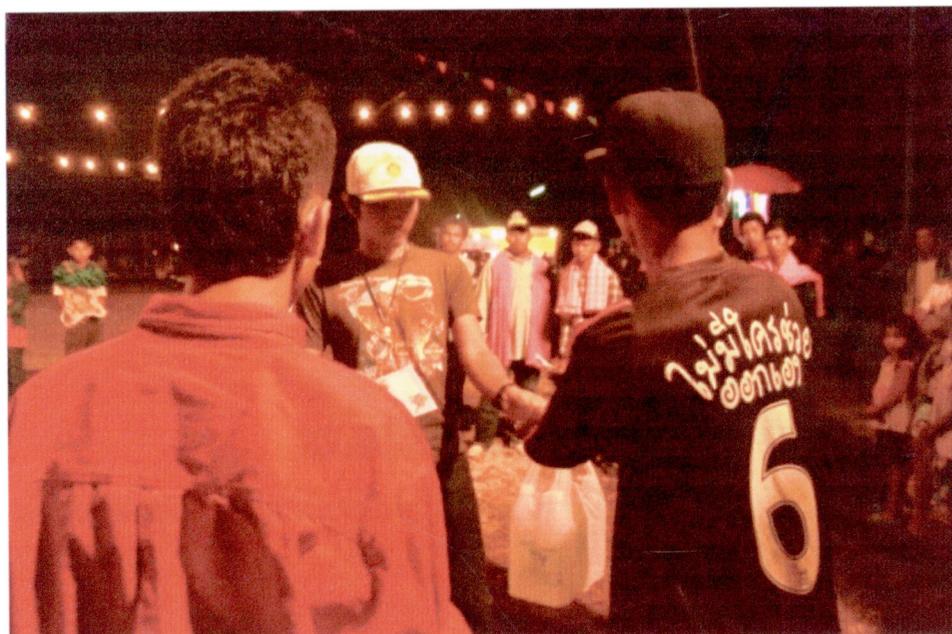
ภาพที่ 4.31 การเตรียมราวพักวัว

5. การจัดเตรียมของรางวัล รางวัลที่จะนำมามอบให้ผู้เข้าแข่งขันอาจมีมูลค่าแตกต่างกันทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่า ลานขนาดใหญ่หรือลานขนาดเล็ก ในอดีตของรางวัลจะเป็นผ้าขาวม้า ต่อมา นอกจากผ้าขาวม้าก็เป็น พานรอง ชั้นทองเหลือง ลูกกระแอ (ลูกวัว) ต่อมาก็เป็น พัดลม ตู้เย็น โซฟา ทองคำ หรือ รองลงมา ก็จะเป็นจักรยาน ผ้านวมเป็นต้นดังภาพที่ 4.32 บางลานจะมีการแจกผ้าขาวม้าเป็นของที่ระลึกให้พวงวัวที่เข้าร่วมการแข่งขันสอดคล้องกับ จินดา บุญเรือง (ม.ป.ป : 20-21) อย่างไรก็ตามรางวัลสูงสุดของลานก็จะให้แก่วัวที่ชนะที่ได้จำนวนรอบสูงสุดในคืนนั้น รางวัลที่ 2 จะให้คู่แข่งของวัวตัวแรก รองลงมาจะเป็นรางวัลที่มอบให้แก่วัวที่วิ่งชนะในแต่ละเปิด (แต่ละรอบการวิ่งของวัวที่ทราบผลการแข่งขัน) เป็นต้น นอกจากนี้บางลานก็อาจมีรางวัลพิเศษเพิ่มให้ก็ได้ เช่น รางวัลสำหรับวัวสวยงามหรือวัวที่มีลักษณะดีตรงตามตำรา เป็นต้น

ภาพที่ 4.32 การจัดเตรียมของรางวัล

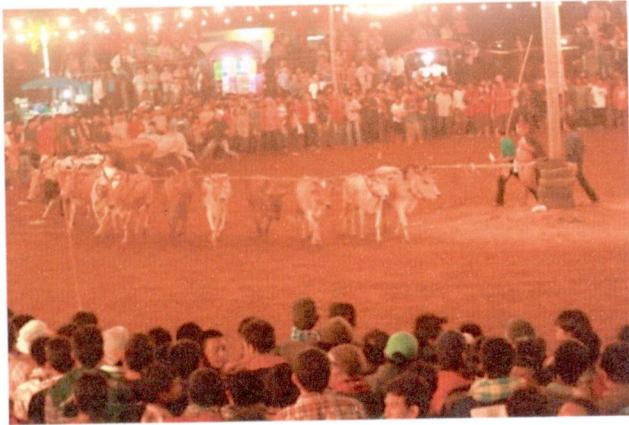
ในด้านงบประมาณการจัดลานแข่งจะแตกต่างกันไปตามรูปแบบและขนาดของลานที่จัดว่า ลานใหญ่หรือลานเล็ก ในการจัดลานแข่งขันลานหนึ่งๆ ค่าใช้จ่ายจะตกอยู่ที่ประมาณ 2-3 หมื่นบาทไปจนถึง 1-2 แสนโดยแบ่งเป็นค่าใช้จ่ายคงที่ ดังนี้ ค่าโฆษกหนึ่งคนตลอดคืน 1,500 บาท เครื่องไฟและราวพักแก้ว 3,000 บาท ค่าวงดนตรี หางเครื่อง ขึ้นอยู่กับการตกลงกัน ถึงแม้ว่าค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่ในการจัดลานแข่งขันเจ้าภาพจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบ แต่งบประมาณบางส่วนก็มาจากกลุ่มเพื่อนหรือนักเลงวัวลานที่นำวัวมาแข่งขัน มีความสมัครใจที่จะช่วยเหลือค่าใช้จ่ายในการจัดลานที่เรียกว่าค่าน้ำ (ประมาณ 400-500 บาทต่อน้ำดื่ม 6 ขวด) ซึ่งจะจ่ายในช่วงการจับเบอร์วัวก่อนการแข่งขันจนกลายเป็นธรรมเนียมปฏิบัติของนักเลงวัวลานในการช่วยเหลือด้านเงินทองดังภาพที่ 4.33 นอกจากนี้อาจมีการช่วยเหลือในด้านอื่นๆ เช่น การให้เป็นของรางวัลที่ใช้ในการแข่งขัน จึงอาจกล่าวได้ว่าการละเล่นวัวลานสามารถบ่งชี้ให้เห็นถึงวิถีชีวิตคนเมืองเพชรที่มีความสามัคคี มีน้ำใจ รักพวกพ้อง และพร้อมช่วยเหลือกันด้วยการจ่ายค่าน้ำเพื่อช่วยเหลือเจ้าภาพในการจัดลาน

ภาพที่ 4.33 การจ่ายค่าน้ำของนายพวงหรือกลุ่มผู้นำวัวมาร่วมแข่งขัน

1.4 ลานแข่ง.....แข่งวัวลาน

คำคืนในลานแข่ง..การแข่งขันวัวลานเจ็ดจรัสด้วยแสงจากหลอดไฟที่ระดับประคาคู่กับราวไฟที่ขึงจากเสาฉัตรที่ตั้งบนยอดเสาเกียดแผ่ขยายออกไปผูกกับเสาไม้ที่อยู่ริมขอบลานเป็นบรรยากาศที่งดงามยากที่จะลืมเลือน บรรยากาศลานแข่งในยามนี้มีชีวิตชีวา ตื่นเต้นสำหรับหมูนักเลงวัวลานซึ่งหมายถึงผู้ที่ชื่นชอบการแข่งขันวัวลานเป็นชีวิตจิตใจ (ห้องสมุดประชาชนอำเภอบ้านลาด, 2552 : 20) ที่มาเฝ้าติดตามหรือ เชียร์เหล่าพวงวัวที่ตนเองชื่นชอบมาประลองพลังกำลังและฝีมือโดยการวิ่งวนรอบเสาเกียดที่ตั้งอยู่กลางลานวงกลมดังภาพที่ 4.34 และ ภาพที่ 4.35 เสียงพากย์พร้อมกับการนับจำนวนรอบ เสียงเชื้อเชิญให้แต่ละพวง (ทีม) วัวนำวัวตัวเก่งมาลงแข่งขันและการสอดแทรกมุขตลกของโฆษกหรือพิธีกรสนามที่นั่งบนหิ้งสูงริมขอบลานเป็นการเชื้อเชิญให้ผู้ชมได้ติดตามการแข่งขันร่วมกันตลอดทั้งคืน

ภาพที่ 4.34 บรรยากาศการแข่งขันวัวลาน

ภาพที่ 4.35 การพบปะของหมู่บ้านเลงวัว

ในขณะที่บรรยากาศริมขอบลานก็ยังครคร่ำด้วยพ่อค้าแม่ขายที่นำสินค้าที่หลากหลายให้จับจ่ายในลานได้ตลอดคืน รวมทั้งรถหกล้อหรือรถกระบะชนวัวที่จอดหันท้ายกระบะเข้าด้านในลานเปลี่ยนสภาพเสมือนอัมจันทร์สำหรับนั่งชมการแข่งขันกัน หรือใช้ท้ายรถกระบะผูกกับเปลสำหรับนอนพักผ่อนเอาแรงดังภาพที่ 4.36 และ ภาพที่ 4.37

ภาพที่ 4.36 ริมขอบลานและบรรยากาศลานแข่ง

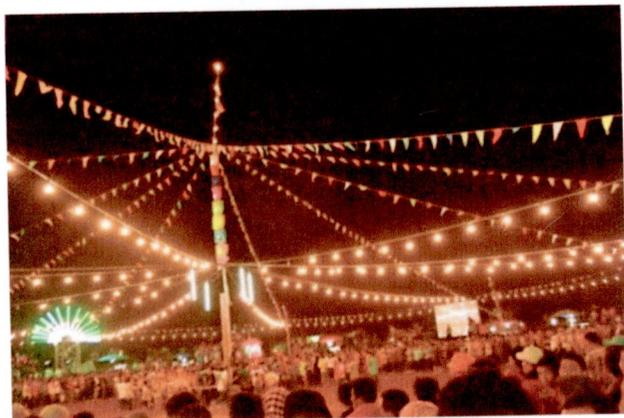
ภาพที่ 4.37 อัดจันทร์สำหรับนั่งชมการแข่งขัน

ภาพที่ 4.38 เสากีเยดประดับไฟ

2. **เสากีเยด** จากการศึกษาของภาคภูมิ ลบถม (2551 : 97) และศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการ การพัฒนาชุมชนเขต 7 (ม.ป.ป. : 43) รายงานว่า เสากีเยดคือ เสาไม้เนื้อแข็งนิยมใช้ไม้แก่นหรือไม้จริง อาทิ ไม้เต็งรัง กลมใหญ่ แข็งแรงและทนทาน ยาวประมาณ 3-4 เมตร ปักอยู่เป็นศูนย์กลางลาน วงกลมมีเชือกเนื่อง (เชือกมะนิลาที่ผูกที่โคนเสากีเยด) สำหรับผูกเชือกพวน (เชือกที่คล้องคอวัวแต่ละตัวในขณะวิ่งลาน) ของวัวแต่ละตัวเรียงกันตามลำดับจากเสากีเยดถึงริมขอบลานจำนวน 19 ตัว เสากีเยดต้องมีคุณสมบัติหลักคือความแข็งแรง คงทน สามารถต้านแรงดึงของวัวได้ โดยทั่วไปมักเชื่อว่าเสากีเยดเป็นเสาศักดิ์สิทธิ์ที่ช่วยในการปกป้องรักษาเจ้าของวัวและวัวที่นำมาวิ่งให้รอดปลอดภัยจากเหตุร้ายต่างๆ ดังภาพที่ 4.38 และภาพที่ 4.39 ดังนั้นเมื่อมีการทำพิธียกเสากีเยดแล้วเสากีเยดจะตั้งอยู่อย่างถาวรตลอดไปโดยไม่มีการถอนหรือดึงเสากีเยดออกจากลานถึงแม้ว่าจะอยู่ในช่วงฤดูทำนาหรือลานนั้นไม่ได้ใช้วิ่งวัวลานแล้วก็ตามดังภาพที่ 4.40 จนกว่าเสากีเยดต้นเดิมจะมีสภาพชำรุดและใช้การไม่ได้ เจ้าของลานจึงจะเปลี่ยนเสากีเยดใหม่ ในการตั้งเสากีเยดมีความเชื่อ พิธีกรรมในการยกเสากีเยดดังนี้

- 2.1 การนิมนต์พระสงฆ์มาสวดและประพรมน้ำมนต์ให้ทั่วต้นเสา ร่วมกับพิธีบวงสรวงชุมชนนวมเทวดา มีเครื่องเซ่นไหว้ ได้แก่ ขนมต้มแดง ขนมต้มขาว มะพร้าวอ่อน เหล้า
- 2.2 ปักเสาลงในหลุมลึกประมาณ 2 เมตร
- 2.3 ผู้ที่อยู่ในขณะประกอบพิธีกรรมจะช่วยกันโห่ 3 ลา จากนั้นพระสงฆ์องค์เดิมจะเดินเวียนซ้ายรดน้ำมนต์จนทั่วบริเวณจนครบรอบเพื่อความ เป็นสิริมงคล

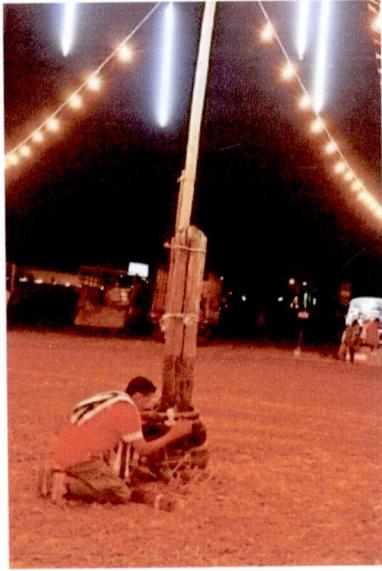

ภาพที่ 4.39 เสาเกียดในช่วงที่มีการแข่งขันในลาน

ภาพที่ 4.40 เสาเกียดในช่วงไม่มีการแข่งขันในลาน

2.4 การทำบุญยกเสาฉัตร โดยปกติเสาเกียดจะต่อยอดด้วยไม้ไผ่ลำยาวประดับด้วยฉัตรมักทำด้วยทำด้วยผ้าขาวม้าหรือผ้าสีต่างๆ เช่น ขาว แดง ฟ้าย เหลือง ชมพู เป็นต้น จำนวนชั้นเป็นเลขคี่ประมาณ 5 - 9 ชั้น โดยผู้เล่นวัวลานมีความเชื่อว่าห้ามนำฉัตรสีแดงไว้บนสุดเพราะอาจก่อให้เกิดเหตุที่เป็นอันตรายหรือไม่เป็นมงคลในการแข่งขันครั้งนั้นได้ และเมื่อถึงวันแข่งขันเจ้าของลานวัวจะต้องทำบุญยกเสาฉัตรขึ้นบนยอดเสาเกียดเพื่อความเป็นสิริมงคล อีกครั้งดังภาพที่ 4.41 และภาพที่ 4.42 โดยมีเครื่องเช่น ไหว้บอกเจ้าที่เท่านั้น (ภาคภูมิ ลภณม, 2551 : 97)

ภาพที่ 4.41 การไหว้เสาเกียดและลาน

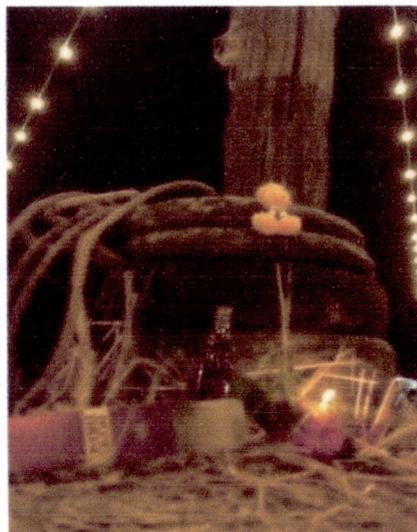
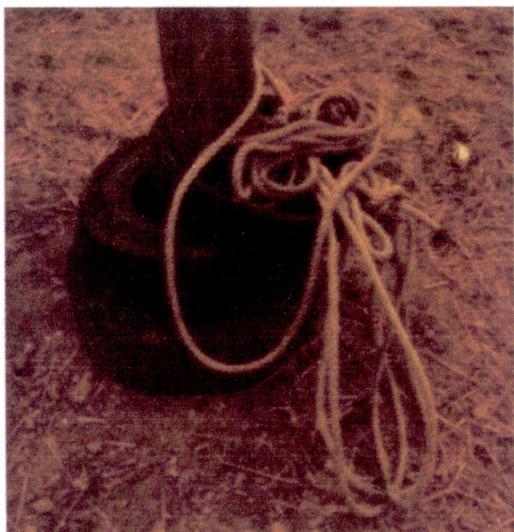
ภาพที่ 4.42 เสาจัตร์

2.5 เมื่อยกฉัตรขึ้นตั้งบนยอดเสาเกิดแล้วจึงชิงสายไฟจากยอดเสาฉัตรแผ่ขยายออกไปให้ครบ 4-8 มุมลานเพื่อประดับประดาดวงไฟให้เกิดสว่างไสวและความสวยงามในลานแข่ง ดังภาพที่ 4.43

ภาพที่ 4.43 ประดับประดาดวงไฟให้เกิดสว่างไสวและความสวยงามในลานแข่ง

3. เชือกเนืองและเชือกพวน เชือกเนืองเป็นเชือกมะนิลาขนาดใหญ่สำหรับผูกวัวคล้องไว้ที่โคนเสาเกิด ส่วนเชือกพวนคือเชือกที่ใช้คล้องคอวัวแต่ละตัวในการวิ่งแข่งขัน ซึ่งการผูกเชือกให้วัวแต่ละตำแหน่งมีความสำคัญยิ่งเพราะอาจส่งผลกระทบต่อการแข่งขัน ดังนั้นในการผูกวัวมักใช้ผู้ที่มีประสบการณ์และความชำนาญในการประมาณระยะห่างและความแน่นหนาในการใช้แรงผูก โดยในการผูกวัวคาน (วัวตำแหน่งที่ 1-18 ที่นับจาก โคนเสาเกิดเรียงตามลำดับถึงริมขอบลาน) จะเริ่มต้นผูกเชือกเนืองต่อกับเชือกพวนที่คล้องคอวัวอยู่ ต่อจากนั้นจะผูกเรียงตามลำดับจนถึงตัวที่ 10 และจากตัวที่ 11-18 เป็นการผูกเชือกพวนของแต่ละตัวเข้าด้วยกัน ซึ่งเทคนิคในการผูกวัวคานต้องประมาณระยะห่างระหว่างตัววัวและแรงในการผูกให้เหมาะสม เพราะถ้าเชือกที่ผูกวัวหลวมไปวัวจะหลุดไปเกยซ้อนทับกับวัวตัวที่อยู่ติดกันทั้งด้านในและด้านนอก ที่เรียกว่า “ปลิ้น” แต่ในทางตรงกันข้ามถ้าเชือกที่ผูกวัวแน่นเกินไปวัวคานจะวิ่งไม่สะดวกที่เรียกว่า “วิ่งไม่ออก” ในขณะที่การผูกวัวนอก (วัวตัวที่ 19 ที่อยู่ริมนอกสุดของลาน) ย่อมต้องอาศัยเทคนิคประสบการณ์และไหวพริบเหมือนกัน โดยเฉพาะถ้าคนผูกวัวนอกสามารถดันให้วัวของตนสามารถล้ำหน้าหรือที่เรียกว่า “ได้หน้า” คู่แข่งหรือวัวรอง (วัวที่อยู่ตำแหน่งที่ 18) ได้ แล้วรีบคล้องเชือกผูกวัวแล้วปล่อยวัวทันทีจะทำให้วัวนอกอยู่ในสถานการณ์ที่ได้เปรียบคู่แข่ง ซึ่งในขณะที่เดียวกันคนจับวัวคาน (ใช้ 1 คนต่อวัว 1 ตัว) ก็ต้องรีบปล่อยวัวที่ตนจับเช่นเดียวกัน ในช่วงเวลาและสถานการณ์ดังกล่าวจัดเป็นช่วงที่ต้องอาศัยทั้งไหวพริบและประสบการณ์เพื่อให้วัวของแต่ละคนอยู่ในสถานการณ์ที่ได้เปรียบคู่แข่ง (ภาคภูมิ วัฒน, 2551 : 103-104) ดังภาพที่ 4.44 และภาพที่ 4.45

ภาพที่ 4.44 เชือกเนืองที่โคนเสาเกียด

ภาพที่ 4.45 การใช้เชือกเนืองและเชือกพวนในลานแข่ง

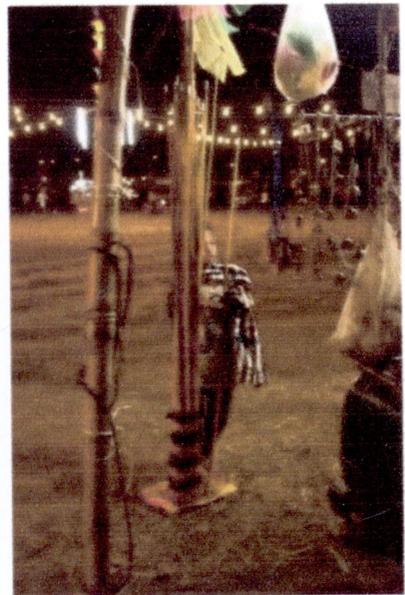
4. ปกั๊กแทงวัว เป็นไม้ไผ่ด้ามเรียวยาวที่ฝังเหล็กขนาดเล็กแหลมยาวประมาณ 3-5 มิลลิเมตรอยู่ด้านในสำหรับใช้แทงวัวเพื่อบังคับหรือกระตุ้นพวงวัวให้วิ่งตรงลู่เมื่ออยู่ในสนามแข่งขัน ดังภาพที่ 4.46 จากการรายงานของศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการการพัฒนาชุมชนเขต 7 (ม.ป.ป. : 39-46) รายงานว่าตามกฎกติกาการแข่งขันวัวลาน ผู้ควบคุมวัวหรือที่เรียกว่า คนแทงปกั๊กจะเริ่มแทงวัวคาน (วัวตำแหน่งที่ 1-18 ที่นับจากโคนเสาเกียดเรียงตามลำดับถึงริมขอบลาน) ได้ก็ต่อเมื่อวัววิ่งวนรอบเสาเกียดครบ 3 รอบแล้ว โดยทั่วไปผู้ควบคุมพวงวัวคานหรือคนแทงปกั๊กวัวคานจะมีได้ 3 ตำแหน่งดังภาพที่ 4.47

ตำแหน่งที่ 1 จะควบคุมดูแลและดึงเชือกบริเวณ โคนเสาเกียดพร้อมทั้งดูแลวัวตัวที่อยู่ติดกับโคนเสาเพื่อควบคุมให้วัวเดินเป็นวงกลม

ตำแหน่งที่ 2 จะควบคุมดูแลวัวตัวที่ 1-5 (นับจากโคนเสาเกียดเรียงลำดับออกมาถึงขอบลาน) ผู้ควบคุมวัวสามารถวิ่งตามวัวโดยใช้ปฏักสั้น (ไม้ไผ่ค้ำยาวไม่เกิน 2 เมตร) แทนเพื่อบังคับหรือกระตุ้นวัว

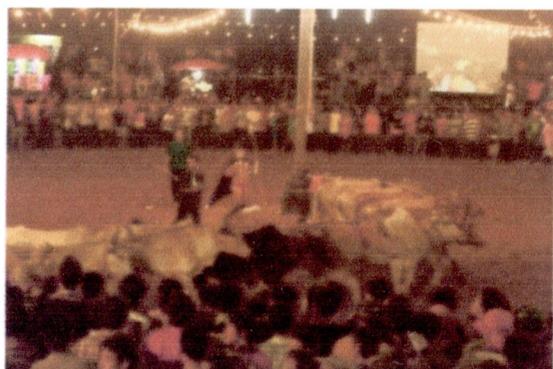
ตำแหน่งที่ 3 จะควบคุมดูแลวัวคันตัวที่ 1-18 ผู้ควบคุมวัวสามารถวิ่งตามวัวโดยใช้ปฏักยาว (ไม้ไผ่ค้ำยาวไม่เกิน 2.5-3 เมตร) แทนเพื่อบังคับหรือกระตุ้นวัว

สำหรับวัวนอก (วัวตัวที่ 19 ที่อยู่ริมนอกสุดของลาน) ตามกติกาอนุญาตให้ คนแทงปฏักเริ่มแทงวัวนอกได้ทันทีตั้งแต่เริ่มปล่อยขัว และทุกคนที่เป็นทีมเดียวกับวัวนอกสามารถใช้ปฏักแทงเพื่อบังคับวัวได้รอบลานดังภาพที่ 4.48 อย่างไรก็ตามการใช้ปฏักแทงหรือบังคับวัวจะต้องแทงเฉพาะวัวที่เป็นฝ่ายของตนเองและห้ามแทงวัวที่เป็นฝ่ายคู่แข่งโดยเด็ดขาด

ภาพที่ 4.46 ปฏักที่ใช้บังคับพวงวัว

ภาพที่ 4.47 คนแหงปลูกวัวคาน

ภาพที่ 4.48 คนแหงปลูกวัววันอก

5. อัฒจันทร์หรือห้างของพิธีกร สร้างเป็นห้างหรือหอคอยสูงจากพื้นดิน 3-4 เมตร เพื่อให้โฆษกหรือกรรมการสนามนั่งสังเกตการณ์การแข่งขันเพื่อชี้ขาดผลการแข่งขัน (สุนันท์ นิลพงษ์, 2539) ดังภาพที่ 4.49 และ 4.50

ภาพที่ 4.49 อัฒจันทร์ของโฆษกหรือพิธีกรสนาม

ภาพที่ 4.50 โคมยกรหรือกรรมการสนาม

6. ราวพักวัว เป็นสถานที่สำหรับผูกวัวที่จะเตรียมลงวิ่งแข่งขัน และบางส่วนของวัวที่ลงวิ่งแข่งขันแล้ว ประกอบด้วยไม้ไผ่เป็นลำยาวมาผูกติดกันเป็นช่องๆ ห่างจากเสาแต่ละต้นประมาณ 4-5 เมตรแต่ละช่องจะต้องติดป้ายกระดาษที่มีรายชื่อนายพวงที่เจ้าภาพหรือนายสนามเชิญให้นำวัวมาร่วมแข่งขันจำนวนช่องจะขึ้นอยู่กับทีมของวัว (พวงวัวหรือเปิดของวัว) ที่ถูกเชิญมาร่วมแข่งขันโดยปกติจะมีประมาณ 16-18 ช่องดังภาพที่ 4.51 โดยทั่วไปเจ้าภาพหรือนายสนามจะแบ่งพื้นที่ลานออกเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกเรียกว่า “ท้องที่” และพื้นที่ของส่วนที่สองที่เรียกว่า “พวง 2” ในพื้นที่แต่ละส่วนต้องมีราวพักวัวประดับประดาไฟให้สว่างไสว เพื่อให้สามารถมองเห็นวัวที่มาในแต่ละทีมอย่างชัดเจน(ภาคภูมิ วัฒน, 2551 : 97-98)

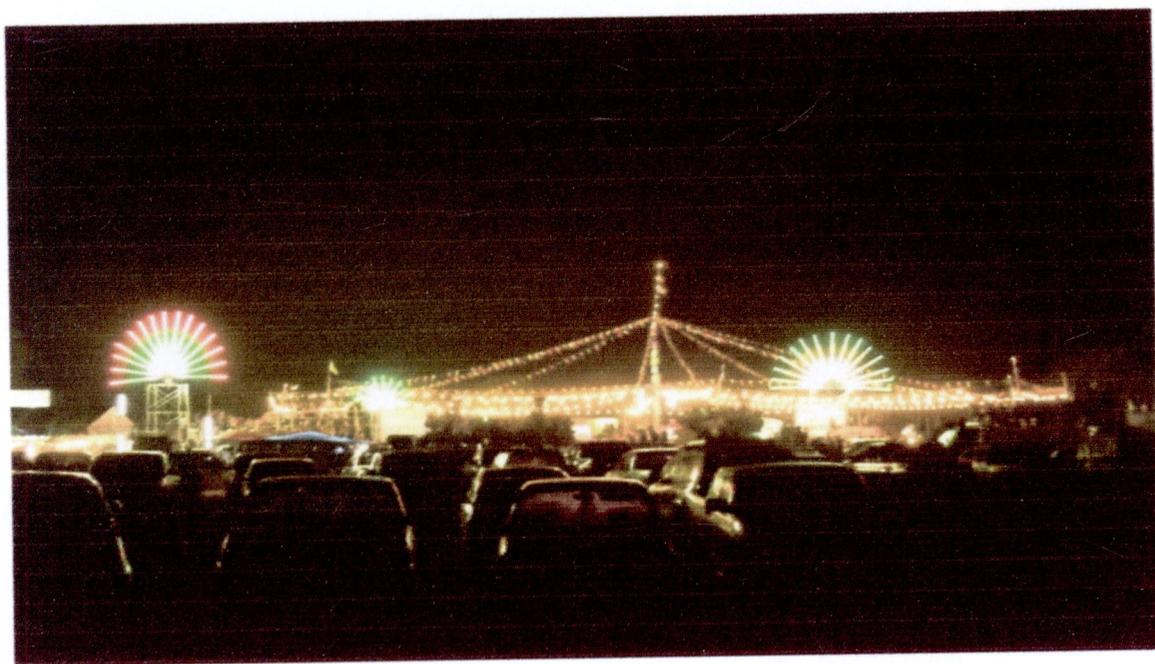

ภาพที่ 4.51 การเตรียมราวพักวัว

7. ไฟประดับและเครื่องเสียง : โดยปกติในสนามเล่นวัวลานจะมีการประดับประดา
 ราวด้วยหลอดไฟกลมที่ต่อกับราวไฟซึ่งขึงจากเสาฉัตรที่ตั้งบนยอดเสาเกียดแผ่ขยายออกไปผูกกับ
 เสาไม้ไผ่สี่ถึงแปดเสาที่ปักรอบขอบลาน ส่วนบริเวณรอบๆลานจะตกแต่งด้วยไฟนีออนหลากสี
 เพื่อให้เกิดบรรยากาศสว่างไสวและมีความสวยงามดังภาพที่ 4.52 และภาพที่ 4.53 บางลาน
 กรรมการสนามจะใช้ผ้าขาวหรือธง นำมาผูกห้อย ณ จุดใดจุดหนึ่งเหนือลานแข่งขันเป็นสัญลักษณ์
 ให้ทราบว่า พวงวัวได้วิ่งวนมาครบ 1 รอบ โฆษกหรือพิธีกรสนามจะใช้เครื่องเสียงประกาศจำนวน
 รอบที่วัววิ่งได้ทุกรอบรวมทั้งมีการประชาสัมพันธ์เรื่องต่างๆในระหว่างการจัดการแข่งขัน

ภาพที่ 4.52 การประดับประดาไฟรอบลานแข่งขัน

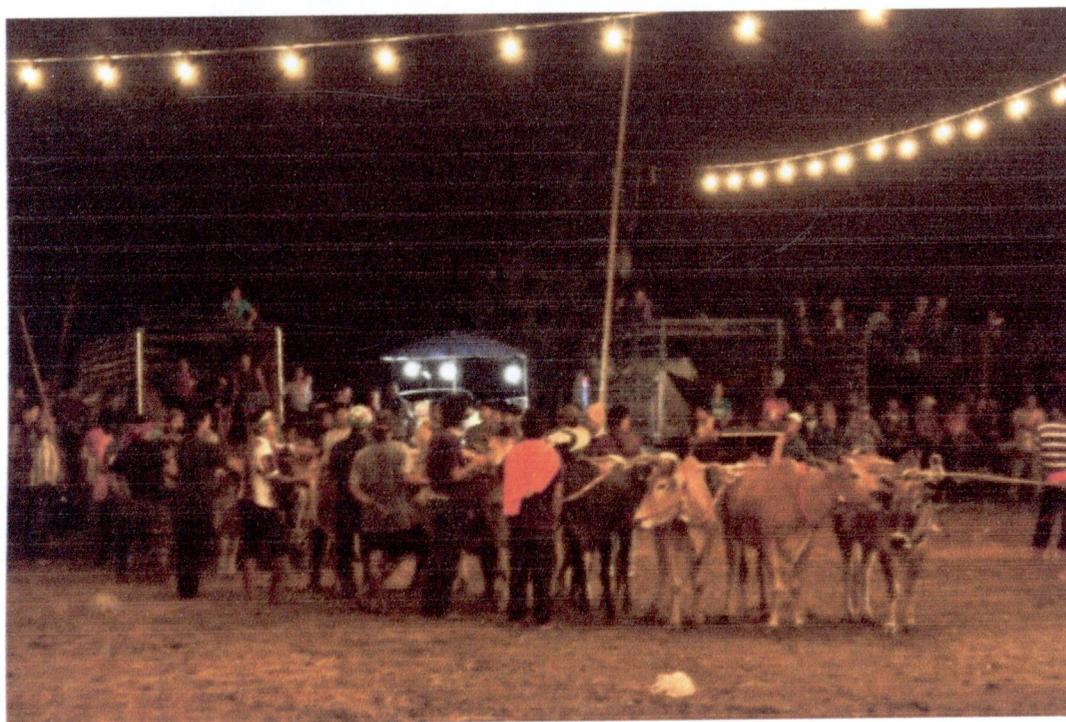
ภาพที่ 4.53 การประดับประดาไฟรอบลานแข่งขัน

8. **วัวที่ใช้วิ่งลาน:** วัวพื้นเมืองไทยเพศผู้ที่ผ่านการตอนจำนวน 19 ตัว ที่มีการจัดการเลี้ยงดู พิเศษเป็นพิเศษ เสมือนนักกีฬาที่เตรียมลงแข่งขัน โดยการแข่งขันจะมี 2 ฝ่ายคือฝ่ายวัวนอก (ตัวที่ 19) และฝ่ายวัวรอง (ตัวที่ 18) หรือฝ่ายวัวคานปลาย (ตัวที่ 16, 17 และ 18) ซึ่งผู้เข้าแข่งขันแต่ละทีมหรือพวกจะมีการตกลงแข่งขันกันดังภาพที่ 4.54 โดยสามารถแบ่งได้เป็น

8.1 **วัวนอก** คือวัวที่อยู่สุดท้ายของปลายเชือก ต้องเป็นวัวที่มีความอดทนและมีฝีเท้าดีที่สุด ที่นำมาวิ่งลาน (ผูกทับกับวัวรอง) เพื่อแข่งขันว่าวัวตัวใดมีฝีเท้าและกำลังดีกว่ากันหรือเท่ากัน

8.2 **วัวคานปลาย** คือวัวที่นับจากโคนเสาเกียดคือวัวตัวที่ (11-18) ทำหน้าที่พ่วงวัวนอกและวัวในให้แข่งขันกัน) ซึ่งวัวตัวที่ 18 เรียกว่าวัวในหรือวัวรองเป็นวัวที่ต้องแข่งขันกับวัวนอก จึงต้องเลือกวัวมีความอดทนและมีฝีเท้าดีเช่นเดียวกับวัวนอก

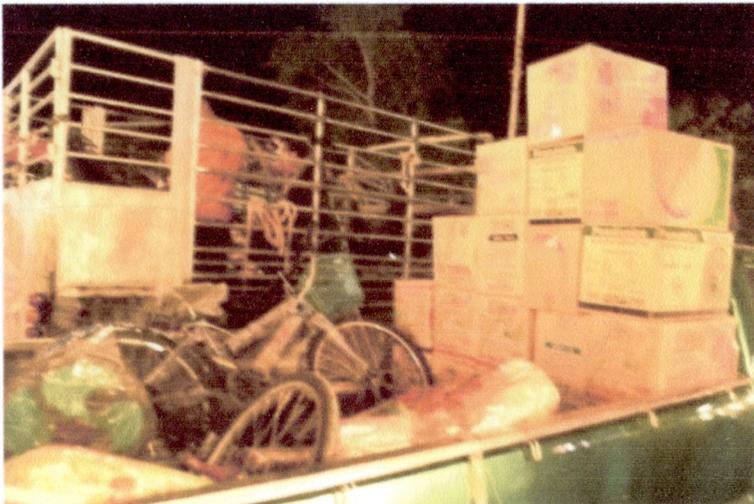
8.3 **วัวคานใน หรือ วัวหนุ่** คือวัวที่นับจากโคนเสาเกียดคือวัวตัวที่ (1-10) ทำหน้าที่พ่วงวัวนอกและวัวคานปลายให้แข่งขันกัน

ภาพที่ 4.54 การผูกวัวก่อนการแข่งขันในลาน

9. **รางวัล :** รางวัลที่มอบให้ส่วนใหญ่เป็นพวกเครื่องใช้ไฟฟ้า เช่น โทรทัศน์, ตู้เย็น, พัดลม ฯลฯ และของรางวัลอื่น ๆ เช่น ทองคำ ผ่านนม จักรยาน โซฟา เป็นต้น มูลค่าของรางวัลจะแตกต่างกันขึ้นกับขนาดลานที่จัดว่าเป็นลานขนาดเล็กหรือลานขนาดใหญ่ โดยผู้จัดจะนำวัวที่เข้าชั้นรางวัล (แพ้-ชนะเกิน 15 รอบ) มาจัดลำดับเรียงตามจำนวนรอบจากมากไปน้อย ตามลำดับดังภาพที่ 4.55 รางวัลสูงสุดของลานก็จะให้แก่วัวที่ชนะที่ได้จำนวนรอบสูงสุดในคืนนั้น รางวัลที่ 2 จะให้คู่แข่งของวัวตัวแรก รองลงมาจะเป็นรางวัลที่มอบให้แก่วัวที่วิ่งชนะในแต่ละเปิด (แต่ละรอบการวิ่งของวัวที่ทราบผลการแข่งขัน) หากวัวเกิดการแพ้ชนะขึ้น โดยยังวิ่งไม่ถึง 15 รอบจะไม่มีการมอบรางวัลใหญ่ให้มี การเกิดกรณีเช่นนี้เรียกว่า “ยังไม่เข้าชั้นรางวัล” (ศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการ การพัฒนาชุมชนเขต 7, ม.ป.ป. : 45-46)

ภาพที่ 4.55 การเตรียมของรางวัล

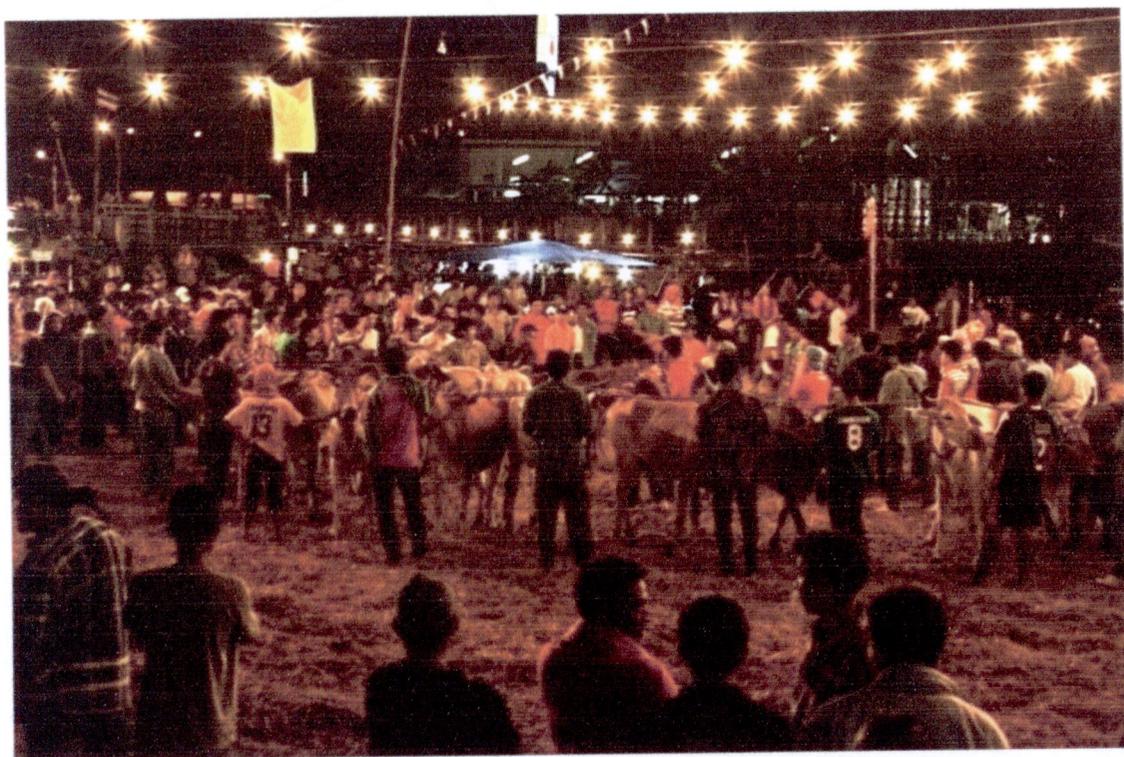
นอกจากนี้การเล่นวัวลานยังก่อให้เกิดอาชีพที่หลากหลายกับวิถีชีวิตคนชอบลาน เช่น คนขับรถรับจ้างเดิน ไฟ คนขับรถสับส้อหรือหกล้อรับจ้างขนวัว คนทำราวพักวัว พ่อค้าหรือแม่ค้าที่นำสินค้ามาขาย ยกตัวอย่างเช่น อาหารและเครื่องดื่ม โดยเฉพาะเครื่องดื่มบำรุงกำลังจัดเป็นสินค้าขายดี นอกจากนี้ยังมีสินค้าเครื่องใช้ที่เกี่ยวข้องกับผู้เลี้ยงวัวลานเช่นผ้าขาวม้า เครื่องประดับตกแต่งวัวลาน ดังภาพที่ 4.56

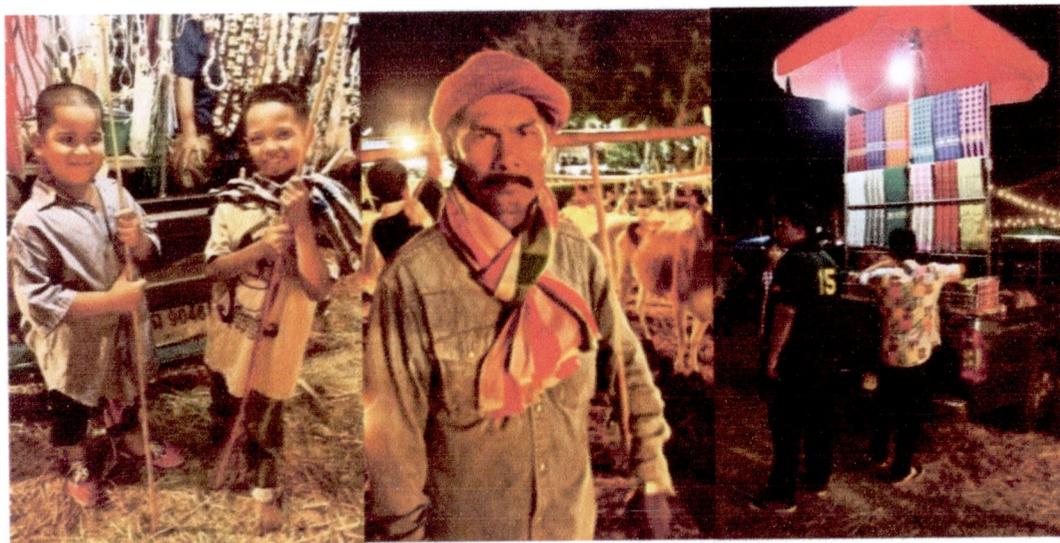
ภาพที่ 4.56 อาชีพริมขอบลาน

1.5 อุปกรณ์ตกแต่งวัวลาน

ภายใต้ท้องฟ้ามีคมิด แสงจันทร์ข้างแรมและดวงดาวที่ส่องแสงระยิบระยับเต็มท้องฟ้า ประชันกับแสงไฟประดับที่อยู่ท่ามกลางห้องหุ่่งเมืองเพชร ที่คราคร่ำไปด้วยกลุ่มลูกผู้ชายเมืองเพชร ซึ่งส่วนใหญ่มีผ้าขาวม้าคาดเอว โปกหัว หรือพาดบ่า จับกลุ่มสนทนาโจษจันท์ด้วยสำเนียงชาวเมือง เพชรที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นบ่งบอกความเป็นนักเลงวัว (จักรพันธ์ กังวาฬ, 2540 : 68-90) สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตของลูกผู้ชายเมืองเพชรที่มีการนำวัวลานมาสร้างความสนุกสนานเพลิดเพลิน ในรูปแบบเกมกีฬาวิ่งวัวลานดังภาพที่ 4.57 และภาพที่ 4.58 ดังนั้นในทุกคำคืนของการนำวัวออก แข่งขันในลานไม่เพียงแต่ผลการแข่งขันแพ้-ชนะของเกมกีฬาที่ส่วนใหญ่เจ้าของวัวมักให้ความสนใจ แต่การได้มาสังสรรค์ พบปะกันของวิถีลูกผู้ชายเมืองเพชรเป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่มีความสำคัญยิ่ง

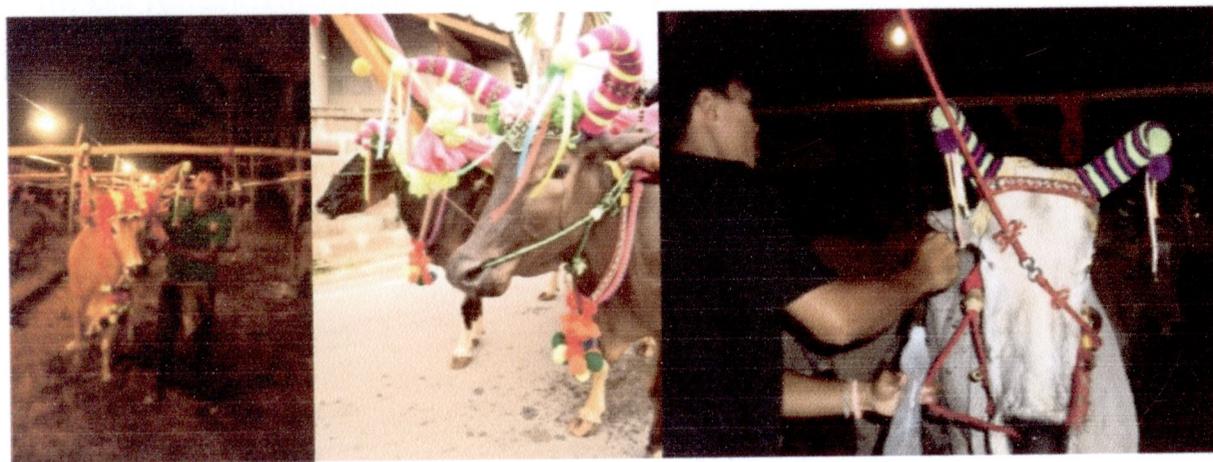

ภาพที่ 4.57 บรรยากาศการแข่งขันวัวลาน

ภาพที่ 4.58 การแต่งกายของนักเลงวัวลาน

จากการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยการสนทนากลุ่ม ผู้รู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัด เพชรบุรีที่เกี่ยวข้องกับการละเล่นวัวลานจากทุกอำเภอที่มีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 10 ปี ประกอบด้วย ปราชญ์ท้องถิ่น นายพวง ผู้เลี้ยง หมอตอนวัวพื้นบ้านเป็นต้นพบว่า การตกแต่งหรือประดับประดาตัววัวด้วยเครื่องประดับในวันที่นำวัวออกแข่งขันในลานอย่างสวยงามดังภาพที่ 4.59 สะท้อนให้เห็นทัศนคติของผู้เลี้ยงวัวลานที่ต้องการแสดงความรัก และเอาใจใส่รวมทั้งต้องการแสดงลักษณะที่โดดเด่นและควมมีสีสันทางกายภาพของวัวที่ตนเลี้ยงซึ่งมีความเป็นอัตลักษณ์ในท้องถิ่นและมีความแตกต่างจากการเลี้ยงวัวพื้นเมืองทั่วไป

ภาพที่ 4.59 การประดับตกแต่งวัวลาน

จากการรายงานของภาคภูมิ ลบดม (2551: 99) เกี่ยวกับอุปกรณ์ในการตกแต่งหรือประดับหัวล้านให้สวยงามประกอบด้วยคาดเพชร อ้อมเพชร ผ้าสี และ เขารอง สอดคล้องกับการวิจัยโดยการสอบถามผู้เลี้ยงหัวล้านจำนวน 352 คน ในจังหวัดเพชรบุรีพบว่าทัศนคติผู้เลี้ยงร้อยละ 70 เห็นว่าอุปกรณ์ในการตกแต่งหรือประดับหัวล้านให้สวยงามประกอบด้วยคาดเพชร อ้อมเพชร ผ้าสี และ เขารองร่วมกัน ส่วนทัศนคติผู้เลี้ยงอีกร้อยละ 21 เห็นว่าสามารถใช้อุปกรณ์เพียงอย่างเดียวอย่างใดอย่างหนึ่งในการตกแต่งหรือประดับหัวล้านให้สวยงาม ในขณะที่ทัศนคติผู้เลี้ยงเพียงร้อยละ 9 เห็นว่าไม่มีความจำเป็นต้องใช้อุปกรณ์ในการตกแต่งหรือประดับหัวให้สวยงาม โดยทั่วไปอุปกรณ์ที่ใช้ในการตกแต่งหรือประดับประดาตัวผู้มีดังต่อไปนี้

1. **เขารอง** เป็นอุปกรณ์ถักจากไหมพรมหลากสี หลากลวดลาย ใช้หุ้มเขาวัวทั้ง 2 ข้าง เพื่อให้เกิดสีสันและความสวยงามดังภาพที่ 4.60

ภาพที่ 4.60 เขารองทำจากไหมพรมหลากสี หลากลวดลาย

2. **คาดเพชร** เป็นผ้าที่ใช้คาดหน้าผากหัวประดับด้วยวัสดุที่แวววาวคล้ายเพชรที่ประดับชุดลิเกหรือนางรำและอาจมีการร้อยลูกปัด หรือลูกตุ้มไหมพรมหลากสีตกแต่งเพื่อให้เกิดความสวยงามดังภาพที่ 4.61

ภาพที่ 4.61 คาดเพชรหลากหลายรูปแบบ

3. **ผ้าสี** เป็นผ้าที่นำมาตกแต่งโดยการผูกที่คอหรือประดับที่หัวของว้ามีหลากหลายสีสัน เช่น เขียว ชมพู เหลือง ฟ้า เป็นต้น บางครั้งอาจมีการเดินลายด้วยไหมดินเพื่อให้เกิดความสวยงามดังภาพที่ 4.62

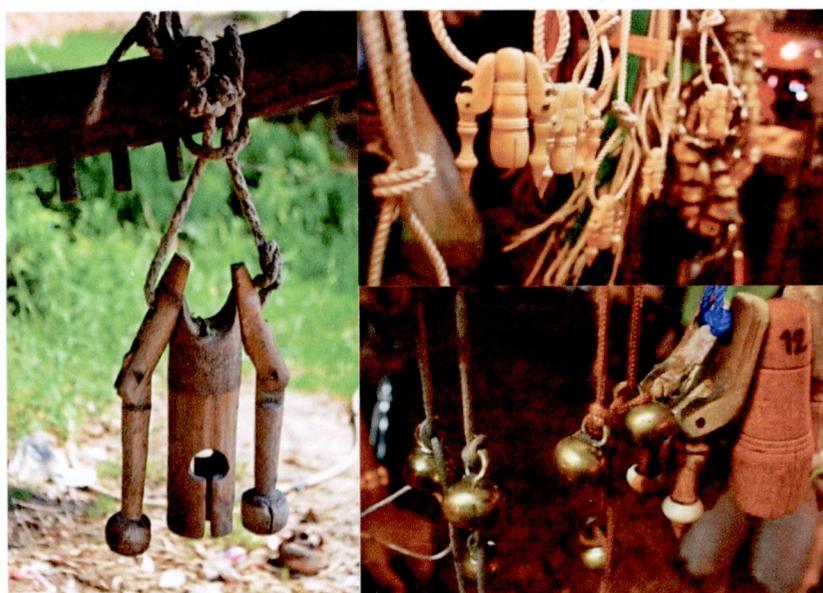
ภาพที่ 4.62 ผ้าสีหลากหลายรูปแบบ

4. กระจ้อมเพชร เป็นผ้าที่ใช้คล้องคอไว้ตกแต่งด้วยวัสดุที่แวววาวคล้ายเพชรที่ประดับชุดเด็กหรือนางรำและอาจมีการร้อยลูกปัด หรือลูกตุ้มไหมพรมหลากสีดังภาพที่ 4.63

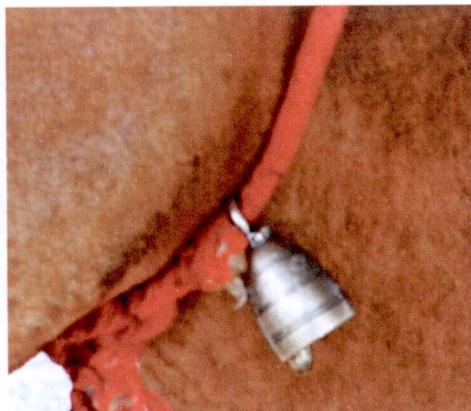
ภาพที่ 4.63 กระจ้อมเพชรหลากหลายสีสัน

5. เกราะคล้องคอ เป็นวัสดุที่ทำด้วยไม้หรือกระดูกสัตว์ ใช้คล้องคอไว้เพื่อประดับคอไว้และให้เกิดเสียง ดังภาพที่ 4.64

ภาพที่ 4.64 เกราะคล้องคอ

6. ลูกกระดิ่งคล้องคอ เป็นวัสดุที่ทำด้วยโลหะใช้คล้องคอวัวเพื่อประดับคอวัวและให้เกิดเสียงดังภาพที่ 4.65

ภาพที่ 4.65 ลูกกระดิ่งคล้องคอ

7. เชือก เป็นเชือกในล่อนที่ใช้ในการผูกวัว สุนตะพายวัว หรือใช้ในการบังคับงูวัว และใช้ในการคล้องคอวัวในขณะวิ่งลาน (เชือกพวน) บางครั้งมีการใช้ไหมพรมหลากสี หลากลวดลายข้วน หรือถักหุ้มเชือกอีกครั้งให้มีสีสันสวยงามดังภาพที่ 4.66 และภาพที่ 4.67

เชือกพวน

เชือกผูกวัว

เชือกสุนตะพาย

ภาพที่ 4.66 เชือกพวนและเชือกสุนตะพายวัว

ภาพที่ 4.67 ร้านขายอุปกรณ์ตกแต่งวัวที่ลาน

ภาพที่ 4.68 การตกแต่งวัวลาน

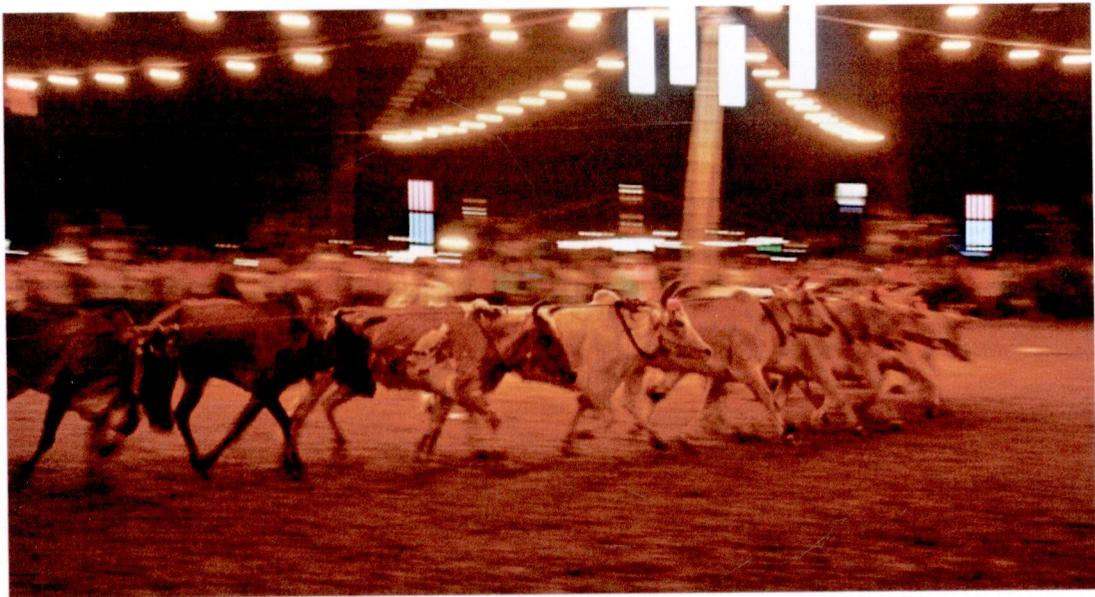
นอกจากนี้จากการสัมภาษณ์ไพโรจน์ พิณิจ (2555, มีนาคม 31) หรือจ่าน้อย เขาปากช่องเป็นผู้ซึ่งไม่เพียงมีบทบาทในวงการวัวลานที่รู้จักกันดีในฐานะเป็นโฆษกสนามหรือพิธีกรสนาม แต่ยังเป็นนายพวงที่มีความผูกพันและสืบทอดวิถีชีวิตวัวลานและวัวเทียมเกวียนของครอบครัว ทั้งยังมีความสนใจและมีความสามารถเป็นพิเศษในการประดิษฐ์อุปกรณ์ตกแต่งวัว เช่น เขารอง คาคเพชร กระจ้อมเพชร และเชือกได้อย่างประณีต สวยงามและคงทนจ่าน้อยได้กล่าวว่า การประดิษฐ์อุปกรณ์ตกแต่งวัวต้องใช้ความอดทนและความอดทนและด้วยใจรักก็จะสามารถทำได้ และยังสามารถเป็นรายได้เสริมอีกทางหนึ่ง การประดับตกแต่งวัวดังภาพที่ 4.68 จึงเป็นอีกหนึ่งวิถีพื้นถิ่น ซึ่งมีความเป็นอัตลักษณ์ที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ของผู้เลี้ยงวัวลานที่ต้องการสะท้อนความรักความผูกพันและสัมพันธ์ภาพที่แนบแน่นของเจ้าของและวัวที่เสมือนเพื่อนคู่ชีวิต การใช้อุปกรณ์ในการตกแต่งวัวจึงไม่เพียงต้องการแสดงลักษณะที่โดดเด่นและความมีสีสันทางกายภาพของวัวที่ตนเลี้ยงในท้องถิ่นที่มีความแตกต่างจากการเลี้ยงวัวพื้นเมืองทั่วไปเพื่อบ่งบอกถึงความงดงามด้านกายภาพของวัวแต่การประดับตกแต่งวัวยังเป็นการแสดงออกถึงความรัก และเอาใจใส่ ให้เกียรติและยกย่องวัวของตนด้วยเช่นเดียวกันดังภาพที่ 4.68

ภาพที่ 4.69 แสดงความทรงจำ

1.6 กฎกติกาและการแข่งขันวัวลาน

ห้องฟ้ายามค่ำคืนในท้องทุ่งเมืองเพชรยามนี้แต่งแต้มด้วยแสงดาวที่ส่องแสงระยิบระยับประชันกับแสงสว่างของดวงไฟที่เจิดจรัสประดับประดาลานกว้างที่จัดขึ้นเพื่อเกมกีฬาพื้นถิ่น...การละเล่นวัวลาน..วิถีชีวิตท้องถิ่นที่สะท้อนภาพสังเวียงนนักสู้จากลานนวดข้าวสู่ลานแข่งขัน ที่มีคนนำวัวมาวิ่งประลองพลังกำลังและฝีเท้ากันอย่างคึกคักดังภาพที่ 4.70 เหล่าพวงวัวที่พากันวิ่งตะบิ้งวนรอบเสาเกียดที่ตั้งอยู่กลางลานวงกลมรอบแล้วรอบเล่า (สุนันท์ นิลพงษ์, 2539)

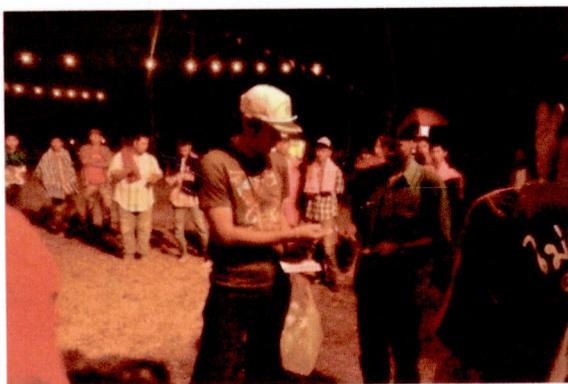

ภาพที่ 4.70 บรรยากาศนักวิ่งในลานแข่ง

เมื่อวัวเดินทางมาถึงลานแข่งขันจากการศึกษาของภาคภูมิ ลบถม (2551 : 101-103) รายงานขั้นตอนการละเล่นวัวลานเริ่มต้นดังนี้

1. การกำหนดลำดับการผูกวัวก่อนหรือหลัง เจ้าภาพหรือนายสนามจะต้องเชิญวัวและกำหนดพวง (ทีม) วัวที่จะแข่งขัน ซึ่งโดยปกติการแข่งขันแต่ละครั้งมักจะมีประมาณ 2 พวง (ทีม) ซึ่งพวง (ทีม) แรกเรียกว่า “พวงท้องที่” ส่วนอีกพวง (ทีม) เรียกว่า “พวง 2” โดยทั่วไปพวงท้องที่หรือพวง 2 (ทีม) แต่ละพวงมักจะประกอบด้วยทีมย่อยหรือพวงวัวของนายพวงแต่ละคนหรือเรียกว่าเปิดก็ได้ ประมาณ 16 ทีมย่อย หรือ 16 พวงวัวหรือจะเรียก “16 เปิด” ก็ได้และเมื่อได้ทีมวัวหรือ พวงวัวครบ นายพวงที่ถูกเชิญจะนำวัวมาร่วมแข่งลานทีมละประมาณ 8-10 ตัว ซึ่งในแต่ละคืนของการแข่งขันจะมีวัวมาวิ่งลานมากกว่า 300 ตัว เมื่อวัวเดินทางมาถึงลานนายพวงจะนำวัวไปผูกในราวพักวัวให้ตรงตามตำแหน่ง “พวงท้องที่” หรือ “พวง 2”

2. การจับสลากลำดับก่อนและหลังระหว่าง“พวงทองที่” หรือ “พวง 2” เมื่อนำวัวมาผูกที่ราวพัควัวให้ตรงตามตำแหน่ง“พวงทองที่” หรือ “พวง 2” เรียบร้อยแล้วโฆษกหรือพิธีกรสนามจะประกาศเรียกนายพวงหรือตัวแทนที่นำวัวมาจับสลากลำดับก่อนและหลังในการผูกวัวว่าใครจะได้เบอร์อะไรดังภาพที่ 4.71 และภาพที่ 4.74 เช่น สมมุติว่าทองที่ได้เบอร์ 1 และพวง 2 ที่รับเชิญได้ลำดับที่ 2 ตามลำดับ ดังนั้นผู้ที่ได้เบอร์ 1 จะเป็นผู้ผูกวัวเล่นก่อน อย่างไรก็ตามโดยมารยาทในลานวัวแล้วพวงทองที่จะเป็นผู้ผูกวัวคนก่อนเสมอ

ภาพที่ 4.71 การจับสลากวัว

3. การจับสลากลำดับก่อนและหลังอีกครั้งของแต่ละพวงวัวที่อยู่ใน “พวงทองที่” หรือ “พวง 2” ในการแข่งขันแต่ละเปิดหรือแต่ละเกมส์สำหรับการแข่งขันหนึ่งเกมส์หรือในภาษาพื้นถิ่นชาววลานเรียกว่า “การแข่งขันเปิดหนึ่ง” เป็นการแข่งขันในแต่ละครั้งของการผูกวัวที่ทราบผลการแข่งขันในรอบการผูก อาจมีการตกลงจับสลากว่าวัวนอกของใครจะแข่งกับพวงวัวรองของใครหรือแข่งกันแบบพบกันหมดสลับกันไปในแต่ละเปิดขึ้นอยู่กับการตกลงกัน อย่างไรก็ตามโดยส่วนใหญ่หลังจากจับสลากหาลำดับการผูกวัวของพวงทองที่หรือพวง 2 แล้วในการแข่งขันแต่ละเปิดก็จะมีวัวที่มาจากทีมย่อยของแต่ละพวงจากพวงทองที่หรือพวง 2 อีก จึงต้องมีการจับสลากอีกครั้งในการแข่งขันแต่ละเปิดหรือแต่ละเกมส์โดยเจ้าภาพจะเป็นผู้จัดเตรียมฉลากเขียนหมายเลขลงในกระดาษสีขาวที่มีเลข 1-16 ตามจำนวนเปิดหรือพวงย่อย (ทีมย่อย) เนื่องจากแต่ละพวงของพวงทองที่หรือพวง 2 (ทีม) จะประกอบด้วยทีมย่อยหรือพวงวัว หรือเรียกว่าเปิดก็ได้ ประมาณ 16 ทีมย่อย หรือ 16 พวงวัวจะเรียก “16 เปิด” ก็ได้ดังภาพที่ 4.71

ภาพที่ 4.72 การแข่งขันในลาน

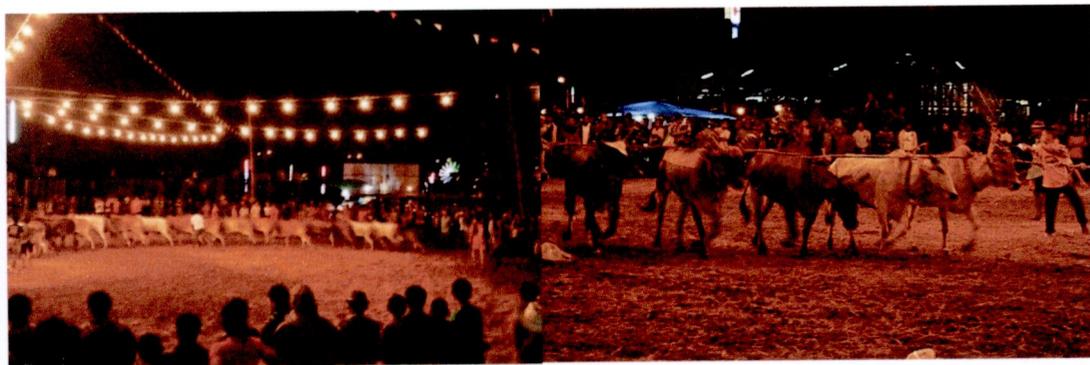
หนึ่งพวงของพวงท้องที่หรือพวง 2 จะเล่นกันทั้งหมด 16 เป็ด ในแต่เปิดจะมีวัวเข้าแข่งขันทั้งหมด 19 ตัวอย่างไรก็ตามในการแข่งขัน 1 เป็ด วัวแต่ละตัวจะมีตำแหน่งและบทบาทหน้าที่แตกต่างกันดังนี้

วัวคานหนูหรือวัวคานใน คือวัวที่นับจาก โคนเสาเกิด คือ วัวตัวที่ 1-10 ทำหน้าที่พุงวัวนอก และวัวคานปลายให้แข่งขันกัน โดยมีสองเจ้าของเจ้าละ 5 ตัว วัวหนูจะถูกเปลี่ยนออกเมื่อวิ่งครบ 2 เป็ด

วัวคานปลาย หมายถึง วัวที่นับจาก โคนเสาเกิดตัวที่ 11-18 ทำหน้าที่พุงวัวนอกและวัวในให้แข่งขันกันดีจะเป็นวัวของอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งเป็นคนละเจ้ากับเจ้าของวัวหนู วัวคานปลายจะถูกเปลี่ยนออกทุกเป็ดเพราะต้องออกแรงวิ่งมากกว่าจึงเหนื่อยมากกว่าวัวคานหนู

วัวรองหรือวัวใน หมายถึง วัวตัวที่ 18 นับจากคนเสาเกิด เป็นวัวที่ต้องแข่งขันกับวัวนอกจึงต้องเลือกวัวมีความพละกำลังและมีฝีเท้าดีซึ่งวัวคานหนู วัวคานปลายและวัวรองจำนวน 18 ตัวนั้นจะเป็นวัวที่มาจากนักเลงวัวฝ่ายเดียวกัน คือมาจากหลายเจ้าของแต่มารวมในพวงหรือทีมเดียวกัน ซึ่งแต่ละเจ้าของที่รวมกันเป็นพวงนั้นจะต้องมีวัวอย่างน้อย 8 ตัวขึ้นไป

วัวนอก หมายถึง วัวตัวที่ 19 ที่อยู่ริมสุดท้ายขอบลานจะต้องคัดเลือกจากวัวที่มีพละกำลังแข็งแรงและฝีเท้าจัดที่สุดเพราะต้องวิ่งระยะทางไกลที่สุดทั้งยังเป็นคู่แข่งของวัวรอง วัวนอกมักเป็นของพวงที่ 2 ที่จะต้องสลับสับเปลี่ยนกันเป็นวัวนอกตลอดการแข่งขันจำนวน 16 เป็ด หลังจากนั้นวัวนอกจะสลับเป็นของพวงท้องที่ ซึ่งจะต้องสลับสับเปลี่ยนกันเป็นวัวนอกตลอดการแข่งขันอีกจำนวน 16 เป็ด

ภาพที่ 4.73 พวงวัวที่วิ่งแข่งรอบลาน

โดยเริ่มต้นให้วัวนอกเป็นวัวของพวง 2 ส่วนวัวคานหนูน วัวคานปลายและวัวรองเป็นวัวของพวงท้องถิ่นหลังจากแข่งขันครบ 16 เปิดก็จะสลับให้วัวนอกเป็นวัวของพวงท้องถิ่น ส่วนวัวคานหนูน วัวคานปลายและวัวรองเป็นวัวของพวง 2 ดังภาพที่ 4.73 ดังนั้นในตลอดทั้งคืนการแข่งขันวัวลานจะสลับกัน 32 เปิด ดังตารางที่ 4.60

ภาพที่ 4.74 โฆษกหรือกรรมการสนามวัวลาน

ตารางที่ 4.60 การจัดลำดับการผูกวัวในการแข่งขันวัวลาน

เปิดที่ (เกมส์ที่)	วัวคานหนุ (เบอร์) พวงท้องที่	วัวคานปลาย (เบอร์) พวงท้องที่	วัวรอง(เบอร์) พวงท้องที่	วัวนอก (เบอร์) พวง 2
1	15 และ 16	1	1	1
2	15 และ 16	2	2	2
3	1 และ 2	3	3	3
4	1 และ 2	4	4	4
5	3 และ 4	5	5	5
6	3 และ 4	6	6	6
7	5 และ 6	7	7	7
8	5 และ 6	8	8	8
9	7 และ 8	9	9	9
10	7 และ 8	10	10	10
11	9 และ 10	11	11	11
12	9 และ 10	12	12	12
13	11 และ 12	13	13	13
14	11 และ 12	14	14	14
15	13 และ 14	15	15	15
16	13 และ 14	16	16	16

ที่มา: คัดแปลงจากภาคภูมิ ลบถม (2551 : 103)

การแข่งขันวัวลานจะเริ่มขึ้นเมื่อโฆษกหรือพิธีกรสนาม เห็นว่าวัวนอกผูกกับวัวรองไว้เรียบร้อยแล้ว ก็จะให้สัญญาณเริ่มต้นการแข่งขันดังภาพที่ 4.76 บรรดาเจ้าของวัวก็จะปล่อยวัวทุกตัว ออกวิ่ง วัวตัวที่อยู่ใกล้โคนเสาเกียดก็เริ่มออกเดินวนเล็กน้อย ในขณะที่วัวตัวที่อยู่ห่างจากโคนเสา เกียดต้องใช้พลังกำลังในการออกแรงวิ่งมากขึ้นตามความกว้างของระยะรัศมีวงลานที่มากขึ้น ตามลำดับ โดยปกติในสนามเล่นวัวลานจะมีการประดับราวไฟสว่างไสว และเหนือลานนั้น

กรรมการจะให้สัญญาณโดยการส่งเสียงนับจำนวนรอบเมื่อพวงวัวได้วิ่งวนมาครบ 1 รอบแล้ว โฆษกสนามจะ ประกาศจำนวนรอบทุกครั้ง (สุนันท์ นิลพงษ์, 2539) ดังภาพที่ 4.74

ภาพที่ 4.75 การแข่งขันวัวลาน

ส่วนกติกาในการตัดสินแพ้-ชนะจะเกิดในกรณีที่วัวนอกตัวใดสามารถวิ่งแข่งวัวรองได้พ้นช่วงตัวและสามารถลากวัวรองไปจนเสียขบวน ทำให้วัวรองคันหลุด “ปลิ้น” ออกจากแถวก็แสดงว่าวัวนอกตัวนั้นชนะ หรือถ้าวัวรองสามารถวิ่งแข่งและลากวัวนอกไปไกลหนึ่งช่วงตัววัว ทำให้วัวนอกปลิ้นออกจากแถวก็ถือว่าวัวรองเป็นฝ่ายชนะ ในขณะที่มีการแข่งขันโดยปกติแล้วเจ้าของวัวทั้งวัวนอก และวัวรองก็จะคอยวิ่งเข้าจับวัวของตนเอง เมื่อแพ้-ชนะอยู่ตลอดเวลาแล้ว โดยไม่ให้เกิดการลากกันจนถึงขึ้นบาดเจ็บและทำให้วัวของตนบอบช้ำมากเกินไปนัก โดยมีกติกาพื้นฐานคือในการวิ่งเริ่มต้น 3 รอบแรก ห้ามไม่ให้มีการใช้ปลักแทงวัวลานแต่สามารถใช้ปลักแทงวัวนอกได้ (ภาคภูมิ ลบถม, 2551 : 101-103)

กฎกติกาวัวลานการตัดสินแพ้ชนะในการวิ่งวัวลานมีในกรณีดังต่อไปนี้

1. วัวนอกชนะวัวรอง มีหลายกรณีในการตัดสินแพ้ชนะ

1.1 กรณี “ลุย” เกิดในกรณีวัวนอก (วัวตัวที่ 19) วิ่งแข่งหรือปาดหน้าวัวรอง (วัวตัวที่ 18) และสามารถทำให้วัวรองวิ่งหลุดจากตำแหน่งไปอยู่ข้างหลังวัวนอก

1.2 “รองหล่น 3”

1.2.1 วัวนอกคันวัวรองให้ผิดตำแหน่ง กรณีวัวนอก (วัวตัวที่ 19) เบียดวัวรอง (วัวตัวที่ 18) จนวิ่งหลุดจากตำแหน่งของตนเอง เช่นการวิ่งต่อท้ายวัวตัวที่ 17

1.2.2 กรณีวัวนอกคันวัวลานปลาย (วัวตัวที่ 16, 17 และ 18) ให้วิ่งหลุดหรือดันจากตำแหน่งของตนเอง (กรณีคัน) สามารถใช้คนแทงปลักโดยใช้ปลักแทงวัวลาน (หลังจากวัวลานวิ่งไป 3 รอบ) ที่เรียกว่าแทง “ค้ำ” โดยการแทงวัวลานเพียงครั้งเดียวโดยไม่ยกปลักออกเพื่อให้วัวลานวิ่งได้เร็วขึ้น เพื่อให้วัวลานวิ่งกลับไปสู่ตำแหน่งเดิมของตนเอง

1.3 กรณีวัวคานตัวใดตัวหนึ่ง (ลำดับที่ 1 – 18) ไม่วิ่ง วิ่งไม่ไหว หรือล้มนอน ถือว่าวัวนอกชนะ

1.4 “วีรรองถอดหัว”

1.4.1 กรณีที่วีรรอง (ตัวที่ 18) หลุดออกจากเชือกพวน (เชือกที่ผูกกับคอวัว)

1.4.2 กรณีที่ วัวคานปลายลำดับที่ 1-8 อาจเป็นตัวใดตัวหนึ่งหลุดออกจากเชือกพวน แล้วไปทำให้วัวนอกหลุดรั้งจากตำแหน่งของตนจะทำให้วัวนอกชนะเพราะวัวคานเป็นต้นเหตุของการเกิดเหตุการณ์ดังกล่าว

1.4.3 กรณีวัวคานใน ลำดับที่ 1-10 ที่นับจากเรียงลำดับจากโคนเสาเกียดหลุดออกจากเชือกพวนไปกระทบวัวนอก วัวคานเป็นสาเหตุของการเกิดเหตุการณ์ดังกล่าว จึงทำให้วัวนอกชนะ

1.5 “พวนขาด” กรณีเชือกพวนที่ผูกวัวคานปลายของตัวใดตัวหนึ่งในของวัวลำดับที่ 11 – 18 ตัว ขาด ณ จุดใดจุดหนึ่งถือว่าวัวคานปลายแพ้

1.6 กรณีวัวคานใน (ตัวที่ 1 – 10) เกิดอุบัติเหตุเชือกพวน (เชือกที่ผูกคอวัว) หลุดจากเชือกเนื่อง (เชือกที่ผูกจากเสาเกียด) แล้วอาจไปตัดขาวัวทำให้เกิดอุบัติเหตุ เจ้าของวัวคานในมีสิทธิยินยอม ทำให้วัวนอกชนะได้

1.7 กรณีวัวคานปลาย (1 – 8) ตัว เกิดอุบัติเหตุ (เช่นเดียวกับ 1.6) เจ้าของวัวคานปลายมีสิทธิยินยอม จะทำให้วัวนอกชนะได้ ดังภาพที่ 4.77

ภาพที่ 4.76 บรรยากาศการแข่งขันในลาน

ภาพที่ 4.77 การเกิดอุบัติเหตุในลาน

2. วัวคานชนะ

2.1 วัวนอก “หล่น, ยกหรือปลิ้น” : กรณีวัวนอก (ตัวที่ 19) วิ่งไม่ทันวัวรอง (ตัวที่ 18) ทำให้วัวรองวิ่งแซงหน้าวิ่งหลุดไปอยู่หลังวัวคาน

2.2 วัวนอกปาด:กรณีเชือกพวนที่ผูกวัวนอก (ตัวที่ 19) ขาด ณ จุดใดจุดหนึ่ง ถือว่าวัวคานในแพ้

2.3 กรณีเกิดอุบัติเหตุกับวัวนอก ทำให้เจ้าของวัวนอกยอมแพ้

3. **กรรมการตัดสินเสมอ** อาจเกิดขึ้นจากกรณีที่วัวนอกและวัวรองวิ่งรักษาฝีเท้าสม่ำเสมอไม่เพื่อยงพลาและไม่สามารถวิ่งแซงซึ่งกันและกันได้ ไม่ว่าจะกี่รอบก็ตามจะมีการตกลงกันระหว่าง 2 ฝ่าย ให้วัวนอก และวัวรองคู่กันเสมอ

ภาพที่ 4.78 ลานนักรู้...สู่ลานแข่ง

ท่ามกลางแสงไฟที่เจิดจรัสแผ่ขยายเป็นวงกว้างเหนือท้องทุ่งเมืองเพชร ตลอดคำคืนแห่งการประลองพลังกำลังและฝีเท้าในลานแข่งขันบ่วงบอกหัวใจนักรู้ของเหล่าฝูงวัวที่มุ่งมั่นวิ่งแข่งในลานดังภาพที่ 4.78 ผลการแข่งขันแพ้ชนะเคียงคู่ กับเกียรติและศักดิ์ศรีของหมู่นักเลงวัวลานผู้ชื่นชอบวัวสุดหัวใจชัยชนะของวัวย่อมเกี่ยวเนื่องโดยตรงกับชื่อเสียงผู้เป็นเจ้าของ และมูลค่าของนักรู้แห่งลานวิ่ง ดังนั้นกีฬาพื้นถิ่นอย่างการแข่งวัวลานจึงยังคงความสนุกสนาน ตื่นเต้น เร้าใจ และสะท้อนวิถีชีวิตของผู้คนกับวัวได้อย่างงดงามควรค่าแห่งการอนุรักษ์ให้คงอยู่คู่วิถีไทย

เรื่องที่ 2 ลักษณะทางกายภาพ

สัตว์เลี้ยงที่มีอยู่ในปัจจุบันมีหลายชนิดแต่ละชนิดมีหลายพันธุ์ซึ่งแต่ละพันธุ์มีรูปร่างลักษณะและคุณสมบัติที่แตกต่างกันไป การกำหนดชื่อพันธุ์ชนิดต่าง ๆ มักยึดถือจากกลุ่มของสัตว์ที่มีรูปร่างลักษณะใกล้เคียงกันเป็นหลัก (สมชาย ศรีพูล, 2549) โดยลักษณะประจำพันธุ์หรือลักษณะที่ปรากฏภายนอกของสัตว์แต่ละพันธุ์ (ดังภาพที่1) สามารถจำแนกออกเป็น 2 ประเภท คือ ลักษณะเชิงปริมาณ (Quantitative Character) และลักษณะเชิงคุณภาพ (Qualitative Character) (ปริศนา จริยวิทย์วัฒน์ และคณะ, 2546 : 353-374)

2.1 ลักษณะภายนอกที่ปรากฏเชิงปริมาณของวัวลาน

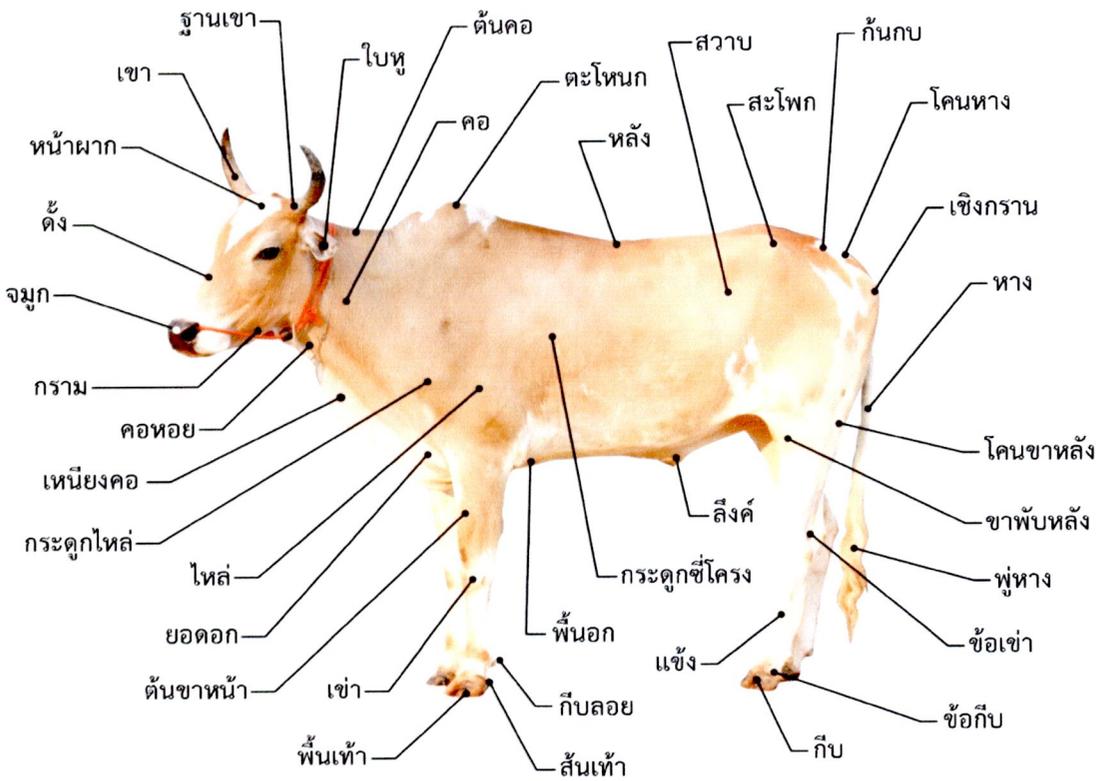
ประเภทแรกคือลักษณะเชิงปริมาณ (Quantitative Character) เป็นลักษณะที่สามารถวัดออกมาได้ในรูปแบบของมาตรการซึ่ง ตวง วัด มีความผันแปรของลักษณะอย่างต่อเนื่อง (Continuous Variation) ไม่สามารถจำแนกออกเป็นกลุ่มได้อย่างชัดเจน เช่น ความยาวลำตัว น้ำหนัก ส่วนสูง เป็นต้น ลักษณะนี้จะถูกควบคุมด้วยยีนหลายคู่ และมีปัจจัยสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อลักษณะมากดังสมควร ดังนั้นเราจึงพบว่าสัตว์แต่ละตัวมีลักษณะที่แสดงออกแตกต่างกัน ทั้งนี้เพราะลักษณะนั้นๆ อยู่ภายใต้อิทธิพลของพันธุกรรม (Genetic) และสภาพแวดล้อม (Environment) ซึ่งการถ่ายทอดลักษณะเชิงปริมาณในด้านของปัจจัยทางพันธุกรรม สามารถถ่ายทอดจากรุ่นพ่อแม่ไปสู่รุ่นลูกได้ แต่ปัจจัยทางสภาพแวดล้อมไม่สามารถถ่ายทอดได้ (ปริศนา จริยวิทย์วัฒน์ และคณะ, 2546 : 353-374) ดังสมการ

$$P = G + E$$

เมื่อ P = Phenotype (ลักษณะภายนอกที่ปรากฏ)

G = Genotype (อิทธิพลของพันธุกรรม)

E = Environment (อิทธิพลของสภาพแวดล้อม)

ภาพที่ 4.79 แสดงลักษณะที่ปรากฏภายนอกของวัวลาน

จากการวิจัยและการจัดการความรู้เรื่องอัตลักษณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สัมพันธ์กับลักษณะที่ปรากฏและการเลี้ยงวัวลาน (โคพื้นเมืองไทย) ในจังหวัดเพชรบุรี โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ โดยการสำรวจและเก็บรวบรวมข้อมูลลักษณะที่ปรากฏภายนอก (Phenotype) เชิงปริมาณของวัวลานจังหวัดเพชรบุรี ได้แก่ อายุ ความสูง ความสูงพื้นอก ความกว้างสะโพก ความกว้างเชิงกราน ความยาวลำตัว น้ำหนัก (ดังภาพที่ 4.79) ของวัวลานในจังหวัดเพชรบุรี พบว่าวัวลานเพศผู้ตอน ที่ใช้ในการวิ่งลานจำนวน 596 ตัว ใน 8 อำเภอ คือ อำเภอเมือง หนองหญ้าปล้อง เขาย้อย บ้านแหลม บ้านลาด แก่งกระจาน ชะอำและท่ายาง ของจังหวัดเพชรบุรี มีอายุระหว่าง 3-10 ปี อายุเฉลี่ย 6.18 ± 1.79 ปี ความสูงเฉลี่ย 127.26 ± 8.41 เซนติเมตร (วัว 595 ตัว) ความสูงพื้นอกเฉลี่ย 69.05 ± 6.74 เซนติเมตร (วัว 595 ตัว) ความกว้างสะโพกเฉลี่ย 47.90 ± 5.81 เซนติเมตร (วัว 595 ตัว) ความกว้างเชิงกรานเฉลี่ย 30.77 ± 6.72 เซนติเมตร (วัว 595 ตัว) ความยาวลำตัวเฉลี่ย 87.67 ± 10.94 เซนติเมตร (วัว 586 ตัว) น้ำหนักเฉลี่ย 346.62 ± 59.88 กิโลกรัม (วัว 588 ตัว) ดังตารางที่ 4.61

ตารางที่ 4.61 แสดงลักษณะเชิงปริมาณของวัลลานในจังหวัดเพชรบุรี

ลักษณะ	จำนวน(ตัว)	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ค่าต่ำสุด	ค่าสูงสุด
อายุ (ปี)	596	6.18	1.79	3.00	10.00
ความสูง (ซม.)	595	127.26	8.41	102.00	146.00
ความสูงพื้นอก(ซม.)	595	69.05	6.74	51.00	88.00
ความกว้างสะโพก(ซม.)	595	47.90	5.81	32.00	73.00
ความกว้างเชิงกราน(ซม.)	595	30.77	6.72	18.00	56.00
ความยาวลำตัว(ซม.)	586	87.67	10.94	70.00	120.00
น้ำหนัก (กก.)	588	346.62	59.88	128.00	543.00

ความสูง

ความสูงพื่นอก

ความยาวลำตัว

น้ำหนักรจากการวัดความยาวรอบอก

ความกว้างสะโพก

ความกว้างเชิงกราน

ภาพที่ 4.80 การวัดความสูง ความสูงพื่นอก ความยาวลำตัว น้ำหนัก ความกว้างสะโพก และ ความกว้างเชิงกราน

2.2 ลักษณะภายนอกที่ปรากฏเชิงคุณภาพของวัวลาน

ลักษณะเชิงคุณภาพ (Qualitative Character) เป็นลักษณะที่ถูกควบคุมด้วยยีน (Gene) เพียงไม่กี่คู่ ซึ่งสามารถจำแนกหรือแบ่งกลุ่มได้ชัดเจน มีความผันแปรแบบไม่ต่อเนื่อง (Discontinuous Variation) เช่น สีขน เขา ใบหู เป็นต้น มีการถ่ายทอดลักษณะจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นถัดไป โดยได้รับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมน้อยมาก (ปริศนา จริยวิทย์วัฒน์ และคณะ, 2546 : 353-374) ดังสมการ

$$P = G \text{ เมื่อ } \begin{array}{l} P = \text{Phenotype (ลักษณะภายนอกที่ปรากฏ)} \\ G = \text{Genotype (อิทธิพลของพันธุกรรม)} \end{array}$$

จากการศึกษาของศรเทพ รัชมวล (2548 : 46) รายงานว่าวัวพื้นเมืองโดยทั่วไปมีขนาดเล็ก หน้ายาว และบอบบาง ขนหน้าสั้นเกรียน จมูกแคบ ใบหูแหลม มีลำตัวยาวบาง เหนียงคอบาง ขนลำตัวของวัวไทย มีลักษณะสั้นเกรียน มีหลายสี เช่น มีสีแดง สีน้ำตาลอ่อน น้ำตาลแก่ ดำ และดำ ส่วนขนตา ขนพู่หาง เนื้อเขา เนื้อกีบ ขอบตาและเนื้อจมูกมีดำหรือสีน้ำตาล อาจพบสีที่ตกรกระได้ ไม่มีเหนียงสะดือสำนัก (สุขศาสตร์สัตว์และสุขอนามัยที่ 8, ม.ป.ป.) เขามีหลายลักษณะส่วนใหญ่มีลักษณะตั้งขึ้นเป็นปลายงุ้มเข้า ลำคอบอบบาง มีหนอกหรือตะโหนด (Hump) ซึ่งเป็นกลุ่มเนื้อเยื่อที่แทรกด้วยไขมันบาง มีตั้งแต่ขนาดเล็กจนถึงขนาดใหญ่ กระดูกขาบอบบางค่อนข้างยาว มีกล้ามเนื้อน้อย ซอกขาอยู่สูงและเป็นมุมลึก เมื่อมองจากด้านหน้าหรือด้านหลังลำตัวคูปองตรงกลาง เมื่อมองจากด้านบนพื้นที่สันหลังแคบไม่เป็นรูปสี่เหลี่ยม เป็นมุมแหลมพุ่งออกจากด้านท้ายสู่ส่วนด้านหน้า บั้นท้าย (Rump) ลาดลงเล็กน้อย โคนหางสูงชัน กล้ามเนื้อขาหลังน้อย หางเล็กแต่ยาว ขาหลังค่อนข้างโค้งเป็นรูปเคียว เป็นต้น วัวพื้นเมืองทั่วไปนิสัยปราดเปรียว ตื่นตกใจง่าย บางครั้งก็มีความดุร้าย เมื่อเลี้ยงแบบฝูงก็จะมีความรักฝูงมากและมีความจำฝูงอย่างพิเศษ ทั้งนี้โดยอาศัยกลิ่นเป็นส่วนใหญ่ (ศรเทพ รัชมวล, 2548 : 46-48)

จากการวิจัยและการจัดการความรู้เรื่องอัตลักษณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สัมพันธ์กับลักษณะที่ปรากฏและการเลี้ยงวัวลาน (โคพื้นเมืองไทย) ในจังหวัดเพชรบุรีโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ โดยการวิจัยเชิงสำรวจและเก็บรวบรวมข้อมูลลักษณะที่ปรากฏภายนอก (Phenotype) เชิงคุณภาพ 10 ลักษณะ ได้แก่ ลักษณะเขา ตา จมูก หน้า หู เหนียงคอ ตะโหนด สีตัว กีบเท้า และพู่หาง เพื่อการจำแนกลักษณะที่ปรากฏภายนอกของวัวลานในจังหวัดเพชรบุรี ตามภูมิปัญญาท้องถิ่น จากการสำรวจและเก็บรวบรวมข้อมูลลักษณะที่ปรากฏภายนอก (Phenotype) เชิงคุณภาพ พบว่าการจำแนกลักษณะเชิงคุณภาพที่ปรากฏภายนอกของวัวลานเพศผู้ตอนจากวัว ในจังหวัดเพชรบุรี ที่ใช้ในการวิ่งลาน ใน 8 อำเภอ คือ อำเภอเมืองหนองหญ้าปล้อง เขาย้อย บ้านแหลม

บ้านลาด แก่งกระจาน ชะอำ และท่ายาง มีลักษณะเชิงคุณภาพที่ปรากฏภายนอกของของวัวลานในจังหวัดเพชรบุรีทั้ง 10 ลักษณะ ดังนี้

ลักษณะที่ 1 การจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของเขาวัวลาน 11 ลักษณะ

ผลการสำรวจพบการจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของเขาวัวลาน 11 ลักษณะ ดังภาพที่ 4.81 จากจำนวนวัว 748 ตัว (ดังตารางที่ 4.62 และแผนภูมิที่ 4.1) ดังนี้ เขาวง ความถี่ 140 ตัว ร้อยละ 18.72 เขาแม่ (แม่แบบเครื่องบิน) ความถี่ 17 ตัว ร้อยละ 2.27 เขาตั้ง ความถี่ 297 ตัว ร้อยละ 39.71 เขาอุ้มบาตร ความถี่ 25 ตัว ร้อยละ 3.34 เขาเก ความถี่ 55 ตัว ร้อยละ 7.35 เขาตุ้มความถี่ 25 ตัว ร้อยละ 3.34 เขาฮิปปี ความถี่ 7 ตัว ร้อยละ 0.94 เขากุ่ม ความถี่ 90 ตัว ร้อยละ 12.03 เขาเทพพนม ความถี่ 3 ตัว ร้อยละ 0.40 เขาเปือ หรือเขาดาก ความถี่ 7 ตัว ร้อยละ 0.94 เขาบาน ความถี่ 82 ตัว ร้อยละ 10.96

ตารางที่ 4.62 ผลการสำรวจพบการจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของเขาวัวลาน 11 ลักษณะ

ลักษณะเขาวัว	เขาวง	เขาแม่	เขาตั้ง	เขาอุ้มบาตร	เขาเก	เขาตุ้ม	เขาฮิปปี	เขากุ่ม	เขาเทพพนม	เขาเปือ	เขาบาน	รวม
ความถี่ (ตัว)	140	17	297	25	55	25	7	90	3	7	82	748
ร้อยละ	18.72	2.27	39.71	3.34	7.35	3.34	0.94	12.03	0.40	0.94	10.96	100

แผนภูมิที่ 4.1 สัดส่วนร้อยละของการจำแนกลักษณะเขาวัวลาน 11 ลักษณะจากจำนวนวัว 748 ตัว

1.เขาวง

-เป็นเขาค้างตรงที่มีปลายเขาโค้งงอเข้าหากัน

2.เขาแบ้ (แบ้แบบเครื่องบิน)

เป็นเขาที่มีลักษณะเขาที่เหยียดตรงปลายเขานานกับพื้นเป็นเส้นตรง

3.เขาค้าง

เป็น เขามีลักษณะ โคนและปลายเขาค้างตั้งชันข้างบน

4.เขาอุ้มบาตร

เป็นเขาที่เอนไปข้างหน้าและลักษณะปลายเขาโค้งงอเข้าหากัน

5.เขาเก

เป็นเขาที่มีลักษณะเขาทั้งสองข้างที่ไม่
สมมาตรหรือสมดุลกัน

6.เขาคุ่ม หรือ เขาคุม

-เป็นเขาที่มีลักษณะโคนเขาที่พองอกขึ้นมา
เป็นตุ่มสั้นหรือตุ่มเล็กๆ

7.เขาอปี

-เป็นเขาที่มีลักษณะเขาที่ชี้ตกลงที่พื้นขนาน
หรือโค้งงอเข้าหาใบหน้า

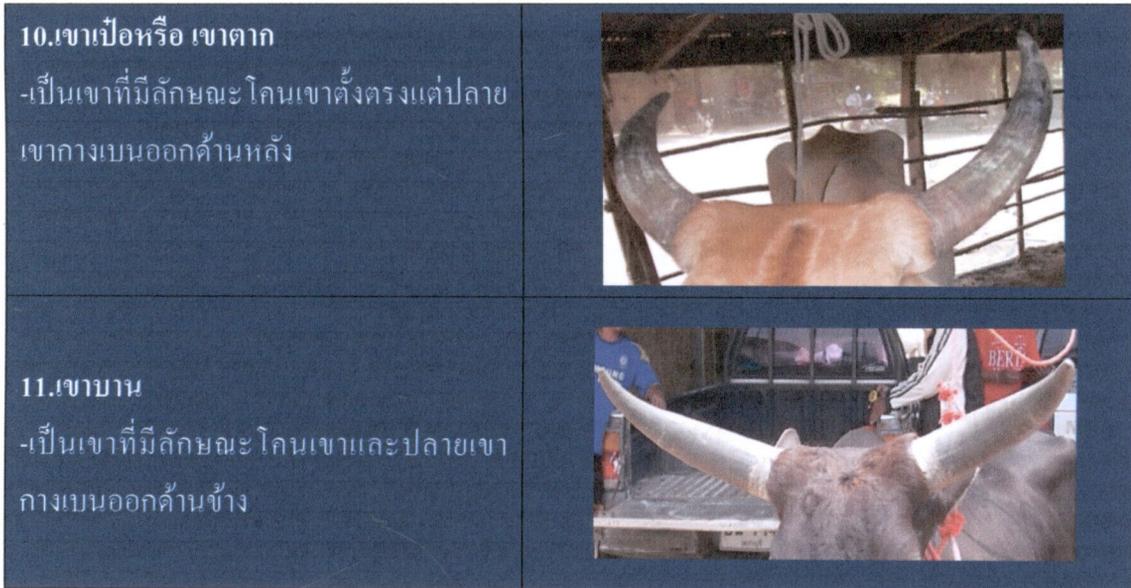
8.เขากุ่ม

-เป็นเขาที่มีลักษณะโคนเขากางเบนออก
ด้านข้างและปลายเขาชี้ลงพื้นและอาจม้วน
เข้าหากันเมื่อปลายเขาวางขึ้น

9.เขาเทพนม

-เป็นเขาที่มีลักษณะเขาโค้งเป็นวงแต่ปลาย
เขามัดเข้าหากันกลับไปด้านหลัง

ภาพที่ 4.81 การจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของเขาวัวลาน 11 ลักษณะ

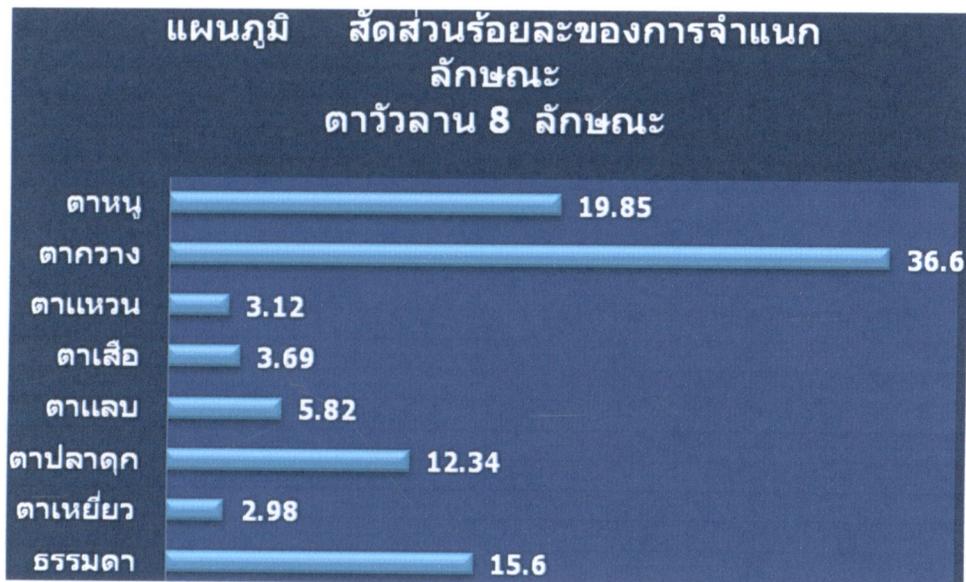
ลักษณะที่ 2 การจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของลักษณะตาวัวลาน 8 ลักษณะ

ผลการสำรวจพบการจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของลักษณะตาวัวลาน 8 ลักษณะ ดังภาพที่ 4.82 จากจำนวนวัว 705 ตัว (ดังตารางที่ 4.63 และแผนภูมิที่ 4.2) ดังนี้ ตาธรรมดาความถี่ 110 ตัว ร้อยละ 15.60 ตาเหยี่ยว ความถี่ 21 ตัว ร้อยละ 2.98 ตาปลาตุ๊กความถี่ 87 ตัว ร้อยละ 12.34 ตาแลบความถี่ 41 ตัว ร้อยละ 5.82 ตาเสือ ความถี่ 55 ตัว ร้อยละ 7.35 ตาแหวนความถี่ 22 ตัว ร้อยละ 3.12 ตากวางความถี่ 258 ตัว ร้อยละ 36.60 ตาหนู ความถี่ 140 ตัว ร้อยละ 19.85

ตารางที่ 4.63 ผลการสำรวจพบการจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของลักษณะตาวัวลาน 8 ลักษณะ

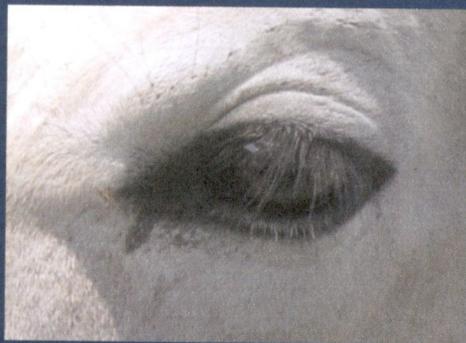
ลักษณะตาวัว	ตา ธรรมดา	ตา เหยี่ยว	ตา ปลาตุ๊ก	ตา แลบ	ตา เสือ	ตา แหวน	ตา กวาง	ตา หนู	รวม
ความถี่ (ตัว)	110	21	87	41	26	22	258	140	705
ร้อยละ	15.60	2.98	12.34	5.82	3.69	3.12	36.60	19.85	100

แผนภูมิที่ 4.2 สัดส่วนร้อยละของการจำแนกลักษณะตาวัวลาน 8 ลักษณะ จากจำนวนวัว 705 ตัว

1.ตาธรรมดา

-ลักษณะรูปทรงขอบตากลมรี ตาคำกลม โคมิ
ขอบตาสีดำ

2.ตาเหยี่ยว

-ลักษณะตาที่มีรูปทรงเรียวยาวโดยขอบตาล่าง
จะขึ้นข้างบน คล้ายกับตาเหยี่ยว

3.ตาปลาตุก

-ลักษณะขอบตากลม นัยตาคำจะดูใสซื่อ

4.ตาแลบหรือต่างตาแลบ

-ลักษณะที่ปรากฏตาสีขาวล้อมรอบตาคำมักพบในวัวที่มีสีค่าง

5.ตาเลื้อ

-ลักษณะขอบตาบนหนา รูปทรงเล็กเรียวยาว
ลักษณะตาคูกลม

6.ตาแหวน

-ลักษณะดวงตาคำเป็นสีเหลืองอำพัน

7.ตากลวง

-ลักษณะขอบตาสีดำรูปทรงของขอบตามีขนาดใหญ่ นัยตาดำกลมใหญ่โปนและมีขนาดใหญ่

8.ตาหนู

-ลักษณะขอบตาเรียว ขาว เล็ก

ภาพที่ 4.82 การจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของลักษณะตาวัวตาน 8 ลักษณะ

ลักษณะที่ 3 การจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของลักษณะสีจมูกวัวลาน 4 ลักษณะและลักษณะรูปแบบจมูกวัวลาน 4 ลักษณะ

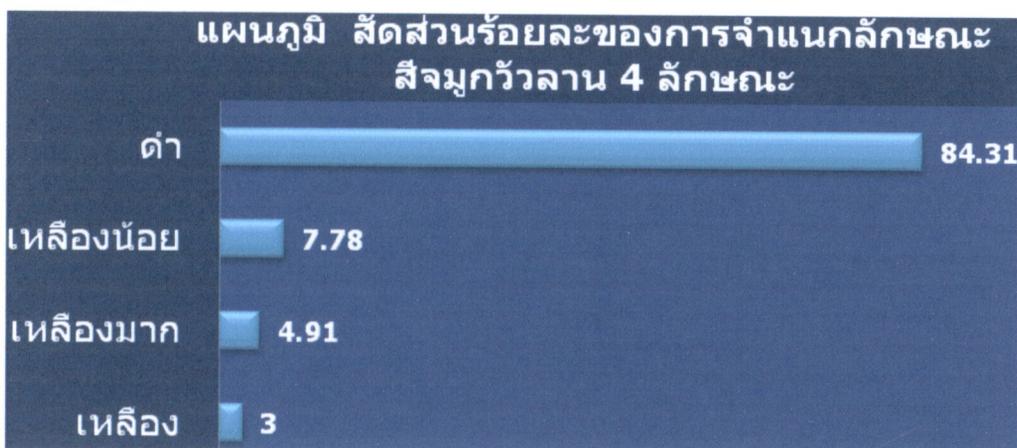
ผลการสำรวจพบการจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของลักษณะสีจมูกวัวลาน 4 ลักษณะ ดังภาพที่ 4.83 ลักษณะจากจำนวนวัว 733 ตัว (ดังตารางที่ 4.64 และแผนภูมิที่ 4.3) ดังนี้ จมูกสีเหลืองความถี่ 22 ตัว ร้อยละ 3.00 จมูกสีเหลืองมากมีจุดกระ ความถี่ 21 ตัว ร้อยละ 2.98 จมูกสีเหลืองน้อยความถี่ 87 ตัว ร้อยละ 12.34 จมูกสีดำความถี่ 618 ตัว ร้อยละ 84.31

ผลการสำรวจพบแสดงการจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของรูปแบบจมูกวัวลาน 4 ลักษณะ (ภาพที่ 4) จากจำนวนวัว 692 ตัว (ดังตารางที่ 3 และแผนภูมิที่ 4) ดังนี้ จมูกแบบผ่าร่องธรรมดาความถี่ 57 ตัว ร้อยละ 8.24 จมูกแบบตัววี ความถี่ 141 ตัว ร้อยละ 21.38 จมูกแบบหลังเต่าความถี่ 423 ตัว ร้อยละ 61.12 จมูกแบบผีเสื้อความถี่ 71 ตัว ร้อยละ 10.26

ตารางที่ 4.64 ผลการสำรวจพบการจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของลักษณะสีจมูกวัวลาน 4 ลักษณะ

ลักษณะจมูก	ลักษณะสีจมูก					ลักษณะรูปแบบจมูก				
	เหลือง	เหลืองมาก (จุดกระ)	เหลืองน้อย	ดำ	รวม	ผ่าร่อง	ตัววี	หลังเต่า	ผีเสื้อ	รวม
ความถี่ (ตัว)	22	36	57	618	733	57	141	423	71	692
ร้อยละ	3.00	4.91	7.78	84.31	100	8.24	20.38	61.12	10.26	100

แผนภูมิที่ 4.3 สัดส่วนร้อยละของการจำแนกลักษณะของสีจมูกวัวลาน 4 ลักษณะ จากจำนวนวัว 733 ตัว

1. จมูกสีเหลือง

-ลักษณะสีหนังจมูกจะมีสีเหลืองนวลหรือชมพูอ่อนอมเหลืองทั้งจมูก

2. จมูกสีเหลืองมากมีจุดกระ

-ลักษณะที่เป็นจุดกระสีดำบนหนังจมูกที่มีสีเหลืองนวลหรือชมพูอ่อนอมเหลือง

3. จมูก สีเหลือง น้อย

-ลักษณะหนังบริเวณจมูกมีสีเหลืองนวลหรือชมพูอ่อนอมเหลืองน้อยกว่าสีดำ

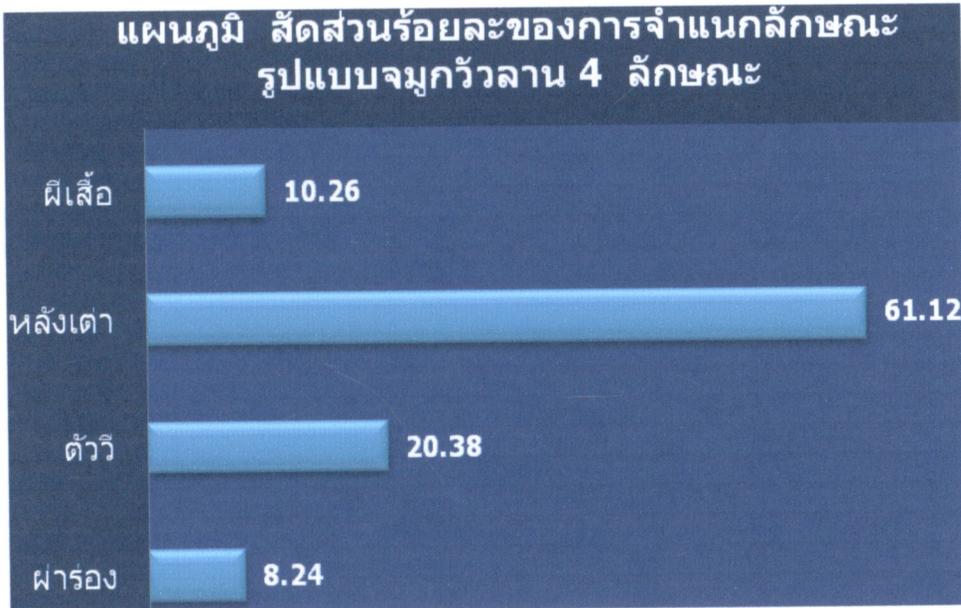
4. จมูกสีดำ

-ลักษณะหนังจมูกมีสีดำทั้งจมูกไม่มีสีเหลืองปะปน

ภาพที่ 4.83 การจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของสีจมูกวัวลาน 4 ลักษณะ

แผนภูมิที่ 4.4 สัดส่วนร้อยละของการจำแนกลักษณะรูปแบบจมูกวัวลาน 4 ลักษณะ จากจำนวนวัว 692 ตัว

<p>1. จมูกแบบผ่าร่อง</p> <p>-ลักษณะรูปแบบจมูกที่มีร่องจมูกลึกเสมือนเป็นเส้นผ่ากลาง จมูกตั้งแต่จมูกด้านบน บริเวณกลางจมูกบนลงมาที่ริมฝีปากล่าง</p>	
<p>2. จมูกแบบตัววี</p> <p>-ลักษณะรูปแบบจมูกที่มีร่องบริเวณปลายจมูกทะแยงทั้งด้านซ้ายด้านขวามาต่อกันที่เส้นกลางจมูกเป็นรูปตัววี</p>	
<p>3. จมูกแบบหลังเต่า</p> <p>-ลักษณะรูปแบบจมูกที่มีลักษณะนูน กลม คล้ายหลังเต่า</p>	
<p>4. จมูกแบบสี่เสื่อ</p> <p>-ลักษณะรูปแบบจมูกที่มีรูปร่างคล้ายกับรูปทรงสี่เสื่อ</p>	

ภาพที่ 4.84 การจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของรูปแบบจมูกวัวลาน 4 ลักษณะ

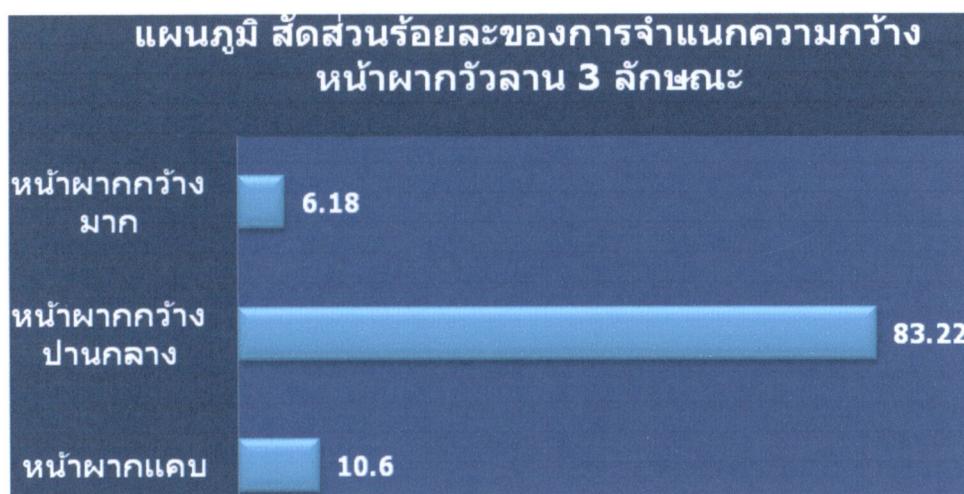
ลักษณะที่ 4 การจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของลักษณะความกว้างหน้าผากวัวลาน 3 ลักษณะ และ ลักษณะสืบบริเวณหน้าวัวลานมี 9 ลักษณะ

ผลการสำรวจพบแสดงการจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของความกว้างหน้าผากวัวลาน ดังภาพที่ 4.85 จะมี 3 ลักษณะจากจำนวนวัว 745 ตัว (ดังตารางที่ 4.65 และแผนภูมิที่ 4.5) ดังนี้ หน้าผากแคบ ความถี่ 79 ตัว ร้อยละ 10.60 หน้าผากกว้างปานกลาง ความถี่ 620 ตัว ร้อยละ 83.22 หน้าผากกว้างมากความถี่ 46 ตัว ร้อยละ 6.18

ตารางที่ 4.65 ผลการสำรวจพบแสดงการจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของความกว้างหน้าผาก วัวลาน

ความกว้างหน้าผาก	หน้าผากแคบ	หน้าผากกว้างปานกลาง	หน้าผากกว้างมาก	รวม
ความถี่ (ตัว)	79	620	46	745
ร้อยละ	10.60	83.22	6.18	100

แผนภูมิที่ 4.5 การจำแนกสัดส่วนร้อยละของลักษณะกว้างหน้าผากวัวลาน 3 ลักษณะ จากจำนวนวัว 745 ตัว

1. ลักษณะหน้าผากแคบ

2. ลักษณะหน้าผากกว้างปานกลาง

3. ลักษณะหน้าผากกว้างมาก

ภาพที่ 4.85 การจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของความกว้างหน้าผากวัวลานจะมี 3 ลักษณะ

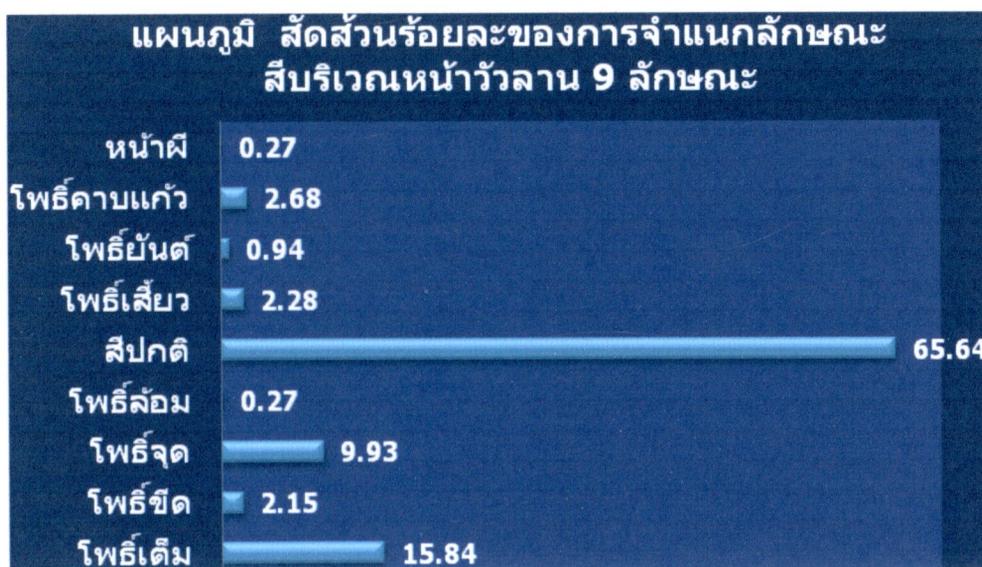

ผลการสำรวจพบการจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของสีบริเวณหน้าวัวลานมี 9 ลักษณะ ดังภาพที่ 4.86 จากจำนวนวัว 745 ตัว (ดังตารางที่ 4.66 และแผนภูมิที่ 4.6) ดังนี้ หน้าโพธิ์เต็มใบ ความถี่ 118 ตัว ร้อยละ 15.84 หน้าเด่น ความถี่ 16 ตัว ร้อยละ 2.15 หน้าโพธิ์จุดความถี่ 74 ตัว ร้อยละ 9.93 หน้าโพธิ์ล้อมความถี่ 2 ตัว ร้อยละ 0.27 สีปกติ ความถี่ 489 ตัว ร้อยละ 65.64 หน้าโพธิ์เสี้ยว ความถี่ 17 ตัว ร้อยละ 2.28 หน้าโพธิ์ยันต์ ความถี่ 7 ตัว ร้อยละ 0.94 โพธิ์คาบแก้ว ความถี่ 20 ตัว ร้อยละ 2.68 หน้าผี ความถี่ 2 ตัว ร้อยละ 0.27

ตารางที่ 4.66 การจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของลักษณะสีบริเวณหน้าวัวลาน 9 ลักษณะ

ลักษณะสีหน้า	โพธิ์เต็ม	หน้าเด่น	โพธิ์จุด	โพธิ์ล้อม	สีปกติ	โพธิ์เสี้ยว	โพธิ์ยันต์	โพธิ์คาบแก้ว	หน้าผี	รวม
ความถี่ (ตัว)	118	16	74	2	489	17	7	20	2	745
ร้อยละ	15.84	2.15	9.93	0.27	65.64	2.28	0.94	2.68	0.27	100

แผนภูมิที่ 4.6 สัดส่วนร้อยละของการจำแนกลักษณะสีบริเวณหน้าวัวลานจะมี 9 ลักษณะ จากจำนวนวัวลาน 745 ตัว

1. หน้าโพธิ์เต็มใบ

-มีลักษณะที่มีสีด่างขาวเป็นรูปคล้ายใบโพธิ์ตรงกลางหน้าผาก

2. หน้าแต่น

-มีลักษณะที่มีสีด่างขาวขนาดเล็กตรงกลางหน้าผาก

3. หน้าโพธิ์จุด

-มีลักษณะที่มีจุดเล็กๆเพียงจุดเดียวที่อยู่ตรงกลางหน้าผาก

4. หน้าโพธิ์ล้อม

-มีลักษณะที่มีสีด่างขาวล้อมรอบลักษณะสีตรงหน้าผาก

<p>5. หน้าปกติ</p> <p>-มีลักษณะที่มีสีเดียวกับลำตัว</p>	
<p>6. หน้าโพธิ์เสี้ยว</p> <p>-มีลักษณะเป็นรูปใบโพธิ์แต่ไม่เต็มใบ ไม่เต็มหน้าผากมีเสี้ยวเดียว</p>	
<p>7. หน้าโพธิ์ยันต์</p> <p>-มีลักษณะที่มีสีดำขาวที่ไม่ระบุแน่ชัดแต่จะพบตรงจุดเดียวกับตรงหน้าโพธิ์เต็มใบ</p>	
<p>8. หน้าโพธิ์ลาบแก้ว</p> <p>-มีลักษณะคล้ายรูปใบโพธิ์แต่จะยาวเรียวยาวไล่ตามหัวตาลงมาถึงปลายจมูก</p>	
<p>9. หน้าผี</p> <p>-มีลักษณะที่มีสีดำขาวปกคลุมทั้งใบหน้า</p>	

ภาพที่ 4.86 การจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของลักษณะสีบริเวณหน้าวัวตาม 9 ลักษณะ

ลักษณะที่ 5 แสดงการจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของลักษณะขนาดใบหูวัวลาน 3 ลักษณะและลักษณะรูปทรงใบหูวัวลาน 4 ลักษณะ

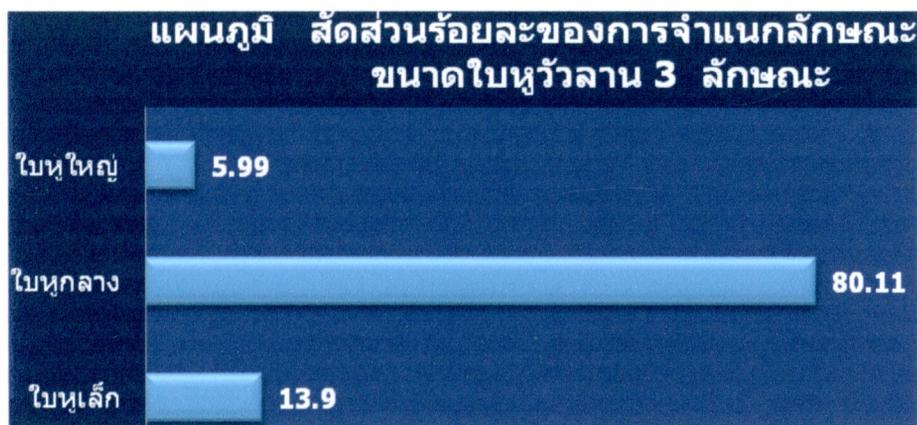
ผลการสำรวจพบการจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของลักษณะขนาดใบหู 3 ลักษณะ ดังภาพที่ 4.87 จากจำนวนวัว 734 ตัว (ดังตารางที่ 4.6 และแผนภูมิที่ 4.7) ดังนี้ ใบหูเล็กความถี่ 102 ตัว ร้อยละ 13.90 ใบหูกลางความถี่ 588 ตัว ร้อยละ 80.11 ใบหูใหญ่ความถี่ 44 ตัว ร้อยละ 5.99

ผลการสำรวจพบการจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของลักษณะรูปทรงใบหูวัวลาน 4 ลักษณะ ดังภาพที่ 4.88 จากจำนวนวัว 721 ตัว (ดังตารางที่ 4.6 และแผนภูมิที่ 4.8) ดังนี้ ลักษณะใบหูแบบกระต่าย ความถี่ 18 ตัว ร้อยละ 2.50 ลักษณะใบหูแบบก๊วก ความถี่ 2 ตัว ร้อยละ 0.28 ลักษณะหูแบบใบพลู ความถี่ 131 ตัว ร้อยละ 18.17 ลักษณะหูธรรมดา ความถี่ 570 ตัว ร้อยละ 79.05

ตารางที่ 4.67 ผลการสำรวจพบแสดงการจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของของลักษณะขนาดใบหู 3 ลักษณะ และรูปทรงใบหูวัวลาน 4 ลักษณะ

ลักษณะหู	ลักษณะขนาดใบหู				ลักษณะรูปทรงใบหู				
	ใบหูเล็ก	ใบหูกลาง	ใบหูใหญ่	รวม	กระต่าย	ก๊วก	ใบพลู	ธรรมดา	รวม
ความถี่ (ตัว)	102	588	44	734	18	2	131	570	721
ร้อยละ	13.90	80.11	5.99	100	2.50	0.28	18.17	79.05	100

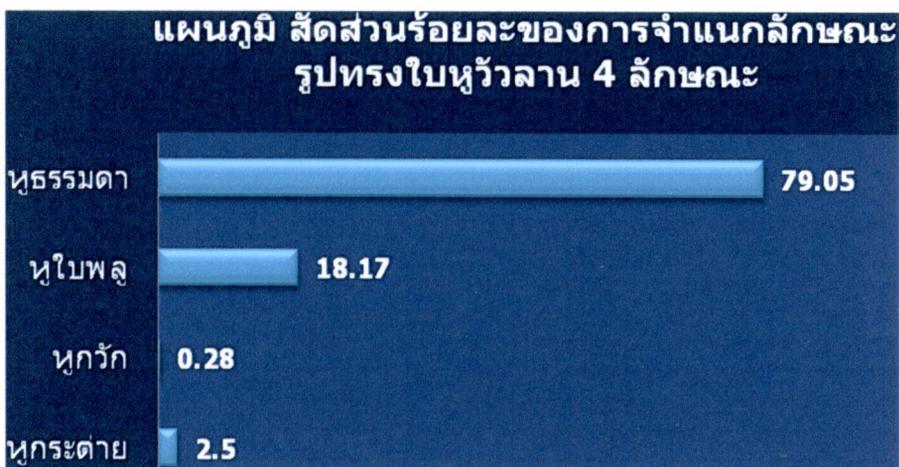
แผนภูมิที่ 4.7 สัดส่วนร้อยละของการจำแนกลักษณะขนาดใบหูวัวลาน 3 ลักษณะจากจำนวนวัว 734 ตัว

ภาพที่ 4.87 การจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของลักษณะขนาดไบหูวัวลาน 3 ลักษณะ

แผนภูมิที่ 4.8 สัดส่วนร้อยละของการจำแนกลักษณะรูปทรงไบหูวัวลาน 4 ลักษณะจากจำนวนวัว 721 ตัว

<p>1.รูปทรงใบหูแบบกระต่าย ลักษณะใบหูเรียวยาวเล็ก ก้านหูแข็ง ตั้งตรง</p>	
<p>2.รูปทรงใบหูแบบกวาง ลักษณะใบหูเรียวยาวแหลม ปลายใบหูจะงุ้มเข้าหากัน</p>	
<p>3.รูปทรงใบหูแบบใบพัด ลักษณะใบกลม ป้อม รูปร่างใบหูเมื่อพับเข้าหากัน (ขอบหูด้านบนและขอบหูด้านล่าง)จะสมมาตรกัน ลักษณะคล้ายใบพัด</p>	
<p>4.รูปทรงใบหูธรรมดา ใบหูยาวแหลม ปลายขอบใบหูด้านล่างจะเว้าสูงชัน รูปร่างใบหูเมื่อพับเข้าหากัน(ขอบหูด้านบนและขอบหูด้านล่าง)จะไม่สมมาตรกัน</p>	

ภาพที่ 4.88 แสดงการจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของลักษณะรูปทรงใบหูวัวลาน 4 ลักษณะ

ขนหนักเลง

ขนหนักเลงเป็นลักษณะพิเศษที่เชื่อว่าวัวที่มีลักษณะขนบริเวณใบหูยาวและมีจำนวนมากจะบ่งชี้ว่าเป็นวัวที่มีลักษณะเป็นนักวิ่งที่ดี

ใบหูขาด

มีสาเหตุจากจากใบหูของวัวถูกเกี่ยวทำให้ใบหูขาด

ภาพที่ 4.89 ลักษณะพิเศษ และลักษณะไม่พึงประสงค์

ลักษณะที่ 6 การจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของลักษณะเหนียงคอวัวตาม 4 ลักษณะ

การสำรวจพบการจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของลักษณะเหนียงคอวัวตามจะมี 4 ลักษณะ ดังภาพที่ 4.89 จากจำนวนวัว 687 ตัว (ดังตารางที่ 4.68 และแผนภูมิที่ 4.9) ดังนี้ เหนียงคอขาดและขนาดเล็ก (แล่งชายธงหรือแล่งขาด) ความถี่ 93 ตัว ร้อยละ 13.53 เหนียงคอขาดและขนาดใหญ่ ความถี่ 6 ตัว ร้อยละ 0.87 เหนียงคอไม่ขาดและขนาดเล็กความถี่ 548 ตัว ร้อยละ 79.78 เหนียงคอไม่ขาดและขนาดใหญ่ความถี่ 40 ตัว ร้อยละ 5.82

ตารางที่ 4.68 การจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของลักษณะเหนียงคอวัวลานจะมี 4 ลักษณะ

ลักษณะเหนียงคอ	เหนียงคอขาด และขนาดเล็ก	เหนียงคอขาด และขนาดใหญ่	เหนียงคอไม่ขาด และขนาดเล็ก	เหนียงคอไม่ขาด และขนาดใหญ่	รวม
ความถี่ (ตัว)	93	6	548	40	687
ร้อยละ	13.53	0.87	79.78	5.82	100

แผนภูมิที่ 4.9 สัดส่วนร้อยละของการจำแนกลักษณะเหนียงคอวัวลาน 4 ลักษณะ จากจำนวนวัวลาน 687 ตัว

<p>1.เหนียงคอขาดและขนาดเล็ก(แล่งขาด) -ลักษณะที่ไม่พบหนังห้อยยานตั้งแต่ส่วนบนของลำคอจนถึงส่วนกลางของลำคอ(ตำแหน่งคอเชือก)แต่พบหนังห้อยยานลักษณะบางมากบริเวณต่ำลงมาจกส่วนกลางของลำคอจนถึงส่วนอก</p>	
<p>2.เหนียงคอขาดและขนาดใหญ่(แล่งชายธง) -ลักษณะที่ไม่พบหนังห้อยยานตั้งแต่ส่วนบนของลำคอจนถึงส่วนกลางของลำคอ(ตำแหน่งคอเชือก)แต่พบหนังห้อยยานบริเวณต่ำลงมาจกส่วนกลางของลำคอจนถึงส่วนอก</p>	
<p>3.เหนียงคอไม่ขาดและขนาดเล็ก -ลักษณะหนังบริเวณตั้งแต่ส่วนบนของลำคอจนถึงส่วนอกมีเหนียงคอบางและห้อยยานเล็กน้อย</p>	
<p>4.เหนียงคอไม่ขาดและขนาดใหญ่ -ลักษณะหนังบริเวณตั้งแต่ส่วนบนของลำคอจนถึงส่วนอกมีเหนียงคอหนาและห้อยยานมาก</p>	

ภาพที่ 4.90 แสดงการจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของลักษณะเหนียงคอวัวลาน 4 ลักษณะ

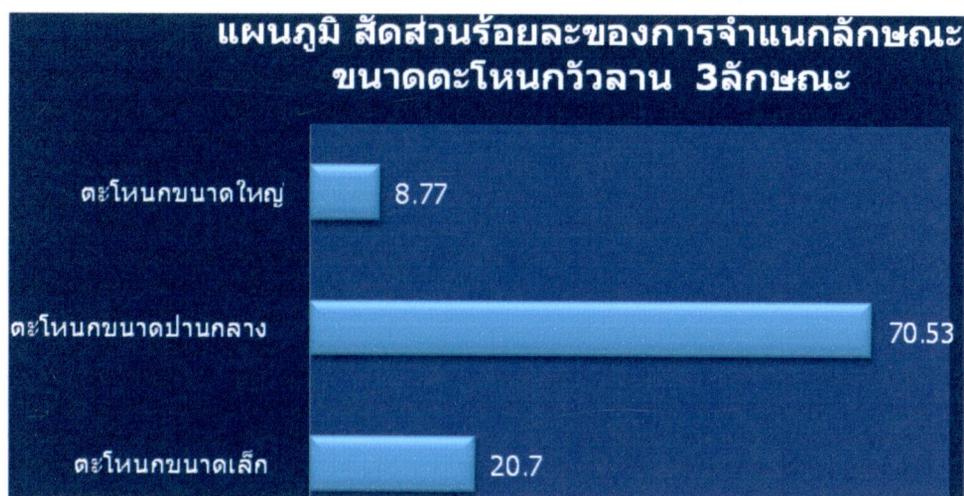
ลักษณะที่ 7 การจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของลักษณะขนาดตะโหนดกล้วยตาน 3 ลักษณะ

ผลการสำรวจพบการจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของขนาดตะโหนดกล้วยตาน 3 ลักษณะ ดังภาพที่ 4.90 จากจำนวนวัว 570 ตัว (ดังตารางที่ 4.69 และแผนภูมิที่ 4.10) ดังนี้ ตะโหนดขนาดเล็ก ความถี่ 118 ตัว ร้อยละ 20.70 ตะโหนดขนาดปานกลาง ความถี่ 402 ตัว ร้อยละ 70.53 ตะโหนดขนาดใหญ่ความถี่ 50 ตัว ร้อยละ 8.77

ตารางที่ 4.69 การจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของขนาดตะโหนดกล้วยตาน 3 ลักษณะ

ขนาดตะโหนด	ตะโหนด ขนาดเล็ก	ตะโหนด ขนาดปานกลาง	ตะโหนด ขนาดใหญ่	รวม
ความถี่ (ตัว)	118	402	50	570
ร้อยละ	20.70	70.53	8.77	100

แผนภูมิที่ 4.10 สัดส่วนร้อยละของการจำแนกลักษณะขนาดตะโหนดกล้วยตาน 3 ลักษณะ จากจำนวนวัว 570 ตัว

ภาพที่ 4.91 การจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของลักษณะขนาดตะโหนดวัวตาน 3 ลักษณะ

ลักษณะที่ 8 การจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของสีตัววัวลาน 12 ลักษณะ

ผลการสำรวจพบการจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของสีตัววัวลาน 12 ลักษณะ (ดังภาพที่ 4.91) จากจำนวนวัว 724 ตัว (ดังตารางที่ 4.70 และแผนภูมิที่ 4.11) ดังนี้ สีแดง ความถี่ 129 ตัว ร้อยละ 17.82 สีเหลือง ความถี่ 82 ตัว ร้อยละ 11.32 สีขาว ความถี่ 1 ตัว ร้อยละ 0.13 สีดำ ความถี่ 109 ตัว ร้อยละ 15.05 สีเขียวแพรว ความถี่ 78 ตัว ร้อยละ 10.77 สีเขียวทรายความถี่ 69 ตัว ร้อยละ 9.53 สีนวลจันทร์ ความถี่ 39 ตัว ร้อยละ 5.39 สีนวล ความถี่ 109 ตัว ร้อยละ 15.06 สีประคู้ ความถี่ 76 ตัว ร้อยละ 10.50 สีนกพิราบ ความถี่ 2 ตัว ร้อยละ 0.28 สีลาย ความถี่ 13 ตัว ร้อยละ 1.80 สีเลา ความถี่ 17 ตัว ร้อยละ 2.35

ตารางที่ 4.70 การจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของสีตัววัวลาน 12 ลักษณะ

ลักษณะสี	สีแดง	สีเหลือง	สีขาว	สีดำ	สีเขียวแพรว	สีเขียวทราย	สีนวลจันทร์	สีนวล	สีประคู้	สีนกพิราบ	สีลาย	สีเลา	รวม
ความถี่ (ตัว)	129	82	1	109	78	69	39	109	76	2	13	17	724
ร้อยละ	17.82	11.32	0.13	15.05	10.77	9.53	5.39	15.06	10.50	0.28	1.80	2.35	100

แผนภูมิที่ 4.11 สัดส่วนร้อยละของการจำแนกลักษณะสีตัววัวลาน 12 ลักษณะ จากจำนวนวัว 724 ตัว

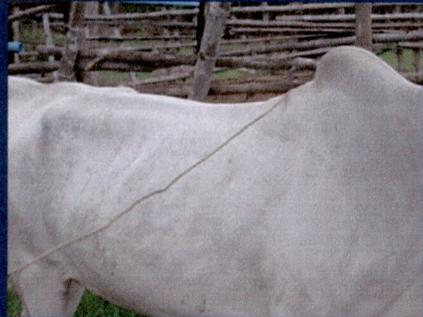
1. ลักษณะสีแดง

2. ลักษณะสีเหลือง

3. ลักษณะสีขาว

4. ลักษณะสีต่าง

5. ลักษณะสีเขี้ยวเพชร

6. ลักษณะเขี้ยวทราย

7. ลักษณะสีนวลจันทร์

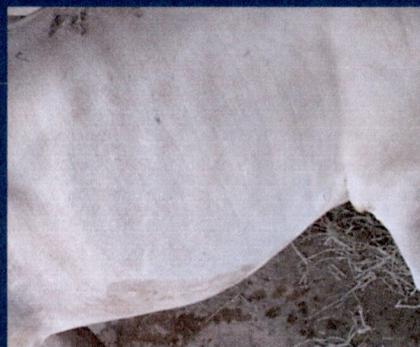
8. ลักษณะสีนวล

9. ลักษณะสีประดู่

10. ลักษณะตีนกพิราบ

11. ลักษณะสีลายดาว

12. ลักษณะสีเตา

ภาพที่ 4.92 แสดงการจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของสัตว์วัวถาน 12 ลักษณะ

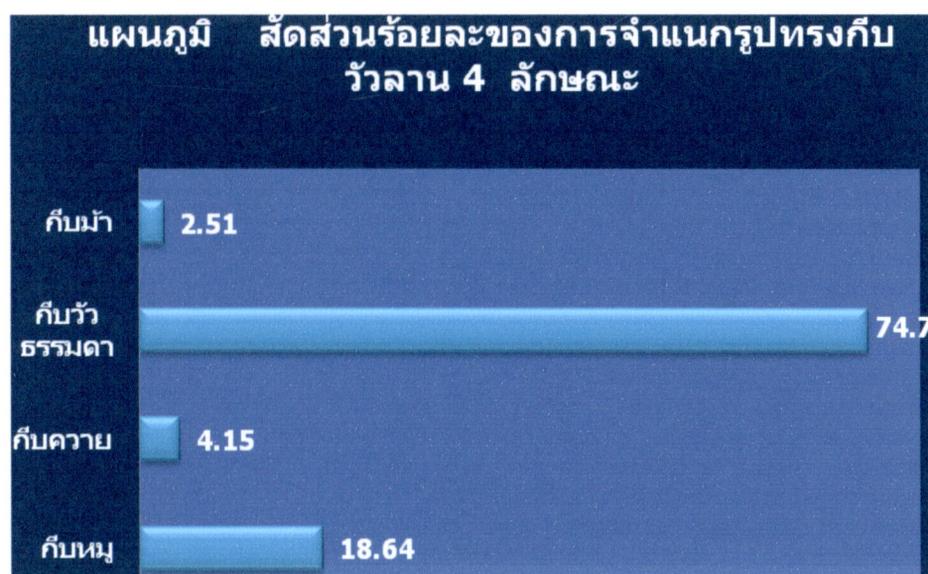
ลักษณะที่ 9 การจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของรูปทรงกีบวัวลาน 4 ลักษณะ

ผลการสำรวจพบการจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของรูปทรงกีบวัวลาน 4 ลักษณะ (ดังภาพที่ 4.92) จากจำนวนวัว 676 ตัว (ดังตารางที่ 4.71 และแผนภูมิที่ 4.12) ดังนี้ กีบหมู ความถี่ 126 ตัว ร้อยละ 18.64 กีบควาย ความถี่ 28 ตัว ร้อยละ 4.15 กีบวัวธรรมดา ความถี่ 505 ตัว ร้อยละ 74.70 กีบม้า ความถี่ 17 ตัว ร้อยละ 2.51

ตารางที่ 4.71 การจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของรูปทรงกีบวัวลาน 4 ลักษณะ

ลักษณะกีบ	กีบหมู	กีบควาย	กีบวัวธรรมดา	กีบม้า	รวม
ความถี่ (ตัว)	126	28	505	17	676
ร้อยละ	18.64	4.15	74.70	2.51	100

แผนภูมิที่ 4.12 แสดงสัดส่วนร้อยละของการจำแนกลักษณะรูปทรงกีบวัวลาน 4 ลักษณะ จากจำนวนวัว 676 ตัว

1. ลักษณะรูปทรงกีบหมู

-มีลักษณะช่วงกีบ สั้น กลม ป้อมอูม ร่องกีบห่าง

2. ลักษณะรูปทรงกีบควาย

-มีลักษณะปลายกีบชิดมีขนาดใหญ่แบนยาว ร่องกีบห่างกีบบางแบน

3. ลักษณะรูปทรงกีบวัวธรรมดา

-มีลักษณะปลายกีบชิดตรงกลางห่างกีบจะอูมกว่ากีบควาย

4. ลักษณะรูปทรงกีบม้า

-มีลักษณะกีบป้อม กีบน้อยจะกระชั้น(ชิดกีบใหญ่) ร่องกีบชิดแตกต่างจากรูปทรงกีบเหมือนหมู

ภาพที่ 4.93 แสดงการจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของรูปทรงกีบวัวตาม 4 ลักษณะ

ลักษณะที่ 10 การจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของสีพู่หางวัลลาน 5 ลักษณะ และลักษณะรูปทรงพู่หางวัลลาน 2 ลักษณะ

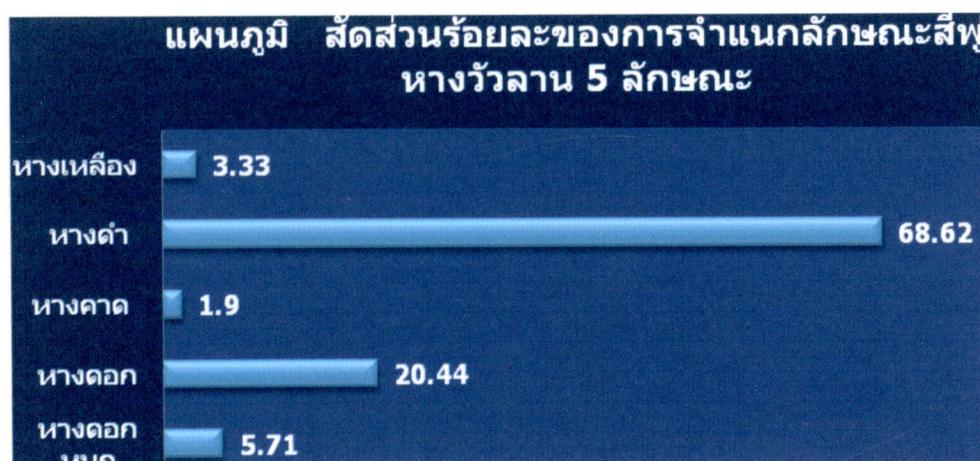
ผลการสำรวจพบการจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของสีพู่หางวัลลาน 5 ลักษณะ ดังภาพที่ 4.92 จากจำนวนวัล 631 ตัว (ดังตารางที่ 4.72 แผนภูมิที่ 4.13) ดังนี้ หางดอกหมก ความถี่ 36 ตัว ร้อยละ 5.71 หางดอกความถี่ 129 ตัว ร้อยละ 20.44 หางคาด ความถี่ 12 ตัว ร้อยละ 1.90 หางดำ ความถี่ 433 ตัว ร้อยละ 68.62 หางเหลือง ความถี่ 21 ตัว ร้อยละ 3.3

ผลการสำรวจพบการจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของรูปทรงพู่หางวัลลาน 2 ลักษณะ ดังภาพที่ 4.93 จากจำนวนวัล 618 ตัว (ดังตารางที่ 4.72 และแผนภูมิที่ 4.14) ดังนี้ หางธรรมดา ความถี่ 501 ตัว ร้อยละ 81.07 หางแบบช่อนาคี ความถี่ 117 ตัว ร้อยละ 18.93

ตารางที่ 4.72 การจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของสีพู่หางวัลลาน 5 ลักษณะและลักษณะรูปทรงพู่หางวัลลาน 2 ลักษณะ

ลักษณะพู่หาง	ลักษณะสีพู่หาง						ลักษณะรูปทรงพู่หาง		
	หางดอกหมก	หางดอก	หางคาด	หางดำ	หางเหลือง	รวม	หางธรรมดา	หางช่อนาคี	รวม
ความถี่ (ตัว)	36	129	12	433	21	631	501	117	618
ร้อยละ	5.71	20.44	1.90	68.62	3.33	100	81.07	18.93	100

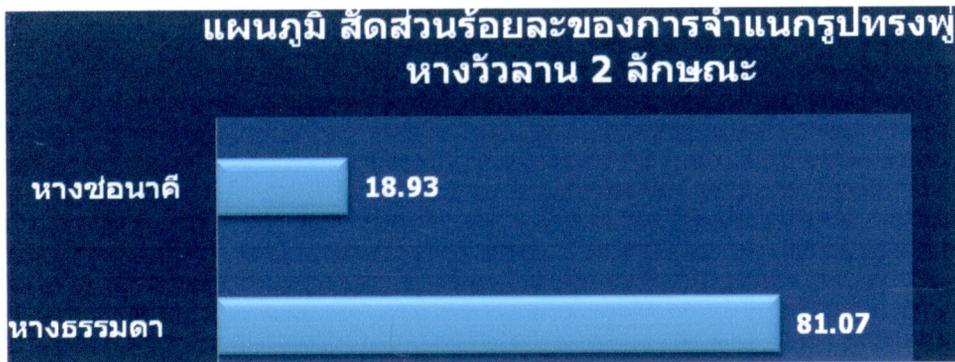
แผนภูมิที่ 4.13 แสดงสัดส่วนร้อยละของการจำแนกลักษณะสีพู่หางวัลลาน 5 ลักษณะ จากจำนวนวัล 631 ตัว

<p>1. ลักษณะสีพู่หางสีหางดอกหมก</p> <p>-มีลักษณะสีหางสองสีจะอยู่ข้างนอกสีหนึ่งข้างในสีหนึ่งจะเป็นสีดำหมกสีขาว/สีเหลือง หรือสีขาว/สีเหลือง หมกสีดำก็ได้</p>	
<p>2. ลักษณะพู่หางสีหางดอก</p> <p>-มีลักษณะหางที่มีสีขาว หรือน้ำตาลทั้งหาง</p>	
<p>3. ลักษณะสีพู่หางสีหางคาด</p> <p>-มีลักษณะที่มีโคนพู่หางมีสีขาว หรือ ดำ ขาว หุ้ม ส่วนโคนพู่หาง</p>	
<p>4. ลักษณะสีพู่หางสีหางดำ</p> <p>-มีลักษณะที่มีสีดำตั้งแต่โคนถึงปลายหาง</p>	
<p>5. ลักษณะสีพู่หางสีหางเหลือง</p> <p>-มีลักษณะที่มีหางและพู่หางมีสีเหลืองทั้งหางและพู่หาง</p>	

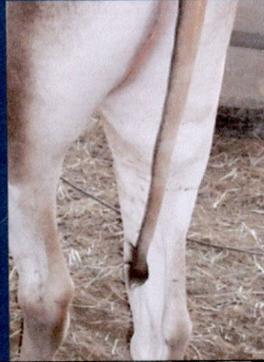
ภาพที่ 4.94 แสดงการจำแนกลักษณะประจำพันธุ์ของสีพู่หางวัวลาน 5 ลักษณะ

แผนภูมิที่ 4.14 แสดงสัดส่วนร้อยละของการจำแนกลักษณะรูปร่างพู่หางวัวลาน 2 ลักษณะจากจำนวนวัว 618 ตัว

ภาพที่ 4.95 แสดงการจำแนกลักษณะรูปร่างพู่หางของวัวลาน 2 ลักษณะ

พู่หางขาด

หางสั้นหรือหางเงิน
ผู้เลี้ยงบางคนเชื่อว่าวัวจะใจร้อน ฉุนเฉียวง่าย

ภาพที่ 4.96 แสดงการจำแนกลักษณะหางไม่พึงประสงค์ 2 ลักษณะ

เรื่องที่ 3 วิธีพื้นถิ่นการเลี้ยงวัวลาน

3.1 วิธีพื้นถิ่นการเลี้ยงวัวเพื่อวังลาน

วัวลาน เป็นการละเล่นพื้นถิ่นที่วิวัฒนาการและเปลี่ยนแปลงมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวนาเมืองเพชรในการใช้วัวนำวัวโดยนำวัวผูกเรียงกันเป็นพวงยาวกับเสาที่ปักไว้กลางลานวงกลม วัวที่มีความแข็งแรง อดทนและมีพลังกำลังดีจะเดินนำวัวรอบนอกและวัวที่มีพลังกำลังน้อยจะเดินวงใน (ใกล้เสาเกียด) (สุนันท์ นิลพงษ์, 2539) ต่อมาจึงมีการนำวัวมาประลองกำลังว่าวัวของใครจะวิ่งได้เร็วและอดทนกว่ากัน จนได้รับความนิยมนิยมอย่างแพร่หลายเป็นต้นกำเนิดกีฬาพื้นบ้านวัวลานในปัจจุบันดังภาพที่ 4.97 จากการสำรวจข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรที่เลี้ยงวัวลานในจังหวัดเพชรบุรีจำนวน 352 คนพบว่า การเลี้ยงวัวลานส่วนใหญ่เลี้ยงโดยเกษตรกรรายย่อยเพศชาย (ร้อยละ 98.90) อายุประมาณ 20 – 40 ปี (ร้อยละ 50.30) จะนิยมเลี้ยงวัวเฉลี่ยครัวเรือนละ 1 – 5 ตัว การเลี้ยงวัวลานมีความแตกต่างจากการเลี้ยงวัวพื้นเมืองทั่วไปเนื่องจากวัตถุประสงค์การเลี้ยงพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 84.70) เลี้ยงเพื่อต้องการอนุรักษ์ประเพณีการวิ่งวัวลานและเกษตรกรบางส่วน (เพียงร้อยละ 5.70) เท่านั้นที่เลี้ยงเพื่อเป็นรายได้เสริม ทำให้การเลี้ยงวัวลานคงความเป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่นที่แตกต่างจากการเลี้ยงวัวพื้นเมืองทั่วไป

นอกจากนี้ผู้เลี้ยงส่วนใหญ่มีทัศนคติการเลี้ยงวัวลานเสมือนเป็นนักกีฬา (สุดาราสุจฉายา, 2547: 147-148) โดยสามารถแบ่งรูปแบบการเลี้ยงวัวลานแบ่งออกได้เป็น 2 ช่วง คือ การเลี้ยงทั่วไปในช่วงไม่มีการแข่งขัน และการเลี้ยงเพื่อเตรียมตัววัวก่อนการแข่งขันซึ่งมีการดูแลวัวเป็นพิเศษทั้งการให้เครื่องค้ำเสริมสูตรพิเศษและการใช้เครื่องค้ำบำรุงกำลังในการได้บวบรวมทั้งการการฟิตซ้อมเพื่อให้วัวมีพลังกำลังอยู่สมอเสมือนการเตรียมตัว และการเก็บตัวนักกีฬาก่อนการแข่งขันที่คงความเป็นอัตลักษณ์แตกต่างจากการเลี้ยงวัวทั่วไป

ภาพที่ 4.97 บรรยากาสลานแข่งขัน

วิถีพื้นถิ่นการเลี้ยงวัวลานในช่วงที่ยังไม่มีการแข่งขันมีความแตกต่างจากการเลี้ยงวัวพื้นเมืองทั่วไปเนื่องมาจากทัศนคติของผู้เลี้ยงวัวลานเมืองเพชรจะมีความ ผูกพัน ใกล้ชิด และดูแลวัวของตนเสมือนเพื่อนคู่ชีวิตหรือสมาชิกในบ้านมีการตั้งชื่อรวมทั้งจดจำอุปนิสัยวัวแต่ละตัว จนมีคำกล่าวที่ว่า “ลูกผู้ชายเมืองเพชรรักและมีวัวเป็นหัวใจ” (ภาคภูมิ ลพถม, 2551 : 92-101) ดังภาพที่ 4.98

ภาพที่ 4.98 วัวเปรียบเสมือนสมาชิกในบ้าน

วัวบางตัวที่เจ้าของรักและมีความผูกพันมากเป็นพิเศษซึ่งมักจะเคยเป็นวัวที่คว่ำซัชนะ ในลานแข่งขันจนเป็นที่เล่าขานในหมู่นักเลงวัวและทำให้เจ้าของมีชื่อเสียงไปด้วยเมื่อเลิกวิ่งลาน แล้วส่วนใหญ่เจ้าของหรือผู้เลี้ยงจะเลี้ยงกันไปตลอดชีวิตของมัน อาทิวัวชื่อโบว์รักสีคำของกำนันหยัน ซึ่งเป็นวัวตำนานที่มีชื่อเสียงโด่งดังแต่ปัจจุบันไม่ได้นำมาลงแข่งขันวิ่งลาน แต่เจ้าของยังรักและเลี้ยงดูอย่างดีในบ้านของตน (หยัน บัวหลวง, 2555, มีนาคม 24) ดังภาพที่ 4.100 และในบางกรณีที่วัวตัวที่เจ้าของรักเป็นพิเศษเมื่ออายุมากตายเจ้าของวัวยังมีการสร้างสุสานหรือที่ฝังซากวัวไว้เพื่อระลึกถึงในบริเวณบ้านของตนเอง อาทิ สุสานของวัวที่ชื่อโพธิ์ชะม้อยของป่ารุ่ง หนองคาย (รุ่งฟ้า เขียวรัตน์, 2555, เมษายน 11) ดังภาพที่ 4.99 ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะวัวลานเป็นสัตว์ที่คลุกคลีกับวิถีพื้นถิ่นดั้งเดิมของคนเมืองเพชรที่เกี่ยวข้องกับการทำมาหากิน อาทิ การไถนา นวดข้าว จึงมีผลให้ผู้เลี้ยงหรือเจ้าของวัวมีทัศนคติเชิงบวกกับวัว เพราะวัวเป็นสัตว์ที่เลี้ยงแล้วทำคุณให้กับเจ้าของ

ภาพที่ 4.99 สุสานวัวที่สร้างภายในบ้านเจ้าของวัวและความทรงจำ

ภาพที่ 4.100 วัวตำนานชื่อโบว์รักสีคำของกำนันหยัน

วัวที่นำมาเลี้ยงเป็นวัวลานเพื่อวิ่งแข่งขันเป็นวัวสายพันธุ์พื้นเมืองไทยเพศผู้ที่ผ่านการคัดเลือกในกรณีวัวเล็ก (อายุประมาณ 1 ปี) จะต้องมียกษณะที่ดี ตามตำราและเหมาะสมจะเป็นนักวิ่ง ส่วนมากจะคัดเลือกจากแม่พันธุ์หรือเหล่าที่มีลักษณะดี ก่อนนำมาเข้าแข่งขันในลานต้องผ่านการตอนและการฝึกฝนเพื่อทดสอบฝีเท้าการเป็นนักวิ่งดังภาพที่ 4.101 จนกระทั่งอายุประมาณ 4-5 ปี จึงลงแข่งขันในสนามแข่งจริงหรือบางกรณีผู้เลี้ยงอาจซื้อวัวลานที่มีฝีเท้าดีที่เคยผ่านการแข่งขันในสนามแข่งมาแล้วและพร้อมที่จะเป็นนักวิ่งที่ดีสอดคล้องกับสูตรา สุจฉายา (2547 : 187-188)

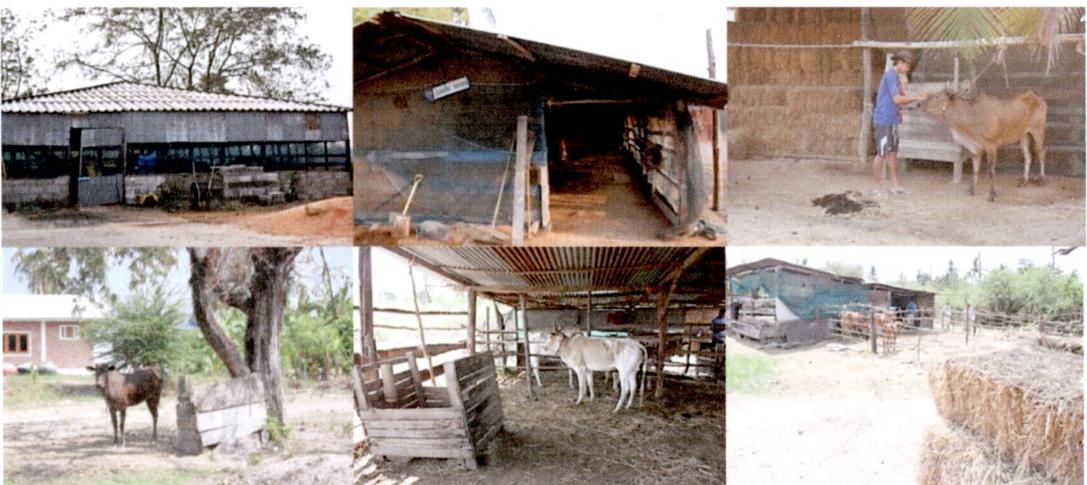
ภาพที่ 4.101 บรรยากาศลานซ้อม

โดยรูปแบบการเลี้ยงวัวลานยังเป็นการเลี้ยงแบบพื้นบ้าน สถานที่และอุปกรณ์การเลี้ยง มีการประยุกต์วัสดุในท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ คอกที่ใช้เลี้ยงวัวลานส่วนใหญ่ที่มีก็จะเป็นคอกที่สร้างขึ้นแบบง่าย ๆ อยู่ใกล้ๆบริเวณบ้าน หลังคาอาจจะมุงด้วยสังกะสี จากหรือกระเบื้อง ส่วนพื้นคอกผู้เลี้ยงบางรายจะใช้คอกดิน บางรายก็ปูด้วยซีเมนต์ที่มีพื้นหยาบป้องกันวัวเดินและผนังด้านข้างอาจจะกั้นด้วยอิฐบล็อบบางส่วนจะใช้ไม้ตีเป็น โครงผนังคอกและจะมีมุ้งตาข่ายซึ่งเป็นผนังคอกสำหรับป้องกันการรบกวนของแมลงหรือยุงดังภาพที่ 4.103 ถึงภาพที่ 4.109 ผู้เลี้ยงบางรายใช้ได้ดูนบ้านเป็นคอกหรือการผูกวัวไว้ตามต้นไม้ใกล้บริเวณบ้าน เพื่อสะดวกในการดูแลและ ป้องกันขโมยได้ง่าย สอดคล้องกับสุโขทัยธรรมาราช (2545 : 54) และสุเจตน์ ชื่นชม และคณะ (2551 : 34 - 38) การเลี้ยงควัวลานจะเริ่มต้นจากในช่วงเช้าผู้เลี้ยงจะนำวัวออกจากคอกโดยการผูกไว้กลางแจ้งหรืออาจจะปล่อยเตะเล็มในแปลงหญ้าเพื่อให้วัวได้ตากแดด ที่เรียกว่า “การกราดแดด” เพราะเชื่อว่าวัว

จะแข็งแรงและมีความอดทนสูง (ภาพที่ 4.102) สอดคล้องกับภาคภูมิ ลบถม (2551 : 92-101) โดยในช่วงนำวัวออกจากคอกผู้เลี้ยงจะตรวจดูสภาพร่างกายและสุขภาพของวัว อาทิ ความสดใสนของนัยน์ตา ความสวยงามของขน การแสดงพฤติกรรมร่าเริงหรือเซื่องซึม และหากผ่านการวิ่งลานมาจำเป็นต้องสำรวจดูว่ามีการบาดเจ็บหรือไม่ กีบละข้อเท้าเป็นอย่างไร เป็นต้น

ภาพที่ 4.102 การกราดแดด

ภาพที่ 4.103 โรงเรือนที่เลี้ยงวัวลาน

เมื่อวัวอยู่ในระหว่างการกราดแดดในช่วงเวลาดังกล่าวผู้เลี้ยงจะต้องดูแลความเรียบร้อยและทำความสะอาดภายในคอกคอก จนกระทั่งช่วงสายหรือใกล้เที่ยงวัวจะได้รับอาหารหลักได้แก่หญ้าสดตามธรรมชาติซึ่งผู้เลี้ยงในจังหวัดเพชรบุรีนิยมการเลี้ยงวัวลาน โดยการผูกลำร่วมกับเกี่ยวหญ้าให้กิน บางส่วนจะปล่อยแทะเล็มตามพื้นที่สาธารณะในตอนกลางวันแล้วไล่เข้าคอกในช่วงเย็นในช่วงที่พืชอาหารสัตว์ขาดแคลนเช่นฤดูแล้งเกษตรกรจะมีการซื้ออาหารหยাবสด เช่น ต้นข้าวโพดหรืออาหารหยাবแห้งเช่นฟางข้าว เป็นต้น สุเจตน์ ชื่นชม และคณะ (2551 : 34-38) ในช่วงที่ไม่มีลานนานๆ อาจมีการเสริมอาหารหยาบที่พบในพื้นที่อื่นเช่นลูกตาลสุก (ภาคภูมิ ลบดม, 2551 : 92-101) เป็นต้น สำหรับอาหารที่เลี้ยงจะผันแปรไปในรอบปีตามฤดูกาลเพาะปลูก โดยการให้อาหารจะให้เฉพาะกลางวัน คิดเป็นร้อยละ 80.10 และให้ในช่วงเวลาอื่นๆ เช่น ให้ในช่วงเช้าและช่วงเย็นหรือการให้อาหารช่วงกลางคืน และตลอดเวลา ตามลำดับอย่างไรก็ตามผู้เลี้ยงบางรายจะมีการอาบน้ำให้วัวในช่วงเช้าหรือบ่ายทุกวัน

ดังนั้นวิถีพื้นถิ่นการเลี้ยงวัวลานสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่าวัวลานเป็นสัตว์ที่คลุกคลีกับความเป็นอยู่และวิถีท้องถิ่นชาวเมืองเพชรบุรีมาอย่างยาวนาน ความรักและความผูกพันระหว่างคนกับวัวบ่งชี้ฐานะของวัวลานเปรียบเสมือนเพื่อนคู่ชีวิต หรือสมาชิกในบ้านที่ต้องได้รับการเอาใจใส่อย่างดีจนเกิดเป็นเรื่องราวความทรงจำ และเรื่องเล่าขานของวัวแต่ละตัวถ่ายทอดเล่าสู่กันฟังให้สมาชิกในบ้านและในหมู่นักเลงวัวด้วยกันจากรุ่นสู่รุ่น การสั่งสมองค์ความรู้และวิถีการเลี้ยงวัว ผ่านทักษะที่เกิดจากประสบการณ์ โดยการกรอกเล่า การทำให้ดู หรือการปฏิบัติจริงของผู้คนในแต่ละรุ่นบ่งบอกถึงความเป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่นมาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งกลายเป็นองค์ความรู้ที่ควรคู่แก่การอนุรักษ์ทั้งยังส่งผลดีทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อพันธูกรรมสัตว์พื้นเมืองของไทยให้คงอยู่คู่คนไทยตราบนานเท่านาน

ภาพที่ 4.104 อุปกรณ์ให้อาหาร

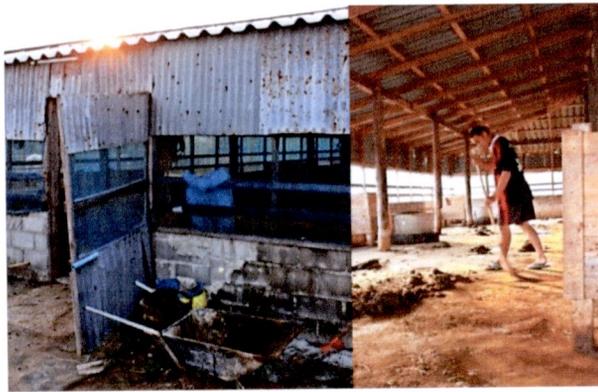
ภาพที่ 4.105 สถานที่สำรองฟางให้วัว

ภาพที่ 4.106 อุปกรณ์ให้น้ำและอาหาร

ภาพที่ 4.107 การอาบนํ้าวัว

ภาพที่ 4.108 อุปกรณ์และการทำความสะอาดคอก

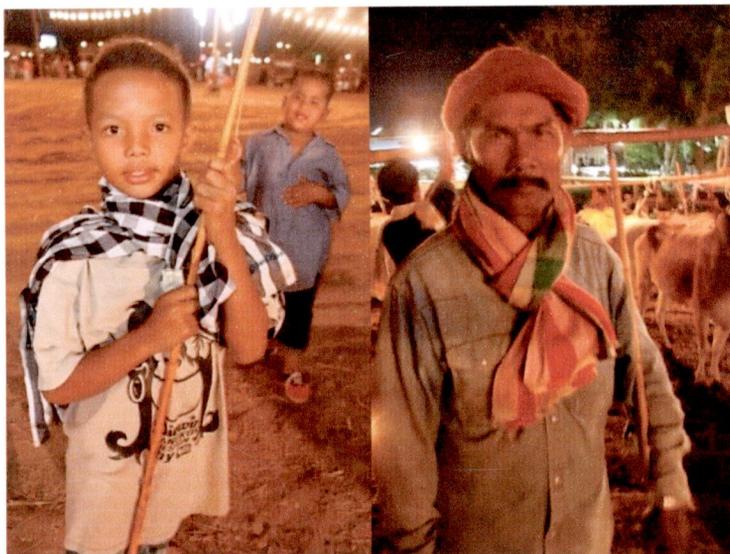
ภาพที่ 4.109 สภาพคอกเลี้ยงวัวถ่าน

3.2 อัตลักษณ์พื้นถิ่น: การเตรียมตัววักก่อนลงสู่ลานแข่งขัน

วักลาน การละเล่นพื้นบ้าน จัดเป็นวิถีพื้นถิ่นของคนเมืองเพชรที่สร้างบรรยากาศ ความสนุกสนาน ตื่นเต้น เร้าใจ ให้กับผู้ที่ได้เข้าชมดังภาพที่ 4.110 ในทุกค่ำคืนของการออกลานจะ คราคร้าด้วยกลุ่มนักแสดงวักลาน หมายถึง ผู้ที่ชื่นชอบวักลานเป็นพิเศษ (ห้องสมุดประชาชนอำเภอ บ้านลาด, 2552:20) ดังภาพที่ 4.111 ที่มาพบปะ สังสรรค์ และโหยงจันกันถึงความเก่งของวักที่ตนเอง สนใจและชื่นชอบที่นำมาประลองพลังกำลังและฝีมือทำกันในลานแข่ง โดยวักแต่ละตัวในยามที่ลง แข่งขันจะเปรียบเสมือนนักกีฬาโดยมีผู้เลี้ยงที่ทำหน้าที่เสมือนพี่เลี้ยงหรือโค้ชที่คอยดูแล เตรียม ความพร้อมและฝึกฝนวักของตนก่อนการแข่งขัน ซึ่งวิถีพื้นถิ่นการเลี้ยงวักลานของเพชรบุรี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเตรียมตัววักก่อนลงสู่ลานแข่งขันซึ่งมีความเป็นอัตลักษณ์แตกต่างจากการ เลี้ยงวักพื้นเมืองทั่วไป

ภาพที่ 4.110 บรรยากาศการแข่งขันวักลาน

ภาพที่ 4.111 นักเลงวัวลานคนละวัย

จากการวิจัยโดยการสอบถามผู้เล็งวัวลานจำนวน 352 คน ในจังหวัดเพชรบุรีเกี่ยวกับเทคนิคการเลี้ยงควัวลานให้เก่งก่อนออกลานแข่งขันพบว่าผู้เลี้ยงร้อยละ 73.30 มีเทคนิคการเลี้ยงวัวลานโดยการอาบน้ำให้วัวและนำไปตากแดด การให้อาหารอย่างเพียงพอและเหมาะสมร่วมกับการฝึกซ้อมออกกำลังกาย ดังนั้นขั้นตอนการเตรียมตัววัวก่อนลงสู่ลานแข่งขันมีดังต่อไปนี้

1. การคัดเลือกและการวางตำแหน่งที่เหมาะสมของวัว การเริ่มต้นในการเตรียมตัววัวก่อนลงสู่ลานแข่งขันนั้น ผู้เลี้ยงจะทำการ คัดเลือกวัวที่จะนำมาฝึกฝนเป็นนักกีฬาโดยการหาซื้อวัวหรือคัดเลือกวัวที่มีลักษณะดีต้องตามตำราดังภาพที่ 4.112 และเหมาะสมที่จะเป็นนักวิ่งมาทำการทดสอบฝีเท้าวัวตัวดังกล่าว สอดคล้องกับสูตรา สุจฉายา (2547 : 147-148)

ภาพที่ 4.112 แสดงสมุดข่อยบันทึกว่าสวตามตำรา (บุญส่ง ขวัญอ่อน, 2555, มีนาคม 31)

ในกรณีที่วัวไม่เคยลงแข่งขันในลานการดูความสามารถเบื้องต้นในการวิ่งโดยการนำวัวลงสนามฝึกซ้อมหรือ “ลานฝึกวัวใหม่” ดังภาพที่ 4.113 ในการฝึกวัวใหม่จะใช้วัวที่วิ่งเป็นแล้วผูกเป็นวัวคานที่ทำหน้าที่เสมือนเป็นพี่เลี้ยงโดยการนำวัวที่ฝึกใหม่ไปผูกตำแหน่งตรงกลางสลับกับวัวที่วิ่งเป็นแล้ว ซึ่งในระยะแรกผู้เลี้ยงหรือเจ้าของวัวต้องวิ่งประกบวัวของตน ในขณะที่วัวที่วิ่งเป็นแล้วจะคอยลาก และดึงให้วัวฝึกใหม่วิ่งให้ตรงลู่วิ่ง ส่วนระยะเวลาการฝึกจนวัววิ่งเป็นลานจะขึ้นอยู่กับความสามารถของวัว บางตัวใช้ระยะเวลาสั้น ในขณะที่บางตัวใช้ระยะเป็นปี แต่หากวัวตัวใดมีอาการขยาดหรือกลัวลาน อาทิ เมื่อนำไปผูกกับวัวคานแล้วไม่ยอมวิ่ง หรือบางตัวนอนจนโดนวัวคานลาก ก็ต้องนำวัวออกจากลานก่อนแล้วค่อยนำไปฝึกใหม่ (ภาคภูมิ ลภมม, 2551 : 92-101) แต่หากวัวตัวใดที่นำมาฝึกแล้วมี พละกำลังดี อดทน ฝีเท้าดี สามารถวิ่งตรงลู่ ตัวหนึ่ง เรียกว่า “วางดินสวยหรือวางดินดี” เสมือนนักกีฬาที่จัดระเบียบร่างกายได้ดี ก็จะมีบ่งชี้ได้ว่าวัวตัวดังกล่าวมีความสามารถในการวิ่งเข้ากับวัวกลุ่มที่วิ่งเป็นแล้ว หลังจากนั้นผู้เลี้ยงจะทำการฝึกฝนวัวของตนอย่างต่อเนื่อง โดยการก็เอาไปในลานซ้อม หรือลานแข่งขันเล็กๆ โดยการผูกคานเรื่อย ๆ จนคุ้นเคยกับสนามแข่ง เพื่อประเมินระดับ พละกำลัง และฝีเท้าของวัวในการจัดวางตำแหน่งที่เหมาะสมว่าจะสามารถวางในตำแหน่งใดได้บ้างในลานแข่งขันแต่ละครั้ง (สุคตรา สุจฉายา, 2547 : 147-148) หากวัวมีพัฒนาการด้านการวิ่งที่ดี มีฝีเท้าจัด พละกำลังดี อดทน เฉลียวฉลาดและมีใจนักเลง (ไม่ยอมแพ้) อาจจะถูกจัดวางในตำแหน่งสำคัญของการลานแข่งขัน ได้อาทิ วัวคานปลาย (วัวตัวที่

16, 17 และ 18) วัวรอง (เฉพาะวัวตัวที่ 18) หรือวัวนอก (วัวตัวที่ 19 ที่อยู่ปลายสุดของคาน) ซึ่งในการพิจารณาการวางตำแหน่งที่เหมาะสมของวัวแต่ละตัว จะขึ้นกับความสามารถของผู้เลี้ยงที่มีความสามารถในการคู้ชั้นเชิงหรือลีลาการวิ่งของวัว (ภาคภูมิ ลบถม, 2551 : 92-101) นอกจากนี้ผู้เลี้ยงยังต้องรู้จักอุปนิสัยหรือหัวใจของวัวแต่ละตัว ในด้านความเป็นนักสู้ อดทน เฉลียวฉลาดและมีไหวพริบในการเอาชนะคู่แข่ง

ภาพที่ 4.113 บรรยากาสลานซ้อม

2. การหมั่นฝึกซ้อมและฝึกฝน หรือ “การฟิตร่างกาย” จากการสอบถามผู้เลี้ยงวัวลาน โดยปกติผู้เลี้ยงวัวลานเพชรบุรีนิยมจะนำวัวลานออกแข่งขันในช่วงออกพรรษา (ร้อยละ 94.60) ซึ่งในช่วงต้นฤดูหนาวใกล้ถึงฤดูแข่งวัวลาน วัวที่ไม่ได้วิ่งแข่งขันมานานอาจเกิดอาการกล้ามเนื้อยืดหยุ่น หรือ “อาการขาแข็ง” การจะเตรียมความพร้อมด้านสมรรถนะร่างกายด้านพลังกำลังและฝีเท้าที่เสมือนการวอร์มร่างกายของนักกีฬาหรือการเตรียมความพร้อมของมัดกล้ามเนื้อของวัว จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง เจ้าของวัวส่วนใหญ่มักนำวัวของตนมาฝึกซ้อมในสนามซ้อม หรือ “ลานซ้อม” ที่เรียกว่า “การวิ่งไล่ออบหรือการถอนดิน” (สุดารา สุจฉายา, 2547 : 147-148) นอกจากนี้ยังมีการออกกำลังกายโดยการวิ่งหรือการว่ายน้ำเสมือนการเก็บตัวเตรียมความพร้อม อย่างเดียวกับนักกีฬาก่อนฤดูแข่งลานจริงจะมาถึง ดังภาพที่ 4.114

ภาพที่ 4.114 การออกกำลังกายโดยการว่ายน้ำ

การซ้อมวิ่งเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เพราะนอกจากจะเป็นการเตรียมพร้อมเรื่องพลังกำลัง ฟักฝนวัวและให้วัวเกิดความคุ้นเคยและรู้จักคู่ทางการวิ่งในลาน ดังภาพที่ 4.115 นอกจากนี้ผู้เลี้ยง หรือเจ้าของวัวสามารถคู่ชั้นเชิงหรือลีลาการวิ่งของวัว ตลอดจนรู้ระดับและประเมินพลังกำลัง และ ฝีเท้าของวัวแต่ละตัวอย่างต่อเนื่องในการจัดวางตำแหน่งที่เหมาะสมว่าจะสามารถวางในตำแหน่งใด ได้บ้างในการแข่งขันแต่ละครั้ง เพราะในกรณีที่ต้องเป็นฝ่ายวัวคานหรือวัวรองนั้น การจัดคานจาก วัวตัวโคนเสาเกียดไปหาวัวรองหรือลำดับตัวที่ 1 – 18 นั้นจะต้องไล่เรียงระดับฝีเท้าจากช้าไปหาเร็ว ถ้าหากวางตำแหน่งไม่ถูก อาจเกิดกรณีวัวตัวนอกวิ่งไม่ทันวัวตัวในกลายเป็นตัวถ่วงทำให้เกิด “คานหัก” หรือวัวคานวิ่งไม่ออก เป็นเหตุให้แพ้ฝ่ายวัวนอกหรือวัวตัวที่ 19 ซึ่งเป็นฝ่ายตรงข้ามได้ หากอยู่ในช่วงฤดูเล่นวัวลาน ผู้เลี้ยงอาจจะไม่จำเป็นต้องนำวัวมาซ้อมวิ่งในสนามซ้อม เพราะวัวได้ ลงแข่งขันในสนามจริงตลอดเวลาซึ่งเป็นการเตรียมความพร้อมด้านพลังกำลังและฝีเท้าอยู่แล้ว (สุดารา สุจฉายา, 2547:147-148)

ภาพที่ 4.115 บรรยากาศการนำวัวซ้อมวิ่งลาน

3. การบำรุงวัวด้วยเครื่องคั้มเสริมสูตรพิเศษและเครื่องคั้มบำรุงกำลังเพื่อได้วัวซึ่งมีสูตรที่มีความแตกต่างเฉพาะของผู้เลี้ยงแต่ละคน ขึ้นอยู่กับความคุ้นเคยของวัวแต่ละตัวด้วย จากการสอบถามผู้เลี้ยงวัวลานจำนวน 352 คน ในจังหวัดเพชรบุรีเกี่ยวกับวิธีการบำรุงวัวลานให้วิ่งเก่ง (ก่อนลงลานแข่ง) พบว่าผู้เลี้ยงส่วนใหญ่มีการเสริมเครื่องคั้มสูตรพิเศษ โดยการกรอกไข่ดิบและน้ำอัดลมยี่ห้อสไปร์ท ร้อยละ 65.50 บางส่วนจะมีการกรอกน้ำหวาน (น้ำแดง) กรอกนมสด นมถั่วเหลือง หรือกะทิ เป็นต้นดังภาพที่ 4.116 และภาพที่ 4.117 ซึ่งผู้เลี้ยงเชื่อว่าทำให้วัวไม่เหน็ดเหนื่อย และมีผลกำลังดีซึ่งมักจะกรอกให้วัวกินล่วงหน้าประมาณ 3 – 7 วัน ก่อนวันแข่งขันในลาน แต่ในผู้เลี้ยงบางรายอาจมีการกรอกให้กินอย่างต่อเนื่องขึ้นอยู่กับสภาวะเศรษฐกิจของแต่ละบุคคล นอกจากนี้ในวันที่มีการแข่งขันในลานแข่งนัดสำคัญที่ผู้เลี้ยงมีความคาดหวังในชัยชนะสูงจะมีการให้เครื่องคั้มบำรุงกำลังเพื่อได้วัวให้มีผลกำลังและเพิ่มความคึกคะนองของวัวพิเศษจากการวิจัยพบว่าผู้เลี้ยงส่วนใหญ่ (ร้อยละ 78.90) ใช้เครื่องคั้มบำรุงกำลังวัวลานก่อนนำลงแข่งเช่นกระทิงแดง โคบาล ลิโพ เอ็ม150 ยาต้มใจ และยาขยายปอด เป็นต้น ซึ่งมีสูตรการใช้เครื่องคั้มบำรุงกำลังวัวลานที่เฉพาะตัวแตกต่างกัน เช่น การใช้ยาต้มใจ 1-3 ชอง และโคบาล 3-5 เม็ด ละลายในกระทิงแดง โคบาล ลิโพ เอ็ม150 อย่างใดอย่างหนึ่ง 1 ขวดต่อวัว 1 ตัว แต่ถ้าเป็นวัวตัวริมอย่างวัรงและโดยเฉพาะวันนอกจะเพิ่มปริมาณยาต้มใจเป็น 3-5 ชอง และโคบาล 5-10 เม็ด ดังภาพที่ 4.118 เพราะเป็นวัวที่ต้องใช้ผลกำลังและความอดทนมากเนื่องจากการวิ่งระยะทางมากกว่าวัวตัวอื่น

ภาพที่ 4.116 ส่วนผสมเครื่องดืมเสริมสูตรพิเศษ

ภาพที่ 4.117 การเตรียมและกรอกส่วนผสมเครื่องดืมเสริมสูตรพิเศษให้วัวลาน

ภาพที่ 4.118 เครื่องดืมบำรุงกำลังเพื่อได้ป๊าว

4. การกราดแดดเป็นการที่ผู้เลี้ยงนำวัวมาผูกไว้กลางแจ้ง หรือปล่อยให้วัวเดินเล็มหญ้าอยู่กลางแจ้ง ในช่วงเวลาตอนเช้าและนำวัวเข้าคอกก่อนเที่ยง เพื่อให้วัวได้ตากแดดที่เรียกว่า “การกราดแดด” เพราะมีความเชื่อว่าจะทำให้วัวแข็งแรงและมีน้ำอืดน้ำทนมในการวิ่งยั้งขึ้น (สุทธาธา, 2547 : 147-148) ดังภาพที่ 4.119

ภาพที่ 4.119 การกราดแดดของวัว

จากการสอบถามผู้เลี้ยงวัวลานจำนวน 352 คน ในจังหวัดเพชรบุรีพบว่า การเตรียมตัววัวในวันแข่งขันวัวลาน โดยในช่วงเช้า (วันที่มีการแข่งขัน) ผู้เลี้ยงจะนำวัวออกจากคอกมีการกรอกเครื่องดื่มเสริมสูตรพิเศษ แล้วนำวัวออกมาผูก หรือปล่อยให้วัวเดินเล็มหญ้าอยู่กลางแจ้ง ปล่อยให้วัวได้พักผ่อนอย่างเต็มที่ก่อนที่จะต้องไปอยู่ในลานแข่งขันตลอดทั้งคืนดังภาพที่ 4.120 พร้อมกันนั้นผู้เลี้ยงจะมีการทำความสะอาดคอกดังภาพที่ 4.122 ในช่วงเวลาดังกล่าว จนช่วงสายหรือใกล้เที่ยงๆ ผู้เลี้ยงจะจูงวัวกลับเข้าคอก และนำอาหารหยาบเช่นหญ้าสดหรือฟางให้ดังภาพที่ 4.121 หลังจากนั้นในช่วงบ่ายจะมีการอาบน้ำให้วัวเพื่อให้วัวสดชื่นดังภาพที่ 4.123 ในช่วงเย็นก่อนนำวัวขึ้นรถไปลานแข่งขัน นายพวงหรือเจ้าของวัวจะมีพิธีกรรมและความเชื่อ โดยการจุกธูปบอกเจ้าที่เจ้าทางที่คอกหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพื่อให้คุ้มครองทั้งเจ้าของวัวและวัวให้ปลอดภัยพร้อมทั้งมีชัยชนะในแข่งขันที่จะเกิดขึ้น นอกจากนี้ เจ้าของวัวบางรายอาจมีการตกแต่งเครื่องประดับวัวให้สวยงาม และโดดเด่น อาทิ คาตเพชร อ้อมเพชร ผ้าสี และเขารอง เป็นต้น บ่งบอกถึงความรักและความเอาใจใส่วัวของตน (ภาพที่ 4.124)

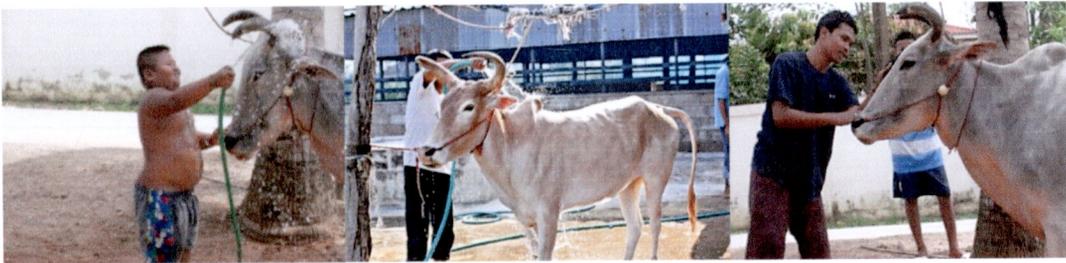
ภาพที่ 4.120 แสดงการเตรียมตัววัวในวันแข่งขันวัวลาน

ภาพที่ 4.121 แสดงการนำหญ้าสดให้วัว

ภาพที่ 4.122 แสดงการทำความสะอาดคอก

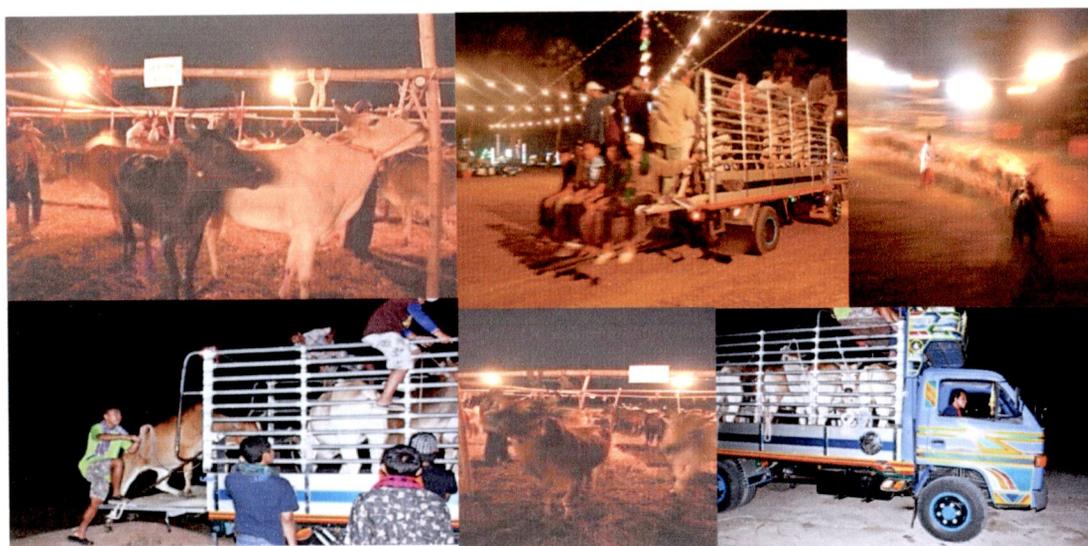

ภาพที่ 4.123 แสดงการอาบน้ำวัว

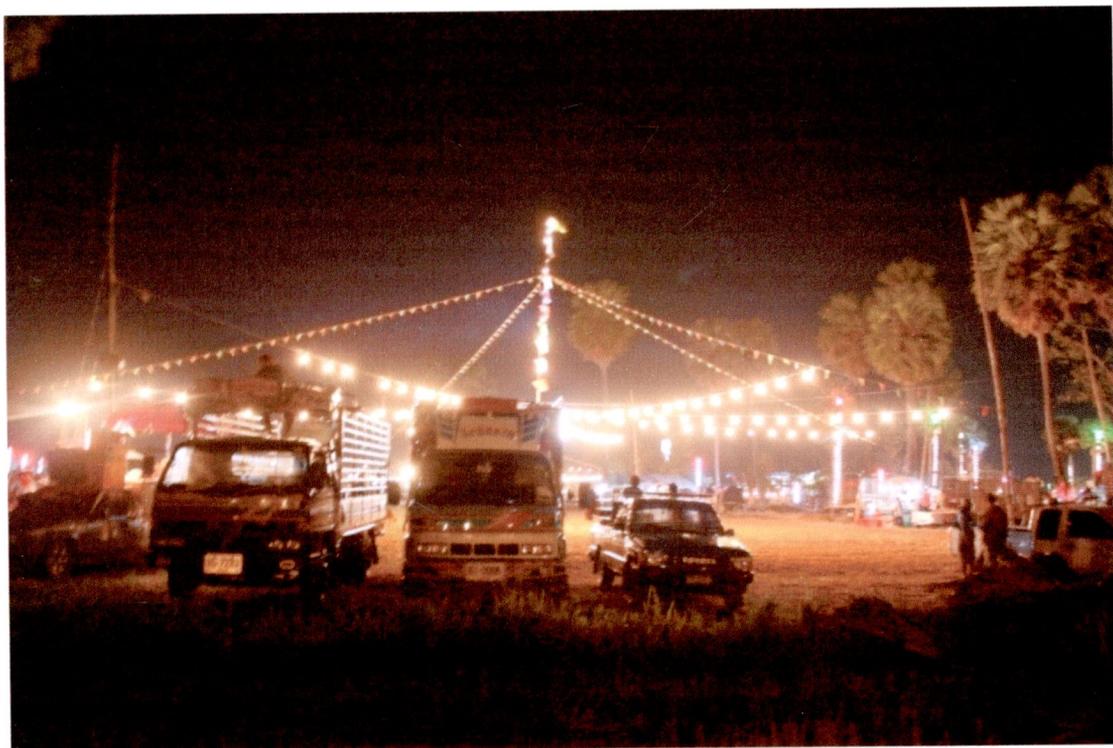
ภาพที่ 4.124 การประดับตกแต่งวัว

ในการเดินทางสู่ลานแข่งขันนายพวงหรือสมาชิกในพวงวัวจะจัดรถมารับวัวสู่ลานแข่งขัน มักเป็นรถสิบล้อหรือรถ 6 ล้อ โดยมีการเฉลี่ยค่าใช้จ่ายกับเจ้าของวัวในการเดินทางขนส่งวัวไปลานแข่ง เมื่อถึงลานแข่งขันวัวที่เข้าแข่งขันทั้งหมดจะถูกจูงมาที่ราวพักวัวที่ทำด้วยไม้ไผ่นำมาผูกเป็นช่องๆตามขอบลานที่เจ้าภาพหรือนายสนามได้จัดเตรียมป้ายชื่อให้ตรงกับนายพวงวัวที่นำวัวมาแข่งขันดังภาพที่ 4.125 และภาพที่ 4.126 หลังจากนั้นนายพวงหรือเจ้าของวัวบางรายมีการจูดรูปบอกเจ้าที่เจ้าทางประจำลานหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จากการตอบแบบสอบถามพบว่านายพวงหรือเจ้าของวัว ร้อยละ 70.10 มีการจูดรูปบอกเจ้าที่เจ้าทางและบอกสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนนับถือ ร้อยละ 23.90 หลังจากนั้น โฆษกหรือพิธีกรสนามจะเรียกพวงวัวมาจับเบอร์เพื่อจัดลำดับการแข่งขัน เมื่อทราบลำดับการแข่งขันแล้วก่อนการลงแข่งขันประมาณครึ่งชั่วโมงผู้เลี้ยงส่วนใหญ่จะมีการเสริมเครื่องดื่มบำรุงกำลังเพื่อได้ไปวัวให้มีพลังกำลังและมีความคึกคะนองในการคว่ำชัยชนะจากการแข่งขันให้ได้

ภาพที่ 4.125 การเดินทางจากบ้านสู่ลานแข่งขัน

ดังนั้นการตระเตรียมความพร้อมหรือการดูแลพิถีพิถันให้กับวัวเพื่อจะคว่ำชัยชนะในการแข่งขันสะท้อนให้เห็นถึงความรัก ผูกพันและการเอาใจใส่วัวของตนแสดงออกถึงความมุ่งมั่นทุ่มเท เสียสละของเจ้าของวัวซึ่งเป้าหมายส่วนใหญ่อาจไม่ใช่เพียงเงิน รางวัล หรือของขวัญเท่านั้น แต่ศักดิ์ศรี ชื่อเสียงความเป็นนักเลงวัวก็นับเป็นเหตุผลสำคัญหลักอีกประการหนึ่ง ดังนั้นในอีกแง่มุมหนึ่งวัวลานจึงไม่ใช่เป็นเพียงแค่เกมกีฬาแต่เปรียบเสมือนเพื่อนคู่ชีวิตที่บ่งบอกหัวใจของคนเป็นเจ้าของและเป็นสัญลักษณ์ความเป็นนักสู้ในหมู่นักเลงวัวด้วยเช่นเดียวกัน

ภาพที่ 4.126 การเดินทางจากบ้านสู่ลานแข่งขัน

องค์ความรู้เกี่ยวกับวัวลาน

เรื่องที่ 4 ภูมิปัญญาเกี่ยวกับวัวลาน

จังหวัดเพชรบูรณ์นับเป็นจังหวัดที่มีความหลากหลายทางประเพณี วัฒนธรรม และ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับโคพื้นเมืองไทยในเขตภาคกลางที่เรียกว่าวัวลาน ซึ่งสะท้อนให้เห็น จากวิถีชีวิตของคนเพชรบูรณ์ที่มีการนำวัวลานเพื่อสร้างความสนุกสนานเพลิดเพลินในรูปแบบของ เกมกีฬาและการแข่งขัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกีฬาวิ่งวัวลาน (สุโขทัยธรรมมาธิราช, 2545: 56-57) ซึ่งเป็น กีฬาพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของชาวจังหวัดเพชรบูรณ์ ประเพณีวัวลานนับเป็นกีฬาของ ลูกผู้ชายเมืองเพชรที่ได้รับความนิยมอย่างสูงเสมือนกับเป็นหัวใจของคนในท้องถิ่น ด้วยว่าวัวลาน เป็นสัตว์ที่คลุกคลีอยู่กับวิถีความเป็นอยู่ของชาวบ้านมาตั้งแต่บรรพกาล (สุนันท์ นิลพงษ์, 2539) จึงมีความเกี่ยวข้อง โดยตรงในด้านความเชื่อ ทศนคติและมีการสั่งสมของภูมิปัญญาต่างๆ ที่ เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตกับวัวลาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการคัดเลือกวัวเพื่อวิ่งลานด้วยการดูลักษณะทาง กายภาพที่ปรากฏภายนอก (Phenotype) ซึ่งเป็นลักษณะเชิงคุณภาพ (Qualitative) และมีการสืบทอด และมืองค์ความรู้หรือเรียกว่าภูมิปัญญาในการเลี้ยงควัวเพื่อวิ่งลาน ที่มีลักษณะความเป็นอัตลักษณ์ ของท้องถิ่นมาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งองค์ความรู้และทักษะนี้ย่อมเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ และ ผ่านกระบวนการเลือกสรร เรียนรู้ ปรุงแต่งและถ่ายทอดสืบต่อกันมายาวนาน

ภูมิปัญญาในการเลี้ยงควัวเพื่อวิ่งลานมีความเกี่ยวข้อง โดยตรงในด้านการสั่งสมของ ภูมิปัญญาต่างๆที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตกับวัวลาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสนตะพายวัวแบบพื้นบ้าน จากการสัมภาษณ์ไพโรจน์ พินิจ (2555, มีนาคม 31) กล่าวว่า การสนตะพายวัวเป็นการเตรียมความ พร้อมของวัวอายุประมาณ 8 เดือนถึง 1 ปี เพื่อฝึกบังคับจูงและผูกถ่วง นอกจากนี้จากการศึกษาของ กองบำรุงพันธุ์สัตว์ กรมปศุสัตว์ (2554) รายงานว่าการสนตะพายกระบือเป็นการรื้อยเชือกผ่านผนัง บางที่สุตระหว่างรูจุมกระบืออ้อมผ่านไต้ใบหูและผูกด้านหลังคอด้วยเงื่อนตายที่มีระดับความตึง และหย่อนของเชือกอย่างเหมาะสม โดยหลักการและขั้นตอนสอดคล้องกับการสนตะพายวัวลาน ดังต่อไปนี้

1. คำเนินการจับและมัดขั้วไว้ให้อยู่ในลักษณะยืน (ภาพที่ 4.127)

ภาพที่ 4.127 การล้มนและมัดขั้วไว้เพื่อสนตะพาย

2. การเจาะจุมูกวัวโดยใช้อุปกรณ์ไม้เหลานิยมใช้ไม้แดงมีขนาดประมาณ 30 เซนติเมตร มีลักษณะปลายแหลม ตำแหน่งที่เจาะจุมูกเป็นตำแหน่งผนังจุมูกที่บางที่สุดซึ่งกั้นระหว่างจุมูกทั้งสองข้าง อย่างไรก็ตามการเจาะลึกด้านในจุมูกมากเกินไปในตำแหน่งกระดูกอ่อนอาจทำให้เกิดแผลและการอักเสบที่โพรงจุมูก แต่หากเจาะมาด้านนอกจุมูกมากเกินไปอาจทำให้วัวดิ้อและบ้งคั้ยาก ดังภาพที่ 4.128

ภาพที่ 4.128 การใช้ไม้เหลาปลายแหลม เจาะผ่านผนังที่บางสุดที่กั้นระหว่างจุมูกทั้งสอง

3. การร้อยเชือกสนตะพายหลักการสำคัญในขั้นตอนนี้คือชนิดและขนาดของเชือกที่ใช้สนตะพาย ชนิดของเชือกควรเป็นเชือกมีความยืดหยุ่นสูงเมื่อใช้แรงดึงก็จะไม่ก่อให้เกิดแผลกับวัวเช่นเชือกไนลอนหรือเชือกไหมพรมถักหุ้มเชือกไนลอน วัวที่อายุ 5 เดือนถึง 3 ปี ใช้เชือกขนาดเล็ก การสอดเชือกมักนิยมใช้ลวดรื้อยนำเชือกผ่านรูบริเวณผนังจุมูกที่บางที่สุดซึ่งกั้นระหว่างจุมูกทั้งสองข้าง แล้วจะอ้อมเชือกผ่านใต้ใบหูผ่านลูกค่อมทั้งสองข้างแล้วนำเชือกทั้งสองมาต่อกันบนศีรษะวัว แล้วนำเชือกอีกเส้นผูกกรอบค่อมผ่านลูกค่อมไปผูกใต้คอวัวด้วยที่เรียกว่าเชือกอ้อมดังภาพที่ 4.129 ถึงภาพที่ 4.131

ภาพที่ 4.129 การใช้ตัวรื้อยนำเชือกผ่านรูบริเวณผนังจมูก

ภาพที่ 4.130 การรื้อยเชือกผ่านรูบริเวณผนังจมูกและผ่านลูกตุ้ม

ภาพที่ 4.131 การอ้อมเชือกผ่านใต้ใบหูผ่านลูกตุ้มทั้งสองข้างแล้วนำเชือกทั้งสองมาต่อกันบนศีรษะวัว

หลังการสนตะพายจะมีการใช้สมุนไพรคือไพลกับเกลือทาและให้วัวดมเพื่อช่วยลดอาการฟกช้ำของวัว ส่วนข้อพึงระวังในการสนตะพายวัว คือ การผูกเชือกสนตะพายวัวที่ไม่ตึงหรือไม่หย่อนเกินไปและอย่าให้ปมเชือกที่ผูกเลื่อนไปอุดจมูกวัวและควรขยับเชือกสนตะพายวัวทุกวันเพื่อไม่ให้เกิดกลิ่นเหม็นของการหมักหมมน้ำมูก หลังจากแผลหายควรมีการฝึกให้วัวคุ้นเคยกับเชือกและฝึกฝนการบังคับการจูงด้วยเชือกต่อไป

ส่วนในด้านภูมิปัญญาการดูแลสุขภาพวัวจากการสัมภาษณ์เกื่อน เผ่าพงศ์ (2555, มีนาคม 15) นายพวงวัลลภเพชรบุรีซึ่งเป็นปราชญ์ท้องถิ่นที่มีองค์ความรู้การดูแลสุขภาพวัวกล่าวว่า การจัดการดูแลคอกที่เลี้ยงวัลลภมีความสำคัญยิ่ง โดยเฉพาะพื้นคอกวัวควรเป็นพื้นดินที่แห้ง สะอาดและไม่ชื้นแฉะจากการหมักหมมมูลเปียกของวัวที่เป็นสาเหตุให้ก๊ิบวัวเสียและไม่แข็งแรง หรือการเทพื้นคอกด้วยปูนอาจทำให้มีน้ำขังและวัวเดินได้ การทำความสะอาดคอกทุกวันจึงเป็นสิ่งจำเป็นดังภาพที่ 4.132

ภาพที่ 4.132 พื้นคอกที่เลี้ยงวัลลภที่เป็นพื้นดิน ควรแห้ง สะอาดและไม่มีการหมักหมมมูลเปียก

ต่อมาควรมีการนำวัวตากแดดอ่อนๆ ที่เรียกว่า “การกราดแดด” ดังภาพที่ 4.135 ในช่วงเวลาดังกล่าวอาจมีการสังเกตสุขภาพวัวเบื้องต้นจากลักษณะภายนอกและพฤติกรรมของตัววัวเอง อาทิ ขนมันวาวไหม่ กีบข้อเท้าบาดเจ็บหรือไม่ หรือวัวมีพฤติกรรมร่าเริงใหม่ การกินอาหารเป็นอย่างไร นอกจากนี้การสังเกตมูลวัวก็เป็นการสังสมของภูมิปัญญาอาทิวัวสุขภาพดีจะมีมูลเป็นก้อนมีเมือกเคลือบมีลักษณะมันวาว ปัสสาวะขาว ขณะที่วัวสุขภาพไม่ค่อยดีจะมีมูลเปียกและไม่เป็นก้อน ปัสสาวะเหลืองเป็นต้น ดังภาพที่ 4.133 ถึงภาพที่ 4.134 นอกจากนี้หลังกลับจากการแข่งขันในลานผู้เลี้ยงจะให้วัวกินน้ำมะพร้าวอ่อนเพื่อถอนพิษหรือสารตกค้างจากการให้เครื่องดื่มสูตรพิเศษเพื่อไต่บวัวในคำคืนการออกลาน รวมทั้งการใช้น้ำเกลือเช็ดเพื่อทำความสะอาดและฆ่าเชื้อโรคตามลำตัวที่อาจเกิดบาดแผลจากการใช้ปฏักในการกระตุ้นวันนอก (วัวตัวที่ 19 ที่อุทยานขบลาน) ให้วิ่งแข่งขัน

ภาพที่ 4.133 มูลวัวที่สุขภาพดี ภาพที่ 4.134 มูลวัวที่สุขภาพไม่ดี ภาพที่ 4.135 การกราดแดด

นอกจากนี้ภูมิปัญญาในการเลี้ยงควัวเพื่อวังลานที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตกับวัวลานมีดังต่อไปนี้

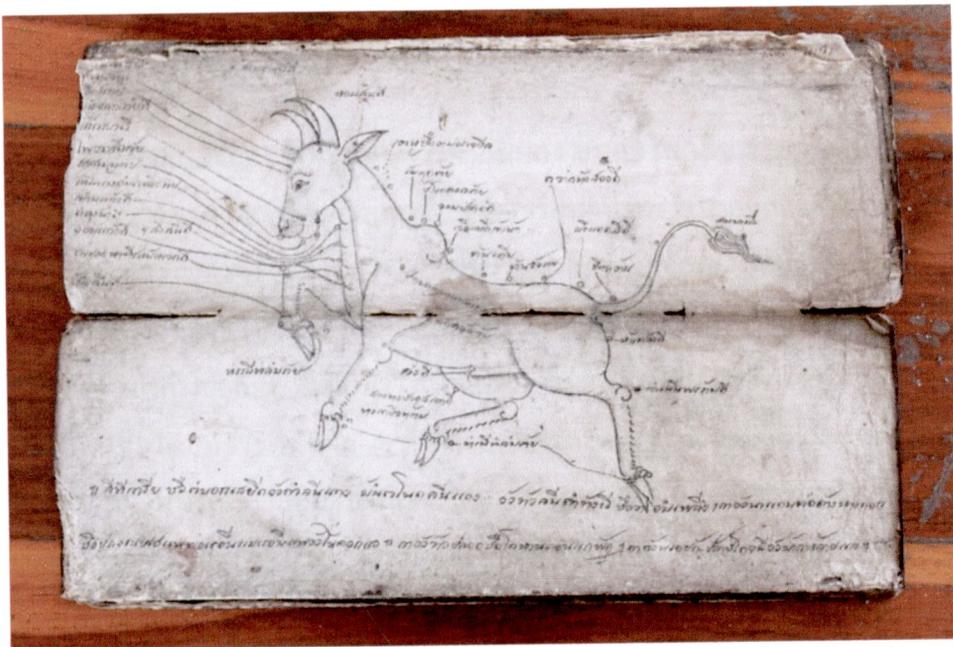
1. ภูมิปัญญาคัดเลือกวัวตามตำราด้วยการดูลักษณะทางกายภาพที่ปรากฏภายนอก (Phenotype)

2. ภูมิปัญญาคัดเลือกวัวตามตำราด้วยการการดูขวัญ
3. ภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรในการเลี้ยงวัว
4. ภูมิปัญญาการตอนวัว

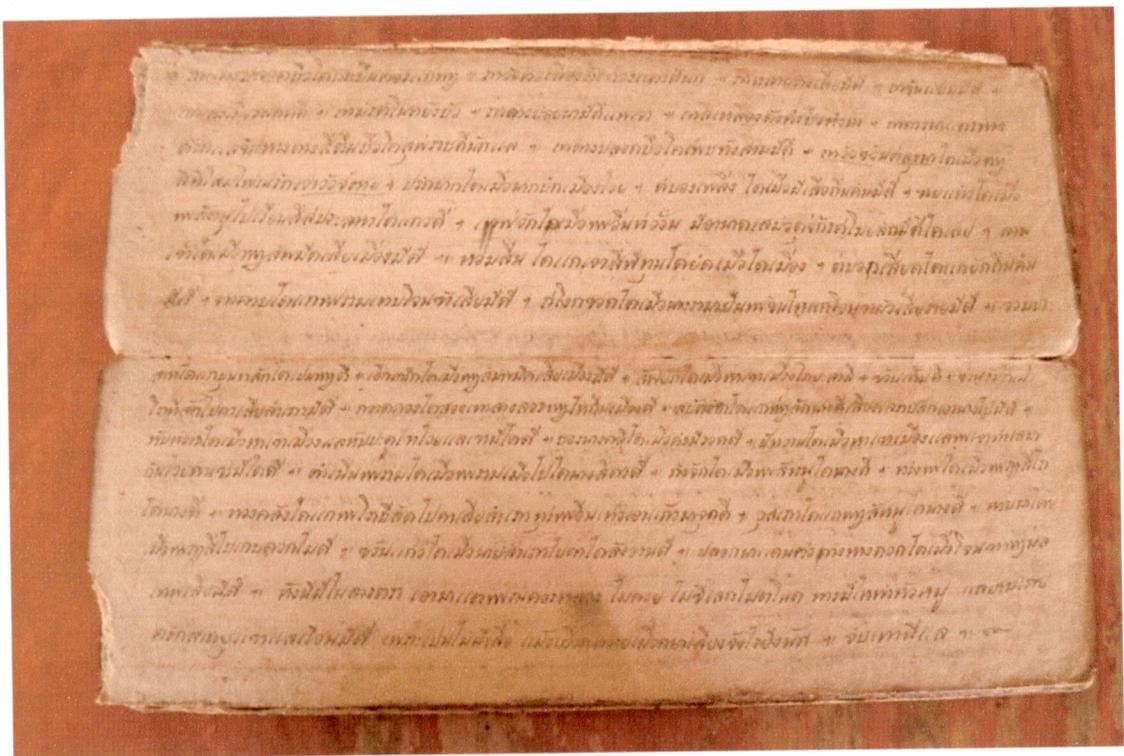
ซึ่งภูมิปัญญามักเป็นความรู้เฉพาะตัวบุคคลส่วนใหญ่จะถูกถ่ายทอดผ่านบุตรหลานหรือเครือญาติใกล้ชิดที่สนใจรับการถ่ายทอดเท่านั้น โดยรูปแบบหรือวิธีการต่างๆ เช่น การบอกเล่า การทำให้ดู หรือการปฏิบัติจริง ผู้เรียนจะใช้วิธีการจดจำ และฝึกทักษะด้วยการลองผิดลองถูก ส่วนมากไม่มีการบันทึกองค์ความรู้นี้ไว้เป็นลายลักษณ์อักษรเมื่อเจ้าของภูมิปัญญาเสียชีวิตลงองค์ความรู้เหล่านี้ก็จะอาจจะสูญหายไปกับเจ้าของจึงถือว่าเป็นภูมิปัญญาที่มีคุณค่ามาก ซึ่งถ้าหากใช้กระบวนการรวบรวมวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบก็จะได้องค์ความรู้สำคัญขึ้นมาอีกแขนงหนึ่ง (กิตติ กุบแก้ว, 2553 : 2)

4.1 ภูมิปัญญาการคัดเลือกพันธุ์วัวในการวังลาน

วัวลาน เป็นละเล่นหรือกีฬาพื้นบ้านที่ได้รับความนิยมอย่างสูง จัดเป็นวิถีพื้นถิ่นของคนเมืองเพชรที่มีการนำวัวพื้นเมืองมาประลองพลังกำลังและฝีเท้ากันในลานแข่ง (สุนันท์ นิลพงษ์, 2539) เป้าหมายการควาชัยชนะในคำคืนการออกลานไม่เพียงการเค็มพันด้วยเงิน หรือรางวัลเท่านั้น เกียรติและศักดิ์ศรีความเป็นลูกผู้ชายเมืองเพชรนับเป็นสิ่งสำคัญที่นักเลงวัวลานทุกคนพึงตระหนักเสมอ การเตรียมความพร้อมของวัวก่อนการแข่งขัน โดยเฉพาะการคัดเลือกวัวที่เปรียบเสมือนการคัดตัวนักกีฬา เป็น เทคนิคหนึ่งที่มีความสำคัญภาคภูมิ ลบถม (2551 : 84-85) ซึ่งคุณสมบัติของวัวลานต้องเป็นวัวพันธุ์พื้นเมืองเขตร้อน หรือวัวเพศผู้พันธุ์ไทยแท้ อายุประมาณ 4-5 ปี ที่ผ่านการตอน มีลักษณะดี ต้องตามตำรา และ เหมาะสมที่จะเป็นนักวิ่งก่อนลงสู่ลานแข่ง (สุดารา สุจฉายา, 2547 : 187-188) ซึ่งศาสตร์การคัดเลือกวัวโดยดูลักษณะภายนอกที่ปรากฏและการดูขวัญวัว ได้มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรในสมุดข่อย ดังภาพที่ 4.136 และภาพที่ 4.137

ภาพที่ 4.136 ภาพถ่ายจากสมุดข่อยของคุณลุงบุญส่ง ขวัญอ่อน (2555, มีนาคม 7)

ภาพที่ 4.137 ลายลักษณ์อักษรสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นเกี่ยวกับการคัดเลือกวัชิตตามตำราที่จารึกในสมุดข่อยของคุณลุงบุญส่ง ขวัญอ่อน (2555, มีนาคม 7)

จากการสัมภาษณ์คุณลุงบุญส่ง ขวัญอ่อน (2555, มีนาคม 7) และการถอดความจากสมุดข่อยกล่าวไว้ว่า

“สิ่งที่กาลิยะชื่อบอกเสนียดวัวดำลั่นแดง มนตะ โนดลั่นแดง วัวหัวลั่นดำทั้งนี้ ชื่ออมเพลิง ถ้าวัวหน้าแค้นหางดอกชื่อปลอกเพชร แพ้วเรือนมแม่ แพ้วในคอกแล ถ้าวัวขาวปลอดชื่อโคหานควรแก่พระยา ถ้าตัวพริบดั่งปลาชโค จะมีวัวมากหลายแลถ้าแดงปลอด ชื่อ โโคระบิน ควรแก่พระยา ถ้าวัวตัวเหลืองดั่งทองแดงดีนักแล ถ้าลายดั่งเสือมิตี ถ้าขนแซมมิตี ถ้าแดงเหมือนแคคคิ ถ้ามนตโนดยงชั่ว ถ้าค้างย้อยหน้ามิตีแพเจ้า ถ้าสีเหลืองดั่งหงส์ชื่อหงษา ถ้าค้างหน้าแค้นหางคอกแล ขนหางค้างสีตีนชื่อโคสุพราษดีนักแล **ถ้าค้างปลอกชื่อ โโคเพชรทั้งสามมิตี ถ้าวัวขวัญตุงนาได้เมื่อพระยาสีที่โสมไฟนรกเจ้าวัวตาย ปรกนาคได้เมื่อนากยกเมืองไว้ **ตะบองเพลิงได้เมื่อผีเสื้อกินคนไม่ดี ขายแก้วได้เมื่อพระลัสนูไปเรียนสีละประสาทได้แก้ววิเศษจักได้พระอินทะอ่อน มีอำนาจเสมอจุกกันขโมยมิตีได้เลย สามเขาได้เมื่อพระยาสัมพิตเสียบเมืองมิตี หอมสินได้แก่เจ้าสีพุน ได้ยศเมื่อได้เมือง **ตะบองเสนียดได้แก่ยักษ์กินคนมิตี **ทาคาบได้แก่พระรามเทพ โจนเข้าเสียบมิตี ชโงกคอกได้เมื่อนางรามายืนพระขันให้แก่โจนฆ่าผ้าเสียบร้ายมิตี จอมประสาทได้แก่ขุนหลักได้เป็นพระยาดี เอิกเกริกไคเมื่อพระยาสัมพิตเสียบเมืองมิตี **สัพยักได้เมื่อนำเข้าเมืองไภยะสาลี ขวัญเดิมดี ขวัญรวได้เมื่อโพธิสัตไปค้าเสียบสำเภามิตี **กวาดคองได้ทั้งสองเท้าสั่งสอนพระยาให้กินเมืองดี **สะบัดคอกได้แก่พระยาลักนางดีเสียบแลรายักษ์ลักเอานางไปมิตี หับทวารได้หน้าเข้าเมือง แลหับประตูเข้าไว้แลเข้ามิดีดี ของนาคสีได้เมื่อกรณีรอดดี ปิดทวารไคเมื่อนำเข้าเมืองแลพระเจ้าทำเสมากันไว้หน้าเข้ามิดีดี ดำเนินพระรามได้เมื่อพระรามเมื่อไปได้นางสีดาดี กงจักได้เมื่อพระลัสนูได้นางดี ทรงพระได้เมื่อพระฤาษีไถได้นางดี **ทวงคลังได้แก่พระโพธิสัตไปค้าเสียบสำเภารุระพระอิน เธอเอาแก้วมาจูดดี อุสะเภาได้แก่พระยาสัทนุได้นางดี หาบมาโดยเมื่อพระฤาษีไปเก็บดอกไม้มิตี **ขวัญแก้วได้เมื่อนายสำเภาไปค้าได้สังวานดี ปลอดหน้าแค้นตัวค้างหางคอกได้เมื่อโจนฆ่าพระยามลเทพเสียบมิตี ทั้งนี้มีในสารตรา เอามาแต่พระนครหลวง ไม้ข่อย ไม้จี่เหล็ก ไม้ตะโหนด ท่านมิให้ทำหัวหมู (คันไถ) แลยาม ไถ ครกสากขึงข้าวแลเรือนมิตี เพราะเป็น ไม้ผีเสื้อแมวเผือกควายเผือกอย่าเลี้ยงจิ้งไรยงนักจบเท่านั้นแลฯ”

จากการถอดความสมุดข่อยบ่งชี้วิถีชีวิตความเชื่อภูมิปัญญาของคนกับวัวที่มีความใกล้ชิดเหมือนเพื่อนคู่ชีวิตที่อยู่เคียงข้างทั้งในวิถีการทำงานและสะท้อนสถานภาพของผู้เป็นเจ้าของ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการคัดเลือกวัวดีตามตำราด้วยการดูลักษณะทางกายภาพที่ปรากฏภายนอก (Phenotype) และลักษณะการดูขวัญที่ปรากฏเป็นบันทึกลายลักษณ์อักษรตั้งแต่บรรพกาลในสมุดข่อย ถ้าวัวตัวใดมีลักษณะดีตามตำราก็จะเสริมบารมีให้กับผู้เป็นเจ้าของและยังมีความเกี่ยวข้องด้านความเชื่อที่จะให้คุณหรือให้โทษของวัวโดยเฉพาะสีตัวของวัว อาทิ ลักษณะวัวขาวปลอด ชื่อ

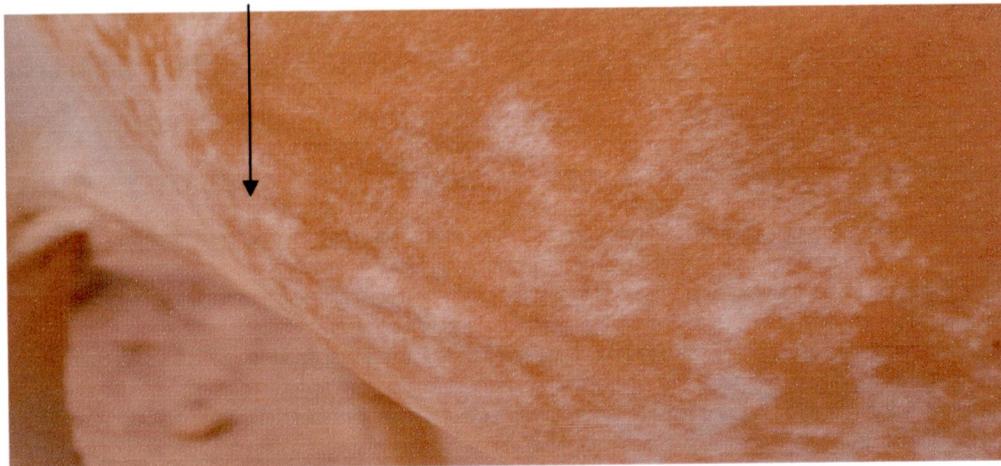
โคห่าน ควรแก่พระยา ถ้ำแดงปลอด ชื่อ โครกระบิณ ควรแก่พระยา ถ้าวัวตัวเหลืองดั่งทองแดงดึ้นกแด ถ้ำสีเหลืองดั่งหงส์ ชื่อ หงษา ซึ่งแสดงให้เห็นวัวที่มีลำตัวสีเดียวคือสีขาว และสีแดงถือว่าเป็นลักษณะดีตามตำราเหมาะสำหรับเจ้าขุน มุลนายและวัวที่มีตัวเหลืองหรือเหลืองดั่งทองแดง ถือว่าเป็นวัวที่มีลักษณะดีตามตำรา ดังนั้นในการประกวดวัวลานกรรมการจะให้ความสำคัญกับวัวสวยตามตำราที่เป็นวัวสีเดียวก่อน ถ้าเป็นวัวสีต่างที่มีลักษณะดีตามตำราควรมีสีต่างเหมือน “โคสุพราช”

ถ้าวัวพร้อมดั่งปลาชโด จะมีวัวมากหลายแต่ ซึ่งแสดงให้เห็นวัวที่มีลำตัวลายพร้อมดั่งปลาชโดเป็นลักษณะดีตามตำราทำให้มีวัวเพิ่มขึ้นในคอกดังภาพที่ 4.138 และภาพที่ 4.139

ภาพที่ 4.138 วัวตัวพร้อมดั่งปลาชโด

ววลักษณะที่ดีววลตัวพริ้วคั่งปลาชโค

ภาพที่ 4.139 ววลักษณะที่ดีววลตัวพริ้วคั่งปลาชโค

ถ้าต่างหน้าแต่หางดอกแลขนหาง ต่างสีตีนชื้อแล ในขณะที่ววลักษณะดีตามตำราที่ชื้อ “สุพราช” มีลักษณะหน้าแค้น หางดอก และมีสีค่างรอบข้อเท้า ที่เรียกว่า “ข้อกำไล”

สีที่กาลิยะชื้อตะบอกละเอียดววลำลิ้นแดง มนตะโนดลิ้นแดง ววลหัวลิ้นดำทั้งนี้ ชื้อ อมเพลิง ถ้าลายดังเสียมิตี ซึ่งแสดงให้เห็นววลที่มีสีลำตัวดำแต่มีลิ้นแดงหรือววลที่มีลายเหมือนเสื่อ เป็นลักษณะกาลิกินีหรือไม่พึงประสงค์

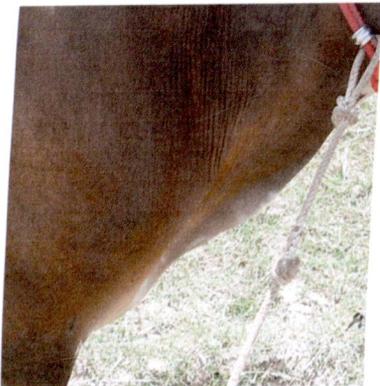
จากการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยการสนทนากลุ่ม ผู้รู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการละเล่นววลานจากทุกอำเภอในจังหวัดเพชรบุรีที่มีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 10 ปี ประกอบด้วย ปราชญ์ท้องถิ่น นายพวง ผู้เลี้ยง หมอดอนววลพื้นบ้าน เป็นต้น และการสัมภาษณ์เชิงลึก ภูมิปัญญาท้องถิ่นและกรรมการประกวดววลานร่วมกับการทบทวนเอกสารต่างๆ ที่มีผู้รวบรวมเกี่ยวกับคัดเลือกววลโดยการคัดเลือกววลดีตามตำราด้วยการดูลักษณะทางกายภาพที่ปรากฏภายนอก (Phenotype) พบว่าองค์ความรู้ด้านการคัดเลือกพันธุ์ววลานของนักเลงววลานเพชรบุรี ส่วนใหญ่ในอดีต มักใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ ซึ่งความเชื่อถือในคุณลักษณะววลานของชาวบ้านอาจมีความแตกต่างไปจากคนไทยในภูมิภาคต่างๆ แต่ก็มีผลต่อการปรับปรุงบำรุงพันธุ์ให้ววลานเพชรบุรีมีลักษณะที่เฉพาะตัว “วังทน ท่างานเก่ง กระฉับกระเฉงประเปรียว” นักเลงววลานเมืองเพชร โดยทั่วไปจะดูลักษณะววลานคล้ายๆ กันว่า ววลที่มีลักษณะดี “หัวไหล่หนาแข็งแรง บั้นเอวคอดเล็ก ขาเรียวยาวป้อมหนาสวยได้รูป หน้ายาวแหลม ตากลมสดใสมีแววจลลาด หูเล็ก ผิวหนังบาง

แล่งชายธง หางเรียวยาวได้รูป **คนที่หางสวดยคล้ายผมคน**” (สุคธา สุจฉายา, 2547 : 187-188) เสมือนคำกล่าวของปราชญ์ท้องถิ่นว่า **“หน้าหนูหูกระต่าย ออกตั้งสันหลังตั้ง กีบกะลาข้อเหมือนม้า ตาเหมือนหนู แล่งชายธง”** สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ปราชญ์ท้องถิ่นที่มีองค์ความรู้การคัดเลือกวัวดีตามตำราด้วยการดูลักษณะทางกายภาพที่ปรากฏภายนอก(Phenotype)ทั้งที่เป็นนายพวงหรือกรรมการตัดสินวัวสวยงามจำนวน 6 คน บุญส่ง ขวัญอ่อน (2555, มีนาคม 7) ศรายุทธ ยอดจันทร์ (2555, มีนาคม 13) ปัญญา พูลศักดิ์ (2555, มีนาคม 10) ประจวบ สร้อยทอง (2555, มีนาคม 11) นิตย์ นาคเลี่ยม (2555, มีนาคม 9) และทศพล สมศรี (2555, มีนาคม 8) ที่มีความเห็นสอดคล้องกัน

โดยศรายุทธ ยอดจันทร์ (2555, มีนาคม13) นิตย์ นาคเลี่ยม (2555, มีนาคม 9) และ บุญส่ง ขวัญอ่อน (2555, มีนาคม 7) กล่าวว่าวัวสวยงามตามตำราควรมีลักษณะ **“หูตั้งมีขนาดเล็ก ก้านคอกมีสองวงเมื่อยืนจะชูคอเทินขึ้นเหมือนม้าตัวกลมยาว ท้ายฟุง หน้าใหญ่ ท้ายเล็กเรียวยาวเหมือน เอวหมา”** หรืออาจกล่าวได้ว่าหัวไหล่หนาแข็งแรง **“บั้นเอวคอดเหมือน “รูปปลาช่อน” แล่งคอหรือ เหนียงคอขาด ตะโพนกเชิงผึ่ง มีบั้นท้ายยกและลาดทำมุม 45 องศา เหมือนบั้นท้ายม้า ขาเรียวยาว และหางแทงแยงน่อง หรือหางยาวละกีบน้อย พู่หางใหญ่มีขนหางสวดยข้อหางคล้ายหางพญานาค ที่เป็นลายกนกที่เรียกว่าข้อหางแบบช่อนาคีที่เป็นลักษณะมงคล และกีบป้อมอูมเหมือนกีบม้า** โดยปกติวัวที่กรรมการประกวดให้คะแนนนิยมวัวสีเดียวกรณีที่เป็นวัวต่างมักนิยมวัวต่างตามตำราเป็น วัวสีต่างตามตำราควรมีลักษณะ**สีเท้าต่าง (ข้อกำไล) หางดอก หน้าเด่นหรือหน้าโพ ต่างตะโพนก ต่างพาดจิงโก้ (บริเวณสวาปของวัว)** นอกจากนี้ ทศพล สมศรี (2555, มีนาคม 8) กล่าวว่าวัวลานสวยตามตำราคือ วัว **“หน้าหนูหูกระต่าย หูรัด ประทัดเสือก”** คือ วัวที่มีหน้ายาวแหลมเหมือนหนู หูเล็กตั้งตรง ก้านหูแข็งเหมือนกระต่ายและมี **ประทัดเสือก** คือ ลำถึงรัดชันขึ้น **ปราดเปรียวและมีจิริต ขายาวโปร่ง กีบป้อมอูมเหมือนม้า** เช่นเดียวกับปัญญา พูลศักดิ์ (2555, มีนาคม 10) ที่กล่าวเพิ่มเติมว่าวัวลานที่สวยงามต้องเลี้ยงไม่ให้อ้วนควรมีลักษณะ **“หูเล็กรัด บ้องขิวและมีขนหนูนกเลง”** หรืออาจกล่าวได้ว่าหูเล็กตั้งตรง ก้านหูแข็งเหมือนกระต่ายมีขนหูยาวที่เรียกว่าขนหนูนกเลงจะเป็นวัวที่มีใจนักสู้ และมีความอดทน สอดคล้องกับ ประจวบ สร้อยทอง (2555, มีนาคม 11) ที่กล่าวเสริมว่า วัวสวยงามควรมี**ผิวมันวาว ขนสวยงามสมบูรณ์ ตาโต กลมโปนดูสดใส สัตส่วนร่างกายคล้ายรูปปลาช่อน ทรวดทรงคล้ายม้าแข่ง จับมายืนนิ่งจะมีจิริต คอจะคล้ายรูร้อนไปมาแต่ตัวไม่วีหรือเคลื่อนไหวตาม** ดังภาพแสดงลักษณะต่างๆ ของวัวสวยงามตามตำรา ดังภาพที่ 4.140 ถึงภาพที่ 4.143

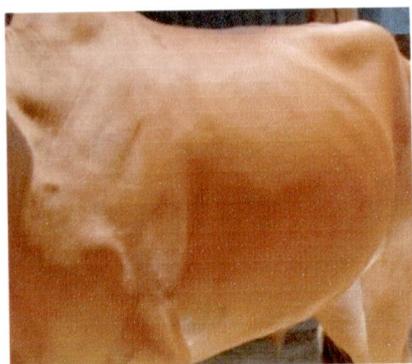
ภาพที่ 4.140 หูกระต่ายลักษณะใบหูเรียวเล็กก้านหูแข็ง ตั้งตรง ตะโหนักเชิงผึ่ง

ภาพที่ 4.141 ลักษณะแล่งหรือเหนียงคอขาด และลักษณะแล่งหรือเหนียงคอบางและขาดที่คอเชือก (แล่งชายธง)

ภาพที่ 4.142 ลักษณะรูปทรงกีบวัวธรรมดาและลักษณะรูปทรงกีบม้า

วัวสีแดง

วัวสีประคู่

วัวสีเหลือง

วัวสีขาว

ลักษณะหางดอก

ลักษณะหางดอกหมก

ลักษณะหางคาด

ลักษณะฟู่หางช่อนาคี

ลักษณะตากวางหรือตาไข่

ลักษณะขนหูนักเลง

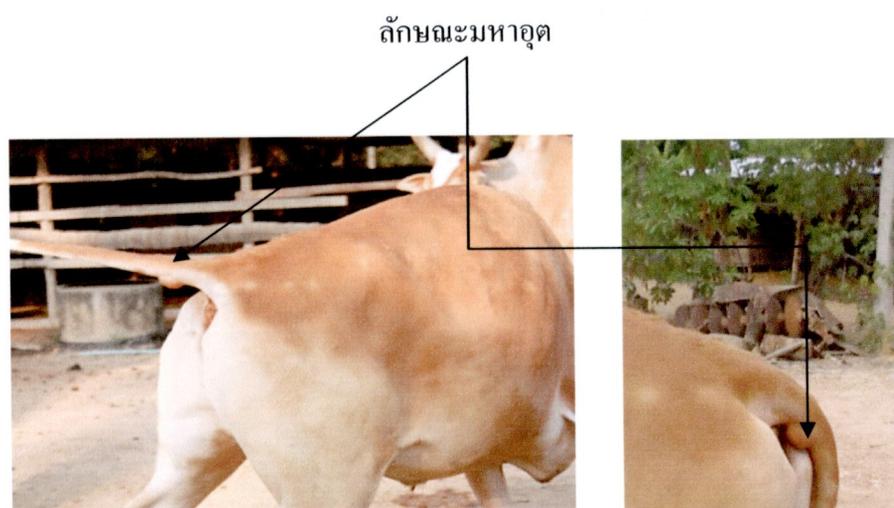
ภาพที่ 4.143 ลักษณะต่างๆ ของวัวสวยตามตำรา

นอกจากนี้จากการสัมภาษณ์บุญส่ง ขวัญอ่อน (2555, มีนาคม 7) ที่เป็นอดีตนายพวงวัวลาน และเกื่อน เผ่าพงศ์ (2555, มีนาคม 15) นายพวงวัวลานเพชรบุรีซึ่งเป็นปราชญ์ท้องถิ่นที่มีองค์ความรู้การคัดเลือกวัวดีตามตำราด้วยการดูลักษณะทางกายภาพที่ปรากฏภายนอก (Phenotype) เกี่ยวกับลักษณะมงคลหรือลักษณะพึงประสงค์อื่น ๆ ที่นักเลงวัวนิยมใช้คัดเลือกวัวมาเลี้ยงมีหลายลักษณะ อาทิ วัวไม่มีขั้วหรือไม่มีขนที่ขึ้นวนกลมๆ ตลอดลำตัวที่ชื่อว่า บัดตลอด เชื่อว่าเป็นวัวที่มีลักษณะทำให้เจ้าของแคล้วคลาดจากอันตราย ดังภาพที่ 4.144

ภาพที่ 4.144 วัวที่ไม่มีขั้ว

วัวที่มีก้อนเนื้อเป็นก้อนกลมหรือตุ่มที่โคนล่างของหางตำแหน่งที่ปิดทวาร เรียกว่า “มหาอูด” เชื่อว่าช่วยปกป้องรักษาจากอันตราย ดังภาพที่ 4.145

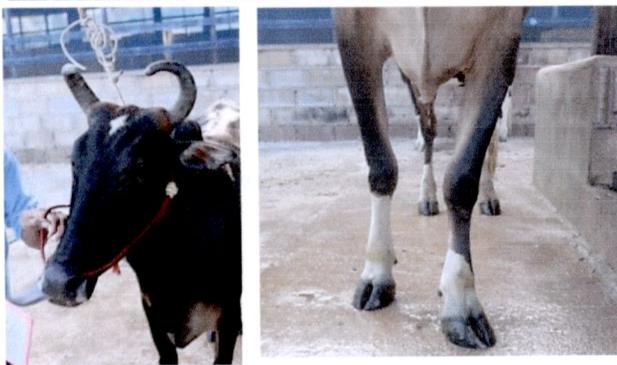
ภาพที่ 4.145 ลักษณะมหาอูด

วัวที่มีสันของแนวกระดูกตรงกลางหน้าผากระหว่างเขาทั้งสองนูนขึ้นเชื่อว่าเป็นวัวที่วิ่งเก่ง เรียกว่าวัวสามเขา ดังภาพที่ 4.146

ภาพที่ 4.146 ลักษณะวัวสามเขา

กรณีที่เป็นวัวต่างมักนิยมวัวต่างตามตำราเป็นวัวสีต่างตามตำราควรมีลักษณะสี่เท้าต่าง (ข้อกำไถ) หางดอก หน้าแฉ่นหรือหน้าโพ ต่างตะโหนด ต่างพาดจิงโก้ (บริเวณสวปของวัว) ดังภาพที่ 4.147 หรือ วัวต่างหลบเป็นวัวที่มีสีต่างพาดขาวตั้งแต่ศีรษะพาดขาวตามแนวสันหลังจนถึงบั้นท้าย และสีต่างพาดขาวตั้งแต่ต้นคอวัวตามแนวพื้นท้องเชื่อว่าช่วยให้เจ้าของรอดปลอดภัยได้ นอกจากนี้ ยังมีต่างพาดตะโหนด และต่างพาดจิงโก้ (บริเวณสวป) เป็นต้น ดังภาพที่ 4.148

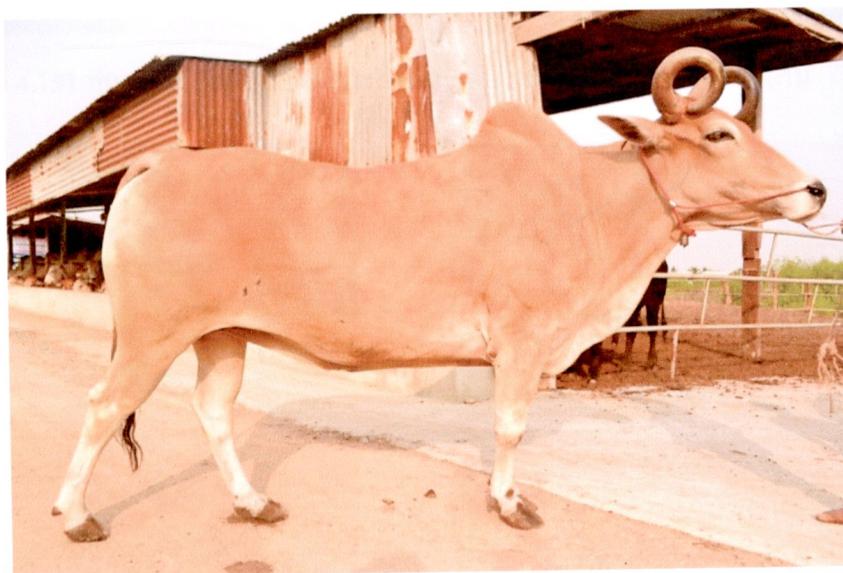

ภาพที่ 4.147 วัวต่างตามตำราวัวหน้าแฉ่นและวัวข้อกำไถ

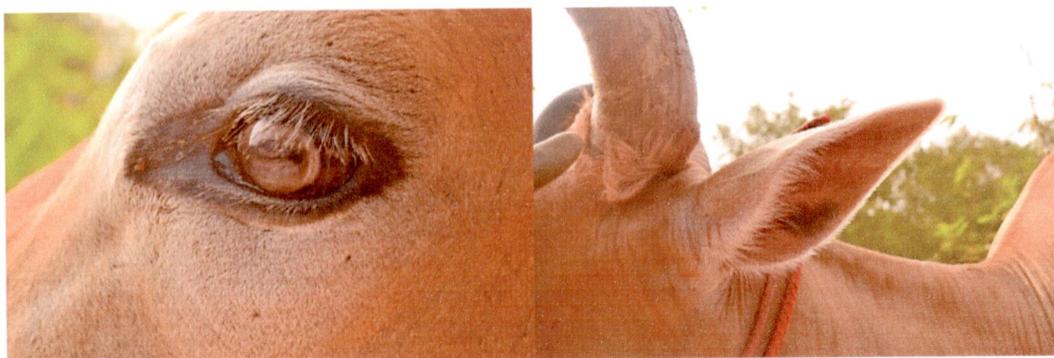

ภาพที่ 4.148 ลักษณะวัวต่างหลบและค่างยอดตะโหนด

นอกจากนี้ยังมีการสัมภาษณ์เกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพที่ปรากฏภายนอก จากภาพตัวอย่างวัวดำนานวัวเก่งที่มีลักษณะทางกายภาพที่ปรากฏภายนอกตามตำราวัวสวยชื่อ “เด็กเพชร” วัวดั่งเขตบ้านแหลม ที่มีลักษณะหัวใหญ่หนาแข็งแรง บั้นเอวคอดเล็ก ลำตัวกลมคล้ายลูกปลาช่อน หน้ายาวเล็ก ดังภาพที่ 4.149 ถึงภาพที่ 4.153 และ “ลูกเงียบ” วัวดั่งเขตท่ายาง ที่มีลักษณะหัวใหญ่หนาแข็งแรง บั้นเอวคอดเล็กคล้ายปลาตะเพียน หน้ายาวเล็ก ออกตั้ง ดังภาพที่ 4.154 ถึงภาพที่ 4.158

ภาพที่ 4.149 วัวดำนานชื่อ “เด็กเพชร” วัวดั่งเขตบ้านแหลม

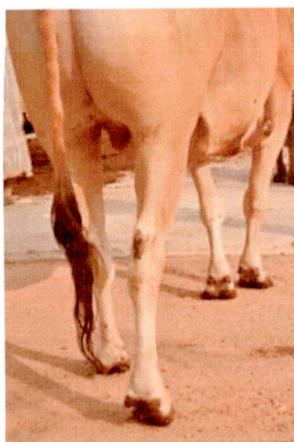

ภาพที่ 4.150 ลักษณะตาแหวนและ ลักษณะหูเล็กรูปทรงหุกระต่าย

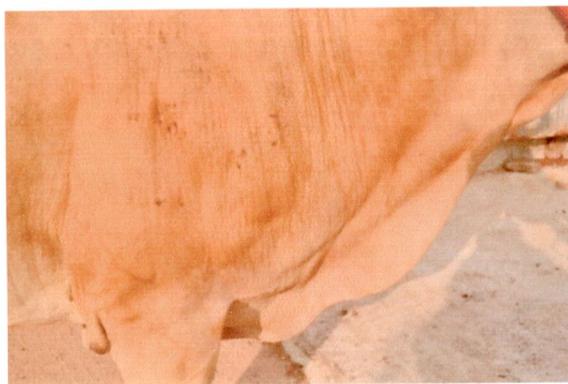

ลักษณะค้ำสองฝ่าย

ภาพที่ 4.151 ลักษณะจมูกรูปผีเสื้อ และลักษณะค้ำสองฝ่ายเชื่อว่ามีควมอดทน

ภาพที่ 4.152 ลักษณะพู่หางแบบช่อนาคีค้ำสายหางพญานาค รูปลายกนก และลักษณะกีบเท้าแบบ
วัชรธรรมดา

ภาพที่ 4.153 ลักษณะแ่งชายธงและ ลักษณะวัวปั้นท้ายม้าและหางแทงแยงน่อง

ภาพที่ 4.154 วัวตำนานชื่อ “ลูกเงียบ” วัวดั้งเขตท่ายาง

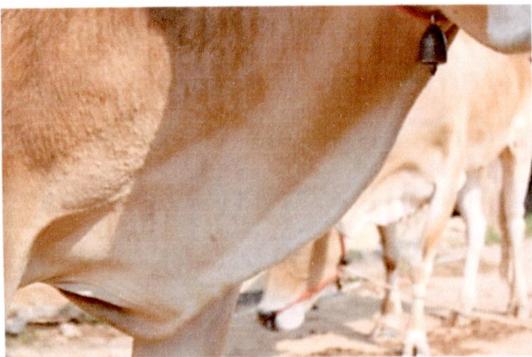
ภาพที่ 4.155 ลักษณะเขาวงและลักษณะขาและกีบแบบวัวธรรมดาที่แข็งแรง

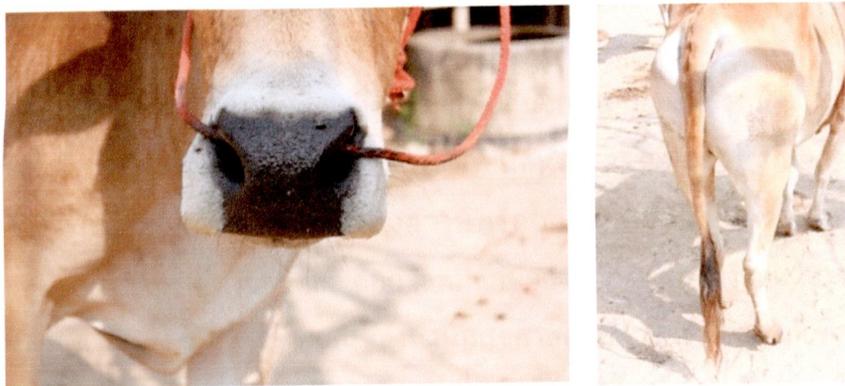
ขนหูนี้เล็ก

ลักษณะด้ายสองฝ้ายเชื่อว่ามีความอดทน

ภาพที่ 4.156 ลักษณะหูเล็กรูปใบพลูและมีขนหูนี้เล็กและลักษณะลักษณะด้ายสองฝ้าย

ภาพที่ 4.157 ลักษณะแฉ่งชายธง และตากลมสดใสรูปทรงตากวางหรือตาไขมีแฉ่งลาด

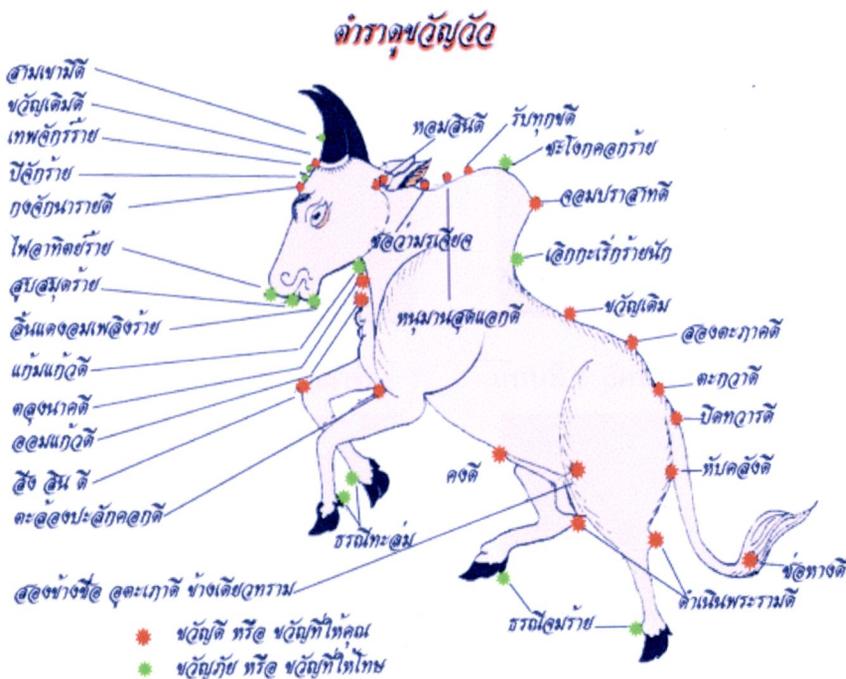

ภาพที่ 4.158 ลักษณะจมูกรูปนูนหลังเต่าแล่งชายธง และพู่หางแบบช่อนาคี

ดังนั้นภูมิปัญญาการคัดเลือกวัวจากลักษณะภายนอกที่ปรากฏจึงเป็นศาสตร์ที่มีการสั่งสมประสบการณ์ และผ่านกระบวนการเลือกสรร เรียนรู้ ปรุงแต่งและถ่ายทอดสืบต่อกันมายาวนาน และมีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรในสมุดข่อย นอกจากนี้บางส่วนของภูมิปัญญาพื้นถิ่นเหล่านี้ที่ไม่ได้บันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรก็จะมีการถ่ายทอดแบบปากต่อปาก หรือจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งจากภาพตัวอย่าง วัวदानานที่เป็นวัวแก่งมีพละกำลังฝีเท้าดีและมีบางลักษณะที่สอดคล้องกับวัวสวยตามตำราอาทิ ลักษณะหัวไหล่หนาแข็งแรง บั้นเอวคอดเล็ก หน้ายาวเล็ก ออกตั้ง หูเล็ก ตากลมสดใสมิแหวฉลาด ลักษณะแล่งขาหรือแล่งชายธงที่บ่งบอกความเป็นวัวพื้นเมืองพันธุ์ไทย ลักษณะขาเรียวยาวเล็ก หรือบางลักษณะที่บ่งบอกความเป็นพญาวัวอาทิเต้าจมูกรูปสี่เหลี่ยม หางแทงแยงนองที่มีช่อหางรูปช่อนาคีคล้ายหางพญานาครูปลายกนกที่เป็นลักษณะวัวมงคลที่เชื่อว่าจะวิ่งได้ดีกว่าและไม่ใจร้อนเหมือนวัวหางสั้น(ปลายหางแค่อุปัชชาหลัง)ที่เรียกว่าวัวหางเงิน อย่างไรก็ตามนักเลง วัวลานทุกคนฟังตระหนักเสมอว่าวัวบางตัวก็เป็นวัวแก่งมีพละกำลังฝีเท้าดีโดยที่อาจไม่มีลักษณะที่เหมือนตำราก็เป็นได้ เสมือนวัวสวยตามตำราบางตัวอาจไม่ใช่วัวที่วิ่งแก่ง ดังนั้น กระบวนการฝึกซ้อมและการทดสอบฝีเท้าวัว จึงเป็นกระบวนการสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการคัดเลือกวัวสวย ตามตำราเพียงอย่างเดียว และเป็นที่น่าทึ่งกันว่า วัวแก่งที่มีพละกำลังฝีเท้าดีที่มักคว้าชัยชนะในลานแข่งและมีลักษณะสวยตามตำรา ย่อมนำชื่อเสียงเป็นที่ต้องการของผู้คนที่สนใจที่มักจะเสนอราคาค่าตัววัวที่สูงเกินคาด บางตัวเป็นหลักแสนก็มีให้เห็นทั่วไป

4.3 ภูมิปัญญาท้องถิ่นการคัดเลือกวัวลานโดยการดูขวัญ

วัวลาน การละเล่นพื้นบ้าน จัดเป็นวิถีพื้นถิ่นของคนเมืองเพชรที่มีการนำวัวพื้นเมืองมา ประลองพละกำลังและฝีเท้ากันในลานแข่ง (สุนันท์ นิลพงษ์, 2539) หัวใจหลักของชัยชนะที่จะ ได้มาในคำคั้นการออกลานคือการเตรียมความพร้อมและฝึกฝนวัวของตนก่อนการแข่งขัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การหาซื้อวัวหรือคัดเลือกวัวที่มีลักษณะดี ต้องตามตำรา และเหมาะสมที่จะเป็น นักวิ่งก่อนลงสู่ลานแข่ง จากการรายงานของสำนักสุขศาสตร์สัตว์และสุขอนามัยที่ 9 กรมปศุสัตว์ (2554) แสดงให้เห็นถึงตำราการดูขวัญวัวดังภาพที่ 4.159 ที่สะท้อนให้เห็นถึงศาสตร์ การดูขวัญวัว จากวิถีความเชื่อกับภูมิปัญญาไทยในการคัดเลือกวัวโดยดูขวัญที่ให้คุณ/ให้โทษที่เปรียบเสมือนคู่มือ ให้กับนักเลงวัวลานในการคัดเลือกวัวเพื่อเป็นนักสู้ในตำนานลานแข่งขัน

ภาพที่ 4.159 แสดงตำราการดูขวัญวัว (สำนักสุขศาสตร์สัตว์และสุขอนามัยที่ 9 กรมปศุสัตว์, 2554)

จากการสัมภาษณ์ปราชญ์ท้องถิ่นคุณลุงบุญส่ง ขวัญอ่อน (2555, มีนาคม 7) ปราชญ์ ท้องถิ่นที่รักและชื่นชอบวัวเป็นชีวิตจิตใจที่เรียกว่านักเลงวัวลาน รวมทั้งให้การอนุเคราะห์ในการ บันทึกภาพสมุดข่อยและถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับศาสตร์การคัดเลือกวัวโดยคุณลักษณะภายนอกที่ ปราชญ์และการดูขวัญวัว กล่าวว่า “ศาสตร์การแสดงตำหนิรูปพรรณวัวเกิดมาตั้งแต่บรรพกาล ทั้งยังมี

การรวบรวมจนเป็นศาสตร์ที่บ่งบอกตำหนิรูปพรรณวัวเท่าที่ปรากฏ ในช่วงสมัยก่อนรัตนโกสินทร์ จนถึงรัตนโกสินทร์ตอนต้นมีการจัดทำตำหนิรูปพรรณวัว โดยใช้การดูลักษณะภายนอกที่ปรากฏ ของจมูกวัว และขวัญวัว โดยการดูลักษณะของจมูกวัว สามารถการจำแนกลักษณะจมูกวัวไว้ 4 ลักษณะ คือ แบบผ่าร่อง แบบตัววี แบบนูนหลังเต่า และแบบรูปผีเสื้อ” ซึ่งจากการลงพื้นที่สำรวจ รูปแบบจมูกของวัวลานทุกอำเภอในจังหวัดเพชรบุรี พบว่า กลุ่มประชากรวัวลาน 692 ตัว มีลักษณะ จมูกที่แบ่งเป็น 4 แบบ ตามภูมิปัญญาดังกล่าวข้างต้น ดังภาพที่ 4.160 นอกจากนี้ปราชญ์ท้องถิ่นยัง ได้กล่าวถึงการทำรูปพรรณวัวโดยใช้ภาพพิมพ์จมูกวัวในการระบุตัววัว โดยใช้น้ำมันยางผสมกับ เขม่าสีดำที่ติดกันหม้อแล้วนำไปทาจมูกวัว แล้วจึงใช้กระดาษนาบไปกับจมูกวัวก็จะเกิดรอยรูปภาพ พิมพ์จมูกวัวบนกระดาษ ลักษณะรูปแบบดังกล่าวจะเป็นสัญลักษณ์เฉพาะของวัวแต่ละตัว

แบบที่ 1 ลักษณะรูปแบบจมูกแบบผ่าร่อง

แบบที่ 2 ลักษณะรูปแบบจมูกแบบตัววี

แบบที่ 3 ลักษณะรูปแบบจมูกแบบนูนหลังเต่า

แบบที่ 4 ลักษณะรูปแบบจมูกแบบผีเสื้อ

ภาพที่ 4.160 ลักษณะรูปแบบจมูกที่แสดงตำหนิรูปพรรณวัว ใช้แสดงลักษณะสัญญาณ โดยเฉพาะ ของวัวแต่ละตัวซึ่งเป็นอยู่เองในแต่ละแบบ

หลังจากนั้นในสมัยรัชกาลที่ 3 จึงมีการพัฒนาเป็นการจัดทำ ตำรूपพรรณวัวที่เป็น
 เครื่องหมายประจำตัว หรือลักษณะสัญญาณโดยเฉพาะของวัวแต่ละตัว โดยตำรूपพรรณวัว หรือ
 เอกสารแสดงคำหับรูปพรรณมักจะมีความสัมพันธ์กับศาสตร์การดูขวัญวัวซึ่งเป็นชนที่วนเป็น
 วงกลมในตำแหน่งต่างๆบนลำตัววัว หากมีการใช้ภูมิปัญญาพร้อมกับความเชื่อในท้องถิ่นก็จะบ่งบอก
 ลักษณะวัวที่เลี้ยงว่าจะให้คุณหรือให้โทษกับคนเลี้ยงหรือไม่ อย่างไรก็ตามการคัดเลือกวัวโดยการดู
 ขวัญมักเป็นความรู้เฉพาะตน และมีการส่งสมประสงค์จากรุ่นสู่รุ่น และจะถ่ายทอดด้วยรูปแบบ
 หรือวิธีการต่างๆ ผ่านบุตร หลาน หรือเครือญาติใกล้ชิดหรือผู้ที่สนใจรับการถ่ายทอด ด้วยการบันทึก
 เป็นลายลักษณ์อักษรในสมุดข่อย (ภาพที่ 4.161 ถึงภาพที่ 4.163) และอีกด้านหนึ่งเป็นการบอกเล่าปาก
 ต่อปากจากความเชื่อในพื้นที่ที่มีการผูกโยงร่วมกับวิถีชาวบ้านด้วย ซึ่งในปัจจุบันได้มีการจัดทำ
 กฎหมายพระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พุทธศักราช 2482 เป็นกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองกรรมสิทธิ์
 และการป้องกันการลักสัตว์พาหนะ โดยมีการจัดทำตำรूपพรรณหรือเอกสารแสดงคำหับรูปพรรณที่
 ใช้กันจนถึงในปัจจุบัน (ศูนย์ทนายความทั่วไป, ม.ป.ป.)

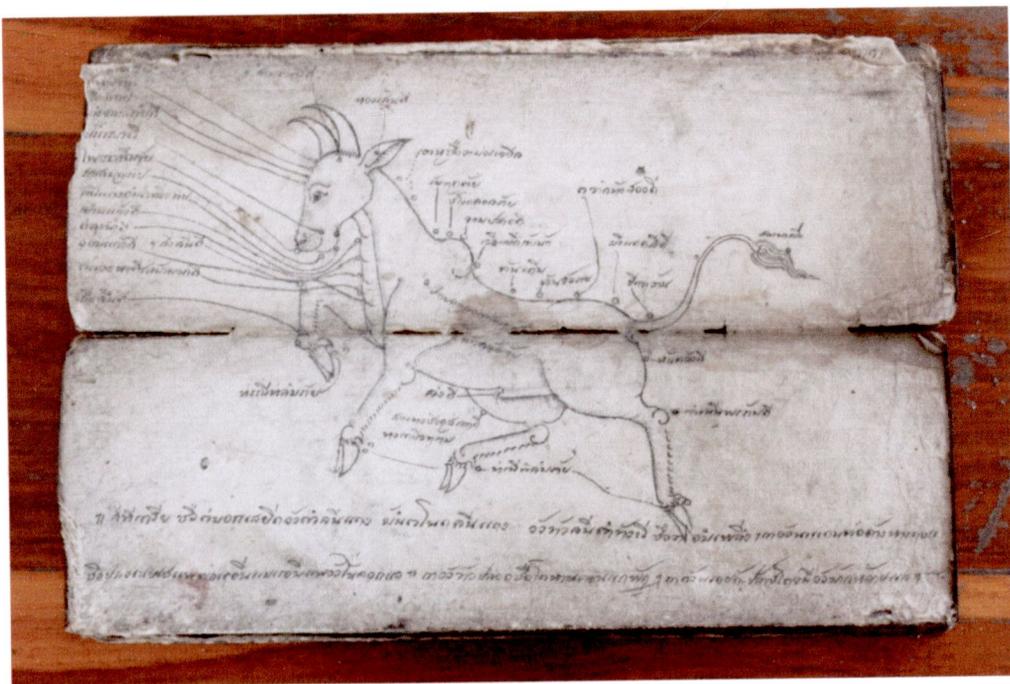
ศาสตร์การคัดเลือกวัวโดยคุณลักษณะภายนอกที่ปรากฏและการดูขวัญวัว ได้มีการ
 บันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรในสมุดข่อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งศาสตร์การดูขวัญวัวที่ได้บันทึกเกี่ยวกับ
 ชื่อของขวัญวัว จำนวน 32 ขวัญ โดยมีชื่อเหมือนกันแต่อยู่คนละตำแหน่ง คือ ขวัญสิ่งสิ้นดี และ
 ลักษณะพิเศษ 2 ตำแหน่ง คือ ชอนาคี เป็นลักษณะพู่หางที่มีขนหางหยักศกคล้ายลายกนกของไทย
 และเงาหูชื่อว่าลำเจียก นอกจากนี้ชื่อขวัญบางชื่ออาจมีการบันทึกคุณลักษณะของขวัญไว้ด้านหลัง
 ชื่อขวัญ อาทิการบันทึกคุณลักษณะขวัญให้คุณไว้ด้านหลังชื่อ ขวัญแกมแก้วดี ขวัญปรารถนาดี
 ขวัญอ้อมแก้วดี เป็นต้น ส่วนขวัญที่ให้โทษก็จะจะมีการบันทึกบอกลักษณะด้านร้ายไว้ด้านหลังชื่อ
 เช่นกัน อาทิ ขวัญชื่อสุบสมุทรร้าย ไฟอาทิตยร้าย ธรณิล่มร้าย เป็นต้น ซึ่งการจารึกโดยชื่อ
 ตำแหน่งคุณลักษณะการให้คุณ/โทษของขวัญแต่ละชนิดในสมุดข่อยได้ปรากฏดังตารางที่ 4.73
 นอกจากนี้จากการจารึกลายลักษณ์อักษรในสมุดข่อยโดยใช้ตัวอักษรไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น
 ยังมีการยกตัวอย่างและการอธิบายรายละเอียดคุณลักษณะการให้คุณ/โทษของขวัญบางชนิดปรากฏ
 ดังภาพที่ 4.161 ถึงภาพที่ 4.163

ตารางที่ 4.73 แสดงชื่อขวัญ ตำแหน่งที่ตั้งและความเชื่อการให้คุ้ม/ โทษจากสมุดช้อย

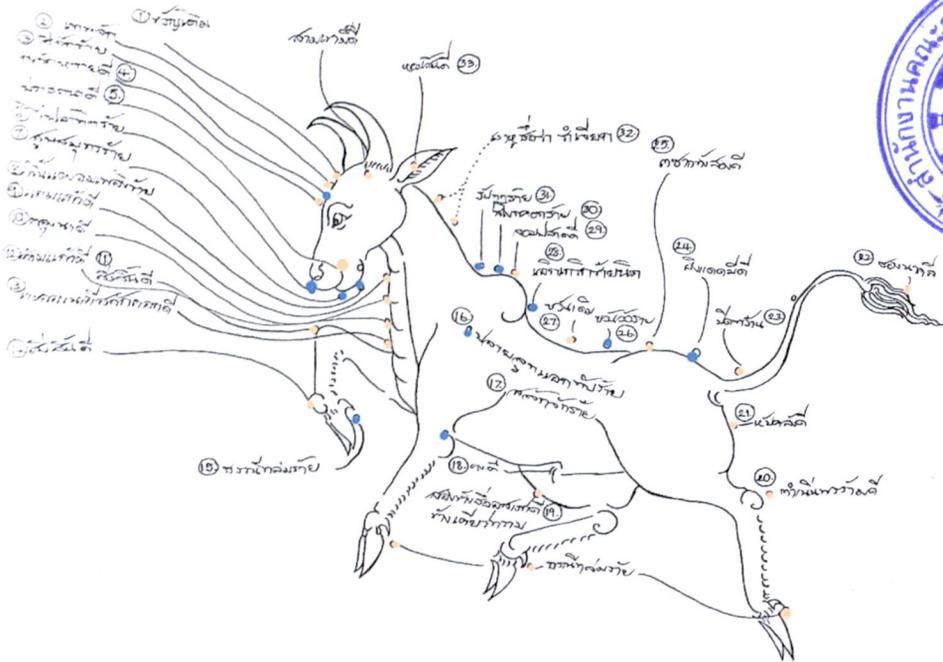
ชื่อขวัญ/ลักษณะ			
ลำดับ	ชื่อขวัญ	ตำแหน่ง	การให้คุ้ม/ โทษ
1.	ขวัญเดิม	หน้าผาก	ดี
2.	เทพจักร	สองขวัญหน้า	ดี
3.	สีจักรร้าย	ระหว่างตาสองข้าง	ให้โทษร้ายแรง
4.	กงจักรนารายดี	ระหว่างตาล่าง	สุดยอดขวัญ
5.	ปรารอนาดี	ระหว่างปลายจมูก	ให้คุ้มกับคนในบ้าน
6.	ไฟอาทิตย์ร้าย	จมูก	ไม่ดี
7.	ธูสมุทร้าย	ปลายคางคุดปากล่าง	ทำให้เกิดอันตราย
8.	ลิ้นแดงอมเพลิงร้าย	ลิ้น	วัวดำลิ้นแดงต้องห้าม
9.	แกมแก้วดี	ลำคอบน	ดี
10.	ตลุนาดี	ใต้คาง	ค่อนข้างดี
11.	สังข์ดี	ช่วงผาลหน้า	ดี
12.	อ้อมแก้วดี	หน้าอก	คุ้มครองดูแล
13.	ตะลองนาดีสลักคอกดี	หน้าอก	ดี
14.	สังข์ดี	ข้อขาหน้า	ดี
15.	ธรณีถล่มร้าย	ใต้ก้นน้อย	ไม่ยอมขึ้นคานข้าว
16.	ปลายลูกแอกทับร้าย	ด้าบ่าทับ	ไม่ดี
17.	สลักจักรร้าย	ข้อขา	เจ้าของมีทุกข์ ทำไร ไม่ดี
18.	คงดี	ลิ้งค์	ดี
19.	อู่ตะเภา	ข้างลำลิ้งค์	สองข้างชื่ออู่ตะเภาดี ข้างเดียวร้าย
20.	ค่านินพระรามดี	ข้อบนขาหลัง	ดี
21.	หับคลังดี	ตรงเส้นระหว่างตูดหางปิดพอดี	เงินทองไม่รั่วไหล
22.	ของนาดี	เส้นทางเหมือนพญานาค	ดี, ไร่นามีน้ำอุดมสมบูรณ์
23.	ปิดทวาร	โคนหาง	รอดพ้นจากอันตราย

ตารางที่ 4.73 แสดงชื่อขวัญ ตำแหน่งที่ตั้งและความเชื่อการให้คุ้ม/ โทษจากสมุดข่อย (ต่อ)

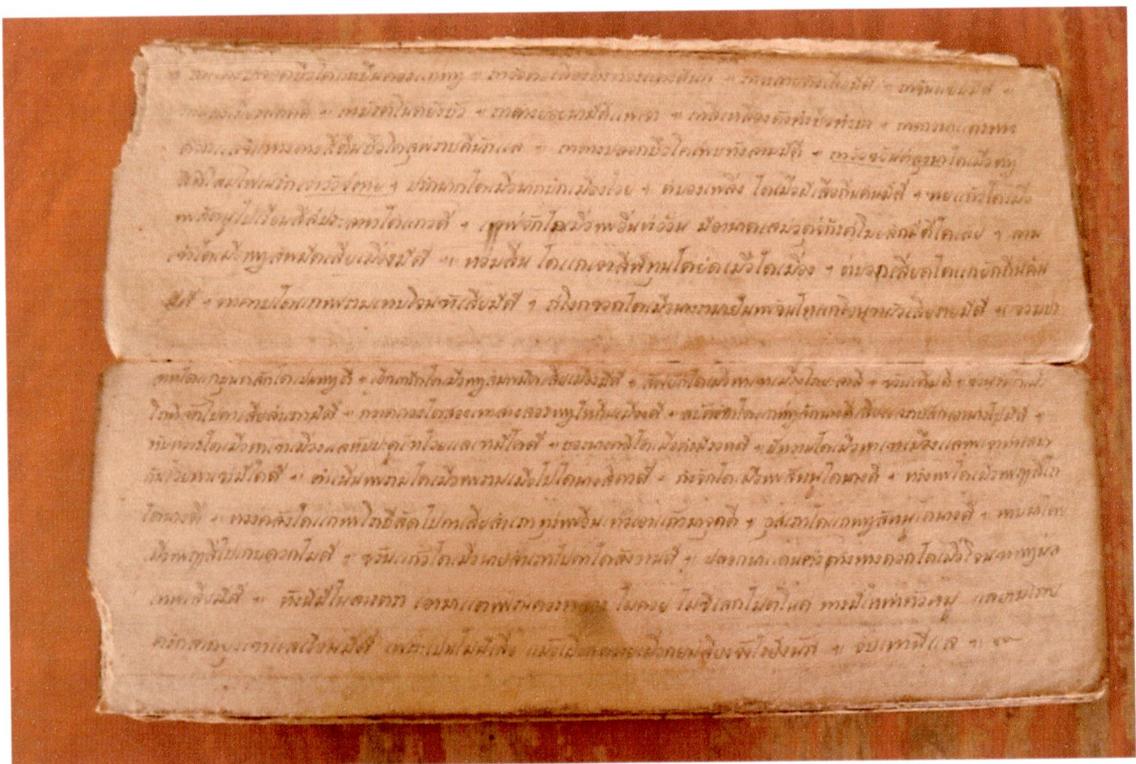
ชื่อขวัญ/ลักษณะ			
ลำดับ	ชื่อขวัญ	ตำแหน่ง	การให้คุ้ม/ โทษ
24.	ผิงแดมดี	บนท้าย	ไม่ดี
25.	3 ซากสองดี	อยู่เหนือผิงแดด	ดี
26.	ขวัญร้วร่าย	ตรงลึงค์	ทำอะไรร้วไหลไปหมด
27.	ขวัญเดิม	เส้นกลางสันหลัง	ดี
28.	เอิกเกรกร้ายนัก	ใต้ฐานตะโพนก้านหลัง	ไม่ดี
29.	จอมปราสาทดี	ยอดตะโพนก	ดี
30.	ชะงอกคอกร้าย	หนอก	เรียกขโมยเข้ามา
31.	รับทุกข์ร้าย	บ่าข้างรับแอก	เจ้าของมีแต่ความทุกข์
32.	เงาหูชื่อว่าลำเจียก	คอ	ไม่ดี
33.	หอมสันดี	ริมขอบใบหู	ดี
34.	สามเขามดี	ตรงกลางระหว่างเขาวัวที่งอก คล้ายตะโพนก	ไม่ดี

ภาพที่ 4.161 ภาพถ่ายจากสมุดข่อยของคุณลุงบุญส่ง ขวัญอ่อน (2555, มีนาคม 7)

ภาพที่ 4.162 คัดลอกจากสมุดค้อยของคุณลุงบุญส่ง ขวัญอ่อน (2555, มีนาคม 7)

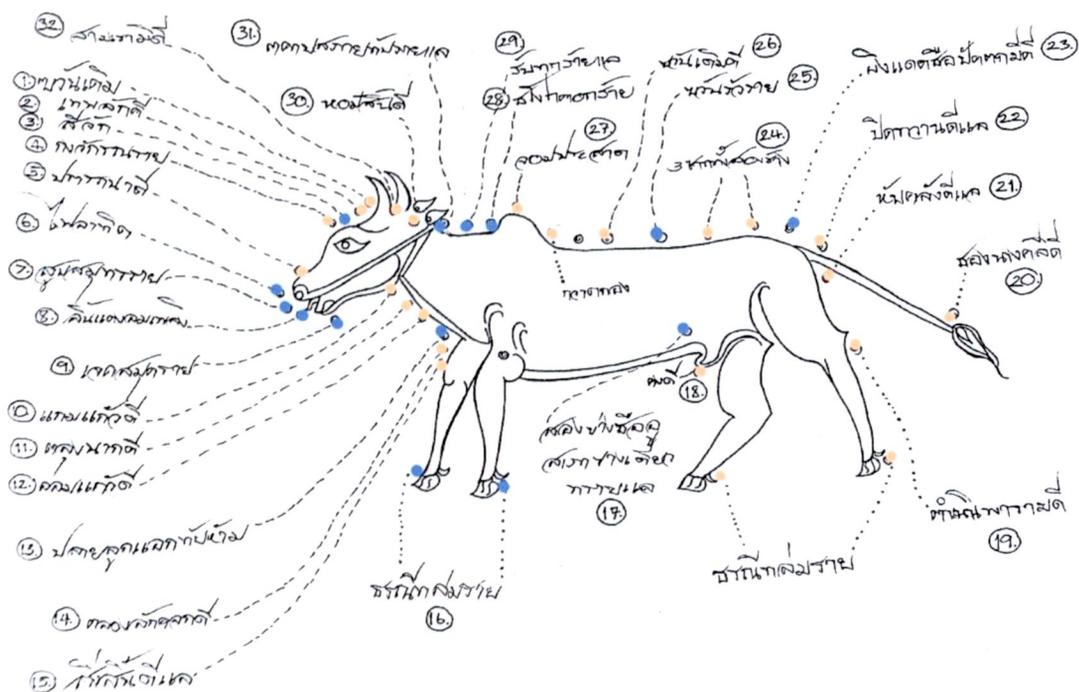
ภาพที่ 4.163 ตายลักษณ์อักษรสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นเกี่ยวกับการคัดเลือกวัวดีที่จารึกในสมุดค้อยของคุณลุงบุญส่ง ขวัญอ่อน (2555, มีนาคม 7)

จากการสัมภาษณ์คุณลุงบุญส่ง ขวัญอ่อน (2555, มีนาคม 7) และการถอดความจากสมุดข่อยดงภาพที่ 4.163 กล่าวว่า “สี่ที่กาลิยะชื่อตะบองเสนียดวัวคำลิ้นแดง มนตะ โนคลิ้นแดง วัวหัวลิ้นคำทั้งนี้ ชื่ออมเพลิง ถ้าวัวหน้าแค้นหางคอกชื่อปลอกเพชร เพพื่อเรือนแม่ แพ้วัวในคอกแลถ้าวัวขาวปลอด ชื่อโคหานครแก่พระยา ถ้าตัวพริยคั่งปลาชโค จะมีวัวมากหลายแลถ้าแดงปลอดชื่อ โครกระบิน ครวแก่พระยา ถ้าวัวตัวเหลืองคั่งทองแดงคิงน้กแล ถ้าลายคั่งเสียมิติ ถ้าขนแซมมิตี ถ้าแดงเหมือนแคคคี่ ถ้ามนตโนคยั้งชัว ถ้าต่างข้อยหน้ามิตีแพเจ้า ถ้าสีเหลืองคั่งหงส์ชื่อหงษา ถ้าต่างหน้าแค้นหางคอกแลขนหางต่างสีคีนชื่อ โครสุพราชคีน้กแล ** ถ้าต่างปลอกชื่อ โครเพชรทั้งสามมิตี ถ้าวัวขวัญ ตลุงนาได้เมื่อพระยาสีที่โสมไฟนรกเจ้าวัวตาย ปรกนาคได้เมื่อนากยกเมืองไว้ ** ตะบองเพลิงได้เมื่อผีเสือกินคนไมคี่ ขายแก้วได้เมื่อพระลัญญไปเรียนสีละประสาทได้แก้วดี เทพจักได้พระอิน ทะอ่อน มีอำนาจเสมอคูกันขโมยมิตีได้เลย สามเขาได้เมื่อพระยาสัมพิตเสียมเมืองมิตีหอมสินได้แก่ เจ้าสีพุน ใคยศเมื่อได้เมือง ** ตะบองเสนียดได้แก่ยกกินคนมิตี ** ทาคาบ ได้แก่พระรามเทพโจนเข้าเสียมิตี ชโงกคอกได้เมื่อนางรามายืนพระขันให้แก่โจนฆ่าผิวเสียวรามิตี จอมประสาทได้แก่ ขุนหลักได้เป็นพระยาคี เอกกริกโคเมื่อพระยาสัมพิตเสียมเมืองมิตี ** สัพยักได้เมื่อห่าเข้าเมืองโกยะสาลี ขวัญเดมิคี่ ขวัญรวได้เมื่อโพธิสัตไปค้าเสียวรามิตี ** กวาดคองได้ทั้งสองเท้าสั่งสอนพระยาให้กินเมืองคี่ ** สะบัดคกได้แก่พระยาลักนางคี่เสียวแลรบกษัตริย์ลักเอานางไปมิตีหับทวารได้ห่าเข้าเมือง แลหับประตูเข้าไว้แลเข้ามิได้คี่ ชองนาคลได้เมื่อกรณีรอดคี่ ปิดทวารโคเมื่อห่าเข้าเมืองแลพระเจ้าทำเสมากันไว้ห่าเข้ามิได้คี่ คำนิพนพระรามได้เมื่อพระรามเมื่อไปได้นางสีคาคคิงจักได้เมื่อพระลัญญไค่นางคี่ ทรงพระได้เมื่อพระฤาษีไถไค่นางคี่ ** ทวงคั่งได้แก่พระโพธิสัตไปค้าเสียวรามิตีพระอิน เธอเอาแก้วมาจคคี่ อุสะเกาได้แก่พระยาสัญญไค่นางคี่ หาบมาโดยเมื่อพระฤาษีไปเก็บคอกไม้คี่ ** ขวัญแก้วได้เมื่อนายสำเภาไปค้าได้สังวานคี่ ปลอกหน้าแค้นตัวต่างหางคอกได้เมื่อโจนฆ่าพระยามลเทพเสียมิตี ทั้งนี้มีในสารตรา เอามาแต่พระนครหลวง ไม้ข้อยไม้ขี้เหล็ก ไม้ตะโหนด ท่านมิให้ทำหัวหมู (คันไถ) แลขาม ไถ ครกสากขึงข้าวแลเรือนมิตี เพราะเป็นไม้ผีเสือกินแมวเผือกควายเผือกอย่าเลี้ยงจ้งไรยั้งน้กจับเท่านั้นแลฯ”

จากการถอดความสมุดข่อยบ่งชี้วิถีชีวิตความเชื่อ ภูมิปัญญาของคนกับวัวที่มีความใกล้ชิดเสมือนเพื่อนคู่ชีวิตที่อยู่เคียงข้างทั้งในวิถีการทำงานและสะท้อนสถานภาพของผู้เป็นเจ้าของ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการคัดเลือกวัวโดยการคัดเลือกวัวดีตามตำราด้วยการดูลักษณะการดูขวัญตั้งแต่บรรพกาลในสมุดข่อย ถ้าวัวตัวใดมีลักษณะขวัญดีตามตำราก็จะเสริมบารมีหรือทำคุณให้แก่ผู้เป็นเจ้าของ อาทิ “ขวัญจอมประสาทหรือจอมปราสาทได้แก่ขุนหลักได้เป็นพระยาคี” จัดเป็นขวัญดีตามตำราที่อยู่ตำแหน่งสูงสุดบนยอดตะหนอก”เชื่อว่าจะทำให้เจ้าของเจริญก้าวหน้าดังภาพที่ 4.167 “ขวัญหับทวารได้ห่าเข้าเมือง แลหับประตูเข้าไว้แลเข้ามิได้คี่” จัดเป็นขวัญดีตามตำราที่มีอีกชื่อว่า

ขวัญปิดทวารที่อยู่ตำแหน่ง โคนทางเชื่อว่าจะช่วยปกป้องรักษาและป้องกันอันตรายให้เจ้าของบ้าน
“ส่วนขวัญดำเนินพระรามได้เมื่อพระรามเมื่อไปได้นางสีดาดี” จัดเป็นขวัญดีตามตำราเชื่อว่าช่วย
 การเดินทางให้แคล้วคลาด เป็นต้น ในทางตรงกันข้ามถ้าวัวตัวใดมีลักษณะขวัญให้โทษตามตำรา
 อาทิ **“ขวัญสามขาได้เมื่อพระยาสัตพนิตเสียดเมืองมิตี”** หรือ **“ขวัญขงคอกได้เมื่อนางรามายืนพระ
 ชั้นให้แก่โจนฆ่าผิวเสียดรามิตี”** เชื่อว่าวัวที่มีขวัญดังกล่าวจะเป็นทรัพย์สินของโจร มักจะถูกลัก
 ขโมยเสียจากคอกของเจ้าของเดิม เป็นต้น

โดยทั่วไปภูมิปัญญาท้องถิ่นหมายถึงรากฐานความรู้ ความคิด ค่านิยม ความเชื่อ
 ความสามารถทางพฤติกรรม รวมทั้งส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมและเป็นเรื่องของการจัดการ
 ความสัมพันธ์มนุษย์กับสิ่งต่างๆของชาวบ้านในท้องถิ่น โดยผ่านกระบวนการทางจารีต ประเพณี
 วิถีชีวิต การทำมาหากินที่สั่งสมกันมาตั้งแต่อดีตและสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นที่มีการเปลี่ยนแปลง
 ปรับปรุงและพัฒนาความรู้ดังกล่าวในระหว่างการสืบทอดและอาจมีการประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม
 กับกาลเวลาและสอดคล้องกับวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวบ้าน ดังจะเห็นได้จากวิถีภูมิปัญญาท้องถิ่น
 การคัดเลือกวัวโดยการดูขวัญของชาวเพชรบุรี ไม่เพียงอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นจากการจารึกเป็นลาย
 ลักษณ์อักษรในสมุดข่อย และอีกด้านหนึ่งเป็นการบอกเล่าปากต่อปากจากความเชื่อในพื้นที่ที่มีการ
 ผูกโยงร่วมกับวิถีชาวบ้านด้วยการทำให้การดูขวัญของชาวเพชรบุรีมีจำนวนขวัญเพิ่มขึ้นมากกว่าการ
 จารึกในสมุดข่อยจากการสัมภาษณ์ครูต้นหรือ สรายุทธ ยอดจันทร์ กรรมการตัดสินประกวดวัวลาน
 และเป็นผู้รวบรวมและบันทึกภูมิปัญญาท้องถิ่นคนเพชรบุรีในการดู “ขวัญ” พบว่าวิธีการดูลักษณะ
 วัวที่เลี้ยงจะให้คุณหรือให้โทษกับคนเลี้ยงจากการดู “ขวัญ” โดยอาศัยข้อมูลการคัดลอกการดู
 “ขวัญ” ที่จารึกจากสมุดข่อยเดิมซึ่งมีจำนวนขวัญ 31 ขวัญ และ 1 ลักษณะของพู่หางที่เรียกว่า ซองนา
 คี (ซ่อนาคี) คล้ายคลึงกับจารึกจากสมุดข่อย คุณลุงบุญส่ง ขวัญอ่อน (2555, มีนาคม 30) ส่วนชื่อ
 ตำแหน่งคุณลักษณะการให้คุณ/โทษของขวัญแต่ละชนิด (ตารางที่ 4.74)

ภาพที่ 4.164 คัดลอกจากภาพวาดขวัญตามตำราวัวของครูต้น หรือสราวุธ ยอดจันทร์ (2555, มีนาคม 13)

ตารางที่ 4.74 แสดงชื่อขวัญ ตำแหน่งที่ตั้งและความเชื่อการให้คุณ/โทษจากภาพวาดที่คัดลอกจาก สมุดข่อยของครูต้นหรือสราวุธ ยอดจันทร์ (2555, มีนาคม 13)

ชื่อขวัญ/ลักษณะ			
ลำดับ	ชื่อขวัญ	ตำแหน่ง	การให้คุณ/โทษ
1.	ขวัญเดิม	หน้าผาก	ดี
2.	เทพจักร	สองขวัญหน้า	ดี
3.	สีจักรร้าย	ระหว่างตาสองข้าง	เจ้าของมีอันเป็นไป
4.	กงจักรนารายดี	ระหว่างตาล่าง	ดี
5.	ปรารณาดี	ระหว่างปลายจมูก	ทำอะไรสมหวัง
6.	ไฟอาทิตย์ร้าย	จมูก	ทำอะไรร้อนไปหมด
7.	สุบสมุทรร้าย	ปาก	สุบเงินทองเจ้าของ
8.	ลิ่นแดงอมเพลิงร้าย	ลิ้น	ไม่ดี
9.	เจดสมุทรร้าย	ปลายคางติดปากล่าง	ไม่ดี
10.	แกมแก้วดี	ลำคอบน	ดี

ตารางที่ 4.74 แสดงชื่อขวัญ ตำแหน่งที่ตั้งและความเชื่อการให้คุ้ม/โทษจากภาพวาดที่คัดลอกจากสมุดข่อยของครูตันหรือศรายุทธ ยอดจันทร์ (2555, มีนาคม 13) (ต่อ)

ชื่อขวัญ/ลักษณะ			
ลำดับ	ชื่อขวัญ	ตำแหน่ง	การให้คุ้ม/ โทษ
11.	ตลุนาดี	ช่วงผาดหน้า	ดี
12.	อ้อมแก้วดี	ลำคอกกลาง	คลุมครองเจ้าของ
13.	ปลาชุกแอกทับร้าย	ดำบ่าทับ	เหน้อยเฉพาะวัวเทียมเกวียนเทียม ไถ
14.	ตะลองนาดีสลักคอกดี	ลำคกลางเกือบชุกอก	ดี
15.	สิ่งสั้นดี	ช่วงผาดหน้า	ดี
16.	ธรณีถล่มร้าย	ใต้กีบน้อย	ไม่อยากเหน้อย
17.	อู่ตะเภาดี	ข้างลำลิ่งค์	สองข้างดีแต่ข้างเดียวร้าย
18.	คงดี	ลำลิ่งค์	ดี
19.	ค่านินพระรามดี	ข้อบนขาหลัง	ดี
20.	ชองนาดี	เส้นทาง	ดี
21.	หับคลังดี	ตรงเส้นระหว่างทวารที่ หางปิดพอดี	เก็บเงิน ทองไม่รั่วไหล
22.	ปิดทวารดีแล	ใต้โคนหาง	ทำอะไรไม่รั่วไหล
23.	ผิงแดดซื้อปิดตมิตี	ระหว่างข้งเงินกับปิดตค	ไม่ถ้อ
24.	สามซากสองดี	ถัดจากรั้วร้าย	ดี
25.	ขวัญรั้วร้าย	ตรงกับลิ่งค์	ทำอะไรรั้วไปหมด
26.	ขวัญเดิมดี	เส้นกลางสันหลัง	ดี
27.	จอมปราสาทดี	ยอดนอก	ดี
28.	ชะ โงกคอกร้าย	โคนนอกหน้า	ขวัญขโมย
29.	รับทุกขร้าย	ตรงแอกทับ	เจ้าของมีแต่เรื่อง
30.	หอมสั้นดี	หู	ดี
31.	ตะพายทับร้ายแล	ตะพายทับ	ไม่ดี
32.	กวาดกอง	ระหว่างผิงแดดกับ 3 ซาก	ดี

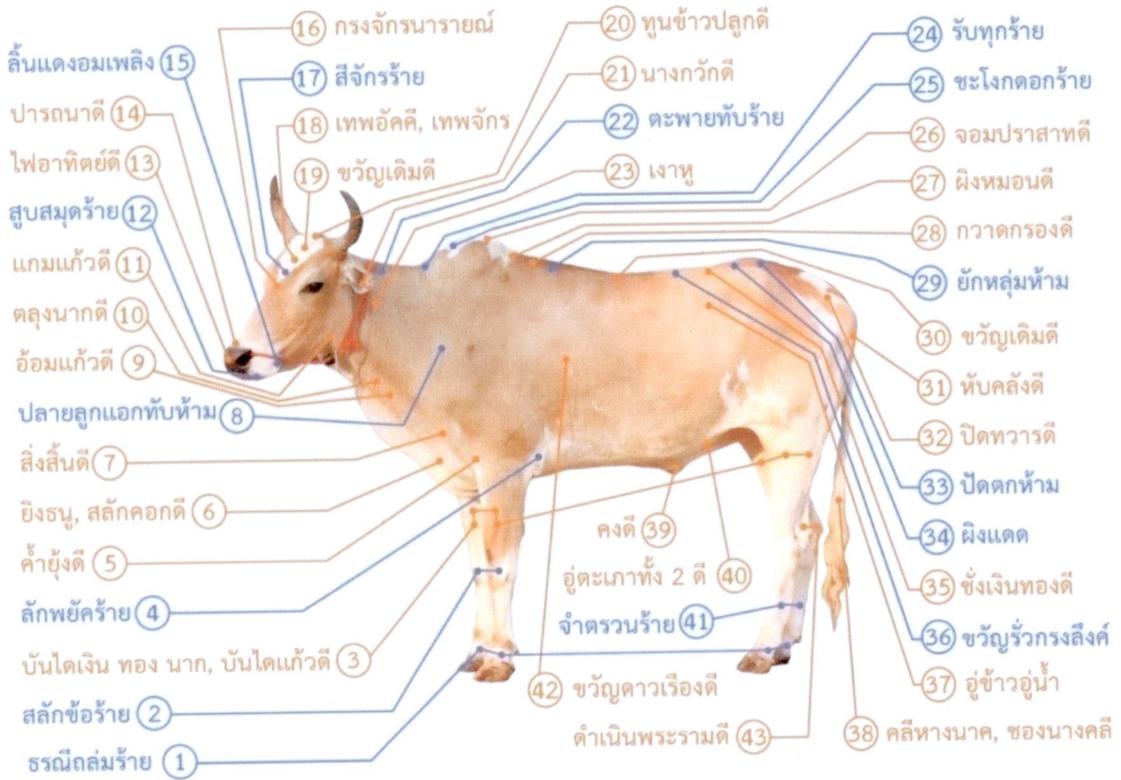
แต่เมื่อมีการรวบรวมคำบอกเล่าปากต่อปากจากความเชื่อในพื้นที่ที่มีการผูกโยงร่วมกับวิถีชาวบ้านทำให้การดูแลสุขภาพของชาวเพชรบุรีมีจำนวนขวัญเพิ่มขึ้นถึง 41 ขวัญ และ 2 ลักษณะพิเศษ คือ พูหางที่เป็นชองนาคี และเงาหู ดังภาพที่ 4.165 ส่วนชื่อ ตำแหน่งคุณลักษณะการให้คุณ/โทษของขวัญแต่ละชนิดดังตารางที่ 4.75 ส่วนจำนวนขวัญที่เพิ่มขึ้นจากวิถี ความเชื่อในพื้นที่ อาทิ “ขวัญทูนข้าวปลุกดี” ที่อยู่บริเวณด้านบนตำแหน่งระหว่างเขาเชื่อว่าสามารถใช้แรกนาดีดังภาพที่ 4.168

“ขวัญชั่งเงินชั่งทอง” ที่อยู่บริเวณด้านท้ายของสันหลังวัวหลังจากตำแหน่งขวัญเดิม และขวัญร่วรงถึงขวัญชนิดนี้ถือเป็นขวัญที่ดีเชื่อกันว่าเจ้าของวัวที่มีวัว “ขวัญชั่งเงินชั่งทอง” จะทำให้มีเงินทองไหลมาเทมาในครอบครัวดังภาพที่ 4.170

“ขวัญปัดตก” ที่อยู่บริเวณเลยแนวสันหลังของวัวไปเล็กน้อย ขวัญชนิดนี้ถือเป็นขวัญที่ไม่ดีหรือขวัญต้องห้ามสำหรับนักเลงวัวเมืองเพชร โดยเฉพาะถ้าเจ้าของวัวมีอาชีพขึ้นตาลหรือทำงานในที่สูงอาจนำมาซึ่งอุบัติเหตุแก่ผู้ที่เป็นเจ้าของหรือคนในครอบครัวที่ต้องพลัดตกจากที่สูง ส่วนคนทั่วไปมีไว้ก็อาจทำให้ครอบครัวไม่มีความสุขบ้านช่องห้องหับจะร้อนรุ่มอยู่ไม่เป็นสุข คนในครอบครัวจะเป็นอันตรายเวลาที่ต้องขึ้นที่สูงสอดคล้องกับสุคธา สุจฉายา (2547 : 187-188)

“ขวัญจำตรวน” หรือที่นักเลงวัวเมืองเพชร เรียกว่า “ขวัญจำกวน” ที่อยู่บริเวณข้อล่างขาหน้า และขาหลัง เปรียบเสมือนเป็นบริเวณเดียวกับที่นักโทษใส่โซ่ตรวน ขวัญชนิดนี้ถือเป็นขวัญให้โทษหรือต้องห้ามเชื่อกันว่าเจ้าของวัวนำวัว “ขวัญจำตรวน” มาเลี้ยงจะมีเรื่องเค็ดรอนถึงคุณตระกูลที่อาจจะเกิดกับตนเองหรือคนในครอบครัว วัวที่มี “ขวัญจำตรวน” มีจำนวนน้อยและพบได้ค่อนข้างยากสอดคล้องกับ สุคธา สุจฉายา (2547 : 187-188)

นอกจากนี้ศาสตร์การดูแลสุขภาพวัวของชาวเมืองเพชรซึ่งเป็นวิถีความเชื่อและภูมิปัญญาท้องถิ่นยังมีความเชื่อสำหรับคนที่เกิดวันแข็ง โดยเฉพาะวันอังคารและวันเสาร์ สามารถเลี้ยงวัวที่มีขวัญไม่ดีหรือขวัญให้โทษได้ เพราะบุคคลที่เกิดในวันดังกล่าวสามารถปกครองวัวลักษณะที่มีขวัญให้โทษได้เนื่องจากเป็นคนดวงแข็ง แต่ต้องระแวงระวังหาก สถานการณ์ในช่วงชีวิต ที่เรียกว่า “ดวงตก” อาทิ ช่วงที่ประสบปัญหาชีวิตหรือเจ็บไข้ได้ป่วยการเลี้ยงวัวลานที่มีขวัญไม่ดี หรือขวัญให้โทษ อาจส่งผลให้สถานการณ์เลวร้ายหรือจะเคราะห์ร้ายเพิ่มขึ้น (สุคธา สุจฉายา, 2547 : 187-188)

ภาพที่ 4.165 แสดงชื่อขวัญ ตำแหน่งที่ตั้งของขวัญวัวที่มาจากคำบอกเล่าของครูต้น หรือสราวุธ ยอดจันทร์ (2555, 13 มีนาคม) และภาพวาดขวัญตามตำราของวัวที่ครูต้นวาดในปี 2527

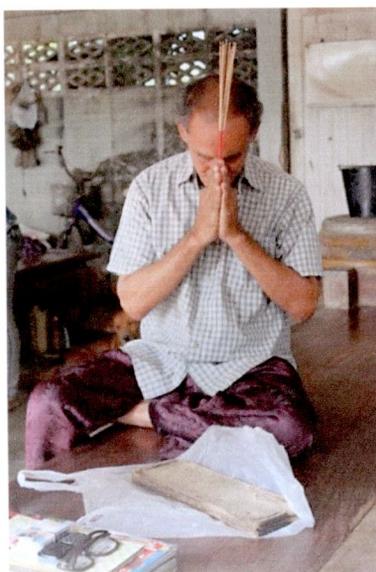
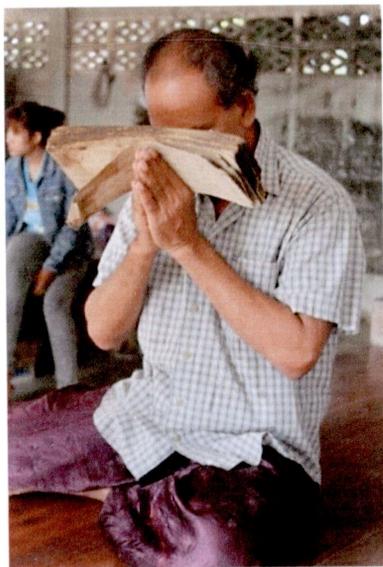
ตารางที่ 4.75 แสดงชื่อขวัญ ตำแหน่งที่ตั้งของขวัญว้าวที่มาจากคำบอกเล่าของครูดั้นหรือสราญทช ยอดจันทร์ (2555, มีนาคม 13) และภาพวาดขวัญตามตำราของว้าวที่ครูดั้นวาดในปี 2527

ชื่อขวัญ/ลักษณะ			
ลำดับ	ชื่อขวัญ	ตำแหน่ง	การให้คุณ/โทษ
1.	ธรรณิถลัมร่าย	ข้อขาใต้กับน้อย	ว้าวไม่ยอม
2.	สลักข้อร่าย	ข้อขาหน้า	ให้โทษ
3.	บันไดเงินทองนาค, บันไดแก้วดี	โคนขาหน้า หลัง	ทำอะไรทำนาทำกินขึ้น
4.	ลักพยักร้าย	รักแร้หรือซอกขาหน้า	ทำกินไม่ขึ้น ให้โทษเจ้าของ
5.	คำขู่ดี		แรกนาดีมาก ว้าวยันทำนา
6.	สลักคอกดี, ยิงธนู	ลูกอก	ครีกระนองดีเหมาะทำวัวลาน
7.	สิ่งสิ้นดี	ลำคอส่วนล่าง	เลี้ยงได้ไม่ให้โทษ
8.	ปลายลูกแอกทับห้าม	ด่าบ่าทับ	ว้าวมักเกร
9.	อ้อมแก้วดี	ลำคอส่วนกลาง	ดี
10.	ตลุงนาคดี	ลำคอส่วนบน	ดี
11.	แกมแก้วดี	ใต้คาง	ดี
12.	สูบสมุทรร้าย	ปลายคางติดปากล่าง	คนในบ้านมักจะตาย
13.	ไฟอาทิตย์ดี	จมูก	อดทน ใช้งานดี
14.	ปรารถนาดี	ระหว่างปลายจมูก	ให้คุณกับคนในบ้าน
15.	ลิ้นแดงอมเพลิง	ลิ้นแดง	ว้าวคำห้ามเลี้ยง
16.	กรงจักรนารายณ์	ระหว่างตาล่าง	ดี
17.	สีจักรร้าย	ระหว่างตา	ติดลูกติดตาราง
18.	เทพอัคคี,เทพจักร	มีสองขวัญ	ดี
19.	ขวัญเดิมดี	หน้าผาก	ขวัญอยู่ที่
20.	ทูนข้าวปลุกดี	บนระหว่างเขา	แรกนาดี
21.	นางกวักดี	หู	กวักเงินกวักทอง
22.	ตะพายทับร้าย	ตะพายทับ	ให้โทษ

ตารางที่ 4.75 แสดงชื่อขวัญ ตำแหน่งที่ตั้งของขวัญว้าวที่มาจากคำบอกเล่าของครูต้น หรือสรายุทธ ยอดจันทร์ (2555, มีนาคม 13) และภาพวาดขวัญตามตำราของว้าวที่ครูต้นวาดในปี 2527 (ต่อ)

ชื่อขวัญ/ลักษณะขวัญ/ลักษณะ			
ลำดับ	ชื่อขวัญ	ตำแหน่ง	การให้คุณ/ โทษ
23	เงาหู	ใต้ใบหู	ไม่ให้โทษ
24.	รับทุกร้าย	ข้างรับแขก	ให้โทษคนเลี้ยง
25.	ชะโงกคอกร้าย	หน้านอก	ขโมยชอบลัก
26.	จอมปราสาท	ยอดนอก	ดีที่1
27.	ผิงหมอนดี	โคนนอก	ไม่ตกทุกขี้ไต้ยาก
28.	กวาดครองดี	ระหว่างผิงแตกกับ 3 ซาก	กวาดเงินกวาดทอง
29.	ยักหล่มห้าม	ผาลหน้ายัก	ร้ายให้โทษ
30.	ขวัญเดิมดี	เส้นกลางเส้นหลัง	ขวัญอยู่ที่
31.	หับคลังดี	เส้นระหว่างตุคหางปิดพอดี	เงินทองเข้าดี
32.	ปิดทวารดี	ใต้โคนหาง	ไม่นำเรื่องร้ายเข้าบ้าน
33.	ปิดตก	ท้ายอีโก้	คนปิ่นตาลห้ามเลี้ยง
34.	ผิงแตก	ระหว่างซั้งเงินกับปิดตก	ไม่ให้โทษ
35.	ซั้งเงินซั้งทองดี	ระหว่างร้วกรรลิ่งค์ร้ายกับผิงแตก	เงินไหลมาเทมา
36.	ขวัญร้วกรรลิ่งค์	ตรงลิ่งค์	ว้าวเขี้ยวบอยไม่มีแรง
37.	อู่ข้าวอู่น้ำ	สะหวाप	ทำอะไรได้ดีหมด
38.	คลีหางนาค ของนาคี	หาง	ดี
39.	คงดี	ลิ่งค์	ดี
40.	อู่ตะเภาทั้งสองดี	ข้างลิ่งค์	ดี *ถ้าข้างเดียวอู่ตะเภาแตก ไม่ดี
41	จำตรวนร้าย	ข้อล่างขาหน้า และขาหลัง	คนในบ้านมักติดคุก
42	ขวัญคาวเรือง	ขวัญขึ้นเต็มตัว (10 ขวัญขึ้นไป)	ดีสุดยอด*
43	ดำเนินพระรามดี	ข้อบนขาหลัง	เดินทางแคล้วคลาด

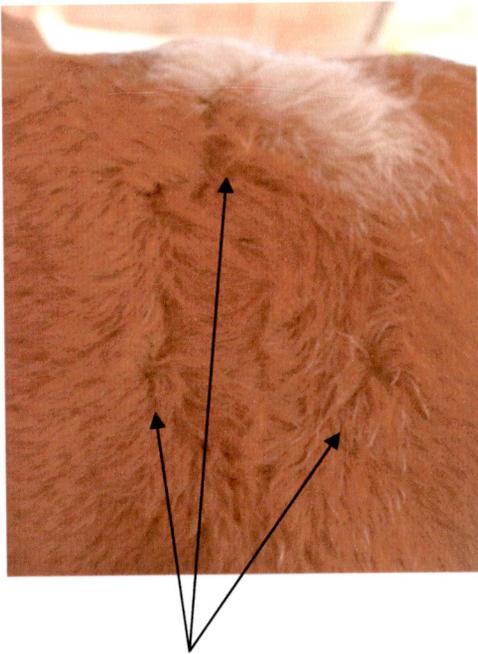
นอกจากนี้จากการสัมภาษณ์ปราชญ์ท้องถิ่นพบว่าขวัญเดิมซึ่งเป็นขวัญที่อยู่บริเวณกลางหน้าผากและกลางหลังหัวซึ่งเป็นขวัญที่พบได้มากที่สุด (ภาพที่ 4.172) นอกจากนี้ยังมีชื่อขวัญที่ให้คุณหรือขวัญดีที่พบในท้องถิ่นเช่น “ขวัญยายจุงหลาน” ซึ่งมีสองขวัญที่อยู่บริเวณด้านหลัง และ “ขวัญเทพพนม” ซึ่งมีสามขวัญที่อยู่บริเวณหน้าผาก ดังภาพที่ 4.169 อย่างไรก็ตามภูมิปัญญามักเป็นความรู้เฉพาะตัวบุคคล ดังภาพที่ 4.166 ส่วนใหญ่จะถูกถ่ายทอดผ่านบุตร หลาน เครือญาติใกล้ชิดหรือบุคคลที่สนใจรับการถ่ายทอดเท่านั้น โดยรูปแบบหรือวิธีการต่างๆ เช่น การบอกเล่า การทำให้ดู หรือการปฏิบัติจริง ผู้เรียนจะใช้วิธีการจดจำ และฝึกทักษะด้วยการลองผิดลองถูก ส่วนมากไม่มีการบันทึกองค์ความรู้นี้ไว้เป็นลายลักษณ์อักษรเมื่อเจ้าของภูมิปัญญาเสียชีวิตลง องค์ความรู้เหล่านี้ก็อาจจะสูญหายไปกับเจ้าของ (กิตติ กุบแก้ว, 2553 : 2) เช่นเดียวกับศาสตร์การดูขวัญ ซึ่งเป็นวิถีพื้นถิ่นที่เกี่ยวข้องกับวัฏฐานของชาวเพชรบุรี ที่มีการสั่งสมประสบการณ์ และองค์ความรู้ ผ่านกระบวนการเลือกสรร เรียนรู้ ปรุงแต่ง และถ่ายทอดสืบทอดกันมายาวนานเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญควรค่าแก่การอนุรักษ์สืบไป

ภาพที่ 4.166 วิถีความเชื่อของศาสตร์การดูขวัญ

ภาพที่ 4.167 ขวัญวักดีชื่อจอมปราสาทบนยอดตะโหนด

ขวัญเทพพนม (สามขวัญ) ที่หน้าผาก

ขวัญทูนข้าวปลุก

ภาพที่ 4.168 ขวัญวักดีชื่อเทพพนม (สามขวัญ) ที่หน้าผาก และชื่อทูนข้าวปลุกที่ระหว่างเขา

ขัวญยายจูงหลาน

ขัวญเทพจักร (สองขัวญ)

ภาพที่ 4.169 ขัวญวัวดีชื่อยายจูงหลานตรงแนวสันหลัง และเทพจักร (สองขัวญ) ตรงหน้าผากวัว

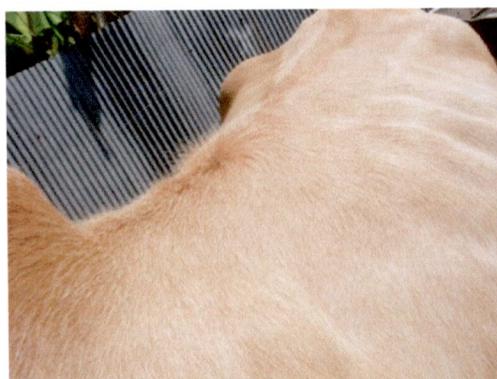

ภาพที่ 4.170 ขัวญวัวดีชื่อช่างเงินทองดี

ขวัญช่างเงินทองดี

ภาพที่ 4.171 ขวัญวัวดีชื่อช่างเงินทองดีมี 2 ข้าง

ภาพที่ 4.172 ขวัญที่อยู่กลางหน้าผากและกลางหลังวัวเรียกขวัญเดิม

4.3 ภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรในการเลี้ยงวัวลานในจังหวัดเพชรบุรี

จากการวิจัยจัดการความรู้ภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรในวัวลานเพื่อวิงลานได้ดำเนินการสืบค้นเอกสารต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการใช้สมุนไพรในโค-กระบือ และการดำเนินการแลกเปลี่ยนความรู้จากเวทีสนทนากลุ่ม (Focus group) ของปราชญ์ท้องถิ่น เกษตรกรที่เกี่ยวข้องกับวัวลาน ตลอดจนผู้รู้ ผู้ใช้ หมอชาวบ้านสมุนไพรไทย ที่มีความรู้และเคยใช้สมุนไพรในการเลี้ยงวัวลานในจังหวัดเพชรบุรี จำนวน 8 อำเภอๆ ละ 10 คน รวมทั้งสิ้น 80 คน เพื่อให้เกิดการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านสมุนไพรในการเลี้ยงวัวลาน และเป็นแนวทางในการพัฒนาสมุนไพรในการเลี้ยงวัว

ผลจากการรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรในวัวลานจังหวัดเพชรบุรีของจินตนา อินทรมงคลและคณะ (2545: 1-130) ที่ทำการศึกษาตำรับสมุนไพรโคกระบือในภาคตะวันตกจากโครงการวิจัยเรื่องการประมวลภูมิปัญญาท้องถิ่นการใช้สมุนไพรสำหรับโค-กระบือในภาคตะวันตก) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยที่มีความสอดคล้องกับข้อมูลการดำเนินการแลกเปลี่ยนความรู้จากเวทีสนทนากลุ่ม (Focus groups) ของปราชญ์ท้องถิ่น เกษตรกรที่เกี่ยวข้องกับวัวลาน ตลอดจนผู้รู้ ผู้ใช้ หมอชาวบ้านสมุนไพรไทย ที่มีความรู้และเคยใช้สมุนไพรในการเลี้ยงวัวลานในจังหวัดเพชรบุรี จำนวน 33 ตำรับ และตำรับที่มีการรวบรวมเพิ่มเติมจากการดำเนินการแลกเปลี่ยนความรู้จากเวทีสนทนากลุ่ม (Focus groups) ในการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านสมุนไพรในการเลี้ยงวัวลานอีก จำนวน 32 ตำรับ รวมทั้งสิ้น 65 ตำรับดังตารางที่ 4.76 ซึ่งผลการรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรในการเลี้ยงวัวลานจังหวัดเพชรบุรีมีดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.76 องค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรในเวลานจังหวัดเพชรบุรี

ตำรับสมุนไพร	วิธีเตรียม	วิธีใช้	สรรพคุณ	ตัวอย่างภูมิปัญญาและสมุนไพร	แหล่งอ้างอิง
ตำรับที่ 1 ใบตะกอย ใบแจง (ใบสด)	ใช้ใบตะกอยกับ ใบแจงสุมไฟให้ เกิดควัน	ใช้ควัน รมบริเวณ จมูกัว ประมาณ 5- 10 นาที	รักษา โรค ท้องอืด/ โรคไข้ 3 วัน หรือ ไข้ขา	 ใบแจง	ทุกอำเภอ สอดคล้อง (จินตนา อินทรมงคล และคณะ, 2545 : 6, 93)
ตำรับที่ 2 ตำรับ 2.1 ไพลหรือ ไพลเหลือง ตำรับ 2.2 ไพล 1 กก. กะปิ 3 ช้อน น้ำ	ตำรับ 2.1 ใช้ไพลตำให้ ละเอียดผสมกับ น้ำ ตำรับ 2.2 นำไพลตำรวม กับกะปิและน้ำ คั้นเอาน้ำ	กรอก ให้วัวกิน	ตำรับ 2.1 รักษาโรค ท้องอืด ตำรับ 2.2 รักษา อาการ เบื่อ อาหาร	 ไพลดำ (สวนเพื่อนพ้อง ,2554)	ตำรับ 2.1 ทุกอำเภอ ตำรับ 2.2 อ.แก่งกระจาน สอดคล้อง (จินตนา อินทรมงคล และคณะ, 2545 : 8)
ตำรับที่ 3 น้ำมันพืช	น้ำมันพืชขวด เล็ก 1 ขวด	กรอก ให้วัวกิน	รักษาโรค ท้องอืด	 น้ำมันพืช	ทุกอำเภอ สอดคล้อง (จินตนา อินทรมงคล และคณะ, 2545 : 8)

ตารางที่ 4.76 องค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรในวิถีชีวิตชาวสวนในจังหวัดเพชรบุรี (ต่อ)

ตำรับสมุนไพร	วิธีเตรียม	วิธีใช้	สรรพคุณ	ตัวอย่างภูมิปัญญาและสมุนไพร	แหล่งอ้างอิง
ตำรับที่ 4 ใบแพงพวย ดินขุยปู น้ำขาวข้าว	นำใบแพงพวยตำ รวมกับดินขุยปู ผสมกับน้ำขาว ข้าวกรองเอา เฉพาะส่วนของ น้ำ	กรอก ให้วัวกิน	รักษาโรค ท้องเสีย	 ใบ แพงพวย ดินขุยปู (insideherb.com, ม.ป.ป.) น้ำขาวข้าว	อ.บ้านแหลม สอดคล้อง (จินตนา อินทรมงคล และคณะ, 2545 : 20)
ตำรับที่ 5 เปลือกที่มีรส ฝาดเช่น เปลือก มังคุด	5.1.นำเปลือก มังคุดมาต้มกรอง เอาเฉพาะส่วน ของน้ำ 5.2.นำเปลือก มังคุดฝนกับน้ำ ปูนใส	กรอก ให้วัวกิน	รักษาโรค ท้องเสีย	 มังคุด	ทุกอำเภอ สอดคล้อง (จินตนา อินทรมงคล และคณะ, 2545 : 19, 23, 26)

ตารางที่ 4.76 องค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรในวัลลานจังหวัดเพชรบุรี (ต่อ)

ตำรับสมุนไพร	วิธีเตรียม	วิธีใช้	สรรพคุณ	ตัวอย่างภูมิปัญญาและสมุนไพร	แหล่งอ้างอิง
ตำรับที่ 6 หญ้าขี้ฉ้อ น้ำข้าวข้าว น้ำปูนใส	นำไปหญ้าขี้ฉ้อ มอดูตำละเอียด ผสมกับน้ำข้าว ข้าวและน้ำปูน ใสกรองเอา เฉพาะน้ำ	กรอก ให้วัวกิน	รักษาโรค ท้องเสีย	 หญ้าขี้ฉ้อ (Naipanmai, 2554) 	อ.บ้านลาด อ.แก่งกระจาน สอคคท้องถิ่น (จินตนา อินทรมงคล และคณะ, 2545 : 22)
ตำรับที่ 7 หรือละมุดคิบ 3-6 ลูก น้ำ อาจจะใส่เกลือ ผสมได้	ละมุดคิบ 3-6 ลูก ตำละเอียดผสม กับเกลือและน้ำ กรองเอาเฉพาะ ส่วนของน้ำออก	กรอก ให้วัวกิน	รักษาโรค ท้องเสีย	 ละมุดคิบ	อ.บ้านลาด อ.แก่งกระจาน สอคคท้องถิ่น (จินตนา อินทรมงคล และคณะ, 2545 : 23)

ตารางที่ 4.76 องค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรในวิถีงานจังหวัดเพชรบุรี (ต่อ)

<p>ตำรับที่ 8 ดอกสะแก น้ำปูนใส (ปูนแดง)</p>	<p>8.1. นำดอกสะแกตำละเอียดผสมกับน้ำปูนใสกรองเอาเฉพาะส่วนของน้ำ</p> <p>8.2 นำใบสะแกตำละเอียดผสมกับน้ำกรองเอาเฉพาะน้ำ</p>	<p>กรอกให้วัวกิน</p>	<p>รักษาโรคท้องเสีย</p>	 <p>สะแก</p> 	<p>อ.บ้านลาด อ.แก่งกระจาน สอดคล้อง (จินตนา อินทรมงคล และคณะ, 2545 : 26)</p>
<p>ตำรับที่ 9 เปลือกหอยโข่ง ขุยดินรูป</p>	<p>นำเปลือกหอยโข่งที่ตายแล้วผสมกับขุยดินจากรูปเผา รวมกันบดให้ละเอียด</p>	<p>นำผงยาที่บดละเอียดใส่ในหลอดกาแฟใส่ตาที่เป็นต้อ</p>	<p>รักษาอาการตาเป็นต้อ</p>	 <p>เปลือกหอยโข่ง</p>	<p>อ.บ้านแหลม อ.บ้านลาด สอดคล้อง (จินตนา อินทรมงคล และคณะ, 2545 : 32)</p>
<p>ตำรับที่ 10 สารส้ม ข้อแนะนำ อย่าใช้ติดต่อกันทุกวัน</p>	<p>นำสารส้มมาขูดเป็นผงละเอียด</p>	<p>นำผงสารส้มใส่ในหลอดกาแฟใส่ตา 3-4 ครั้ง หรือใช้ป้ายตาใช้ห่างกัน 2-3 สัปดาห์</p>	<p>รักษาอาการตาเป็นต้อ</p>	 <p>สารส้ม</p> 	<p>อ.บ้านลาด อ.เมือง สอดคล้อง (จินตนา อินทรมงคล และคณะ, 2545 : 33, 41)</p>

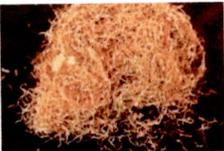
ตารางที่ 4.76 องค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรในวิถีดานจังหวัดเพชรบุรี (ต่อ)

ตำรับสมุนไพร	วิธีเตรียม	วิธีใช้	สรรพคุณ	ตัวอย่างภูมิปัญญาและสมุนไพร	แหล่งอ้างอิง
ตำรับที่ 11 ปูนแดง	นำปูนแดงบดให้ละเอียดหรืออาจเผาไฟ	ใส่ในหลอดกาแฟใส่ตาที่เป็น	รักษาอาการตาเป็นต้อ	 ปูนแดง	ทุกอำเภอ สวดคล้อง (จินตนา อินทรมงคล และคณะ (2545 : 36)
ตำรับที่ 12 น้ำผึ้ง	น้ำผึ้งสด	หยอดตาว่าว	รักษาตาเป็นต้อ	 น้ำผึ้ง	ทุกอำเภอ สวดคล้อง (จินตนา อินทรมงคล และคณะ, 2545 : 36)
ตำรับที่ 13 หัวหอมแดง น้ำ อาจมีเกลือก็ได้	นำหอมแดง3-4 หัวมาบดให้ละเอียดผสมน้ำกรองเอาแต่น้ำ อาจมีเกลือก็ได้	นำน้ำที่ได้หยอดหรือพ่นใส่ตาที่เจ็บ	รักษาอาการเจ็บตา	 หอมแดง	ทุกอำเภอ สวดคล้อง (จินตนา อินทรมงคล และคณะ, 2545 : 37)
ตำรับที่ 14 น้ำปลา	น้ำปลาใส่ภาชนะ	14.1 ใช้พ่นใส่ตาที่เจ็บ 14.2 น้ำปลาหรือเกลือ	14.1 รักษาตาเจ็บ 14.2 รักษาอาการเบื่ออาหาร	 น้ำปลา	อ.แก่งกระจาน อ.หนองหญ้าปล้อง สวดคล้อง (จินตนา อินทรมงคล และคณะ, 2545 : 72)

ตารางที่ 4.76 องค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรในวิถีดานจังหวัดเพชรบุรี (ต่อ)

ตำรับสมุนไพร	วิธีเตรียม	วิธีใช้	สรรพคุณ	ตัวอย่างภูมิปัญญาและสมุนไพร	แหล่งอ้างอิง
ตำรับที่ 15 เกลือเม็ด น้ำ	-นำเกลือมาตำ ละเอียด -นำเกลือมาต้ม	เกลือตำทาที่ ปาก, เกลือ ต้มเข้มข้น ทาที่แผล	โรคปาก เปื่อยและ เท้าเปื่อย หรือเจ็บ ปาก	 เกลือ	ทุกอำเภอ (จินตนา อินทรมงคล และคณะ, 2545 : 52)
ตำรับที่ 16 ตำรับ 16.1 มะเกลือ ตำรับ 16.2 ลูกมะเกลือ 2 กก. น้ำกะทิ	ตำรับ 16.1 นำลูกมะเกลือตำ ละเอียด ตำรับ 16.2 นำลูกมะเกลือมา ต้มคั้นกับกะทิ กรองเอาเฉพาะ ส่วนของน้ำออก	ตำรับ 16.1 ใช้พอกแผล ตำรับ 16.2 ใช้น้ำกรอก ให้วัวกิน	ตำรับ 16.1 โรคปาก เปื่อยและ เท้าเปื่อย ตำรับ 16.2 ใช้ถ่าย พยาธิทำ ให้ขน เป็นมัน	 มะเกลือ (สมุนไพรดอกทอมน, 2554)	ทุกอำเภอ สอดคล้อง (จินตนา อินทรมงคล และคณะ, 2545 : 83)
ตำรับที่ 17 หอมแดง กะปิ	ตำหอมแดงกับ กะปิให้ละเอียด	กวาดลิ้น	รักษาโรค ปากเปื่อย	 หอมแดง กะปิ	อ.เมือง สอดคล้อง (จินตนา อินทรมงคล และคณะ, 2545 : 59)

ตารางที่ 4.76 องค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรในวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี (ต่อ)

ตำรับสมุนไพร	วิธีเตรียม	วิธีใช้	สรรพคุณ	ตัวอย่างภูมิปัญญาและสมุนไพร	แหล่งอ้างอิง
ตำรับที่ 18 ไพล เกลือ	ตำไพลกับเกลือ รวมกัน	-ใช้กวาดลิ้น -ทาบริเวณที่ เป็นแผล	รักษาโรค ปากเปื่อย สมาน แผลการ ตอน	 ไพล (สมุนไพรไทย, 2552)	ทุกอำเภอ สอดคล้อง (จินตนา อินทรมงคล และคณะ, 2545 : 51)
ตำรับที่ 19 ตำรับ 19.1 ยาเส้น น้ำมัน เบนซิล ตำรับ 19.2 ยาเส้น ลูกเหม็น วิธีปรุงยา	ตำรับที่ 19.1 นำยาเส้นผสม น้ำมันเบนซิล ตำรับที่ 19.2 นำยาเส้นและลูก เหม็น 1 ลูกตำ รวมกัน	ใช้พอก ตำแหน่งที่ เป็นแผล	รักษาแผล มีหนอง	 ยาเส้น ลูกเหม็น	ทุกอำเภอ สอดคล้อง (จินตนา อินทรมงคล และคณะ, 2545 : 60, 63)
ตำรับที่ 20 ใบไม้ต่างๆ	กั้นใจเค็ดใบไม้ ชนิดต่างๆ	ใช้ใบไม้ ต่างๆ กลั่นใจ 1-2 วินาที อธิฐานและ อุคแผลที่เป็น	รักษาแผล มีหนอง ระยะเวลา 3-5 วัน แผลจะ หาย	 ใบช่อย	ทุกอำเภอ สอดคล้อง (จินตนา อินทรมงคล และคณะ, 2545 : 62)

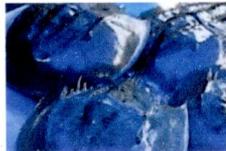
ตารางที่ 4.76 องค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรในวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี (ต่อ)

ตำรับสมุนไพร	วิธีเตรียม	วิธีใช้	สรรพคุณ	ตัวอย่างภูมิปัญญาและสมุนไพร	แหล่งอ้างอิง
ตำรับที่ 21 พญาไร้ใบ น้ำชาข้าว	ตำกึ่งพญาไร้ใบ ผสมกับน้ำชา ข้าวกรองเอา เฉพาะส่วนของ น้ำ	กรอก ให้วัวกิน	รักษา อาการ เบื่อ อาหาร/ กระตุ้น ความ อาหาร	 พญาไร้ใบ	อ.บ้านลาด อ.ท่ายาง สอดคล้อง (จินตนา อินทรมงคล และคณะ, 2545 : 69)
ตำรับที่ 22 งูเห่าหรือ จิ้งเหลน เกลือ	นำงูเห่าหรือ จิ้งเหลนคองกับ เกลือใส่กระบอกลง ไม้ไผ่	สับกระบอก ไม้ไผ่แล้ว พอกแตก นำไปแขวน ข้างคอกให้ สัตว์เลีย	รักษา อาการ เบื่อ อาหาร/ กระตุ้น ความ อาหาร	 งูเห่า (สำนักงานกองทุน สนับสนุนการสร้าง เสริมสุขภาพ (สสส.), 2552)	อ.แก่งกระจาน อ.เมือง อ.เขาย้อย สอดคล้อง (จินตนา อินทรมงคล และคณะ, 2545 : 72)
ตำรับที่ 23 เปลือกขี้เหล็ก เปลือกสะเดา น้ำ	นำทุกอย่างตำ รวมกันผสมน้ำ กรองเอาเฉพาะ ส่วนของน้ำ	กรอก ให้วัวกิน	ใช้ถ่าย พยาธิ	 เปลือกขี้เหล็ก	อ.แก่งกระจาน (จินตนา สอดคล้อง อินทรมงคล และคณะ, 2545 : 82)

ตารางที่ 4.76 องค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรในวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี (ต่อ)

ตำรับสมุนไพร	วิธีเตรียม	วิธีใช้	สรรพคุณ	ตัวอย่างภูมิปัญญาและสมุนไพร	แหล่งอ้างอิง
ตำรับที่ 24 บอระเพ็ด 1 กก. เกลือ 2 กำมือ	นำบอระเพ็ดกับเกลือตำพอแตกคั้นกรองเอาเฉพาะส่วนของน้ำ	กรอกให้วัวกิน	-ใช้ถ่ายพยาธิ -กระตุ้นความอยากอาหาร (หมักเกลือ 2 วัน)	 บอระเพ็ด	ทุกอำเภอ สอดคล้อง (จินตนา อินทรมงคล และคณะ, 2545 : 84)
ตำรับที่ 25 ใบสะเดา น้ำ	นำใบสะเดาตำละเอียดผสมน้ำคั้นเอาน้ำ	กรอกให้วัวกิน	ใช้ถ่ายพยาธิ	 ใบสะเดา	อ.เมือง สอดคล้อง (จินตนา อินทรมงคล และคณะ, 2545 : 91)
ตำรับที่ 26 ลูกยอสุก เกลือ	ขยาลูกยอสุก 7-8 ลูกให้ละเอียดผสมเกลือ 1 กำมือ	กรอกให้วัวกิน	-ใช้ถ่ายพยาธิ -กระตุ้นความอยากอาหาร	 ลูกยอ	ทุกอำเภอ สอดคล้อง (จินตนา อินทรมงคล และคณะ, 2545 : 92)

ตารางที่ 4.76 องค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรในวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี (ต่อ)

ตำรับสมุนไพร	วิธีเตรียม	วิธีใช้	สรรพคุณ	ตัวอย่างภูมิปัญญาและสมุนไพร	แหล่งอ้างอิง
ตำรับที่ 27 มะขามเปียก เกลือ น้ำ	นำมะขามเปียก ผสมน้ำและเกลือ กรองเอาเฉพาะ ส่วนของน้ำ	กรอก ให้วัวกิน	รักษาโรค ท้องผูก	 มะขามเปียก	ทุกอำเภอ สอดคล้อง (จินตนา อินทรมงคล และคณะ, 2545 : 116)
ตำรับที่ 28 ใบแจง ใบกรวย เปลือก แมงดาทะเล	นำทุกอย่าง รวมกันสุ่มไฟให้ เกิดควัน	นำวัวป่วยมา รมควัน	รักษาโรค ไข้สาม วันหรือ ไข้ขา	 เปลือกแมงดา	อ.บ้านแหลม อ.เมือง สอดคล้อง (จินตนา อินทรมงคล และคณะ, 2545 : 4)
ตำรับที่ 29 เหล้าขาว ยาสูบ ต้นทองพันชั่ง กำมะถัน	นำส่วนผสมทุก อย่างตำรวมกัน	ใช้ทาบริเวณ ที่เป็นตาม ร่างกาย	รักษาโรค ผิวหนัง กลาก เกลื้อน	 ทองพันชั่ง (หมออนามัยไกล บ้าน, ม.ป.ป.)	อ.บ้านลาด สอดคล้อง (จินตนา อินทรมงคล และคณะ, 2545 : 99)

ตารางที่ 4.76 องค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรในวิถีดานจังหวัดเพชรบุรี (ต่อ)

ตำรับสมุนไพร	วิธีเตรียม	วิธีใช้	สรรพคุณ	ตัวอย่างภูมิปัญญาและสมุนไพร	แหล่งอ้างอิง
ตำรับที่ 30 น้ำมันพืช กำมะถัน	นำน้ำมันพืชผสม กำมะถัน	ใช้ทาบริเวณ ที่เป็นตาม ร่างกาย	รักษา เชื้อ เรื้อน	 กำมะถัน	อ.เมือง สอดคล้อง (จินตนา อินทรมงคล และคณะ, 2545 : 102)
ตำรับที่ 31 ตำรับ 31.1 ใบน้อยหน้า ยาเส้น กำมะถัน น้ำมันพืช ตำรับ 31.2 เมล็ดน้อยหน้า เหล้าขาว	นำส่วนผสมทุก อย่างตำรวมกัน	ใช้ทาบริเวณ ที่เป็นตาม ร่างกาย	รักษา เชื้อ เรื้อน	 ใบและเมล็ด น้อยหน้า	อ.หนอง หญ้าปล้อง อ.ท่ายาง สอดคล้อง (จินตนา อินทรมงคล และคณะ, 2545 : 102, 103)
ตำรับที่ 32 น้ำตาลปีบ	นำน้ำตาลปีบ ละลายน้ำ	อมพ่นที่ตา	ตาเจ็บ และตา เป็นต้อ	 น้ำตาลปีบ	ทุกอำเภอ (จินตนา อินทรมงคล และคณะ, 2545 : 46)

ตารางที่ 4.76 องค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรในวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี (ต่อ)

ตำรับสมุนไพร	วิธีเตรียม	วิธีใช้	สรรพคุณ	ตัวอย่างภูมิปัญญาและสมุนไพร	แหล่งอ้างอิง
ตำรับที่ 33 น้อยหน้า น้ำชาข้าว	นำใบน้อยหน้า มาตำ ผสมน้ำ ชาข้าว	กรอก ให้วัวกิน	ถ่ายพยาธิ	 ใบน้อยหน้า	อ.หนอง หญ้าปล้อง อ.ท่ายาง
ตำรับที่ 34 มะขามเปียก เกลือ น้ำชาข้าว	นำมะขามเปียก มาคั้น ผสมเกลือ และน้ำชาข้าว ประมาณครึ่ง ขวดแม่โขง	กรอก ให้วัวกิน	ถ่ายพยาธิ	 มะขามเปียก น้ำชาข้าว	อ.หนองหญ้า ปล้อง อ.เขาย้อย อ.บ้านแหลม อ.ชะอำ อ.แก่งกระจาน
ตำรับที่ 35 แพงพวย เกลือ	ใช้ต้นตำผสม เกลือ	กรอก ให้วัวกิน	ถ่ายพยาธิ	 แพงพวย	อ.บ้านแหลม อ.ชะอำ
ตำรับที่ 36 หมาก	ใช้เมล็ดลูกหมาก ประมาณ 1 กำมือ ตำละเอียด	ล้วงคอวัว	ถ่ายพยาธิ	 หมาก	อ.เมือง อ.แก่งกระจาน
ตำรับที่ 37 ข่อย	ใช้ใบข่อยมาตำ	กรอก ให้วัวกิน	เป็นยา ระบาย บำรุงธาตุ ขับลมใน ลำไส้	 ใบข่อย	อ.เมือง

ตารางที่ 4.76 องค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรในวิถีชีวิตชาวจังหวัดเพชรบุรี (ต่อ)

ตำรับสมุนไพร	วิธีเตรียม	วิธีใช้	สรรพคุณ	ตัวอย่างภูมิปัญญาและสมุนไพร	แหล่งอ้างอิง
ตำรับที่ 38 กล้วย	38.1 ไข่กล้วยสุก 38.2 นำกล้วยดิบฝาดบาง ๆ ตากแดด นำเอามาบดเป็นผง ประมาณ 1 หวี แช่เอาน้ำ 38.3 ไข่เปลือกกล้วยสุก	38.1 ให้วัวกินกล้วยวันละหวีได้ยั้งดี ยกเว้นวันออกจากลาน 38.2 กรอกให้วัวกิน ประมาณ 1 ขวดแม่โจง 38.3 ไข่เปลือกกล้วยสุกทาตามตัว(วัวเล็ก)	-บำรุงรักษากายสัตว์ -แก้ท้องเสีย -รักษาไข้เรื้อรังและผื่น	 กล้วย 	ทุกอำเภอ
ตำรับที่ 39 ใบกระเพราเกลือ	ถอนใบกระเพราทั้งรากและโคนนำมาต้มใส่เกลือ (ประมาณ 1 กำมือ)	กรอกให้วัวกิน ประมาณ 1 ขวดแม่โจง	ท้องอืด	 ใบกระเพรา 	อ.บ้านลาด
ตำรับที่ 40 ต้นเมี่ยงชุนเกลือ	นำต้นเมี่ยงชุนมาต้ม (ประมาณ 1 กำมือ) ผสมกับเกลือ	กรอกให้วัวกินประมาณ 1 ขวดแม่โจง	ท้องอืด	 เกลือ	อ.บ้านลาด

ตารางที่ 4.76 องค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรในวัลลานจังหวัดเพชรบุรี (ต่อ)

ตำรับสมุนไพร	วิธีเตรียม	วิธีใช้	สรรพคุณ	ตัวอย่างภูมิปัญญาและสมุนไพร	แหล่งอ้างอิง
ตำรับที่ 41 ขี้เหล็ก (ทั้ง 5 ราก เปลือก ใบ แก่น ทั้งต้น)	ใช้ใบหรือเปลือก ประมาณ 2 กก. นำมาต้ม	กรอก ให้วัวกิน	ท้องอืด และแก้ไข้	 เปลือกขี้เหล็ก	อ.เมือง อ.หนอง หญ้าปล้อง อ.แก่ง กระเจาน
ตำรับที่ 42 ใบกรวย กำมะถัน ผ้าบังกอร์	ใช้ใบกรวย กำมะถัน และผ้าบังกอร์ สุมรมควัน	ใช้ควั่นรม บริเวณจมูก วัว	ท้องอืด	 กำมะถัน	อ.เมือง
ตำรับที่ 43 ฟ้าทะลายโจร	นำฟ้าทะลายโจร มาคั่วคั้นน้ำ	กรอก ให้วัวกิน	ท้องอืด แก้ไข้	 ฟ้าทะลายโจร	อ.เมือง อ.แก่ง กระเจาน
ตำรับที่ 44 ทับทิม	ทับทิมทั้ง 5 คำ คั้นน้ำหรือนำใบ ทับทิมไปต้ม	กรอก ให้วัวกิน	ท้องอืด	 ทับทิม	อ.เมือง อ.หนอง หญ้าปล้อง
ตำรับที่ 45 พังพวย กะปิ หัวหอม	นำพังพวยรวม กับกะปิ และ หัว หอม มาคั่ว	กรอก ให้วัวกิน	แก้ ท้องอืด และถ่าย พยาธิ	 ใบแพงพวย	อ.เขาย้อย อ.ชะอำ

ตารางที่ 4.76 องค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรในวัลลานจังหวัดเพชรบุรี (ต่อ)

ตำรับสมุนไพร	วิธีเตรียม	วิธีใช้	สรรพคุณ	ตัวอย่างภูมิปัญญาและสมุนไพร	แหล่งอ้างอิง
ตำรับที่ 46 เป๊ปซี่	เปิดเป๊ปซี่ 1 ขวด/ กระป๋อง	กรอก ให้วัวกิน	ท้องอืด	 เป๊ปซี่	อ.แก่งกระจาน
ตำรับที่ 47 กะเพรา	นำกะเพราตำ	กรอก ให้วัวกิน	แก้ ท้องอืด	 กะเพรา	อ.เขาย้อย อ.บ้านแหลม
ตำรับที่ 48 พญาไร้ใบตำ เกลือ น้ำข้าวข้าว	นำพญาไร้ใบมา ตำรวมกับ เกลือ และใส่น้ำข้าว ข้าว ประมาณ 1 ขวดแม่โขง	กรอก ให้วัวกิน	ท้องอืด	 พญาไร้ใบ	อ.ท่ายาง
ตำรับที่ 49 บอระเพ็ด ใบเมี่ยงชุน รากหนาม บังค้อ รากนกกะลิง	นำสมุนไพรทุก ชนิด มาต้มกับน้ำ ให้ท่วม ใส่น้ำเกลือ	กรอก ให้วัวกิน	แก้ไข้	 รากหนามบังค้อ	อ.เมือง
ตำรับที่ 50 บอระเพ็ด ไพล เกลือ	นำบอระเพ็ด ไพลและเกลือมา ตำรวมกัน	กรอก ให้วัวกิน	แก้ไข้	 บอระเพ็ด	อ.บ้านลาด อ.แก่งกระจาน

ตารางที่ 4.76 องค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรในวิถีดานจังหวัดเพชรบุรี (ต่อ)

ตำรับสมุนไพร	วิธีเตรียม	วิธีใช้	สรรพคุณ	ตัวอย่างภูมิปัญญาและสมุนไพร	แหล่งอ้างอิง
ตำรับที่ 51 ยาสูบ	นำยาสูบมา แช่น้ำประมาณ 15-20 นาที	ทาตามตัว	กำจัด พยาธิ ภายนอก	 ยาสูบ (สารานุกรมไทย ฉบับเยาวชน, ม.ป.ป.)	อ.เมือง อ.เขาย้อย อ.ท่ายาง
ตำรับที่ 52 ยาสูบ ใบน้อยหน้า กำมะถัน	นำยาสูบรวมกับ ใบน้อยหน้าและ กำมะถันประมาณ 1 กำมือ ตำแล้ว คลุกเคล้ากัน	ทาที่เป็นเหา กินหาง	กำจัด พยาธิ ภายนอก	 ใบน้อยหน้า	อ.เมือง
ตำรับที่ 53 ใบฝรั่ง	ใช้ใบฝรั่งมาตำ	กรอก ให้วัวกิน	รักษา พยาธิ ภายใน	 ใบฝรั่ง	อ.เมือง
ตำรับที่ 54 มะพร้าว	นำมะพร้าวมาขูด และคั้นเอาน้ำ	กรอกเมื่อ กลับจาก ลาน โดย กรอกกะทิ คั้นหรือน้ำ มะพร้าว อ่อน	ถอนพิษ และถ่าย พยาธิ	 มะพร้าว	อ.บ้านลาด อ.เขาย้อย อ.บ้าน แหลม

ตารางที่ 4.76 องค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรในวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี (ต่อ)

ตำรับสมุนไพร	วิธีเตรียม	วิธีใช้	สรรพคุณ	ตัวอย่างภูมิปัญญาและสมุนไพร	แหล่งอ้างอิง
ตำรับที่ 55 พริก หอมแดง กระเทียม	นำพริกรวบกับ หอมแดงและ กระเทียมตำ	นำไปพ่น	ตาเจ็บ และตา เป็นต้อ	 หอมแดง	อ.เขาย้อย อ.ชะอำ อ.แก่งกระจาน
ตำรับที่ 56 น้ำล้างครก พริก	นำน้ำล้างครก รวบกับพริก	นำไปพ่น	ตาเจ็บ และตา เป็นต้อ	 พริก	อ.เขาย้อย อ.แก่งกระจาน
ตำรับที่ 57 หอยขม	นำมาหอยขมเผา แล้วตำ	นำไปพ่น	ตาเจ็บ และตา เป็นต้อ	 หอยขม	อ.เขาย้อย
ตำรับที่ 58 ต้นกระดังงา น้ำมะนาว	นำต้นกระดังงา ผสมน้ำมะนาว	กลั่นใจให้ ทาตาซ้าย หรือยอดเขา	ตาอักเสบ	 กระดังงา (ฉันทจิฎา ธีระวรรณ, 2553)	อ.บ้านแหลม
ตำรับที่ 59 น้ำโชดา เกลือ	นำน้ำโชดา รวมกับเกลือ	ราดที่ถีบ	เท้าเปื่อย	 เกลือ	อ.หนองหญ้า ปล้อง อ.เขาย้อย

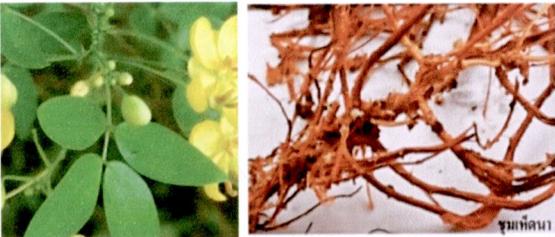
ตารางที่ 4.76 องค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรในวัดลานจังหวัดเพชรบุรี (ต่อ)

ตำรับสมุนไพร	วิธีเตรียม	วิธีใช้	สรรพคุณ	ตัวอย่างภูมิปัญญาและสมุนไพร	แหล่งอ้างอิง
ตำรับที่ 60 บอระเพ็ด	นำบอระเพ็ดมา ตำคั้นน้ำ	กรอก ให้วัวกิน	แก้อาการ ไข้ใน	 บอระเพ็ด	อ.เขาย้อย อ.เมือง
ตำรับที่ 61 บัวบก	นำใบบัวบกมาตำ คั้นน้ำ	กรอก ให้วัวกิน	แก้อาการ ไข้ใน	 บัวบก	อ.เขาย้อย อ.เมือง
ตำรับที่ 62 ไพล เกลือ ส้มมะขามเปียก	นำไพลมาตำรวม กับเกลือแล้ว ผสมส้ม มะขามเปียก ประมาณ 1 กำมือ	กรอก ให้วัวกิน	แก้อาการ ไข้ใน	 ไพล	อ.เขาย้อย อ.เมือง
ตำรับที่ 63 พริกขี้หนู เกลือ จิ้งจก	นำพริกขี้หนูรวม กับเกลือและจิ้งจก (ห่อกล้วยสุก)	กรอก ให้วัวกิน	แก้ปาก เปื่อย		อ.แก่งกระจาน สตศคล่อง (จินตนา อินทรมงคล และคณะ, 2545 : 68)
ตำรับที่ 64 ผักเป็ดแดง	นำผักเป็ดแดง มาตำ	กรอก ให้วัวกิน	แก้อาการ ไข้ใน		อ.เมือง

ตำรับ สมุนไพร	วิธีเตรียม	วิธีใช้	สรรพคุณ	ตัวอย่างภูมิปัญญา และสมุนไพร	แหล่งอ้างอิง
ตำรับที่ 65 เปลือกมะรุ้ม (เปลือกไม้แดง) เปลือกแค	นำเปลือกมะรุ้ม (เปลือกไม้แดง) รวมกับเปลือกแค นำไปต้ม	กรอกให้วัว กิน	แก้ ท้องเสีย		อ.เขาย้อย อ.บ้านแหลม

นอกจากนี้ภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรในการเลี้ยงวัวลานในจังหวัดเพชรบุรี ยังมุ่งเน้นการใช้สมุนไพรในการจัดการดูแลสุขภาพสัตว์ โดยการบำรุงกำลังวัวลานที่เปรียบเสมือนนักกีฬา จากการสัมภาษณ์ เกื่อนเผ่าพงษ์ (2555, มีนาคม 15) และ ตำรวย พินิจ (2555, มีนาคม 18) เป็นผู้ที่มีความรู้และมีการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับตำรับยาของสมุนไพรที่ใช้ในการบำรุงวัวลานซึ่งได้รับการยอมรับจากผู้เลี้ยงวัวลานทั่วไป การใช้ยาของสมุนไพรในการเลี้ยงวัวลานมีแนวคิดเดียวกับการใช้น้ำคองบำรุงกำลังวัวชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยมีสูตรต้นตำรับสูตรยาของเมืองเพชรดังตารางที่ 4.77 ดังนี้

ตารางที่ 4.77 สมุนไพรสูตรยาของจังหวัดเพชรบุรี

สมุนไพร	ภาพส่วนผสมสมุนไพรสูตรยาของเมืองเพชร	สรรพคุณ
1. โด่ไม่รู้ล้ม	 <p>โด่ไม่รู้ล้ม (เครือข่ายกาญจนาภิเษก, 2554)</p>	<p>บำรุงกำลัง ขับพยาธิ แก้บวม อักเสบ ท้องเสีย บำรุง หัวใจ แก้ไข้ (นันทวัน บุญ ยะประภัสร์ และ อรนุช โชค ชัยเจริญพร , 2541: 32-33)</p>
2. ชุมเห็ดหนา	 <p>ชุมเห็ดหนา (สมุนไพรดอกท่อม, 2554)</p>	<p>แก้กระสับ แก้ไข้ ขับพยาธิ แก้ฟกบวม เป็นยาระบาย (สมุนไพรดอกท่อม, 2554)</p>
3. นมวัว	 <p>นมวัว (พืชชากา อันตะปัญญา, ม.ป.ป.)</p>	<p>แก้แค้นและราก ต้มดื่ม แก้ไข้ซ้ำ ไข้กลับ รากแก้ผอมแห้งแรง น้อย (พืชชากา อันตะปัญญา, ม.ป.ป.)</p>
4. ผักเป็ดไทย/ ผักเป็ดแดง	 <p>ผักเป็ดแดง</p>	<p>ช่วยบำรุงโลหิต ลดไข้ แก้ ปวดเมื่อย (นันทวัน บุญยะ ประภัสร์และ อรนุช โชคชัย เจริญพร, 2542 : 122-123)3</p>

ตารางที่ 4.77 สมุนไพรสูตรยาของจังหวัดเพชรบุรี (ต่อ)

สมุนไพร	ภาพส่วนผสมสมุนไพรสูตรยาของเมืองเพชร	สรรพคุณ
5. พญาไร้ใบ		<p>ยาระบายอ่อนๆ ดั้นเชื้อ บิดมีตัว เชื้อรา ไวรัสและแบคทีเรีย (นันทวัน บุญยะ ประภัสร์และ อรนุช โชคชัยเจริญพร, 2542 : 240)3</p>
6. มะกรูด	 <p>มะกรูด</p>	<p>ยาขับลมในลำไส้ แก้แน่น เป็นยาบำรุงหัวใจกระทุ้งพิษ แก้ฝีภายใน (บ้านสวนพอเพียง, 2553)</p>
7. บอระเพ็ด	 <p>บอระเพ็ด</p>	<p>แก้ปวดเมื่อย บำรุงกำลัง เจริญอาหาร แก้ไข้ แก้ร้อนใน (นันทวัน บุญยะ ประภัสร์และ อรนุช โชคชัยเจริญพร, 2541 : 479-450)</p>
8. ไพล	 <p>ไพล (สมุนไพรไทย, 2552)</p>	<p>แก้ท้องขึ้น ท้องอืด ขับลม แก้บิดท้องเดิน แก้ฟกบวม น้ำคั้นจากเหง้ารักษาเคล็ดขัดยอก ฟกบวม แผลงฆ่าเมื่อย (สมุนไพรไทย , 2552)</p>

ตารางที่ 4.77 สมุนไพรสูตรยาของจังหวัดเพชรบุรี (ต่อ)

สมุนไพร	ภาพส่วนผสมสมุนไพรสูตรยาของเมืองเพชร	สรรพคุณ
9. เถาว์ลย์เปรียง	 <p>เถาว์ลย์เปรียง (Kapook health, ม.ป.ป.)</p>	<p>แก้เส้นเอ็นขัด เส้นตึง แก่เมื่อยขา บำรุงเส้นเอ็น ทำให้เส้นเอ็นหย่อนแก้ปวด แก้ไข้ แก้โรคหวัด ถ่าย กระษัยเส้น ขับปัสสาวะ ขับเสมหะ</p> <p>(นันทวัน บุญยะประภัสร์ และ อรณูช โชคชัยเจริญพร, 2541 : 290-291)</p>
10. เถาเอ็นอ่อน	 <p>เถาเอ็นอ่อน (Thaihealth, ม.ป.ป.)</p>	<p>ยาแก้เมื่อย ทำให้เส้นเอ็นหย่อน จิตใจชุ่มชื้นเป็นยา บำรุงเส้นเอ็นในร่างกายให้แข็งแรง แก้เส้นเอ็นพิการ</p> <p>(Thaihealth, ม.ป.ป.)</p>

ตารางที่ 4.78 การเตรียมสมุนไพรสูตรยาของจังหวัดเพชรบุรี

สูตรยาของสมุนไพร	วิธีเตรียม	วิธีใช้	สรรพคุณรวม
	<p>นำส่วนผสมทุกอย่างมาล้างทำความสะอาด สับหรือตัดชิ้นสมุนไพรให้เหมาะสมนำมาคองกับน้ำข้าวข้าว 3 วันสังเกตจากมะกรูดเหี่ยวสามารถนำไปใช้ได้</p>	<p>ควรให้วัวลานกินเป็นประจำอย่างต่อเนื่องทุกเช้าในช่วงท้องว่างหรือช่วงกลับจากลาน</p>	<p>เพื่อบำรุงกำลังและเสริมภูมิคุ้มกัน ทำให้สุขภาพสมบูรณ์แข็งแรง</p>

ภาพที่ 4.173 ยาของสมุนไพรของจังหวัดเพชรบุรี

ภูมิปัญญาท้องถิ่นการใช้สมุนไพรในการเลี้ยงวัวลาน เป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาการใช้สมุนไพรในท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพึ่งพาตนเอง ลดรายจ่าย และลดการพึ่งพาปัจจัยจากภายนอก เหมาะสมกับการเลี้ยงสัตว์พื้นถิ่น ในครัวเรือนทั้งยังเป็นองค์

ความรู้เฉพาะถิ่นที่มีการสั่งสม สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่องจากรุ่นสู่รุ่น จึงเป็นแนวทางสำคัญที่สามารถพัฒนาร่วมกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้ อย่างไรก็ตามภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรในการเลี้ยงวัวลานอาจมีข้อจำกัดหลายประการ เช่น องค์ความรู้ที่พบในหมอยาพื้นบ้านหรือปราชญ์ท้องถิ่นเป็นความชำนาญเฉพาะตัวที่ไม่มีการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร จึงเกิดการสูญหายขององค์ความรู้ได้ นอกจากนี้มีองค์ประกอบของสภาพพื้นที่และพรรณไม้ในท้องถิ่นเป็นปัจจัยที่สำคัญหากพรรณพืชสมุนไพรบางชนิดหาได้ยาก หรือพบได้เฉพาะพื้นถิ่นและบางชนิดมีเป็นบางฤดูกาล ย่อมเป็นอุปสรรคในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นการใช้สมุนไพรในการเลี้ยงวัวลานอย่างยั่งยืนสอดคล้องกับการศึกษาของกองบำรุงพันธุ์สัตว์ กรมปศุสัตว์ (2547 : 1-24) ประกอบกับปัจจุบันผู้เลี้ยงวัวลานให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรน้อย ทั้งยังไม่รู้จักพรรณพืชสมุนไพรและสรรพคุณทางยา และให้ความสำคัญกับการใช้ยาแผนปัจจุบันมาก จึงควรมีการวิจัยและจัดการความรู้โดยการสืบค้น รวบรวมและสังเคราะห์ ตลอดจนจัดการองค์ความรู้อย่างเป็นระบบเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

4.4 ภูมิปัญญาการตอนวัวเพื่อวังลาน

การเลี้ยงวัวเพื่อวังลานในจังหวัดเพชรบุรีมีความแตกต่างจากการเลี้ยงวัวพื้นเมืองทั่วไปที่มีความเป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่นคือผู้เลี้ยงมีทัศนคติการเลี้ยงวัวลานเสมือนเป็นนักกีฬาดังนั้นขั้นตอนการฝึกฝนวัวเพื่อเตรียมความพร้อมในการเป็นนักวิ่งจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง การที่วัวจะเป็นนักวิ่งในลานเริ่มต้นตั้งแต่ผู้เลี้ยงจะทำการคัดเลือกวัวพันธุ์พื้นเมืองไทยแท้เพศผู้ที่มีลักษณะดีตามตำราและตรงตามความต้องการของตนเอง ขั้นตอนที่สำคัญยิ่งก่อนที่ผู้เลี้ยงจะทำการทดสอบฝีเท้าวัวตัวดังกล่าวเพื่อดูเชิงการวิ่งว่าเข้ากับพวกที่วิ่งเป็นแล้วนั้น ผู้เลี้ยงวัวจะต้องทำการตอนวัวในช่วงอายุ 6 เดือนถึง 1 ปี โดยวิธีพื้นบ้านที่มีการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งมาจากความเชื่อที่ว่าการตอนวัวจะทำให้วัวไม่ค้อคิ่ง เชื้อฟุ้ง นำมาฝึกฝนและใช้งานง่าย

การตอนวัวเพศผู้เป็นการยับยั้งฮอร์โมนเพศผู้คือเทสโทสเตอโรน (Testosterone Hormone) ซึ่งฮอร์โมนนี้มีหน้าที่ควบคุมการเจริญเติบโต การแสดงลักษณะและพฤติกรรมของเพศผู้ โดยจะผลิตจากเลดิก เซลล์ (Leydig's Cell) ที่อยู่ในลูกอัณฑะ ซึ่งฮอร์โมนเพศผู้จะมีผลทำให้สัตว์เพศผู้มีความก้าวร้าว ขอบการต่อสู้ คุ้ย่าย ไม่สงบ ด้วยผลของฮอร์โมนดังกล่าว ผู้เลี้ยงวัวลานจึงต้องทำการตอนเพื่อลดฮอร์โมนเพศผู้เพื่อให้สัตว์สงบขึ้น ไม่ค้อเมื่อนำไปวังลาน ซึ่งวิธีการตอนมีด้วยกันหลายวิธี เช่น การผ่าเอาเม็ดอัณฑะออก การใช้ยางรัด ไซ้ของแข็งทุบเส้นโลหิตให้ตีบตัน

การใช้เครื่องมือเบอร์ดิชโซ่ ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นวิธีใดก็ตามก็มีวัตถุประสงค์เดียวกัน คือ การยับยั้งการผลิตฮอร์โมนเพศผู้ (ปรีชา อินนุรักษ์, 2547:37-40)

ภาพที่ 4.174 พิธีกรรมความเชื่อโดยการไหว้ครูและเตรียมของไหว้ครู

หลักการการตอนวิธีดังกล่าวข้างต้นเป็นการใช้ของแข็งทูปบริเวณขั้วลูกอัณฑะหรือบริเวณสเปอริมาติคคอร์ด (Spermatid Cord) เป็นการทำให้เส้นโลหิตและท่อนำสุจิที่อยู่บริเวณดังกล่าวตีบตัน เพื่อให้เซลล์ที่ทำหน้าที่สร้างสุจิเสียหายและฝ่อไปการทำงานของอัณฑะจะเสื่อมลงและส่งผลกระทบต่อการทำงานของฮอร์โมนที่แสดงความเป็นชาย (Testosterone Hormone) ทำงานลดลงไปด้วย ทำให้วัสดุอาการการติดขัด (Heat) หรือลดความรู้สึกทางเพศ และไม่มีพฤติกรรมคือคิง (ปรีชา อินนุรักษ์, 2547:37-40) เชื้อฟิง นำมาฝักฝนและใช้งานได้ง่าย ดังความเชื่อตามภูมิปัญญา ซึ่งการตอนวัวแบบพื้นบ้านด้วยการใช้ของแข็งทูปลงบนเส้นขั้วลูกอัณฑะจะดำเนินการโดยหมอดอนวัวพื้นบ้านที่ได้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาการตอนวัวแบบดั้งเดิมจากคนเฒ่าคนแก่หรือจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งก่อนการตอนแบบพื้นบ้านโดยการทูปขั้วอัณฑะจะมีพิธีกรรมความเชื่อโดยการไหว้ครูและเตรียมของไหว้ครู เช่น รูป เทียน ดอกไม้ บุหรี่ เหล้าและเงินยกครูเป็นต้น และอุปกรณ์ที่ใช้ในการตอน ประกอบด้วย 1. สากกระเบื้องดำข้าว 2. เชือก ผ้าหรือเถาสมนไพร เช่น แสลงพัน เป็นต้น 3. ของแข็งหรือไม้ที่ใช้ทูป ดังภาพที่ 4.174

จากการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยการสนทนากลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดเพชรบุรีของผู้เกี่ยวข้องกับการละเล่นวัวลานที่มีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 10 ปี ซึ่งประกอบด้วยปราชญ์ท้องถิ่น นายพวง ผู้เลี้ยง หมอดอนวัวพื้นบ้าน เป็นต้น พบว่าในปัจจุบันผู้เลี้ยงวัวลานส่วนใหญ่ในจังหวัดเพชรบุรียังนิยมใช้วิธีการตอนวัว แบบพื้นบ้านที่สืบทอดจากภูมิปัญญา โดยการ “ทูปขั้วอัณฑะวัว” จากความเชื่อในพื้นที่ที่ว่าหมอดอนวัวพื้นบ้านสามารถกำหนดแรงได้ว่าควรใช้แรงในการทูปขั้วอัณฑะบริเวณสเปอริมาติคคอร์ด (Spermatid Cord) เพื่อทำให้เส้นโลหิตเส้น

โลหิตและท่อนำสุจิที่อยู่บริเวณดังกล่าวตีบตันมากแค่ไหนจึงจะทำให้เกิดความพอดี (ขึ้นกับความสามารถและประสบการณ์ตรงของหมอฟันบ้าน) ที่จะทำให้วัวไม่อ้วน รูปร่างบอบบางและมีความปราดเปรียว (บางครั้งมีการตกลงพูดคุยกับเจ้าของวัว) สอดคล้องกับปริชา อินนุรักษ์ (2547 : 37-40) รายงานว่าวิธีการตอนวัวลานแบบพื้นถิ่นผู้เลี้ยงวัวจะใช้ของแข็งทุบลงบนเส้นขั้วของลูกอ๊ณฑะ ที่บริเวณสเปอร์มาติค คอร์ด (Spermatic Cord) ซึ่งเป็นบริเวณที่มีเส้นเลือด เส้นประสาท ท่อนำส่งสุจิ (Vas Deferens) เป็นวิธีทำให้ท่อนำสุจิ เส้นประสาท และเส้นเลือดถูกทำลาย ฮอร์โมนที่สร้างจากอ๊ณฑะก็ไม่สามารถส่งไปได้และเลือดก็ไม่สามารถลงมาหล่อเลี้ยงอ๊ณฑะได้จึงทำให้อ๊ณฑะฝ่อไป เมื่อไม่มีฮอร์โมนเพศผู้แล้ว วัวลานก็จะไม่แสดงอาการคึกคะนอง ทำให้การฝึกวัวลานทำได้ง่ายขึ้น

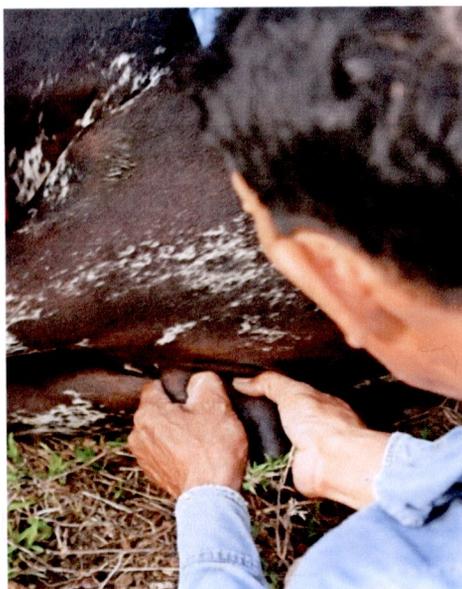
ขั้นตอนการทุบกระโปกวัวดังนี้

1. ผู้เลี้ยงจะต้องล้มนิ้วและมัดนิ้วทั้ง 4 ขาให้นอนลง

ภาพที่ 4.175 การล้มนิ้วและมัดนิ้วทั้ง 4 ขา

2. หมอฟันบ้านจะใช้มือจับบริเวณขั้วลูกอ๊ณฑะ เพื่อหาตำแหน่งและขนาดของท่อนำสุจิ และนำมาประเมินความเหมาะสมของตำแหน่งและแรงที่ใช้ในการทุบขั้วลูกอ๊ณฑะ

ภาพที่ 4.176 เพื่อหาดำแหน่งและขนาดของท่อนำอสุจิ

3. ใช้เชือก ผ้าหรือเถาสมุนไพรร เช่น แสลงพันนำมา พันรอบขั้วลูกอ้นทะze ที่ตำแหน่งที่จะใช้ของแข็งหรือไม้ทุบ (เพื่อไม่ให้เกิดแผลจากการทุบ)

ภาพที่ 4.177 การใช้แสลงพัน พันรอบขั้วลูกอ้นทะze

4. ใช้ไม้ท่อนกลม (สากระเบือตำข้าว) สอดใต้ขั้วลูกอ้นทะze โดยให้ตำแหน่งขั้วลูกอ้นทะze วางบนคานไม้ที่สอดเพื่อเป็นตัวรองรับเมื่อใช้ของแข็งหรือไม้ทุบ

ภาพที่ 4.178 ขั้วลูกอ้นตะวางบนคานไม้

5. ใช้ของแข็งหรือไม้ทุบลงบนเชือก ผ้าหรือเถาสมุนไพรมันที่พันรอบขั้วลูกอ้นตะ

ภาพที่ 4.179 ใช้ไม้ทุบลงบนเชือกที่พันรอบขั้วลูกอ้นตะ

6. นำเชือก ผ้าหรือเถาสมุนไพรมันที่พันรอบขั้วลูกอ้นตะออก และใช้สมุนไพรมัน (ไพล และเกลือ) ทา เพื่อช่วยในการสมานบาดแผลที่เกิดจากการต้อน

ภาพที่ 4.180 ไพลและเกลือทาที่แผลบริเวณขั้วลูกอัมตะ

ขั้นตอนที่ 3 การจัดการความรู้ (Knowledge Mangement) มี 2 ส่วน คือ

1. การคัดเลือกและประยุกต์องค์ความรู้

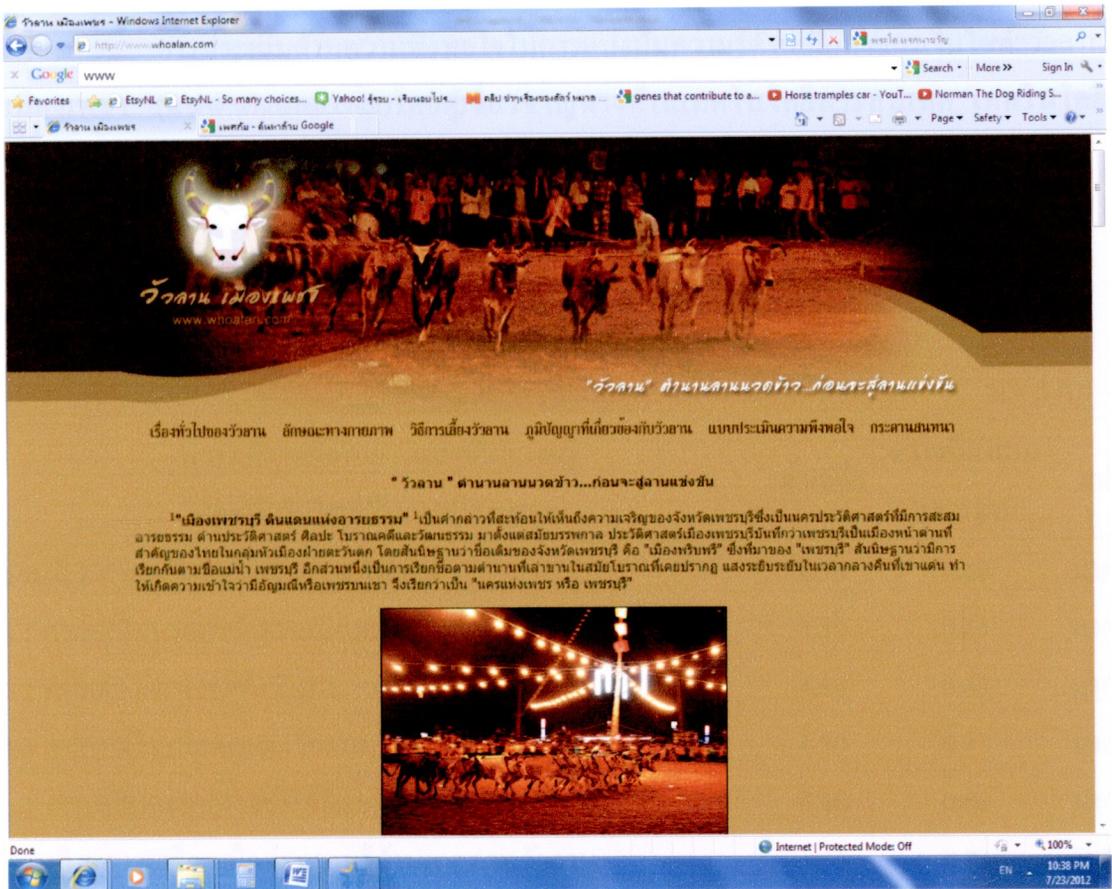
จากผลการการคัดเลือกและประยุกต์องค์ความรู้เรื่องวัวลานในจังหวัดเพชรบุรี เพื่อจะนำไปแบ่งปันความรู้ ทำให้ได้ องค์ความรู้เกี่ยวกับวัวลานในจังหวัดเพชรบุรี ในด้านของความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับวัวลาน ลักษณะทางกายภาพของวัวลาน การเลี้ยงดูและการจัดการวัวลาน รวมไปถึง ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับวัวลาน และมีการจัดทำคู่มือความรู้เกี่ยวกับวัวลานในจังหวัดเพชรบุรี (ภาพที่ 4.181)

ภาพที่ 4.181 คู่มือความรู้เกี่ยวกับวัวลานในจังหวัดเพชรบุรี

2. การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการแบ่งปันความรู้

การจัดการจัดการความรู้ที่ได้รับและแบ่งปันความรู้โดยการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในรูปแบบของเว็บไซต์ “วัวลานเมืองเพชร” (www.whoalan.com : ภาพที่ 4.182) ซึ่งประกอบด้วย องค์ความรู้เกี่ยวกับวัวลานในจังหวัดเพชรบุรี คู่มือองค์ความรู้เกี่ยวกับวัวลานในจังหวัดเพชรบุรี

ภาพที่ 4.182 เว็บไซต์ “วัวลานเมืองเพชร” (www.whoalan.com)

ซึ่งมีการประเมินผลการสร้างเว็บไซต์ โดยผู้เชี่ยวชาญทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เทคโนโลยีการศึกษา และผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับวัวลาน จำนวน 5 ท่าน โดยหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้เกณฑ์ในการแปลความหมายของค่าเฉลี่ยรายชื่อ ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย	4.20 – 5.00	หมายความว่า	มีความเหมาะสมมากที่สุด
คะแนนเฉลี่ย	3.40 – 4.19	หมายความว่า	มีความเหมาะสมมาก
คะแนนเฉลี่ย	2.60 – 3.39	หมายความว่า	มีความเหมาะสมปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย	1.80 – 2.59	หมายความว่า	มีความเหมาะสมน้อย
คะแนนเฉลี่ย	1.00 – 1.79	หมายความว่า	มีความเหมาะสมน้อยที่สุด

การประเมินด้านความพึงพอใจในการแบ่งปันความรู้ด้านเนื้อหาของเว็บไซต์“วัลลภานเมืองเพชร” (www.whoalan.com) โดยผู้เชี่ยวชาญทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เทคโนโลยีการศึกษา และผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับวัลลภาน จำนวน 5 ท่านปรากฏผลดังตารางที่ 4.79

ตารางที่ 4.79 ผลการประเมินความพึงพอใจในการแบ่งปันความรู้ด้านเนื้อหาของเว็บไซต์วัลลภานเมืองเพชร โดยผู้เชี่ยวชาญ

ความพึงพอใจในการแบ่งปันความรู้ โดยใช้เว็บไซต์วัลลภานเมืองเพชร	ค่าเฉลี่ย	N = 5 คน	
		ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	แปลผล
ส่วนที่ 1 ความพึงพอใจต่อความรู้ทั่วไป	4.75	0.48	มากที่สุด
1.1 ความเป็นมาของวัลลภานเมืองเพชร	4.80	0.45	มากที่สุด
1.2 กฎกติกาการแข่งขันวัลลภาน	4.80	0.45	มากที่สุด
1.3 อุปกรณ์ในการตกแต่งวัลลภาน	4.80	0.45	มากที่สุด
1.4 สถานที่และอุปกรณ์ที่ใช้ในการแข่งขันวัลลภาน	4.60	0.55	มากที่สุด
ส่วนที่ 2 ความพึงพอใจต่อความรู้ด้านกายภาพวัลลภาน	4.55	0.54	มากที่สุด
2.1 ลักษณะภายนอกที่ปรากฏของวัลลภานปริมาตร (สัดส่วนร่างกายวัลลภาน)	4.80	0.45	มากที่สุด
2.2 ลักษณะภายนอกที่ปรากฏเชิงคุณภาพ (สีขน หน้า เขา ใบหู ตา จมูก สีลำตัว เหนียงคอ ขา พู่หาง)	4.80	0.45	มากที่สุด
2.3 ท่านได้รับความรู้เพิ่มขึ้นเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพของวัลลภาน	4.60	0.55	มากที่สุด
2.4 ท่านสามารถประยุกต์ความรู้เกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพในการจำแนกลักษณะวัลลภานเบื้องต้นได้	4.00	0.71	มาก

ตารางที่ 4.79 ผลการประเมินความพึงพอใจในการแบ่งปันความรู้ด้านเนื้อหาของเว็บไซต์วัลลานเมืองเพชร โดยผู้เชี่ยวชาญ (ต่อ)

ความพึงพอใจในการแบ่งปันความรู้ โดยใช้เว็บไซต์วัลลานเมืองเพชร	ค่าเฉลี่ย	N = 5 คน	
		ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	แปลผล
ส่วนที่ 3 ความพึงพอใจต่อความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงวัลลานในจังหวัด เพชรบุรี	4.70	0.50	มากที่สุด
3.1 การเลี้ยงวัลลาน โดยทั่วไป	4.60	0.55	มากที่สุด
3.2 การเตรียมตัววัลวก่อนวิ่งลาน	4.80	0.45	มากที่สุด
ส่วนที่ 4 ความพึงพอใจต่อความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาการเลี้ยงวัลลาน	4.75	0.41	มากที่สุด
4.1 การคัดเลือกวัลลานที่ดีจากลักษณะภายนอกที่ปรากฏ	4.80	0.45	มากที่สุด
4.2 การดูขวัญวัลลานที่เป็นขวัญที่ให้คุณและขวัญที่ให้โทษ	4.80	0.45	มากที่สุด
4.3 การดูแลลักษณะที่ไม่พึงประสงค์ กาลกิณี/อัปมงคลของวัลลาน	4.60	0.55	มากที่สุด
4.4 การใช้สมุนไพรในการเลี้ยงวัลลาน	4.44	0.55	มากที่สุด
4.5 การตอนวัลเพื่อการวิ่งลาน	4.80	0.45	มากที่สุด
4.6 สามารถใช้ประโยชน์จากความรู้ที่ได้รับจากภูมิปัญญาท้องถิ่น เกี่ยวกับวัลลาน	4.80	0.45	มากที่สุด
4.7 ท่านคิดว่า “เว็บไซต์วัลลานเมืองเพชร” มีส่วนช่วยในการอนุรักษ์ วัลลาน และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับวัลลานได้	5.00	0.00	มากที่สุด
รวม	4.68	0.48	มากที่สุด

จากตารางที่ 4.79 แสดงผลการประเมินการประเมินด้านความพึงพอใจในการแบ่งปันความรู้ด้านเนื้อหาของเว็บไซต์ “วัลลานเมืองเพชร” (www.whoalan.com) โดยผู้เชี่ยวชาญทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เทคโนโลยีการศึกษา และผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับวัลลาน จำนวน 5 ท่าน พบว่า มีความพึงพอใจในการแบ่งปันความรู้ด้านเนื้อหาในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.68 ± 0.48) เมื่อจำแนกความพึงพอใจของผู้เชี่ยวชาญออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ทั่วไป มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.75 ± 0.48) ความรู้ด้านกายภาพวัลลาน มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.55 ± 0.54) ด้านความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงวัลลาน มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.70 ± 0.50) และด้านความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาการเลี้ยงวัลลาน มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.75 ± 0.41) ตามลำดับ

การประเมินด้านความพึงพอใจในการแบ่งปันความรู้ด้านรูปแบบของเว็บไซต์วัลลานเมืองเพชร โดยผู้เชี่ยวชาญทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เทคโนโลยีการศึกษา และผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับวัลลาน จำนวน 5 ท่านปรากฏผลดังตารางที่ 4.80

ตารางที่ 4.80 ผลการประเมินความพึงพอใจในการแบ่งปันความรู้ด้านรูปแบบของเว็บไซต์วัลลานเมืองเพชร โดยผู้เชี่ยวชาญ N = 5 คน

ความพึงพอใจต่อรูปแบบเว็บไซต์ที่ใช้ในการแบ่งปันความรู้เกี่ยวกับวัลลานเมืองเพชร	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	แปลผล
1. ความน่าสนใจของเว็บไซต์	4.40	0.55	มากที่สุด
2. ความสะดวกและง่ายต่อการใช้งาน	4.60	0.55	มากที่สุด
3. ความครอบคลุมของเนื้อหา	4.80	0.45	มากที่สุด
4. ความเหมาะสมของสีของตัวอักษรและพื้นหลัง	4.00	0.71	มาก
5. ความเหมาะสมของขนาดตัวอักษร	4.20	0.84	มากที่สุด
6. ความเหมาะสมของรูปแบบตัวอักษร	4.00	0.71	มาก
7. ความชัดเจนในการมองเห็น	4.20	0.84	มากที่สุด
8. ความชัดเจนและเหมาะสมของภาพ	4.40	0.89	มากที่สุด
9. เนื้อหาที่มีความชัดเจน ง่าย และได้ใจความ	4.60	0.55	มากที่สุด
10. สามารถสื่อให้เห็นถึงความสำคัญขององค์ความรู้และภูมิปัญญาเกี่ยวกับวัลลานเมืองเพชร	4.60	0.55	มากที่สุด
รวม	4.38	0.64	มากที่สุด

จากตารางที่ 4.80 แสดงผลการประเมินด้านความพึงพอใจในการแบ่งปันความรู้ด้านรูปแบบของเว็บไซต์“วัลลานเมืองเพชร” (www.whoalan.com) โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน พบว่าความพึงพอใจต่อรูปแบบเว็บไซต์ เช่น ความครอบคลุมของเนื้อหา ความเหมาะสมของ เนื้อหา ภาพ และรูปแบบตัวอักษร ความสะดวกในการใช้งานในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.38 ± 0.64) และนำข้อมูลประเมินผลการจัดการความรู้โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเว็บไซต์“วัลลานเมืองเพชร” (www.whoalan.com) โดยผู้เชี่ยวชาญมาใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงเว็บไซต์ต่อไป

ขั้นตอนที่ 4 การถ่ายทอดความรู้ (Knowledge Transferring)

การถ่ายทอดความรู้โดยการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในรูปแบบของเว็บไซต์ “วัวลานเมืองเพชร” (www.whoalan.com : ภาพที่ 4.183 และภาพที่ 4.184) ประกอบด้วย องค์ความรู้เกี่ยวกับวัวลานในจังหวัดเพชรบุรี 4 ด้าน คือ 1) ด้านของความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับวัวลาน 2) ลักษณะทางกายภาพของวัวลาน 3) การเลี้ยงดูและการจัดการวัวลาน 4) ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับวัวลาน

เว็บไซต์ของวัวลาน ลักษณะทางกายภาพ วิธีการเลี้ยงวัวลาน ภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับวัวลาน แบบประเมินความพึงพอใจ กระบวนการผลิต

แบบประเมินความพึงพอใจในการแบ่งปันความรู้โดยเว็บไซต์วัวลานเมืองเพชร

คำชี้แจง โปรดเลือกหมายเลขข้อความที่สอดคล้องตามระดับความพึงพอใจที่มีต่อเว็บไซต์วัวลานเมืองเพชร หรือเขียนข้อสังเกตแจ้งที่เป็นประโยชน์ในการพิจารณาปรับปรุง

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน

เพศ ชาย หญิง

อายุ ต่ำกว่า 20 ปี 20 - 40 ปี 41 - 60 ปี สูงกว่า 60 ปี

อาชีพ นักศึกษา ข้าราชการ เกษตรกร อื่นๆ

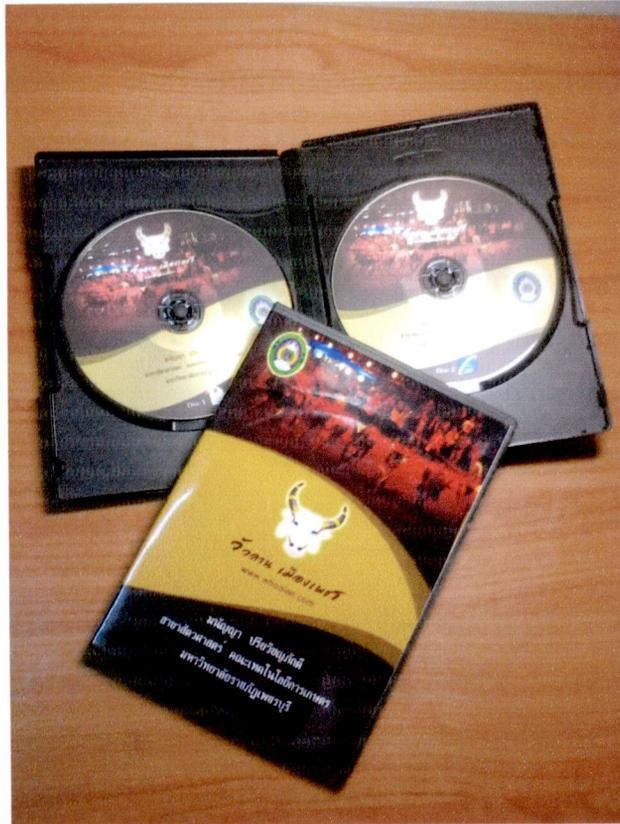
สถานะ โสด สมรส หย่าร้าง แยกกันอยู่

ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวัวลาน มี ไม่มี

ตอนที่ 2 ข้อมูลความพึงพอใจในการแบ่งปันความรู้โดยเว็บไซต์วัวลานเมืองเพชร

รายการ	ความพึงพอใจ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ส่วนที่ 1 ความพึงพอใจต่อความรู้ทั่วไป					
1.1 ความเป็นมาของวัวลานเมืองเพชร	•	•	•	•	•
1.2 กฎกติกากองแข่งวัวลาน	•	•	•	•	•
1.3 อุปกรณ์ในการแข่งวัวลาน	•	•	•	•	•
1.4 สถานที่และอุปกรณ์ที่ใช้ในการแข่งวัวลาน	•	•	•	•	•

ภาพที่ 4.183 การประเมินความพึงพอใจผ่านเว็บไซต์ “วัวลานเมืองเพชร” (www.whoalan.com)

ภาพที่ 4.184 เว็บไซต์ “วัตถานเมืองเพชร” ที่จัดเก็บในรูปแบบซีดีรอม

ในการสร้างแบบประเมินความพึงพอใจการจัดการความรู้เรื่องอัตลักษณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับลักษณะที่ปรากฏภายนอกและการเลี้ยงวัวถานในจังหวัดเพชรบุรี โดยการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการแบ่งปันความรู้ ในรูปแบบของเว็บไซต์ วัตถานเมืองเพชร เป็นการประเมินความพึงพอใจในการแบ่งปันความรู้ด้านเนื้อหาและความพึงพอใจต่อรูปแบบเว็บไซต์ เช่น ความครอบคลุมของเนื้อหา ความเหมาะสมของเนื้อหา ภาพ ขนาด และรูปแบบตัวอักษร ความสะดวกในการใช้งาน โดยคำถามมีลักษณะการตอบเป็นมาตราเรียงอันดับ (Ordinal Scale) มีตัวเลือก 5 ระดับ ของลิเคิร์ต (Likert) จากนั้นจะนำแบบประเมินความพึงพอใจที่ร่างให้กรรมการที่ปรึกษาคณะคณิศร ทำการตรวจสอบและดำเนินการปรับปรุงแก้ไข แล้วนำแบบทดสอบที่ได้มาให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบ โดยมีค่าความตรงของเนื้อหา หรือค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) มีค่ามากกว่า 0.5 ในทุกข้อคำถาม แสดงว่าข้อคำถามข้อนั้นมีความตรงตามเนื้อหา สามารถวัดได้ตามวัตถุประสงค์ และนำแบบทดสอบไป Try Out กับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเที่ยง หรือความน่าเชื่อถือของแบบประเมิน (Reliability) ด้วยวิธีการ

หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) ตามวิธีของ Cronbach (Cronbach, L.J. 1951 : 16, 297-334) ซึ่งมีค่า $\alpha = 0.946$ มากกว่า 0.7 ถือได้ว่าแบบประเมินมีความน่าเชื่อถือสูง (พิสนุ ฟองศรี, 2552 : 169 - 173) จากนั้นจึงนำแบบประเมินไปใช้จริง ซึ่งขั้นตอนในการวิเคราะห์ผลการประเมินความพึงพอใจทำได้โดยหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้เกณฑ์ในการแปลความหมายของค่าเฉลี่ยรายข้อ

คะแนนเฉลี่ย	4.20 – 5.00	หมายความว่า	มีความเหมาะสมมากที่สุด
คะแนนเฉลี่ย	3.40 – 4.19	หมายความว่า	มีความเหมาะสมมาก
คะแนนเฉลี่ย	2.60 – 3.39	หมายความว่า	มีความเหมาะสมปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย	1.80 – 2.59	หมายความว่า	มีความเหมาะสมน้อย
คะแนนเฉลี่ย	1.00 – 1.79	หมายความว่า	มีความเหมาะสมน้อยที่สุด

จากการประเมินความพึงพอใจต่อการจัดการความรู้เรื่องอัตลักษณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับลักษณะที่ปรากฏภายนอกและการเลี้ยววัลลานในจังหวัดเพชรบุรี โดยการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการแบ่งปันความรู้ ของรูปแบบเว็บไซต์ “วัลลานเมืองเพชร” (www.whoalan.com) ที่ประเมินโดยนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี จำนวน 115 คน พบว่ามีความพึงพอใจในการแบ่งปันความรู้ด้านเนื้อหาในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.93 ± 0.54) เมื่อจำแนกความพึงพอใจของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรีออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ทั่วไป มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.04 ± 0.53) ความรู้ด้านกายภาพวัลลาน มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.94 ± 0.53) ด้านความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยววัลลาน มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.80 ± 0.55) และด้านความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาการเลี้ยววัลลาน มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.95 ± 0.55) ตามลำดับ (ตารางที่ 4.81)

ตารางที่ 4.81 ผลการประเมินความพึงพอใจในการแบ่งปันความรู้ด้านเนื้อหาของเว็บไซต์ “วัลลานเมืองเพชร” โดยนักศึกษา

N = 115 คน

ความพึงพอใจในการแบ่งปันความรู้ โดยใช้เว็บไซต์วัลลานเมืองเพชร	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	แปลผล
ส่วนที่ 1 ความพึงพอใจต่อความรู้ทั่วไป	4.04	0.53	มาก
1.1 ความเป็นมาของวัลลานเมืองเพชร	4.21	0.54	มากที่สุด
1.2 กฎกติกาการแข่งขันวัลลาน	3.95	0.53	มาก
1.3 อุปกรณ์ในการตกแต่งวัลลาน	4.00	0.53	มาก
1.4 สถานที่และอุปกรณ์ที่ใช้ในการแข่งขันวัลลาน	4.01	0.53	มาก
ส่วนที่ 2 ความพึงพอใจต่อความรู้ด้านกายภาพวัลลาน	3.94	0.53	มาก
2.1 ลักษณะภายนอกที่ปรากฏของวัลเชิงปริมาณ (สัดส่วนร่างกายวัล)	4.00	0.53	มาก
2.2 ลักษณะภายนอกที่ปรากฏเชิงคุณภาพ (สีขน หน้า เขา ใบหู ตา จมูก สีลำตัว เหนียงคอ ขา พู่หาง)	4.01	0.53	มาก
2.3 ท่านได้รับความรู้เพิ่มขึ้นเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพ ของวัลลาน	3.98	0.53	มาก
2.4 ท่านสามารถประยุกต์ความรู้เกี่ยวกับลักษณะทาง กายภาพในการจำแนกลักษณะวัลลานเบื้องต้นได้	3.79	0.55	มาก
ส่วนที่ 3 ความพึงพอใจต่อความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงวัลลาน ในจังหวัดเพชรบุรี	3.80	0.55	มาก
3.1 การเลี้ยงวัลลานโดยทั่วไป	3.87	0.58	มาก
3.2 การเตรียมตัววัลก่อนวิ่งลาน	3.73	0.53	มาก

ตารางที่ 4.81 ผลการประเมินความพึงพอใจในการแบ่งปันความรู้ด้านเนื้อหา และความพึงพอใจต่อรูปแบบเว็บไซต์ของนักศึกษา (ต่อ)

N = 115 คน

ความพึงพอใจในการแบ่งปันความรู้ โดยใช้เว็บไซต์วัลลภเมืองเพชร	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	แปลผล
ส่วนที่ 4 ความพึงพอใจต่อความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาการเลี้ยงวัลลภ	3.95	0.55	มาก
4.1 การคัดเลือกวัลลภที่ดีจากลักษณะภายนอกที่ปรากฏ	3.94	0.53	มาก
4.2 การดูแลวัลลภวัลลภที่เป็นขวัญที่ให้คุ้มและขวัญที่ให้โทษ	3.85	0.56	มาก
4.3 การดูแลลักษณะที่ไม่พึงประสงค์ กาลกิณี/อัปมงคลของวัลลภ	3.86	0.55	มาก
4.4 การใช้สมุนไพรในการเลี้ยงวัลลภ	3.99	0.58	มาก
4.5 การตอนวัลลภเพื่อการวิ่งลาน	3.93	0.53	มาก
4.6 สามารถใช้ประโยชน์จากความรู้ที่ได้รับจากภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับวัลลภ	3.98	0.58	มาก
4.7 ท่านคิดว่า “เว็บไซต์วัลลภเมืองเพชร” มีส่วนช่วยในการอนุรักษ์วัลลภ และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับวัลลภได้	4.11	0.54	มาก
รวม	3.93	0.54	มาก

ตารางที่ 4.82 ผลการประเมินความพึงพอใจในการแบ่งปันความรู้ด้านรูปแบบของเว็บไซต์วัลานเมืองเพชร โดยนักศึกษา

N = 115 คน

ความพึงพอใจต่อรูปแบบเว็บไซต์ที่ใช้ในการแบ่งปันความรู้เกี่ยวกับวัลานเมืองเพชร	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	แปลผล
1. ความน่าสนใจของเว็บไซต์	4.04	0.54	มาก
2. ความสะดวกและง่ายต่อการใช้งาน	4.12	0.54	มาก
3. ความครอบคลุมของเนื้อหา	4.13	0.54	มาก
4. ความเหมาะสมของสีของตัวอักษรและพื้นหลัง	3.94	0.53	มาก
5. ความเหมาะสมของขนาดตัวอักษร	4.04	0.54	มาก
6. ความเหมาะสมของรูปแบบตัวอักษร	3.99	0.53	มาก
7. ความชัดเจนในการมองเห็น	4.11	0.54	มาก
8. ความชัดเจนและเหมาะสมของภาพ	3.99	0.53	มาก
9. เนื้อหา มีความชัดเจน ง่าย และได้ใจความ	4.24	0.55	มากที่สุด
10. สามารถสื่อให้เห็นถึงความสำคัญขององค์ความรู้และภูมิปัญญาเกี่ยวกับวัลานเมืองเพชร	4.27	0.55	มากที่สุด
รวม	4.08	0.53	มาก

จากตารางที่ 4.82 การประเมินความพึงพอใจต่อการจัดการความรู้เรื่องอัตลักษณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับลักษณะที่ปรากฏภายนอกและการเลี้ยงวัลานในจังหวัดเพชรบุรี โดยการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการแบ่งปันความรู้ ของรูปแบบเว็บไซต์ “วัลานเมืองเพชร” (www.whoalan.com) ที่ประเมินโดยนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี จำนวน 115 คน พบว่ามีความพึงพอใจต่อรูปแบบเว็บไซต์ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.08 ± 0.53) ซึ่งในด้านความชัดเจน ง่าย และได้ใจความของเนื้อหา รวมทั้งสามารถสื่อให้เห็นถึงความสำคัญขององค์ความรู้และภูมิปัญญาเกี่ยวกับวัลานเมืองเพชร นักศึกษามีความพึงพอใจมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.24 ± 0.55 และค่าเฉลี่ย 4.27 ± 0.55 ตามลำดับ)

ตารางที่ 4.83 ผลการประเมินความพึงพอใจในการแบ่งปันความรู้ด้านเนื้อหาของเว็บไซต์วัลลาน
เมืองเพชร โดยบุคคลทั่วไป

N = 80 คน

ความพึงพอใจในการแบ่งปันความรู้ โดยใช้เว็บไซต์วัลลานเมืองเพชร	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	แปลผล
ส่วนที่ 1 ความพึงพอใจต่อความรู้ทั่วไป	4.47	0.59	มากที่สุด
1.1 ความเป็นมาของวัลลานเมืองเพชร	4.50	0.57	มากที่สุด
1.2 กฎกติกาการแข่งขันวัลลาน	4.41	0.59	มากที่สุด
1.3 อุปกรณ์ในการตกแต่งวัลลาน	4.48	0.62	มากที่สุด
1.4 สถานที่และอุปกรณ์ที่ใช้ในการแข่งขันวัลลาน	4.49	0.60	มากที่สุด
ส่วนที่ 2 ความพึงพอใจต่อความรู้ด้านกายภาพวัลลาน	4.47	0.62	มากที่สุด
2.1 ลักษณะภายนอกที่ปรากฏของวัวจึงปริมาณ (สัดส่วน ร่างกายวัจ)	4.44	0.61	มากที่สุด
2.2 ลักษณะภายนอกที่ปรากฏเชิงคุณภาพ (สีขน หน้า เขา ใบหู ตา จมูก สีส้นตัว เหนียงคอ ขา พู่หาง)	4.53	0.55	มากที่สุด
2.3 ท่านได้รับความรู้เพิ่มขึ้นเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพ ของวัลลาน	4.54	0.64	มากที่สุด
2.4 ท่านสามารถประยุกต์ความรู้เกี่ยวกับลักษณะทาง กายภาพในการจำแนกลักษณะวัลลานเบื้องต้นได้	4.38	0.68	มากที่สุด
ส่วนที่ 3 ความพึงพอใจต่อความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงวัลลาน ในจังหวัดเพชรบุรี	4.44	0.60	มากที่สุด
3.1 การเลี้ยงวัลลาน โดยทั่วไป	4.46	0.55	มากที่สุด
3.2 การเตรียมตัววัลจก่อนวิ่งลาน	4.41	0.65	มากที่สุด

ตารางที่ 4.83 ผลการประเมินความพึงพอใจในการแบ่งปันความรู้ด้านเนื้อหา และความพึงพอใจต่อรูปแบบเว็บไซต์ของบุคคลทั่วไป (ต่อ)

N = 80 คน

ความพึงพอใจในการแบ่งปันความรู้ โดยใช้เว็บไซต์วัลลภเมืองเพชร	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	แปลผล
ส่วนที่ 4 ความพึงพอใจต่อความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาการเลี้ยงวัลลภ	4.46	0.64	มากที่สุด
4.1 การคัดเลือกวัลลภที่ดีจากลักษณะภายนอกที่ปรากฏ	4.51	0.62	มากที่สุด
4.2 การดูขั้ววัลลภที่เป็นขั้วที่ให้คุณภาพและขั้วที่ให้โทษ	4.40	0.69	มากที่สุด
4.3 การดูลักษณะที่ไม่พึงประสงค์ กาลกิณี/อัปมงคลของวัลลภ	4.38	0.74	มากที่สุด
4.4 การใช้สมุนไพรในการเลี้ยงวัลลภ	4.46	0.62	มากที่สุด
4.5 การตอนวัลลภเพื่อการวัลลภ	4.39	0.63	มากที่สุด
4.6 สามารถใช้ประโยชน์จากความรู้ที่ได้รับจากภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับวัลลภ	4.44	0.59	มากที่สุด
4.7 ท่านคิดว่า “เว็บไซต์วัลลภเมืองเพชร” มีส่วนช่วยในการอนุรักษ์วัลลภ และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับวัลลภได้	4.63	0.58	มากที่สุด
รวม	4.46	0.61	มากที่สุด

จากตารางที่ 4.83 การประเมินความพึงพอใจต่อการจัดการความรู้เรื่องอัตลักษณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับลักษณะที่ปรากฏภายนอกและการเลี้ยงวัลลภในจังหวัดเพชรบุรี โดยการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการแบ่งปันความรู้ ของรูปแบบเว็บไซต์ “วัลลภเมืองเพชร” (www.whoalan.com) ที่ประเมินโดยบุคคลทั่วไปที่เข้าชมเว็บไซต์ จำนวน 80 คน พบว่า มีความพึงพอใจในการแบ่งปันความรู้ด้านเนื้อหาในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.46 ± 0.61) เมื่อจำแนกความพึงพอใจของบุคคลทั่วไปที่เข้าชมเว็บไซต์ออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ทั่วไป มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.47 ± 0.59) ความรู้ด้านกายภาพวัลลภ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.47 ± 0.62) ด้านความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงวัลลภ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.44 ± 0.60) และด้านความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาการเลี้ยงวัลลภ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.46 ± 0.64) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.84 ผลการประเมินความพึงพอใจในการแบ่งปันความรู้ด้านรูปแบบของเว็บไซต์วัลลานเมืองเพชร โดยบุคคลทั่วไป

N = 80 คน

ความพึงพอใจต่อรูปแบบเว็บไซต์ที่ใช้ในการแบ่งปันความรู้เกี่ยวกับวัลลานเมืองเพชร	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	แปลผล
1. ความน่าสนใจของเว็บไซต์	4.50	0.66	มากที่สุด
2. ความสะดวกและง่ายต่อการใช้งาน	4.54	0.57	มากที่สุด
3. ความครอบคลุมของเนื้อหา	4.50	0.57	มากที่สุด
4. ความเหมาะสมของสีของตัวอักษรและพื้นหลัง	4.44	0.79	มากที่สุด
5. ความเหมาะสมของขนาดตัวอักษร	4.46	0.62	มากที่สุด
6. ความเหมาะสมของรูปแบบตัวอักษร	4.48	0.62	มากที่สุด
7. ความชัดเจนในการมองเห็น	4.46	0.73	มากที่สุด
8. ความชัดเจนและเหมาะสมของภาพ	4.51	0.60	มากที่สุด
9. เนื้อหาที่มีความชัดเจน ง่าย และได้ใจความ	4.63	0.54	มากที่สุด
10. สามารถสื่อให้เห็นถึงความสำคัญขององค์ความรู้และภูมิปัญญาเกี่ยวกับวัลลานเมืองเพชร	4.74	0.47	มากที่สุด
รวม	4.53	0.62	มากที่สุด

จากตารางที่ 4.84 การประเมินความพึงพอใจต่อการจัดการความรู้เรื่องอัตลักษณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับลักษณะที่ปรากฏภายนอกและการเลี้ยงวัลลานในจังหวัดเพชรบุรี โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการแบ่งปันความรู้ ของรูปแบบเว็บไซต์ “วัลลานเมืองเพชร” (www.whoalan.com) ที่ประเมินโดยบุคคลทั่วไป จำนวน 80 คน พบว่า มีความพึงพอใจต่อรูปแบบเว็บไซต์ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.53 ± 0.62) ซึ่งเมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า บุคคลทั่วไปมีความพึงพอใจมากที่สุดในทุกๆด้าน อาทิ ความน่าสนใจของเว็บไซต์ (ค่าเฉลี่ย 4.50 ± 0.66) ความสะดวกและง่ายต่อการใช้งาน (ค่าเฉลี่ย 4.54 ± 0.57) ความครอบคลุมของเนื้อหา (ค่าเฉลี่ย 4.50 ± 0.57) ความเหมาะสมของสีของตัวอักษรและพื้นหลัง (ค่าเฉลี่ย 4.44 ± 0.79) ความเหมาะสมของขนาดตัวอักษร (ค่าเฉลี่ย 4.46 ± 0.62) ความเหมาะสมของรูปแบบตัวอักษร (ค่าเฉลี่ย 4.48 ± 0.62) ความชัดเจนในการมองเห็น (ค่าเฉลี่ย 4.46 ± 0.73) ความชัดเจนและเหมาะสมของภาพ (ค่าเฉลี่ย 4.51 ± 0.60) เนื้อหาที่มีความชัดเจน ง่าย และได้ใจความ (ค่าเฉลี่ย 4.63 ± 0.54) และสามารถสื่อให้เห็นถึงความสำคัญขององค์ความรู้และภูมิปัญญาเกี่ยวกับวัลลานเมืองเพชร (ค่าเฉลี่ย 4.74 ± 0.47) ตามลำดับ